

Pécsi Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kar
Doktori Iskola

Nyitrai Endre

**A szervezett bűnözés elleni küzdelem büntetőjogi és
kriminalisztikai eszközei**

Doktori értekezés

Témavezető

Gál István László

Tanszékvezető egyetemi tanár

Pécs

2017

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	4
1. A bűnszervezet kriminológiai ismérvei	10
1.1. A bűnözői csoport és a bűnszervezet összehasonlítása.....	15
1.2. Szervezett bűnözés elleni kutatás az 1980-as években	17
2. A szervezett bűnözésre vonatkozó büntetőjogi intézmények hatályos rendszere	21
2.1. A bűnszervezet, bűnszövetség és a terrorista csoport fogalmának meghatározása.....	23
2.1.1. A bűnszövetség büntetőjogi fogalma	23
2.1.2. A bűnszervezet büntetőjogi fogalma.....	26
2.1.3. A bűnszervezet és a bűnszövetség elhatárolása	30
2.1.4. Terrorista csoport fogalma	32
2.2. Az anyagi büntetőjog jelentősége a szervezett bűnözés elleni fellépéssel kapcsolatban egy „precedens” értékű ügy kapcsán	34
2.2.1. A bűnszervezet minimális létszáma	39
2.2.2. A bűnszervezet hosszabb időre szervezettsége	39
2.2.3. A bűnszervezet összehangolt működése	40
2.2.4. A bűnszervezet célja	41
2.3. A szervezett bűnözés elleni küzdelem szabályozásának nemzetközi mérföldkövei	43
2.3.1. Az Együttes fellépés (Join Action)	45
2.3.2. A Palermói Egyezmény	45
2.3.3. A Hágai Program	46
2.3.4. A Tanács szervezett bűnözés elleni küzdelemről szóló kerethatározata.....	48
2.3.5. A Stockholmi Program és a Brüsszeli Program.....	49
2.3.6. Az Európai Unió kézikönyv	50
2.4. Szervezett bűnözés elleni küzdelem szabályozásának hazai mérföldkövei	52
2.5. Javaslat a bűnszervezet fogalmának változtatására	59
3. A szervezett bűnözés elleni küzdelem büntetőjogi eszközrendszerének különös részi elemei	62
3.1. A „Bűnszervezetben részvétel”	62
3.2. A pénzmosás és a szervezett bűnözés	64
3.2.1. A pénzmosás elleni szervezetek.....	66
3.2.2. A szervezett bűnözés és a pénzmosás kapcsolata	67
3.2.3. A pénzmosás büntetőjogi háttere	70
4. A szervezett bűnözés elleni küzdelem eszközei	74
4.1. Adatbázisok jelentősége a szervezett bűnözés elleni küzdelemben.....	76
4.1.1. A szervezett bűnözés elleni küzdelem alapjait képező egyes nyilvántartások bemutatása	87
4.1.2. Javaslat az Egységes Nyomozási Adatbázis Felület létrehozására	96

4.2. Az elkövetői csoport elemzés	101
4.3. A taktikai blöff előnyei és hátrányai a bünszervezetek elleni felderítésben	103
4.3.1. A taktikai blöff fogalma	105
4.3.2. A taktikai blöff elhatárolása a blöfftől	108
4.3.3. Felkészülés a taktikai blöffre	111
4.3.4. A taktikai blöff alkalmazása	112
4.3.5. A tiltott „blöff” és a rosszul alkalmazott taktikai blöff következményei	116
4.4. A tanúvédelem szerepe és eszközei a szervezett bűnözés elleni küzdelemben	120
4.4.1. A tanúvédelem eszközei.....	126
4.4.2. A tanúvédelem egyéb lehetőségei.....	138
4.5. A titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzés.....	140
4.5.1. A titkos információgyűjtés, a titkos adatszerzés alkalmazása során felmerülő egyes kérdések	141
4.5.2. Jogorvoslat	146
4.5.3. A határidő kérdése	149
4.5.4. Bírói engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtés	152
4.5.5. Célhoz kötöttség.....	153
4.5.6. Az érintett jogai.....	155
4.5.7. Taktikai szempontok	156
4.6. A vádalku	161
4.6.1. A nyomozás megszüntetés együttműködő gyanúsítottal	162
4.6.2. Lemondás a tárgyalásról	164
4.7. A vagyon-visszaszerzési eljárás és felderítés.....	165
4.7.1. A vagyon-visszaszerzési eljárás feltételei.....	166
4.7.2. A Vagyon-visszaszerzési Hivatal feladatai.....	168
4.7.3. Az adatgyűjtés a vagyonfelderítésben.....	170
4.8. A szervezett bűnözés elleni küzdelem egyéb eszközei	175
4.8.1. Együttműködési megállapodás	175
4.8.2. Nemzetközi szervezetek a szervezett bűnözés elleni küzdelemben.....	175
4.8.3. Közös nyomozócsoport (Joint Investigation Team JIT)	179
5. A befolyásoló kérdések hatásai a bünszervezetek elleni felderítésben	182
5.1. A befolyásolás vizsgálata.....	185
5.1.1. A vizsgálat célja, körülményei, módszere.....	185
5.2. A kihallgatásra ható befolyásoló tényezők	190
5.3. A fedett nyomo által történő befolyásolás	193
6. A szervezett bűnözés elleni küzdelem nemzetközi módszerei	198
6.1. A bünszervezetek feltérképezése a Bűnügyi Arborista módszerrel	198
6.2. Életútkövetés az Egyesült Királyságban	204

6.3. Görög bűnözői hálózat.....	205
6.4. A finn rendészeti szervek szervezetközi együttműködése	206
6.5. Adminisztratív megközelítés Európa egyes országaiban.....	206
7. Hol tart ma Magyarországon a szervezett bűnözés elleni küzdelem – és hová tart? 208	
7.1. Rendőrökkel készített mélyinterjúk a szervezett bűnözésről	208
7.2. Javaslat egy Bűnszervezetek Elleni Iroda létrehozására.....	211
8. A kutatási eredmények összefoglalása	215
Tartalmi összefoglaló.....	228
Summary.....	229
Irodalomjegyzék.....	230
Jogszabályok.....	241
Felhasznált jogesetek jegyzéke.....	243
Anonim határozatok tárában közzé tett (tanulmányozott) egyedi, érdemi döntések	244
Internetes hivatkozások.....	246

BEVEZETÉS

A szervezett bűnözéssel kapcsolatos szakmai álláspontok a rendszerváltásig megoszlotak, az azt követő időszak azonban eloszlatta a kételyeket, mivel megteremtette a bűnözés szerveződésének és minőségi változásának kriminogén feltételeit. A kriminális tapasztalatok egyértelművé tették, hogy hazánkban is koncentrálnak a szervezett bűnözés. Kitermelődött egy olyan társadalmi szubkultúra, amelynek felszámolása és ellenőrzése komoly nehézséget jelent.¹ Pár évvel ezelőtt a „maffia” kifejezés szinonimája a „szervezett bűnözés” volt. Amikor az emberek a szervezett bűnözésről beszéltek, azon a maffiát értették.² A szervezett bűnözéssel a „maffiát”, mint titkosan szerveződő társaságot azonosították, amivel főleg szicíliai és amerikai csoportokat jelöltek. A maffia szó az olasz hivatalos dokumentumokban először 1865-ban jelenik meg, amikor a Palermo melletti faluban, Cariniban egy letartóztatást „maffia bűncselekménnyel” magyaráznak.³

Olaszországban maffia típusú bűnszervezetnek tekintik a Cosa Nostrát, a 'Ndraghentát és a Camorát.⁴ Egyes álláspontok szerint a maffia szó arab eredetű, a IX. században Sziciliában született az arab megszállás alatt, amikor a szigetlakók egy titkos társaságot hoztak létre a megszállókkal szemben. Az arab eredetű szó jelentése "menedék" volt.⁵

A kábítószer-kereskedelem térhódítása miatt az 1970-es és 1980-as években került a figyelem középpontjába a szervezett bűnözés elleni küzdelem az európai országokban, az ezzel kapcsolatos kriminológiai kutatások megindulása is erre az időszakra tehető.⁶ A szervezett bűnözés növekvő kihívás elé állítja a társadalmat, valamint az érintett rendvédelmi és igazságügyi szektort. Igyekszik a legális gazdasági tevékenységét és befolyását növelni, érdekeit a gazdasági szférán túl is érvényesíteni, továbbá elősegíti a nemzetgazdaságot hátrányosan érintő fekete- és szürkegazdaság fennmaradását, illetve korlátozza a piaci versenyt.⁷

¹ 1999. évi LXXV. törvény indokolása a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról

² PATRICK J. Ryan: Organized crime, California, ABC-CLIO, 1995, 1–26.

³ FIJUNAUT, Cyrille and PAOLI Letizia: Organized Crime in European Concepts, Patterns and Control Policies in the European Union and beyond, Vol. 4. 2004, 51.

⁴ DONIGAN, Guymon CarrieLyn: International Legal Mechanisms for Combating Transnational Organized Crime: The Need for a Multilateral Convention, Berkeley Journal of International, Vol 18., 1., 2000, 59.

⁵ RICH, Joseph E.: They'll Make You an Offer You Can't Refuse: A Comparative Analysis of International Organized Crime, Tulsa Journal of Comparative and International Law, Vol. 9. 2. 2002., 593.

⁶ KLEEMANS, Edward R.: Organized Crime, Transit Crime, and Racketeering, Crime and Justice, Vol. 35, No. 1., Chicago, 2007, 163–164

⁷ A Kormány 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról

A helyzetet súlyosbítja, hogy a bűnszervezetek által elkövetett bűncselekmények az esetek többségében látenciában maradnak. A bűnszervezetek által elkövetett bűncselekmények felderítését nagyban nehezíti, az esetekben többségében ellehetetleníti, hogy az egyes hatóságok bűncselekmény gyanúja alapján elrendelt büntetőeljárásokat egymástól elkülönítve kezelik, mivel az eljárást folytató szerv elsődleges adatai általában hiányosak, az információ hiányában pedig nincs tudomásuk arról, hogy egy szervezett bűnözői kör által elkövetett bűncselekményben nyomoznak. A hagyományos nyomozati módszerekkel a bűnszervezet esetében általában csak olyan bűnelkövetőket tudnak felelőségre vonni, akik a bűnszervezeti hierarchia legalsó szintjén helyezkednek el. Ezek a személyek azonban bármikor pótolhatóak, így a bűnszervezet továbbra is működőképes tud maradni, és képes pótolni a kieső láncszemeket, mivel a szervezett bűnözés egyik jellegzetessége a folyamatos változás, megújulás.

A történeti tényállás felderítésében nélkülözhetetlen szerepet töltenek be a nyomozás lefolytatására és a bizonyítékok beszerzésére kidolgozott kriminalisztikai ajánlások. A bűnszervezetek által elkövetett bűncselekmények megismerésében (a múltbeli események rekonstruálásában) fontos szerepük van a kriminalisztikai módszereknek, alapkérdéseknek, amelyek szoros összefüggést mutatnak az általános törvényi tényállás elemeivel. Miként Katona már 2002-ben megállapította: „Az anyagi büntetőjog és hatályos megjelenési formája – a Büntető törvénykönyv – a bűncselekmények törvényi tényállásainak meghatározásával közvetlenül megjelöli számtalan kriminalisztikai módszer, eljárás és eszköz alkalmazásának tárgyát. A törvényi tényállások elsőrendű útmutatást adnak a kriminalistáknak a bűncselekmény gyanújának bizonyításához szükséges tények megállapításához.”⁸

Hazánkban a rendszerváltozást követően a bűnözés ugrásszerű növekedésével, szervezettségének fokozódásával társadalmi igényként fogalmazódott meg a 90-es évek végére a szervezett bűnözés elleni hatékonyabb fellépés, ezt a célt szolgálta az 1997-ben bevezetett: a „Bűnszervezet létrehozása”, mint önálló deliktum, valamint a bűnszervezet fogalmának törvényi megfogalmazása. A szervezett bűnözésnek nincs általánosan elfogadott meghatározása.⁹ Klaus von Lampe a szervezett bűnözésnek több mint 150¹⁰

⁸ KATONA Géza (2002): A kriminalisztika és a bűnügyi tudományok (Gondolatok a 21. század kriminalisztikájáról), Budapest, 71. o.

⁹ BROADHURST, Roderic GRABOSKY, Peter, ALAZAB, Mamoun BOUHOURS, Brigitte and CHON, Steve: An Analysis of the Nature of Groups engaged in Cyber Crime, International Journal of Cyber Criminology January-June 2014, Volume 8 (1): 1–20.

¹⁰ <http://www.organized-crime.de/OCDEF1.htm>, 2017. 05.14.

meghatározását gyűjtötte össze az elmúlt években.¹¹ A sokféle meghatározás oka az, hogy egyrészt minden országban eltérő megjelenési formája van a szervezett bűnözésnek, másrészt a szervezetek működését különböző bűncselekmények elkövetése jellemzi.¹²

A szervezett bűnözés elleni küzdelem megközelíthető a kriminológia, a kriminalisztika, valamint a büntetőjog oldaláról is. A szervezett bűnözésre nincs olyan átfogó megfogalmazás, amely minden szervezett bűnözői csoport törvényellenes tevékenységére érvényes lenne.¹³ Egyetértek Berta Krisztina álláspontjával, miszerint ennek az az oka, hogy a jelenség olyan dinamikus és rugalmas bűnözői forma, amely igazodik a társadalmi, politikai berendezkedéshez, így ismérveit szinte lehetetlen egy fogalomba sűríteni.¹⁴ Helytálló Czine Ágnes álláspontja is, miszerint „[...] nem lehet a szervezett bűnözést egy precíziós műszerhez hasonló pontossággal és olyan tágíthatatlan, örökérvényű zárt fogalommal meghatározni, amely e jelenség valamennyi tulajdonságát lefedi. A szervezett bűnözés sajátos jelei, tünetei globalizált világunkban állandóan változnak, és mindig újabb jelenségek társulnak a fogalomhoz [...]”¹⁵

A szervezett bűnözés fogalma alatt a köznyelvben általában a maffia típusú szerveződésekert értik, míg a büntetőjogi (anyagi jogi) nézőpontból a bűnszervezet fogalma: *három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése.* A kriminológia által kidolgozott szervezett bűnözés fogalma és ismérvei, illetve a büntető anyagi jog által történő törvényi meghatározás különbözősége régóta problémát jelent a bűnügyi tudományokban, tekintettel nézőpontok különbözőségére. Feltétlenül kívánatos, hogy a törvényben egyértelműen legyen meghatározva mi minősül bűnszervezetnek.¹⁶ Az által, hogy a törvény értelmező rendelkezé-

¹¹ LAMPE, Klaus von: Organized Crime: Analyzing Illegal Activities, Criminal Structures, and Extra-legal Governance, John Jay College of Criminal Justice, City University of New York, 2016. 34–35.

¹² GELLÉR Balázs József: Gondolatok a büntetőjog jelentőségéről a szervezett bűnözés elleni fellépéssel kapcsolatban, In: Gellér Balázs – Hollán Miklós (Szerk.) A szervezett bűnözés arcai (Fiatal büntetőjogászok tanulmányai a szervezett bűnözésről), Rejtjel Kiadó, Budapest, 2004., 13. o.

¹³ JÁMBOR Gellért (2016): A szervezett bűnözés és a kábítószer-kereskedelem kapcsolata, Themis, , 64-70. o. ,http://epa.oszk.hu/02300/02363/00025/pdf/EPA02363_themis_2016_jun_063-091.pdf (2017. 02. 12.)

¹⁴ BERTA Krisztina (2006): A szervezett bűnözés, In: Gönczöl Katalin – Kerezsi Klára – Korinek László – Lévy Miklós (Szerk.). Kriminológia – Szakkriminológia, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2006., 423. o.

¹⁵ CZINE Ágnes (2011): Az emberkereskedelem, mint a szervezett bűnözés egyik megjelenési formája, PhD. értekezés, 2011, Pécs, 8. o.

¹⁶ JÁMBOR Gellért (2016): A szervezett bűnözés és a kábítószer-kereskedelem kapcsolata, Jogi tanulmányok, 2016/1. sz., 142. o.

sében kerül megfogalmazásra a bűnszervezet fogalma, az az egész Büntető törvénykönyv (továbbiakban: Btk.) alkalmazásánál irányadó.¹⁷

A hipotézisem szerint a bűnszervezet jelenlegi definíciója túl tág fogalmat ölel át és a szervezett bűnözés elleni küzdelem során szükséges lenne figyelembe venni az Európai Tanács Szervezett Bűnözés Büntetőjogi és Kriminológiai Kérdéseivel foglalkozó Szakértői Csoport (PC-S-CO) által megfogalmazott esetleges kritériumokat.¹⁸ A szervezett bűnözés elleni küzdelemhez elengedhetetlenül szükséges a tudományosan megalapozott kriminalisztikai eszközök és módszerek kidolgozása a felderítés és bizonyítás érdekében. Azonban a tárgyi bizonyításra fókuszált az elmúlt időszak stratégiai szemlélete, így kevés olyan munka született, amely a kihallgatás-taktika fejlesztéséhez járulhatna hozzá.

Joggal mondhatjuk, hogy a szervezett bűnözés és az ellene való fellépés problematikája jelenleg is aktuális kérdés.

A témaválasztás indoka, a kutatás célkitűzései, módszertana

A kutatásomat inspirálta a rendőrség egyik egységénél, a szervezett bűnözés elleni osztályon szerzett majdnem évtizedes tapasztalatom. Az ennek során elsajátított ismeretek, valamint több éves oktatói munkám felhasználásával tűztem ki célul a szervezett bűnözés elleni küzdelem büntetőjogi és kriminalisztikai bemutatását. A magyar szakirodalomban több forrás jelent meg a szervezett bűnözés témakörében, azonban büntetőjogi és legfőbbképpen kriminalisztikai megközelítésből kevés irodalom készült.

A felderítés során rendelkezésre álló adatok alapján általában megállapítható, hogyan követhették el a bűncselekményt, de ez nem mindig elegendő a megalapozott tényállás megállapításához.

Disszertációm célkitűzései:

1. Vizsgálni kívánom a bűnszervezet anyagi jogi fogalmát, illetve azt, hogy mennyiben felel meg ez a fogalom a szervezett bűnözés elleni küzdelem elvárásainak, alkalmas-e bűnszervezetek tevékenységének meghatározására. Ennek érde-

¹⁷ SZOMORA Zsolt et al. (2013): Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez, In: Karsai Krisztina, Complex Kiadó, Budapest, 960-961. o.

¹⁸ Részletesebben a 1. fejezetben tértek ki a kötelező és az esetleges kritériumokra, míg a 2. fejezetben javaslatot fogalmazok meg a bűnszervezet definíciójának a kiegészítésére.

kében vizsgálat tárgyává kívánom tenni a bünszervezetek elleni küzdelem büntetőpolitikai pilléreit.

2. Az értekezésemben kiemelten kívánok foglalkozni az egyes kriminalisztikai eszközök és büntetőeljárásai követelmények és lehetőségek feltárásával (feldolgozásával), a felmerülő problémák bemutatásával és azok megoldására javaslatok kidolgozásával. A kriminalisztikai eszközök vizsgálata során kiemelt célom a taktikai blöff alkalmazásának, és módszereinek kidolgozása a bünszervezetek eredményes felderítése érdekében.

Ezen túl vizsgálni kívánom a vallomások megbízhatóságát érintő befolyásoló kérdések negatív hatásait. Tekintettel arra, hogy feltételezésem szerint a bünszervezetek elleni küzdelemben a büntetőeljárás sikeréhez hozzájárulhat a taktikai fogások (blöff) helyes alkalmazása, illetve a befolyásoló hatások felismerése.

3. Az adatbázisok vizsgálatával célom a raszter nyomozás nélkülözhetetlen szerepének, létjogosultságának vizsgálata és továbbfejlesztése, amely megteremti a lehetőséget a bűnüldözéshez, valamint segítséget nyújt a szervezett bűnözés elleni küzdelem során felmerülő akadályok leküzdéséhez, ezért indokolt a kérdéses témát górcső alá venni. A megállapítások alapján javaslatom a hatékony felderítés és a bizonyítás érdekében egy egységes nyomozási adatbázis felület létrehozására.
4. Az értekezésem eredményeképpen javaslatot kívánok megfogalmazni egy szakmailag képzett, tapasztalt, kriminalisztikai tudással bíró szakembereket tömörítő, független, nyomozási jogkörrel rendelkező Bünszervezetek Elleni Iroda létrehozására.

Az értekezés készítése során a hazai és a külföldi szakirodalmat, az Alkotmánybíróság témával kapcsolatos iránymutatásait, bíróságok eseti határozatait, büntető elvi határozatokat, kollégiumi véleményeket vizsgáltam meg és értékeltem, illetve az empirikus kutatási jogeset-elemzési eredményeket is felhasználtam. Összevettem és vizsgáltam a bünszervezettel kapcsolatos hazai és külföldi szakirodalmi állásfoglalásokat, mind büntetőjogi, mind kriminalisztikai aspektusból. Az elektronikusan rögzített információkkal kapcsolatos (szervezett bűnözés elleni küzdelemben) releváns adatbázisok tartalmát megvizsgáltam, felhasználásának jelentőségét megfogalmaztam. Feltártam a jogalkotói hibákat és a joggyakorlatban felmerülő problémákat, és de lege ferenda megoldási javaslatokat fogalmaztam meg egyes problémákra, illetve az Egységes Nyomozási Adatbázis Felület létrehozására.

Kutatásom során empirikus vizsgálatot végeztem. E kutatás módszertana mélyinterjúk készítése a bűnügyekben eljáró rendőrökkel (felderítőkkel, nyomozókkal, vizsgálókkal), ügyészekkel, bírakkal és ügyvédekkel, annak megállapítása érdekében, hogy melyek a megfelelő kriminalisztikai eszközök a szervezett bűnözés elleni küzdelem területén (pl. mit értenek a taktikai blöff alatt, milyen előnnyel és hátránnyal járhat az alkalmazásuk?), illetve milyen tényezők veszélyeztetik a bűnszervezetek felderítését.

Tekintettel arra, hogy az interjúalanyok a befolyásoló tényező hatásait a legsúlyosabb hibaként emelték ki, amely a büntetőeljárás sikerességét veszélyezteti, ezért elengedhetetlennek tartottam a lehetséges hátrányok feltárását, ami hatással lehet a bűnszervezetek felderítésére. A kutatás során végzett kísérlet célja a vallomás keretében megjelenő befolyásoló kérdések negatív hatásainak, illetve következményeinek a kimutatása. Hogy az interjúalanyok által közölt adatok, illetve az állításom ne csak egy szubjektív vélemény legyen, szerettem volna a kísérlettel láthatóvá tenni, hogyan működik ez a befolyásolás. A befolyásoló kérdések vizsgálata során egy 100 fős mintán empirikus kutatást végeztem, majd a feltárt összefüggéseket elemeztem.

A kutatás során mélyinterjúkat készítettem továbbá olyan nyomozókkal és rendőri vezetőkkel, akik bűnszervezettel kapcsolatos ügyekben nyomoznak, annak érdekében, hogy feltárjam

- az ügyek felderítési problémáit, bizonyítási nehézségeit;
- mit értenek szervezett bűnözés alatt, és milyen szakmai szempontok, ismérvek alapján dönt a nyomozó hatóság, hogy az adott ügyben rendelkezik-e hatáskörrel titkos információgyűjtés, illetve a büntetőeljárás (nyomozás) elrendelésére vagy magához vonásához.

Az interjúk kvalitatív, félig strukturált, szemtől-szembe mélyinterjúk voltak.

A kutatási terület feldolgozása során nem mellőzhető az internetes források használata, azonban ügyeltem arra, hogy a kutatás ellenőrzött oldalakon található dokumentumokra épüljön.

A téma gyakorlati nézőpontból való elemzése során felhasználtam a szervezett bűnözés elleni küzdelem területén végzett közel egy évtizedes munkám empirikus eredményeit.

1. A BŰNSZERVEZET KRIMINOLÓGIAI ISMÉRVEI

A szervezett bűnözés fogalmát nehéz meghatározni, célszerű inkább körülírni, illetve a jellemzőit meghatározni. A szervezett bűnözés kifejezést széles körűen használják, de nincs állandó jelentése, ezért gyakran pontatlanul és hiányosan definiálják, ami félrevezető és megtévesztő hatású.¹⁹ A jelenség vizsgálatával foglalkozó kutatók egy része szükségesnek tartja a fogalom meghatározását, míg másik része inkább a jellemzőinek összegyűjtését tartja fontosnak.

Az Európa Tanács Szervezett Bűnözés Büntetőjogi és Kriminológiai Kérdéseivel Foglalkozó Szakértői Csoportja (PC–S–CO) megfogalmazott kötelező és esetleges kritériumokat ahhoz, hogy a bűnszervezet megállapítható legyen.

Kötelező összetevők:

- a) több személy (legalább három) együttműködése;
- b) hosszú távú vagy határozatlan időre szóló együttműködés;
- c) súlyos bűncselekmények elkövetése;
- d) anyagi haszonszerzés és/vagy hatalmi pozíciószerezés érdekében.

Esetleges kritériumok:

- a) valamennyi résztvevőnek meghatározott feladata vagy szerepe van;
- b) kialakult a belső fegyelem vagy ellenőrzés valamilyen formája;
- c) megfélemlítési céllal erőszak vagy más módszer alkalmazása;
- d) befolyásolják a politikát, a médiát, a közigazgatást, a rendészeti szervezetet, az igazságszolgáltatást, illetve a gazdasági életet;
- e) kereskedelmi vagy üzleti jellegű formák alkalmazása;
- f) pénzmosás;
- g) nemzetközi együttműködés.

Ahhoz, hogy a csoport bűnszervezetnek minősüljön, a szakértői csoport szerint a kötelező összetevőknek együttesen, az esetleges kritériumokból pedig legalább kettőnek meg kell jelennie a működésben.²⁰

Megállapításaim (jogeselelmzések, interjúk és a gyakorlati tapasztalataim) alapján a bűnszervezetek csoportosítását (kriminológiai nézőpontból) több oldalról lehet megközelíteni. A bűnszervezeti forma a jellemzői szerint két részre bontható: klasszikus bűnszervezetre és speciális bűnszervezetre.

¹⁹ BERSTEN, Michael: Defining organised crime in Australia and the Usa, Australian & New Zealand Journal of Criminology, vol. 23, 1990., 1.

²⁰ KIRIPOVSKY Csaba (2007): Az emberkereskedelem és a szervezett bűnözés kapcsolata a prostitúció tükrében, Pécsi Határőr Tudományos Közlemények VIII. Különszám, Pécs, 79–80. o.

A klasszikus bűnszervezetek tagjai nem minden esetben hivatásos bűnözők,²¹ azonban a csoport három vagy több főből tevődik össze, összehangoltan működik, és a csoport célja ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmény elkövetése.

A klasszikus bűnszervezet tagjai a korábbi hibáikból tanulva a bűncselekményeket egyre konspiráltabban követhetik el, mely során kialakulhat a szervezeten belül egy szűk „irányító” mag, és csak a végrehajtók személyében figyelhető meg változás. Így az idő múlásával a speciális bűnszervezet formába fog átlépni.

A speciális bűnszervezetek ismérvei: hierarchikus felépítésűek, formális struktúrája van²², a résztvevőknek meghatározott szerepük van, magas fokú konspiráció jellemző a működésre. A szervezet legalsó szintjén található tagok parancsokat hajtanak végre, nem ismerik a felsőbb szinteken álló személyeket, valamint a szervezet vezetőjét. A speciális bűnszervezet tagjai az illegális jövedelmet a legális gazdaságban mossák tisztára, politikai befolyásra törekcsenek, továbbá jogi apparátus, valamint szakemberek gárdája segíti munkájukat. A bűnszervezetek jellemzői: a legmodernebb technikai eszközök használata, aktív hírszerzés, rendészeti szakismeretek kiaknázása, új lehetőségek folyamatos kutatása.²³ A speciális bűnszervezetek felderítése, bomlasztása a legnehezebb feladat, mivel a magas fokú konspiráció, illetve az alá-fölérendeltség megnehezíti a hierarchia csúcsán lévő személy eljárás alá vonását. Általában csak a végrehajtó személyeket vonják felelősségre, és a konspiráció miatt nem tudják megnevezni a magasabb szinten lévő, vezető személyeket.

A bűnszervezet vezetői az alsó „végrehajtó” állomány kivonását követően újra tudják szervezni a bűnszervezetet, illetve működésben tudják tartani, mivel a szervezet kifinomultsága és pénzügyi ereje gyakran lehetővé teszi, hogy ugyanúgy folytassa a tevékenységét.²⁴ A bűnözők szervek tevékenysége tervszerűen összehangolt munkát kö-

²¹ DÁNOS Valér (1988): A szervezett bűnözés néhány elméleti kérdése, a szervezett bűnözés jegyeinek megjelenése a magyar bűnözésben című tanulmányban a hivatásos bűnöző „az a bűnelkövető, aki az életviteléhez szükséges anyagi eszközök egészét vagy nagyobb hányadát professzionista szemlélettel, a legkorszerűbb eszközök és módszerek alkalmazásával, foglalkozásszerűen folytatott bűnös tevékenységgel biztosítja.” (Magyar Jog, 1988/1.)

²² STROMPF Christina M.(2016): Guilty until proven innocent: A comparative analysis of organized crime laws in the United States, Italy, Japan, and Ecuador, *ILSA Journal of International & Comparative Law*, Fall 2016, Fort Lauderdale, Florida Vol. 23 Issue 1, 28-34. p. 27-54.

²³ SZENDREI Ferenc (2010): A pénzmosás, PhD értekezés, Pécs, 2010. 163. o.

²⁴ STROMPF Christina M.(2016): Guilty until proven innocent: A comparative analysis of organized crime laws in the United States, Italy, Japan, and Ecuador, *ILSA Journal of International & Comparative Law*, Fall 2016, Fort Lauderdale, Florida Vol. 23 Issue 1, 28-34.

vetel meg, mert a hierarchikus berendezkedéssel felépített szervezetek önműködő gépezetként tönkreteszik a lakosság biztonságérzetét, rombolják a társadalmi struktúrát.²⁵

További jellemző, hogy a bűnszervezet az elítélt tagokat, valamint azoknak a családtagjait a szabadságvesztés letöltésének ideje alatt is támogatják, amennyiben a szervezetre vonatkozóan nem tesznek vallomást. A speciális bűnszervezet nem ismer országhatárokat sem, nemzetközileg is kiterjedő hálózattal, illetve kapcsolattal rendelkezik.

A szervezett bűnözést egyre magasabb szervezettségi szint és a nemzetközi kapcsolatok kialakítására való törekvés jellemzi.²⁶ A bűncselekmények végrehajtása feladatmegosztáson alapul, ami már önmagában is jól szervezetté és hatékonyá teszi a működést. Az állandó bevétel biztosítása a szervezet működéséhez elengedhetetlenül szükséges, amely nem csak szinten tartásban, hanem folyamatos terjeszkedésben is manifesztálódik.²⁷ A szervezett bűnözés jellemzőiről beszélhetünk, amikor a korrupció, az erőszak, a fegyelem, a magas fokú szervezettség összefonódik az ideológiával és a legális vállalkozásokkal.²⁸ A szervezett bűnözői csoportok az illegális üzletekből szerzett jövedelem egy részét arra használhatják, hogy fokozatosan korrumpálják a hivatalnokokat a céljuk elérése érdekében.²⁹ A szervezett bűnözés sokkal súlyosabb veszélyt jelent a társadalomra, mint az egyén által önállóan elkövetett bűncselekmény, mivel a társas elkövetés növeli az esélyt a sikeres bűncselekmény elkövetéséhez.³⁰ A szervezett bűnözés nem egy önálló hatalmas egységként van jelen a társadalomban, hanem a különböző szervezetek egymás mellett, egymástól többé-kevésbé függetlenül tevékenykednek.³¹ A szervezett bűnözés elleni küzdelem megköveteli, hogy megértsük, hogyan épül fel a szervezet, mi áll mögötte, milyen szervezeti elmélet.³² A szervezett bűnözői körök tevékenysége változó, azonban leggyakoribb területei:

- az élet, a testi épség elleni bűncselekmények (emberölés, testi sértés),

²⁵ BÓI László(2015): Organized crime in the case of serial crimes and the necessity of crime analysis, Journal of Eastern European Criminal Law No. 1/2015., Timisoara, 126–17.

²⁶ LEVINSON, David (editor) (2015): Encyclopedia of Crime and Punishment, Sage Publications 2002, 1116-1118.

²⁷ BÓI László (2015): Tricky implementation of serial crime and facilities of asset recovery, Law of Ukraine: Legal Journal: Scientific-Practical Professional Journal 2/2015., 1–2.

²⁸ MALTZ, Michael D.(1994): Defining Organised Crime, Handbook of organized crime in the United States, Szerk.: Robert J. Kelly, Ko-lin Chin, és Rufus Schatzberg. Westport, Connecticut, London, 1994., 26–27.

²⁹ ROELOFSE Cornells (2015): Encroachment: a Theoretical Explanation of Organized Crime, Business and Governance, Internal Security. Police Academy in Szczytno. Poland, 2015, Vol. 7 Issue 1, 123-141.

³⁰ TÓTH, Dávid, GÁL István László, Kőhalmi László: Organized Crime in Hungary, Journal of Eastern European Criminal Law No. 1/2015., 23.

³¹ HALMACHER, H.W.(1986): Tatort Bundesrepublik. Organisierte Kriminalität. Hilden, 1986., 239.

³² GOTTSCHALK, Petter (2008): How Criminal Organisations Work: Some Theoretical Perspectives, The Police Journal, vol. 81., 1, 2008., 56–58.

- egészséget veszélyeztető bűncselekmények (kábitószer-kereskedelem),
- emberi szabadság elleni bűncselekmények (emberrablás, emberkereskedelem),
- nemi élet szabadsága elleni bűncselekmények (prostitúció elősegítése, gyermekpornográfia),
- közbiztonság elleni bűncselekmények (lőfegyverrel vagy lőszerrel visszaélés),
- közigazgatás rendje elleni bűncselekmények (embercsempészés),
- a vagyon elleni erőszakos bűncselekmények (rablás, zsarolás),
- a vagyon elleni bűncselekmények (lopás, csalás, uzsora-bűncselekmények),
- a pénz- és a bélyegforgalom biztonsága elleni bűncselekmények (pénzhamisítás),
- pénzmosás,
- terrorcselekmény, terrorizmus finanszírozása.

A speciális bűnszervezet működésében fontos szerepet tölt be a holdudvar tevékenysége, mely olyan személyek csoportja, akik különféle szakterületek szakemberei.³³ Ezek a személyek nem tagjai a bűnszervezetnek, de jogi, politikai, gazdasági kapcsolataikkal nélkülözhetetlen szereplők. A bűnszervezet több csoportra tagozódhat, és azoknak a vezetői felelősek a végrehajtás megszervezéséért, valamint a holdudvarral való kapcsolat tartásért. Ezek a kapcsolatok segíthetnek a felmerülő (pl. jogi, üzleti) problémák megoldásában. Az illegális jövedelmek szétosztása a vezető kompetenciája, így nála realizálódik az extra profit. A bűnszervezetben lehetnek olyan csoportok, melyek önálló egységet képeznek, mivel földrajzilag távol vannak a vezetőtől. Az internet és a technológiai eszközök használatával a szervezett bűnözői csoportok helyi és országos jelenléttel rendelkeznek.³⁴ Az önálló csoportok tevékenysége nem mindig van összefüggésben a szervezet célkitűzésével, de nem is ellentétes azzal, nagyobb függetlenség jellemzi a tevékenységüket, engedély nélkül is bonyolíthatnak le illegális üzleteket. Egyes esetekben megfigyelhető, hogy csoportok válnak ki a bűnszervezetből és csatlakoznak egy másik bűnszervezethez. Állandó magot jelent általában a vezető és a csoportvezetők, míg a végrehajtó állomány cserélődhet. Ezen a legalsó szinten a legnagyobb a fluktuáció. A vezető és a csoportvezető anyagi jóléte biztosított, míg a végrehajtó szinten ez nem mondható el. A katonák általában ingatlannal nem rendelkeznek, jellemzőek a külső jegyek, a presztízs szimbólumok (ujjnyi aranylánc, nagyobb teljesítményű gépjármű). Biztos anyagi háttér nincs mögöttük, az illegális jövedelmüket általában felélik. A bűn-

³³ Ezek a szakemberek bűnsegédként is bekapcsolódhatnak a bűnszervezet működésébe (s így már a bűnszervezet tagjaivá válhatnak).

³⁴ STROMPF Christina M (2016): Guilty until proven innocent: A comparative analysis of organized crime laws in the United States, Italy, Japan, and Ecuador, *ILSA Journal of International & Comparative Law*, Fall 2016, Fort Lauderdale, Florida Vol. 23 Issue 1, 28-34.

szervezet tagjainak száma általában 10–50 fő között mozog, ritka a 100 fő feletti bűnszervezet. A bűnszervezet működésében meghatározó a vezető, így annak kivonása esetén a bűnöző csoport feloszlik, az alcsoportjai egy másik szervezethez kapcsolódnak, vagy egy új vezető veszi át az irányítást. A bűnszervezet kapcsolatrendszerétől és a rendőrség reagáló képességétől függ, hogy mennyire lesz erőszakmentes az átmenet.³⁵

A „fekete sereg” néven elhíresült bűnszervezet egy ellenérdekű bűnözői csoporttal történő összetűzés esetén több száz főt tudott megmozgatni. A vezetőjének, M. R.-nek a büntetőeljárás alá vonásával (elítélésével) sikerült a szervezetet felszámolni.

A bűnszervezet által végrehajtott gyilkosság olyan alvilági leszámolás volt, melyet közterületen és nyilvánosan hajtottak végre. A szervezet felépítését szemlélteti az alábbi vallomás, amelyet a szervezetet vezető személy alatt elhelyezkedő, egyik meghatározó alvezér tett. Az alvezér pozíciója miatt szinte mindenről tudomással rendelkezett, és a büntetőeljárás során a nyomozati szakban feltáró vallomást tett.³⁶

„Az általam az előzőekben megnevezett személyekkel kapcsolatban elmondom, hogy szinte mindenki csak becenévről ismeri egymást, elvértve van az, hogy tudom az illető személynek a rendes nevét. Ez azért van így, mert egy szervezet, amelyikben ezek a dolgok megtörténnek, van egy vezető, akit nem kell mindenkinek ismernie, csak tudni kell, hogy van, és a kiadott utasításokat annak megfelelően végrehajtani. M.R. által vezetett csapat pedig egy ilyen szervezet, amelyiknek én is tagja, még hozzá nem is akármilyen tagja voltam „vagyok”. M.R. által kézben tartott csapat a következőképpen épül fel. M.R. van legfelül, alatta helyezkedem el én, illetve velem egy szinten helyezkedik el nyíregyházi „JUMEN” és „BODÓ”, mi vagyunk a közvetlen bizalmi személyek, akinek döntési és irányítói jogai vannak R. mellett. Van egy végrehajtói szint, mellette párhuzamosan megy az anyagi háttér (gazdasági vonalat) biztosító szint. A gazdasági háttérbe beletartozik – építkezések, banki hitelek intézése, kurvák illetve a drog. A végrehajtókhoz tartoznak „KETTES”, „MEDVE”, „SZÜCSI”. „NAGY” Barna, Béla. „MISCHEL”, „TOBI”, PONCZÓK... (STB) ők a fekete seregben csoportvezetők, akik további embereket, a katonákat tudják hozni, mozgósítani, változó számban. Építkezés, banki dolgok: „KIS” Barna és „MISCHEL” emberei között vannak olyanok, akik banki vonallal rendelkeznek. Kurvák – „BORÁS” Pisti és „JACKSON” – hozzák a napi bevételeket a striciktől és lányoktól. A lányok csak az utcán dolgoznak, lakás nincs. Vörösvári út, XVII. ker. Naplás tó környéke, XV. ker. Szemétegető, illetve Fóti út egyik

³⁵ BERKI Antal (2012): A szervezett bűnözés Magyarországon 2011. Rendvédelem, 2012/1., Budapest, 40–42. o.

³⁶ ZSIGMOND Csaba (2012): Egy bűnszervezet elleni nyomozás tapasztalatai, avagy egy bűnszervezet felszámolása, Rendvédelem, 2012/1., Budapest, 14. o. (BRFK-136-11/2006. Bü. L. J. gyanúsított vallomása)

oldala. Drog: ezt az orosz srác intézi, akinek a beceneve „Szása” [...] A kokainból komoly pénz jött be [...] A kurvás oldalnak napi szinten 400-600 Ft³⁷ körüli összeget kellett letenni [...] K. Barna legalizálja a magánnyomozó irodáján keresztül a banki dolgozat....”

A fenti vallomás is rámutat arra, hogyan épül fel egy bűnszervezet szervezetiileg, a felső vezetőségtől egészen az alsó szintig. A szervezet működése nem kívánja meg, hogy a felső vezető ismerje a végrehajtó embereket, kizárólag a feladat elvégzése fontos.

1.1. A bűnözői csoport és a bűnszervezet összehasonlítása

Különbséget kell tennünk a bűnözői csoportok és a bűnszervezetek között. Valóban helytállóan tekinthető Fülöp Gyula állásfoglalása, miszerint a „...*csoport is hatékonyságra törekszik, tagjai között munkamegosztás van stb. A hasonlóság egyik oka, hogy minden szervezetben fellelhetők a csoportjelenségek, vagyis minden szervezet csoport, de nem minden csoport szervezet. A másik – ha bűnszervezetekről és bűnözői csoportokról beszélünk –, mindkét formációnak a »vadászterülete« az illegális szférában van. A harmadik, hogy az elkövetők számára nagyobb biztonságot nyújt, mintha egyedül tevékenykednének. A negyedik oka a hasonlóságnak, hogy a munkamegosztás és az együttes tevékenység során mindkét csoportosulási forma kialakítja a szerepeket, a hatalmi viszonyok, a kommunikáció rájuk jellemző struktúráját, amelyek mentén a csoport, illetve a szervezet státuszai elrendeződnek...*”³⁸

A bűnöző csoportoknál gyakori a személyes kapcsolat, rokonszenv, ellentétben a bűnszervezettel, ahol a személytelenség figyelhető meg, mely rugalmassá teszi a munkakapcsolatot. Míg itt a csoport tagjai ismerik egymást, addig a bűnszervezetnél konspiráció jellemző, így a szervezet tagjai csak néhány embert ismernek a hálózatból. A bűnszervezet megkívánja a növekedést, mivel a magasabb szinten lévő vezetők így távolabb kerülnek az alsó szinten elhelyezkedőktől, ezért az elfogásuk nehéz. A csoport létszáma tucatnyi embert jelent általában, jóval behatároltabb a bűnszervezetnél, mivel ott nincsenek határok. A bűnszervezet igyekszik a legális üzleti szférába belépni, ezzel a fekete jövedelmet tisztára mosatni, gyakran a kitűzött cél megvalósítása érdekében szakembereket (pl. könyvelőket, jogászokat) vesznek igénybe. A legális üzletben tovább gyara-

³⁷ A gyanúsított a pénzüsszegnél 400–600 ezer forintra gondolt.

³⁸ FÜLÖP Gyula (2008): Gondolatok a szervezett bűnözésről. Magyar Rendészet, (8. évf.) 2008/ 4., 28–29. o.

pítják vagyონukat, és az itt befolyt pénzt újabb fekete üzletekbe fordíthatják, majd ismét pénzmosás folyamata indul meg a meglévő üzleteken keresztül, és ez így ismétlődik.³⁹ Nem minden bűnöző keres annyi pénzt, hogy a profi pénzmosás eszközeihez hozzáférjen és a pénzmosási specialisták akkor jönnek a képbe, amikor nagy összegről van szó.⁴⁰ A bűnözők nagyban különböznek abban, hogy mikor jön el az a pont, amikor szükségük van a pénzmosási technikákra.⁴¹ Míg a bűnöző csoportoknál a munkamegosztás személyre leosztott, addig a bűnszervezeteknél egységekre, alegységekre lebontott, mely rugalmassá, dinamikussá teszi a szervezetet. Amikor a csoport egy tagja kiválik, más csoport fog tovább működni, addig a szervezetnél, ha egy ember, vagy esetleg alrendszer kiesik, ez nem akadály a szervezet további működésének, mert a felső vezetés bármikor újjá szervezetheti az alegységeket, még akkor is, ha esetleg a kivált tagokat büntetőeljárás alá vonják. Ezt a konspiráció biztosítja, a szervezet képes újjá alakulni, míg a csoport erre nincs felkészülve. Míg a bűnöző csoportok az illegális jövedelmet felélik, addig a bűnszervezet folyamatosan visszaforgatja a pénzt, mely által egyre erősebb lesz, az új kihívásokra gyorsan tud reagálni. Fülöp szerint a fenti különbségek alapján elhatárolhatók egymástól a bűnöző csoportok és a bűnszervezet, ezt a szervezett bűnözés elleni hatóságoknak szem előtt kell tartaniuk, hiszen ellenkező esetben a bűnöző csoportokat fogja üldözni, és nem a bűnszervezeteket.⁴² Véleményem szerint valóban, egy stratégia felállításakor figyelembe kell venni a főbb jellemzőket a szervezett bűnözés elleni küzdelem során, de azt is szem előtt kell tartani, hogy a bűnöző csoportokat is fel kell számolni. A csoportok karizmatikus vezérrel rendelkeznek, de nem egyszer volt már arra példa az elmúlt években is, hogy a csoportok egy szervezetté nőttek ki magukat, ilyen volt például az említett „fekete sereg” is.

Felmerül a kérdés, hogy jut el egy bűnözői csoport vezetője addig, hogy jól működő konspirált bűnszervezetet hozzon létre? Az esetek többségében a bűnözői csoportvezetők tapasztalatot szereznek az évek során, akár velük szemben folytatott büntetőeljárások alkalmával, vagy a saját hibájukból tanulva, és egyre óvatosabbak lesznek. Az egyre szigorúbb konspirációval növelhetik a tagok számát. A csoport terjeszkedik, és egy idő után már egy jól működő szervezettel állunk szemben.

³⁹ FÜLÖP Gyula: Gondolatok a szervezett bűnözésről. 29–30. o.

⁴⁰ SOUDIIN M (2014): Using strangers for money: a discussion on money-launderers in organized crime. Trends in Organized Crime, Springer US, 2014, Vol. 17 Issue 3, 199-217.

⁴¹ SOUDIIN M (2014): Using strangers for money: a discussion on money-launderers in organized crime. Trends in Organized Crime, Springer US, 2014, Vol. 17 Issue 3, 199-217.

⁴² FÜLÖP Gyula: Gondolatok a szervezett bűnözésről. 29-30. o.

Érdemes a kiemelkedő bűnözői csoportokat feltérképezni, hatékonyan ellenőrizni? Amikor a sok kis feltörekvő csoport egyesülhet, megállapodást köthet különböző bűncselekmények végrehajtására, akkor már csak egy lépésre állunk a bűnszervezet kialakulásától. A bűnöző csoport felszámolható tagjain keresztül a vezetőjük is büntetőeljárárs alá vonható. Ezért tartom fontosnak kellő energiát fordítani a felderítésükre. A szervezett bűnözést (a speciális bűnszervezetet) a hatóság az említett konspirációs okokból kivételes esetben képes felszámolni, általában al csoportjait sikerül csak felelősségre vonni, és a felsővezetők személyazonosságát megállapítani nem lehetséges. Következésképpen, a feltörekvő bűnözői csoportokat már működésük elején fel kell számolni, mielőtt még bűnszervezetté alakulnak át, mert akkor a szervezet vezetőjét nem minden esetben lehetséges felelősségre vonni. A bűnözői csoportok egy állandóan újjászülető bűnszervezetté nőhetik ki magukat, és így a hatóság elveszítheti a kontrollt, mely során kizárólag a bűnszervezet környezetével szemben fog csak eljárást kezdeményezni, és nem a szervezett bűnözéssel. A szervezetből kieső tagok valóban hiányt okoznak, esetleg a szervezet működésében zavarok keletkezhetnek, de idővel ezeket a hiányosságokat is pótolni fogják, és az illegális tevékenységüket folytatni tudják.

1.2. Szervezett bűnözés elleni kutatás az 1980-es években

Hazánkban az 1980-as években a szervezett bűnözés jelenségeinek feltárására irányuló kutatások még kezdetlegesek voltak. „A szervezett jellegű bűnözés elleni harc időszerű kérdései” című munkafüzet foglalkozott a szervezett bűnözéssel kapcsolatos alapfogalmakkal, a budapesti szervezett bűnözés kutatásának eredményeivel, a tárgyi oldal jellemző ismérveivel és a szervezett bűnözés elleni küzdelem elméleti kérdéseivel, főbb feladataival.⁴³ Az ebben tett megállapításokat mutatja be ez az alfejezet. A munkafüzet a szervezett bűnözés különböző szintjeit tárgyalja.

- A legalsó szinten helyezi el a laza szerkezetű, változó összetételű bűnöző csoportot, amely főleg egy-egy bűncselekményfajta végrehajtására specializálódik, meghatározott munkamegosztás jellemzi, továbbá orgazda és tippadó hálózattal rendelkezik.
- Az ezt követő szinten az állandó vezetővel vagy vezetőkkel rendelkező csoport található, mely erősen strukturált, a tevékenységi köre kiszélesedik, és legfőbb jellemzője az erőszak vagy erőszakkal való fenyegetés. Illegális tevékenységét általában vállal-

⁴³ DÁNOS Valér (1986): Munkafüzet a bűnügyi tudományok témacsoportos-komplex oktatáshoz. A szervezett bűnözés elleni harc időszerű kérdései. Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 3–63. o.

kozás formában fejt ki, előfordul a korrupció, a zsarolás és a közéletbe való behatolás első jelei is megjelennek.

- A legmagasabb szinten a maffiaszerű bűnöző szervezet található, mely az illegális árukkal és szolgáltatásokkal foglalkozik. Kiterjed és behatol a törvényes vállalkozásokba, illegális módszereket használ, korrumpálja a közhivatalnokok egyes részét.

A 1980-as években a bűnüldöző és felderítő szervezetek tapasztalták a bűnözés szervezetségének növekedését, a fejlett infrastruktúra és technikai eszközök igénybevételét. 1983-ban BM Kollégium dokumentuma rámutatott arra, hogy az akkori bűnüldöző rendszer hatástalan a bűnözés egyes területein, és nem képes lépést tartani a változásokkal. A BM Kollégium a fővárosi betöréses lopások és rablások ügyeit vizsgálta. A Kollégium javaslatára a BM Tudományszervezési Osztálya kezdeményezett kutatást a budapesti szervezett jelegű bűnözés jelenségeinek feltárására és új bűnüldözési lehetőségek kidolgozására. A program feladatként határozta meg azoknak a személyeknek a számbavételét és azoknak a személyes kapcsolatoknak a feltérképezését, akik a szervezett bűnözéssel foglalkoznak. A kutatás során az elsődleges bűnügyi iratokat vették alapul, és

- mélyinterjúkat készítettek a szabadságvesztés büntetésüket töltőkkel (főleg szociológiai mutatókat vettek figyelembe);
- főváros kerületeiben dolgozó nyomozókkal folytattak (a területi sajátosságokra figyelemmel) megbeszéléseket;
- céltanulmányokat készítettek a Budapesti Rendőr-főkapitányságon, Országos Rendőr-főkapitányságon és a Belügyminisztériumban dolgozó szakemberekkel.

A vizsgálat során megállapították, hogy a csoportok többségénél a személyi kapcsolat a legerősebb, a bűncselekményeket főleg ugyanazok a személyek követték el, itt a bűnözői csoportok magja állandó volt. A csoportok kisebb részében a konkrét bűncselekménynek fényében a személyi összetétel változott.

Az esetek többségénél munkamegosztás volt megfigyelhető, részletes tervet készítettek a bűncselekmények elkövetésénél, az értékesítést megszervezték, a sértettek kiválasztása célirányosan történt, továbbá megfigyelhető volt, hogy a vizsgált csoportok 20%-a még a védekezésre is előkészült.

Az elítéltekkel folytatott interjúk során megállapították, hogy a szervezett bűnözés erős bázisát adó személyek körében többen középiskolába is jártak, az érettségizettek többsége gazdag vállalkozó családból származott, továbbá megtudták, hogy az erős magtagjai szoros kapcsolatban álltak a magánszektorral, és életmódjuk révén váltak bűnözővé, legalizálásra törekedtek, intelligenciaszintjük, életmódjuk meghaladta az átlagot.

Az interjúalanyok a szervezett bűnözésnek a létét nem a szervezett bűnelkövetésben látták, hanem a személyes kapcsolatok rendszerében és a lebukottak szociális bebiztosításában. Továbbá az alanyok elmondása szerint a szervezett bűnözés további kritériuma: a jól kiépített hírcsatorna, információhálózat, orgazdahálózat, az illegális jövedelem legitím értékesítési módjai, valamint a szakértők, az üzletemberek és az ügyvédek bevonása a legalizálás menetébe.

A személyi kapcsolatok tükrében megjelentek az ötletadók és a tippadók, a külföldi megrendelő bűnszervezők, a munkamegosztás specializálódott, megjelent a biztosító, kisegítő személyzet, kiépültek az orgazda kapcsolatok, és voltak a védekezést segítő is.

A tárgyi oldalon megjelent a sértettek célirányos kiválasztása, a modern technikai eszközök használata, az eszközök előzetes kiválasztása, a menekülési útvonalak feltérképezése, biztosítása, az elkövetési tárgy elrejtésének előzetes biztosítása és az illegális jövedelem legalizálása.

A bűncselekményt végrehajtó személyek közötti munkamegosztás már az 1980-as évek végén egyre erősödött. A lelepleződés minimumra csökkentése érdekében a bűncselekmény végrehajtását az utolsó munkafeladatig megszervezték. Ez megmutatkozott a sértett bűntársak kiválasztásánál, a bűncselekmény megszervezésében, az értékesítés és a védelem megszervezésében. A tettestársakat részfeladatokra választották ki, figyelembe véve, hogy egymást ne vagy csak felületesen ismerjék (nehogy egymásra terhelő vallomást tegyenek). A munkamegosztás tükrözte, hogy az egyes személyek a sértettet tanulmányozták, vagy a figyelésben, vagy a helyszíni tanulmányozásában vettek részt. Megszervezték, hogy a sértett hozzátartozóit is figyeljék, külső figyelőket vontak be, akiknek feladata az volt, hogy megakadályozzák, hogy a társukat tetten érvék, és ha kellett súlyos bűncselekmény elkövetését is végrehajtották.

A tanulmány alapján a vagyon elleni bűnözésre a szervezettség, a szerepek tudatos leosztása, a kapcsolattartás és konspiráció volt a jellemző.

A munkafüzetben összegzésként rögzítésre kerül, hogy a szervezett bűnözésre nagyfokú konspiráció, munkamegosztás, törvényes vállalkozásokba, állami intézményekbe történő bejutás, valamint bűnöző életprogram jellemző, a szervezet vezetői tapasztalattal rendelkeznek és tervszerűen működtetik a csoportokat. A szerző feltételezte, hogy „[...]a jövőben szervezett bűnözés kemény magját képviselő személyi kört nem az ad hoc jellegű elkövetői csoportok kialakítása és mozgatása jellemzi, hanem az állandósult bűnszervezet[...]”⁴⁴

⁴⁴ DÁNOS: Munkafüzet a bűnügyi tudományok témacsoportos-komplex oktatáshoz. A szervezett bűnözés elleni harc időszerű kérdései. 3–63. o.

Véleményem szerint a szerző gondolata megalapozott volt. Napjainkban is komoly problémát jelent a bűnözői csoportok feltörekvő tevékenysége. Az a megállapítása is érvényes, hogy „[...] a szervezett bűnözés elleni fellépés csakis akkor lehet eredményes, ha a reagálási módot is szervezettebbé, de magát a bűnüldöző apparátust is a szervezett bűnözés leküzdésére alkalmas szervezetté tudjuk alakítani [...]”⁴⁵

A szervezett bűnözés elleni küzdelem nem ismer határokat az országon belül, illetve az országhatáron túl sem, mivel egy jól működő és felkészült egységre van szükség, melyet valóban kiszolgálhat egy számítógépes információs rendszer. Egy jól működő adatbázis betekintést nyújthat a nyomozásokba, a kapcsolati pontok keresésébe, illetve más rendészeti adatbázisok is igénybe vehetők.

A szervezett bűnözés elleni harc programjának kapcsolódnia kell a bűnügyi stratégiához és a büntetőpolitika szempontjaihoz. A munkafüzet is rámutatott arra, hogy a szervezett bűnözés (bűnszervezet) büntetőjogi definiálása elengedhetetlen volt.

⁴⁵ DÁNOS: Munkafüzet a bűnügyi tudományok témacsoportos-komplex oktatáshoz. A szervezett bűnözés elleni harc időszerű kérdései., 3–63. o.

2. A SZERVEZETT BÜNÖZÉSRE VONATKOZÓ BÜNTETŐJOGI INTÉZMÉNYEK HATÁLYOS RENDSZERE

A bűnözés legsúlyosabb formája a szervezett bűnözés, amellyel a világ legtöbb bűnözői szerve küzd, továbbá veszélyt jelent a nemzeti, nemzetközi biztonságra,⁴⁶ a társadalomra és a demokráciára nézve is.⁴⁷ A szervezett bűnözés keretein belül megjelenő bűnelkövetői szervezetek büntetőjogi definiálása két csoportot különböztet meg:

- a bűnszövetséget,
- a bűnszervezetet.

Megfontolandónak tartom, hogy a Btk.-ban nevesített terrorista fogalom körét is belevonjuk a szervezett bűnözés büntetőjogi alapfogalmai körébe, tekintettel arra, hogy a terrorizmus és a szervezett bűnözés kapcsolata gyakran kimutatható, amikor a terrorista csoportok létfenntartásukat, működésüket illegális kábítószer-, fegyverkereskedelemmel, hamis termékek forgalmazásával biztosítják.⁴⁸ A pénzszerzést szolgáló terrorista akciók kriminálmorfológiai szemszögből többnyire nem különböznek a szervezett bűnözés megnyilvánulásaitól.⁴⁹ A terrorizmus finanszírozása történhet illegális és legális forrásból (pl.: adományokból).⁵⁰ Mindkét csoport szervezetten követi el a bűncselekményeket, ugyanazokat a módszereket alkalmazzák, mint az erőszak és a fenyegetések, erős hierarchikus szerkezettel rendelkeznek és van egyfajta szankciórendszer a szervezetek tagjai között.⁵¹ Kommunikáció és technikai fejlődés következtében megváltozott a kapcsolat terrorizmus és a szervezett bűnözés között.⁵² Tehát az egymástól oly távol esőnek mutató két bűnözési forma összekapcsolódik, amikor az elkövetés motívuma az anyagi haszonszerzés. A terrorista csoportok a köztörvényes bűncselekményeket legtöbbször oly módon követik el, hogy azokat a legtöbb szervezett bűnözői társulás meg-

⁴⁶ ROIBU, Magdalena (2015): Organized Crime in the United States and its Modern Challenges, *Journal of Eastern-European Criminal Law*, 1/2015, Timisoara, 88–99.

⁴⁷ CALDERÓN, Felipe (2015): Drug Trafficking and Organized Crime, *Harvard International Review*. Summer 2015, Vol. 36 Issue 4, 56.

⁴⁸ POÓR Csaba (2004): Kinek kockázat, kinek haszon. *HVG*. június 11. (XXVI. évfolyam), 35–38. o.

⁴⁹ BÓCZ Endre (2008): A szervezett bűnözésről és a bűnszervezet fogalmáról, *Magyar Rendészet*, (VIII. évfolyam) 2008/4., Budapest, 23. o.

⁵⁰ ZÖLLER, Mark Alexander (2012): Zehn Jahre 11. September –Zehn Jahre Gesetzgebung zum materiellen Terrorismusstrafrecht in Deutschland. Versuch einer Bilanz. *StV*. 2012/6. 372-373.

⁵¹ ÖZ YILDIZ Seda: Makarenko'nun "Kara Delik Sendromu" Teorisi ve Terörizmin Finansmanında Sınıraşan Organize Suçlar ("Black Hole Syndrome" Theory of Makarenko and Transnational Organized Crime in Financing Terrorism), *Security Strategies Journal*. 2017, Vol. 13 Issue 25, 60-64.

⁵² SARI İsmail (2015): The nexus between terrorism and organized crime, growing threat?, *Journal of Judgments by the Court of Jurisdictional Disputes / Uyusmazlık Mahkemesi Dergisi*, Ankara, 2015, Issue 6, 463-503.

irigyelné, az ilyen bűncselekmény célja, hogy a terrorista csoportok kiadásait fedezzék. A két bűnözői társulat képviselői gyakran felveszik a kapcsolatot, hogy a különböző információkat kicseréljék, továbbá a szervezett bűnözői körök gyakran követnek el olyan bűncselekményeket, amelyek a terroristákra jellemzőek.⁵³ Nehéz meghatározni a terrorista csoportok és a szervezett bűnözés közötti kapcsolatok méretét és terjedelmét.⁵⁴ Hibás viszont az a meglátás, amely a szervezett bűnözés speciális formájának tekinti az egész terrorizmust, függetlenül attól, hogy a terrorizmus egyik lényeges eleme a módszeres, szervezett erőszak alkalmazása, azonban ez politikai törekvés érdekében történik.⁵⁵ A szervezett bűnözést anyagi célok mozgatják, míg a terrorizmus egyértelműen politikai-társadalmi célok által motivált jelenség.⁵⁶

A terrorizmus nemcsak az egyes országokat érinti, hanem globális kérdés; egy olyan kérdés, amely tartós, egységes szabályozást igényel, és határozott fellépéssel lehet megelőzni. Nincs egyetlen ország, amely önmagában védelmet nyújtana és garantálná polgárainak biztonságát, ezek globális biztonsági kérdések.⁵⁷ A terrorizmus sokrétű fenyegetés a világ minden országában. Néhány ország esetében ez csak fenyegetés vagy kockázat, míg mások számára tényleges biztonsági fenyegetés.⁵⁸

A következő alfejezetekben a három fő csoportot (fogalmat) büntetőjogi aspektusból határozom meg melyek rámutatnak arra, hogy a nyomozó hatóság milyen jellemzők alapján juthat arra a következtetésre, hogy szervezett bűnözői körökkel áll szemben. Ennek megfelelően a nyomozó hatóság csoportosíthatja a rendelkezésre álló erőket, eszközöket és a módszereket, illetve létrehozhat egy stratégiát.

⁵³ SZÖCS Árpád László: Szervezett bűnözés vagy terrorizmus, *Belügyi Szemle*, 1999/12. sz., Budapest, 125–127. o.

⁵⁴ ZUBRZYCKI, Waldemar (2015) : Similarities and Differences Between Organized Crime and Terrorism, *Internal Security*, 2015, Vol. 7 Issue 2, 68.

⁵⁵ KORINEK László (2006): A terrorizmus In: Gönczöl Katalin – Kerecsi Klára – Korinek László – Lévay Miklós (Szerk.). *Kriminológia – Szakkriminológia*, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2006., 448.

⁵⁶ BARTKÓ Róbert: A terrorizmus elleni küzdelem kriminálpolitikai kérdései, *Universitas-Győr Nonprofit Kft. Győr*, 2011., 27.o.

⁵⁷ BLAZEVSKA ANDONOVSKA Valentina, GLAVINOV Aleksandar: Connectio between organized crime and terrorism as a new security threat, *Contemporary Macedonian Defense / Sovremena Makedonska Odbrana*. 2016, Vol. 16 Issue 30, 107-110.

⁵⁸ BLAZEVSKA ANDONOVSKA Valentina, GLAVINOV Aleksandar: Connectio between organized crime and terrorism as a new security threat, *Contemporary Macedonian Defense / Sovremena Makedonska Odbrana*. 2016, Vol. 16 Issue 30, 107-110.

2.1. A bűnszervezet, a bűnszövetség és a terrorista csoport fogalmának meghatározása

2.1.1. A bűnszövetség büntetőjogi fogalma

A hatályos Btk. 459. § (1) bekezdés 2. pontjában foglalt értelmező rendelkezés szerint: *bűnszövetség akkor létesül, ha két vagy több személy bűncselekményeket szervezetter követ el, vagy ebben megállapodik, és legalább egy bűncselekmény elkövetését megkísérlik, de nem jön létre bűnszervezet.*

A bűnszövetség definíciójának negatív eleme, hogy nem jöhet létre bűnszervezet. A Btk. 91. § (3) bekezdése a bűncselekmény bűnszervezetben történő elkövetésének megállapítása esetén kizárja a bűnszövetség esetére megállapított jogkövetkezmények alkalmazását.

A Btk. a bűnszövetség megfogalmazásánál a szervezett elkövetést értékeli, amikor a bűnszövetség tagjainak a megállapodása több bűncselekmény megvalósítását célozza meg *anélkül, hogy minden egyes bűncselekmény végrehajtásának a részletét is megszerveznék.* A súlyosabb minősítést megalapozza a magasabb fokú társadalomra veszélyesség, mivel az elkövetők nemcsak egy meghatározott bűncselekmény elkövetését valósították vagy kísérelték meg, hanem magát a bűnözést szervezik. A megállapodásnak időben meg kell előznie az elkövetést, továbbá a szervezett bűnelkövetésre, a bűnözésre, illetve több bűncselekmény elkövetésére kell irányulnia.

A definíció a bűncselekmények elkövetését határozza meg, ezeken szándékosan elkövetett deliktumokat kell érteni. A bűnszövetség akkor is megállapítható, amikor az elkövetők több bűncselekmény megvalósítását határozták el, azokat megkezdték vagy befejezték. Ellenben, ha az előzetes megállapodás csak egy bűncselekmény elkövetésére vonatkozott és szervezetter történt a végrehajtás, nem minősíthető bűnszövetségben történt elkövetésnek.

A törvény a szervezetter elkövetést rögzíti feltételként, illetve az erre irányuló megállapodást. Amennyiben csak egy bűncselekmény megvalósítására vagy megkísérlésére került sor, de azt megelőzte több bűncselekmény végrehajtására irányuló előzetes megállapodás, a cselekmény a társadalomra veszélyesebb, ezért ha az elkövetők a tervezett bűncselekmények közül csak egyet valósítanak meg, illetve kísérelnek meg, megállapítható a bűnszövetség.

Az olyan bűncselekmény esetén, amelynek az előkészülete is büntetendő, nem a bűnszövetségben való elkövetést, hanem az előkészületet kell megállapítani. Az előké-

születnek nem minősítő körülménye a bűnszövetség. A szervezett elkövetés egyik eleme az előzetes megállapodás, mely során az elhatározás a jövőben megvalósítandó bűncselekmények elkövetésére irányul.

A megvalósított vagy megkísérelt bűncselekmény vagy bűncselekmények végrehajtásának módja eltérhet az előzetes megállapodástól, mely nem zárja ki a bűnszövetség megállapíthatóságát, de az előzetes megállapodásnak a bűnözésre, vagyis több bűncselekmény elkövetésére kell irányulnia. (IV. számú Büntető Elvi Döntés)

A bűnszövetség minősítő körülményként vagy súlyosító körülményként értékelhető. A Btk. Különös Részében például az alábbi bűncselekmények minősítő körülménye a bűnszövetség:⁵⁹

- XVI. fejezet az egészségügyi beavatkozás és kutatás rendje elleni bűncselekmények: emberi test tiltott felhasználása (Btk. 175. § (3) bek. c) pont)
- XVII. fejezet az egészséget veszélyeztető bűncselekmények: kábítószerkereskedelem (Btk. 176. § (2) bek. a) pont, 177. § (2) bek. b) pont), kábítószer birtoklása (Btk. 178. § (2) bek. ab) pont, Btk. 179. § (2) bek. aa) pont), kábítószer készítésének elősegítése (Btk. 182. § (3) a) pont), új pszichoaktív anyaggal visszaélés (184. § (2) a) pont)
- XVIII. fejezet az emberi szabadság elleni bűncselekmények: emberrablás (Btk. 190. § (2) bek. b) pont), emberkereskedelem (Btk. 192. § (3) bek. h) pont)XXVII. fejezet a korrupciós bűncselekmények: vesztegetés (Btk. 290. § (3) bek. b) pont)
- XXX. fejezet a közbiztonság elleni bűncselekmények: közveszély okozása (Btk. 322. § (2) bek. c) pont), robbanóanyaggal vagy robbantószerrel visszaélés (Btk. 324. § (2))
- XXXIV. fejezet közigazgatás rendje elleni bűncselekmények: embercsempészség (Btk. 353. § (3) bek. e) pont)
- XXV. fejezet a vagyon elleni erőszakos bűncselekmények: rablás (Btk. 365. § (3) bek. d) pont), kifosztás (Btk. 366. § (2) bek. c) pont), zsarolás (Btk. 367. § (2) a) pont)

⁵⁹ BELOVICS Ervin (2012): A közbiztonság elleni bűncselekmények, In: Belovics Ervin, Molnár Gábor Miklós, Sinku Pál, Büntetőjog I., HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 470. o.

- XXXVI. fejezet vagyon elleni bűncselekmények: lopás (Btk. 370. § (2) bek. b) pont ba) alpont), sikkasztás (Btk. 372. § (2) bek. b) pont ba) alpont), csalás (Btk. 373. § (2) bek. b) pont ba) alpont)

Az elkövetési magatartást, mely a bűnszövetség keretében valósult meg, tettesi, társtettesi, felbujtói vagy bűnsegédi tevékenységként kell minősíteni. (BJD 2763.4912)

A pszichikai bűnsegéd a bűncselekmény elkövetésében közvetlenül nem vesz részt, pszichikai hatást gyakorol a tettes vagy a fizikai bűnsegéd akarat-elhatározására, illetve erősíti az elkövetésre irányuló szándékot. A pszichikai bűnsegéd akkor valósítja meg valamely bűncselekmény minősített esetét, ha az a szervezettség vagy előzetes megállapodás alapján kapcsolódik a bűncselekmény vagy bűncselekmények elkövetéséhez.

A fogalom nem határozza meg valamely bűncselekmény körét vagy kategóriáját, hanem csak a bűncselekményekről szól. A bűnszövetségben való elkövetés megállapítható akkor is, ha a bűncselekmények szervezett elkövetése, illetve a megállapodás különböző jogi tárgyú bűncselekményekre vonatkozik, továbbá akkor is megállapítható, ha a megvalósított tényállások közül csak egy olyan van, amelynél a törvény a bűnszövetséget, mint minősítő körülményt határozza meg. (IV. számú Büntető Elvi Döntés)

Ha az elkövető által kifejtett magatartásból, a végrehajtás körülményeiből nem vonható le olyan konklúzió, hogy az elkövetők a bűnözésre irányuló tervszerűséggel és szervezettséggel valósították meg a bűncselekményeket, nem állapítható meg a bűnszövetségben elkövetés. A szervezett elkövetésnek magában kell foglalnia a bűncselekmények megvalósítására irányuló előzetes megállapodást. A megállapodás lehet szóbeli vagy hallgatólagos, mely mindig előzetes, több bűncselekmény elkövetésére irányul, és az elkövető tudata átfogja, hogy cselekménye a szervezett bűnelkövetésben való részvétel. Hallgatólagos megállapodásról, a bűnözésre irányuló akarategységről akkor beszélhetünk, amikor az elkövetők az azonos vagy hasonló alkalmat keresték, vagy azt használták fel a bűncselekmény megvalósításához.

Az a szempont, hogy a terheltek egymás tevékenységéről tudva, közösen, társtettesként követtek el bűncselekményeket, nem azonos a szervezett elkövetéssel. (BH1999.8)

A bűnszövetséget megalapozó elkövetői megállapodásnak több cselekmény elkövetésére kell irányulnia, és nem a megvalósítás alkalmi feltételeinek a megvalósulására. (Legfelsőbb Bíróság Bfv. II. 603/2008/10. Határozat)

A bűnszövetségben elkövetés nem állapítható meg, ha a terhelt a cselekményeit gyermekkorú személy közreműködésével viszi véghez. Az elkövető tudatának át kell

fognia a szervezett bűnözésben való részvétel fokozott társadalmi veszélyességét, a gyermekkorú személy esetében a tudati tényezők hiányoznak. A gyermek beleegyező magatartása nem azonos az előzetes megállapodással, a beleegyezése az elkövető rábírási tevékenységéhez kapcsolódik. (BH1991.265.)

2.1.2. A bűnszervezet büntetőjogi fogalma

A bűnszervezet hatályos fogalma a Btk. 459. § (1) bekezdés 1 pontja szerint: *három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése.*

A bűnszervezet fogalmi elemeinek vizsgálatakor felhasználhatóak a bűnszövetség egyes feltételeinek értelmezése körében kialakult bírósági gyakorlat során tett megállapítások. A bűnszervezet a bűnszövetséghez képest magasabb fokú társas bűnelkövetési forma, továbbá nagyobb fokú összehangoltságot és szervezettséget követel. (Győri Ítéletábra Bf. 114/2007/49. Határozat)

A bűnszervezetben való elkövetést meg kell állapítani, ha az elkövető szándéka átfogta, hogy háromnál több személyből álló, hosszabb időre tervezett, összehangoltan működő csoportban követ el súlyos bűncselekményt. (BH 2007.3) A bűnszervezet fennállása akkor is megállapítható, ha legalább három főből álló csoport – beleértve az előkészületet és a kísérletet is – még egyetlen bűncselekményt sem követett el, de több, a törvényben meghatározott súlyú bűncselekmény elkövetése a célja. A bűnszervezet megállapításához nem többlet követelmény a profitszerzés célzata (BH 2008. 139.), szemben kriminológia fogalom meghatározásokkal, a bűnszervezet büntetőjogi fogalmában nem jelenik meg, így megállapításához nem követelmény a profitszerzés célzata.

A bűnszervezet létrejöhet úgy, hogy a tagok egymás cselekményéről tudnak, előfordulhat, hogy közösen hajtják végre a bűncselekményeket, de létrejöhet úgy is, hogy a bűncselekményeket irányító vagy vezető személy összehangolja az elkövetők magatartását, akik egymás tevékenységét részletekbe menően nem ismerik.⁶⁰

A Btk. rendelkezései nem tesznek különbséget a bűnszervezeten belüli pozíciók között (hierarchia), ezek a szempontok a büntetés kiszabása során értékelendők. A jelenlegi szabályozás szerint a bűnszervezet tagjakénti elkövetés nem minősítő körülménye a bűncselekményeknek, hanem erre a Btk. általános részében a büntetési keretet növelő

⁶⁰ 2001. évi CXXI. törvény indokolása a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról

rendelkezések vonatkoznak.⁶¹ Az általános részi elhelyezése révén valamennyi szándékos bűncselekményhez kapcsolódhat.

A bűnszervezet fogalmában a célként megfogalmazott ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése, mint fogalmi elem szempontjából kiemelendő, hogy az elkövetőnek nem kell tisztában lennie a büntetési tételekkel, azonban tudatának át kell fognia, hogy a bűnszervezet célja súlyos bűncselekmény elkövetése. Az elkövető egyetlen tettesi vagy részesi cselekményével a bűnszervezetben való elkövetésért felelősségre vonható, ha tudata átfogja a bűnszervezet fogalmának objektív ismérveit. A bűnszervezet megállapításához nem kell elkövetni egyetlen egy tervezett bűncselekményt sem a bűnszervezet objektív céljának a meghatározása alapján.⁶²

A bűnszervezetben elkövetés megállapítható azzal szemben is, aki – eseti jelleggel – akár egyetlen cselekményt tettesként vagy részesként valósít meg, ha a tudata a bűnszervezet tárgyi ismérveit átfogta. A határozat értelmében a bűnszervezetben elkövetést is átfogó tudattartalom vizsgálatának első lépcsőjét az „alapcselekmény” tényállásszerűségéhez – azt átfogó tudattartalom megállapításához – szükséges bizonyítékok vizsgálata jelenti. Továbbá ezzel párhuzamosan vizsgálni kell a büntetőeljárás során feltárt bizonyítási eszközökből származó és a Btk. 459. § (1) bekezdés 1. pontjában meghatározott ismérvekre következtetést megalapozó bizonyítékokat, és erre nézve a tényállásban megállapítást kell tenni. Amennyiben bizonyítást nyer, hogy a bűncselekményt egy tényleges bűnszervezet működéséhez kapcsolódva, illetve annak keretei között követték el, úgy a végrehajtás körülményeiből – különösen a konkrét magatartás mások megelőző vagy további láncolatos cselekményeit feltételező jellegéből, ezek szükségszerű és ezért előreláthatóan bekövetkező eseményeiből – lehet következtetést levonni arra, hogy az alkalomszerű tettes (részes) cselekménye megvalósításakor a bűnszervezetben való elkövetést felismerte. Az elkövetőnek a bűnszervezetben elkövetést átfogó tudattartalmára levont következtetés alapja, hogy a hatályos törvény nem a bűnszervezet belső, hanem olyan külső, tárgyi jellegű ismérveit határozza meg, amelyek a kívülálló számára is felismerhetőek. Az elkövető tudatának nem arra kell kiterjednie, hogy egy bűnszervezet a törvényi előfeltételek szerint létrejött, hanem arra, hogy a bűnszervezet tárgyi saját-

⁶¹ BELOVICS Ervin(2006): A társas bünelkövetési alakzatok, In: Buch Béla (Szerk.), Büntetőjog Általános rész, (Harmadik hatályosított kiadás) Budapest, HVG-ORC Kft., 197-198. o.

⁶² SZOMORA Zsolt et al. (2013): Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez, In: Karsai Krisztina, Complex Kiadó, Budapest, 961-962. o.

tosságai ismeretében annak „működéséhez” csatlakozik, illetve annak keretében cselekszik. (4/2005. számú BJE határozat)

A bűnözői csoportok konspirációs szabályok szerint tevékenykednek. Ezért előfordult, hogy valaki úgy kapcsolódik be a csoport működésébe, hogy csak egyetlen alkalommal vesz részt a megvalósításban, mégis, helye lehet vele szemben a bűnszervezetben elkövetés megállapításának. Tekintettel arra, hogy nem az egyes tagok tagságának kell hosszabb időre vonatkozni, hanem a bűnszervezetnek kell hosszabb időre szervezettnek és összehangoltnak lennie.⁶³

A bűnszervezetben részt vevő személynek nem kell átlátnia a szervezet egészét és ismernie a bűnszervezet felső csúcsáig a résztvevőket. A bűnszervezet összehangoltan működik, de a meglétének nem feltétele más cselekvések, illetve más cselekvők kilétének pontos ismerete, valamint a bűnszervezetben résztvevők közvetlen kapcsolata. (Legfelsőbb Bíróság Bfv. II. 646/2008/5. Határozat) Az elkövetőnek azonban tisztában kell lennie azzal, hogy a súlyosabb megítélésű szándékos bűncselekményt, melyhez kapcsolódik, több bűncselekmény elkövetésére alakult csoport hajtja végre, mely a bűnszervezet törvényi elemeit kimeríti. A bűnszervezet jellemzőinek, mint a hosszabb időre szervezettség elemnek, a bűnszervezet oldalán kell fennállnia, és nem a bűnszervezethez kapcsolódó elkövetőnél, így egy működő bűnszervezethez eseti jelleggel, egyetlen cselekményben való részvétellel is lehet kapcsolódni. (Legfelsőbb Bíróság Bfv. II. 646/2008/5. Határozat) A büntetés kiszabásánál értékelendő, hogy valaki irányítóként vagy végrehajtóként fejt ki aktív magatartást a bűnszervezeten belül. (Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság 1. Bf.354/2006/21. Határozat)

Bizonyítandó, hogy az elkövető tudata kiterjed a bűnszervezet keretében történő bűnelkövetésre. A tudattartalomnak szándékosnak kell lennie, mely egyenes és eshetőleges szándékú is lehet. A bűnszervezetben történő elkövetés nem az egyes bűncselekmények minősítő körülménye, hanem súlyosabb értékelése a büntetés kiszabásához kapcsolódik, a büntetés mértékét növeli. (Legfelsőbb Bíróság Bfv. II. 844/2007/6. Határozat) Nem feltétel, hogy a résztvevők egymást ismerjék, vagy tisztában legyenek az alá- és fölrendeltség belső hierarchiájával, ezek a szempontok kívül esnek az alanyi bűnösség körén. A bírói gyakorlat alapján a bűnszervezetben való elkövetés megállapíthatóságának nem feltétele, hogy a bűnszervezet tagja legyen az elkövető, hogy ismerje annak struktúráját, belső hierarchikus jellemzőit. (BH2013.85.)

⁶³ SZOMORA Zsolt et al. (2013): Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez, In: Karsai Krisztina, Complex Kiadó, Budapest, 960-961. o.

Amennyiben bűnszervezet vezetője nem valósít meg tettesi magatartást, abban az esetben is felbujtói felelősséggel tartozik, a bűnszervezet tagjai által elkövetett valamennyi bűncselekményért, mivel ő határozta meg az elkövetési módot, mely bűncselekmény megvalósításának a lehetőségét is magában hordozza.(EBH1849.2008.)

A bűnsegéddel, mint bűnszervezetben bűncselekményt elkövetővel szemben a fel-emelt büntetési tételkeretek között kell a büntetést kiszabni, ha nem tagja a bűnszervezetnek, és segítő magatartásával csak alkalmilag kapcsolódott e bűnszervezetben elkövetett bűncselekményhez, de a bűnszervezet tárgyi ismerévei számára felismerhetőek voltak, tudnia kell, hogy bűnszervezetben elkövetett bűncselekmény tettesének nyújt segítséget.(BH2014.131.)

A bűnszervezet büntető anyagi jogi fogalom, így a bűnszervezetben elkövetés megállapítása tényből vont jogi következtetés eredménye, az a büntetés kiszabására vonatkozik, és nem a bűnösségre vagy a cselekmény jogi minősítésére. Nem sérti a törvényes vád követelményét, ha a bíróság ítélete – a vádbeli jogi értékeléstől eltérően – bűnszervezetben elkövetővel szemben szabja ki a büntetést, azonban ennek ténybeli alapjainak a vádban leírt tények között kell szerepelniük. Ha a bűnszervezetben elkövetésre vonatkozó adatokat a vád nem rögzíti, azokra csak a bíróság előtti bizonyítási eljárás nyomán derült fény, a bíróság a bűncselekmény bűnszervezetben elkövetésének tényét akkor is megállapíthatja. (EBH2013.B.10.)

A bűnszervezetben történő elkövetésre vonatkozó súlyosabb értékelés szabályai a Btk. 91. §-ban találhatóak, amelynek (1) bekezdése értelmében, *aki a szándékos bűncselekményt bűnszervezetben követte el, a bűncselekmény büntetési tételének felső határa a kétszeresére emelkedik, de a büntetési tétel a huszonöt évet nem haladhatja meg.*

A Be. 4. § (2) bekezdése szerint a kétséget kizáróan nem bizonyított tény nem értékelhető a terhelt terhére. A vádlónak bizonyítania kell a bűncselekmények megvalósulását, melyekre a bűnszervezet fennállását alapozza. A bűnszervezet megállapítása esetén a Btk.-ban rögzített hátrányos jogkövetkezményeket kell alkalmazni.⁶⁴

⁶⁴ BELOVICS Ervin (2012): A közbiztonság elleni bűncselekmények, In: Belovics Ervin, Molnár Gábor Miklós, Sinku Pál, Büntetőjog I., HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 486. o. A Btk-ban rögzített hátrányos következmények: a Btk. 29. § (3) bek. b) pontja szerint, aki a bűncselekményt bűnszervezetben követte el, a tevékeny megbánásból ki kell zárni; a Btk. 36. § szerint a határozott ideig tartó szabadságvesztés leghosszabb tartama húsz év, míg bűnszervezet esetén huszonöt év; a Btk. 37. § (3) bek. b) pont bb) alpont alapján a szabadságvesztés kötelező végrehajtási fokozata fegyház; a Btk. 38. § (4) bek. c) pont alapján feltételes szabadságra bocsátás nem alkalmazható a határozott ideig tartó szabadságvesztés idején; a Btk. 44. §. (1) és (2) bek. b) pont szerint feltételes szabadságra bocsátás nem alkalmazható az életfogytig tartó szabadságvesztés esetén, ha a bűncselekményt bűnszervezetben követték el; a Btk. 53. §. (4) alapján a végleges hatályú eltiltás alól sem mentesítheti az elkövetőt; a Btk. 65. § (2) bek. b) pont alapján a próbára bocsátásból és a Btk. 67. § (2) bekezdés alapján a jóvátételi munkából is ki van

2.1.3. A bűnszervezet és a bűnszövetség elhatárolása

A bűnszervezetet el kell határolni a szervezett elkövetés másik alapformájától, a bűnszövetségtől. A bűnelkövetési formákat a minimális létszám, a szervezettség foka és a szerveződés célja különbözteti meg. A bűnszervezet magasabb fokú szervezettséget jelent, mint a bűnszövetség, mely hosszabb időre szervezettséget és összehangolt működést feltételez. Ellenben a bűnszövetség több bűncselekmény elkövetésére vonatkozó megállapodással is létrejön, ha a tagjai – legalább két fő – a bűnözést szervezik, és legalább egy bűncselekményt elkövetnek vagy megkísérelnek. A bűnszövetség bármilyen súlyú bűncselekmény elkövetésére létrejöhet, míg a bűnszervezet súlyos megítélésű bűncselekmények elkövetésére szerveződik.

A bűnszervezetben elkövetés esetén a bűncselekménynek a bűnszervezet céljával összefüggésben kell megvalósulnia. Nincs jelentősége a bűnszervezetben való elkövetés szempontjából annak, hogy az elkövető a bűnszervezet vezetője, tagja, vagy csak eseti jelleggel tettesként vagy részesként kapcsolódik a tevékenységével a bűnszervezet keretei között megvalósuló bűncselekmény elkövetéséhez. A végrehajtás objektív körülményeiből lehet levonni a következtetést, hogy az alkalmoszerű elkövető felismerte, hogy bűnszervezet keretében cselekszik. Felismeri, hogy a szervezet összehangoltan működik, a szerveződés nem alkalmi csoportosulás, hosszabb távú célok megvalósítására, súlyosabb megítélésű bűncselekmények elkövetésére alakult meg. Az elkövetési magatartások egymást kiegészítik, azok a végrehajtott bűncselekményhez kapcsolódnak, a rész-cselekmény más személy előző cselekményéhez kapcsolódik, vagy tevékenysége a célzott bűncselekmény elkövetéséhez további láncolatos tevékenységet feltételez. (BH2016.5.)

A bűnszervezet és a bűnszövetség fogalmi elemeinek speciális ismerévei:

Bűnszövetség	Bűnszervezet
létrejöttének feltétele:	
<ul style="list-style-type: none">- két, vagy több személy együttműködése,- az elkövetők megállapodása a bűnözésre, melynek több bűncselekmény elkövetésére kell irányulnia (a körülményeket részletezve,	<ul style="list-style-type: none">- három személy vagy több személyből álló csoport,- hosszabb időre szervezett,- működése összehangolt, a cselekvő tagok egymást erősítő hatása,- legalább ötévi vagy ezt meghaladó

zárva; a Btk. 73. § b) pontja alapján nincs lehetőség az elkövetés mellőzésére; a Btk. 74. § (1) bek. b) pontja alapján vagyonekobzást kell rendelni arra a vagyontárgyra, amelyet az elkövető bűnszervezetben való részvétele ideje alatt szerzett; a Btk. 86. § (1) bek. b) pontja alapján a szabadságvesztés végrehajtása nem függeszthető fel; a Btk. 91. § (1) (2) bek. alapján a bűncselekmény büntetési tételének felső határa a kétszeresére emelkedik, de a huszonöt évet nem haladhatja meg, továbbá kitiltásnak is helye van.

<p>mely a megállapodásra vonatkozik), a megállapodás lehet szóbeli vagy hallgatóságos,</p> <ul style="list-style-type: none"> - legalább egy bűncselekmény elkövetése, vagy az elkövetés megkísérlése, - az előzetes megállapodásnak időben meg kell előznie a cselekmény elkövetését, - negatív feltétel: nem jön létre bűnszervezet. 	<p>szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmény elkövetése,</p> <ul style="list-style-type: none"> - az elkövető szándékának át kell fognia a bűnszervezetben való elkövetés tényét.
<p>nem feltétel:</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - ugyanolyan vagy hasonló bűncselekményeket kövessenek el a tagok. 	<ul style="list-style-type: none"> - az összehangoltság meglétének nem feltétele a bűnszervezetben cselekvők közvetlen kapcsolata, a más cselekvések, illetve a más cselekvők kilétének konkrét ismerete, - az elkövetőknek nem kell ismerni a bűncselekmény büntetési tételét, elég, ha tudatában vannak annak, hogy súlyos bűncselekmény végrehajtására szerveződnek, - nem követelmény a vagyoni házszerzés, - ha a szervezet megszűnik, nem akadály a bűnszervezet megállapításának.
<p>célja:</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - bármilyen súlyú bűncselekmények elkövetése. 	<ul style="list-style-type: none"> - ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő
<p>elkövetői kategóriák:</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - minősíthető: tettesi, társtettesi, felbujtó vagy bűnszegédi tevékenység, - a tettesnek ismernie kell a bűnszövetség létezését, egészben vagy részben meg kell valósítania a törvényi tényállást, - a bűnszövetség megvalósul, ha egy tettese van, és egy felbujtó vagy a bűnszegéd közreműködik és így válik szervezetté. 	<ul style="list-style-type: none"> - az elkövető egyetlen tettesi vagy részesi cselekményével a bűnszervezetben való elkövetésért felelősségre vonható, ha tudata átfogja a bűnszervezet fogalmának objektív elemeit, - az elkövetési magatartások kiegészítő jellegűek, kapcsolódásuk a bűncselekményekhez szükségszerű, a részeselekmény az előző cselekményhez társul, vagy tevékenysége további láncolatot tevékenységet feltételez.
<p>büntetőjogi értékelése :</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - az egyes bűncselekmények különös törvényi tényállásaiban, mint minősített eset jelenik és így von maga után súlyosabb értékelést. 	<ul style="list-style-type: none"> - nem minősítő körülménye a bűncselekményeknek, de az általános részben található rendelkezések folytán súlyosabb jogkövetkezmény kapcsolódik hozzá: a bűnszervezetben elkövetett bűncselekmények büntetési tételének felső határa kétszeresére emelkedik, azonban a 25 évet nem haladhatja meg.

nem valósul meg bűnszövetség:	
- valamely bűncselekmény egy-szeri elkövetése nem minősíthető bűnszövetségben történő elkövetésnek, bármennyire is szervezet, amennyiben az előzetes megállapodás egy bűncselekmény elkövetésére irányul.	

A bűnszervezetben elkövetés nem minősítési kérdés, hanem a büntetés kiszabása körében értékelendő, így a helyes megjelölés „X bűncselekmény, amelyet a vádlott bűnszervezetben követett el”, és nem „bűnszervezet keretében elkövetett X bűncselekmény”.⁶⁵

A bűnszervezet kritériumainak nem az elbíráláskor, hanem az elkövetéskor kell fennállniuk, de azoknak az irányadó tényállásból ki kell tűnniük. A bűnszervezet megállapításához nem szükséges, hogy a csoportban részt vevő valamennyi személlyel szemben vádat emeljenek, vagy valamennyi elkövető terheltként szerepeljen. A bűnszervezet megállapítható akkor is, ha annak tagjai nem ismerik egymást, vagy ha nincs köztük közvetlen kapcsolat. Az összehangolt működés a benne szereplő személyek egymást erősítő hatása.⁶⁶ Az elkövető tudatának nem kell átfognia, hogy egy bűnszervezet a törvényi előfeltételek szerint létrejött, hanem arra kell irányulnia, hogy a tárgyi sajátosságok ismeretében a működéshez csatlakozik, annak keretében cselekszik. A hosszabb időre szervezettség megállapítható akkor is, ha egy csoport rendőri intézkedés következtében nem tud hosszabb ideig működni, ugyanis a megállapításnál a jövőben elkövetni tervezett bűncselekményeket is értékelni kell. (Kúria Bfv.I.441/2015/6. Határozat)

2.1.4. Terrorista csoport fogalma

Nincs olyan ország, amely kiváltságos és védett helyzetben lenne a terrorizmussal és a szervezett bűnözéssel szemben, és az általuk okozott problémákkal szemben.⁶⁷ A szervezett bűnözés egy ország belső biztonságát is veszélyezteti, polipként terjed, és eléri a szomszédos országokat. Fenyegetést jelent minden olyan ország számára, amely a nem-

⁶⁵ TÓTH Mihály (2009): Bűnszövetség, Bűnszervezet. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., 184. o.

⁶⁶ Kúria Bfv.I.441/2015/6. Határozat: A terhelt az irányadó tényállás szerint tisztában volt azzal, hogy egy összehangolt csoport tagjaként hajtja végre a ráeső a feladatrészt: a konspiráció magas fokából, a részcselekmények végrehajtásának körülményeiből, azok határon átvívelő voltából, a bűncselekmény elkövetésében általa tudottan részt vevő személyek számából.

⁶⁷ BLAZEVSKA ANDONOVSKA Valentina, GLAVINOV Aleksandar: Connectio between organized crime and terrorism as a new security threat, Contemporary Macedonian Defense / Sovremena Makedonska Odbrana. 2016, Vol. 16 Issue 30, 97-101.

zetközi közösség részét képezi. Míg a terrorizmus politikailag motivált, és világméretű fenyegetést jelent.⁶⁸

A 2001-es New-Yorki terrortámadás új törvényi kezdeményezésekhez vezetett a terrorizmus ellen szerte a világon.⁶⁹ Az Egyesült Államokhoz hasonlóan más országok is lépéseket tettek a közbiztonság megerősítése érdekében.⁷⁰ Szükségesek a terrorizmust érintő büntetőjogi reformok, fellépések.⁷¹

A terrorista csoportok erőszakra, félelemkeltésre, politikai cél elérésére, illetve a társadalom befolyásolására törekszenek. A terrorcselekmények végrehajtása során sok civil személy testi épsége, illetve vagyona kerülhet veszélybe.

A terrorista csoportok globális jellegű veszélyt jelentenek az országokra és a nemzetekre, ezért több nemzetközi összefogás, megállapodás, egyezmény jött létre a hatékony megelőzésre, megszakításra és a jelenség megismerésére. Közös összefogással lehet a határokon átnyúló terrorista csoportokat, magokat megszüntetni, felszámolni. Egyre több ország hoz létre speciális terrorelhárító szerveket vagy csoportokat saját védelme érdekében. Hazánkban 2010-ben hozták létre a Terrorelhárítási Központot, melynek célja a terrorcselekmények és az ahhoz kapcsolódó más bűncselekmények felderítése, megelőzése, megszakítása, továbbá szervezi és koordinálja a terrorcselekmények elhárítását végző szervek tevékenységét, elemzi és értékeli hazánk terror fenyegetettségét.⁷²

A terrorista csoport fogalma a Btk. 319. § értelmező rendelkezése szerint: a három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja terrorcselekmény elkövetése.

Az Európai Parlament és a Tanács 2017. március 15-én fogadta el 2017/541 irányelvet a terrorizmus elleni küzdelemről, a 2002/475/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról, valamint a 2005/671/IB tanácsi határozat módosításáról. Az irányelv 3. cikkben meghatározza „terrorista cselekmény” fogalmát, a 4. cikk „terrorista csoporthoz kapcsolódó bűncselekményeket”, végül a III. cím „terrorista tevékenységekhez kapcsolódó bűncselekményeket” tartalmazza.

⁶⁸ BLAZEVSKA ANDONOVSKA Valentina, GLAVINOV Aleksandar: Connectio between organized crime and terrorism as a new security threat, Contemporary Macedonian Defense / Sovremena Makedonska Odbrana. 2016, Vol. 16 Issue 30, 97-101.

⁶⁹ SIEBER Ulrich – Vogel, Benjamin (2015): Terrorismusfinanzierung. Prävention im Spannungsfeld von internationalen Vorgaben und nationalem Tatstrafrecht. Duncker & Humblot, Berlin, 1-8.

⁷⁰ ZHOU Zunyou (2014): Balancing Security and Liberty: Counter-terrorism Legislation in Germany and China. Duncker & Humblot Verlag, Berlin, 1-3.

⁷¹ ZÖLLER Mark Alexander (2009): Terrorismusstrafrecht: ein Handbuch. C.F. Müller Wissenschaft Verlag, Heidelberg, 289-331.

⁷² http://tek.gov.hu/ellenorzes_iranyitas.html (2014.05.15.)

A terrorista csoport és a bűnszervezet fogalmi elemei között több ismérv megegyezik, különbség a célban mutatkozik, továbbá a törvényalkotó a bűnszervezet fogalmánál többes számot használva bűncselekmények elkövetését, míg a terrorista csoportnál terrorcselekmény megfogalmazást használja. A szervezeti hasonlóság igazolható, amennyiben a Btk. bűnszervezetre és terrorszervezetre vonatkozó meghatározásait vetjük elemzés alá, az eltérés nem módszereikben, inkább céljaikban keresendő.⁷³

<i>Bűnszervezet</i>	<i>Terrorista csoport</i>
három vagy több személyből álló	három vagy több személyből álló
hosszabb időre tervezett	hosszabb időre tervezett
összehangoltan működő csoport	összehangoltan működő csoport
célja ötévi vagy azt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése	célja terrorcselekmény elkövetése

A terrorcselekmény törvényi tényállásában a 314. § (4) bekezdésében taxatívén felsorolt bűncselekmények akkor válnak terrorcselekménnyé, ha a célzatuk

- a) állami szerv, más állam vagy nemzetközi szervezet arra kényszerítése, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön,
- b) a lakosság megfélemlítése,
- c) más állam alkotmányos, társadalmi vagy gazdasági rendjének megváltoztatása vagy megzavarása, illetve nemzetközi szervezet működésének megzavarása.

A jogalkotó nem nevesítette a terrorista csoportban elkövetést a terrorcselekményhez kapcsolódó többi önálló tényállás esetén, így a terrorista csoportban elkövetés a Btk. 315. és 318. §-ai alapján értelmezhető. Ennek függvényében „a terrorcselekménynek, valamint a terrorcselekménnyel fenyegetésnek a szervezett elkövetése esetén a bűnszervezetben – és nem a terrorista csoportban – elkövetés megállapítására került csak sor.”⁷⁴

2.2. Az anyagi büntetőjog jelentősége a szervezett bűnözés elleni fellépéssel kapcsolatban egy „precedens” értékű ügy kapcsán

A bűnszervezettel kapcsolatosban több anyagi büntetőjogi kérdés megválaszolására a Bács-Kiskun Megyei Bíróság a 2. B.268./2005/505. számú ítéletében került sor.

⁷³ ISTVANOVSKZI László (2015): A szervezett bűnözés elleni harc új stratégiája és taktikája, Hadtudomány, 2015/ 1–2. sz., (25. évf.) 139–143. o.

⁷⁴ NEPARÁCZKI Anna Viktória (2013): A terrorista csoport rendszerbeli helye és fogalma a Büntető Törvénykönyvben, Budapest, Publicitas Art Média Kft., Ügyészek Lapja, 2013/3–4. sz., 67.-68 o.

A Bács-Kiskun Megyei Bíróság az I. rendű terheltet és társait, mint társtetteseket bűnszervezet tagjaként elkövetett emberölés előkészületében és fegyvercsempészet bűntettében mondta ki bűnösnek. Az I. rendű terhelt által vezetett bűnszervezet 2004-ben egy korábbi közös üzleti tevékenységből származó, több százezer dolláros követelést támasztott V. G. tanúval szemben, aki ezt a követelést nem fogadta el, és nem volt hajlandó fizetni. A követelés során T. T. sértett úgy foglalt állást, hogy V. G.-nek azt nem is kell megfizetnie.

Az I. rendű vádlott (a szervezet vezetője) társaival megállapodott abban, hogy T. T. sértettet meg kell öletni, azért, hogy ne legyen akadálya a V. G. tanúval szemben támasztott követelés végrehajtásának. A sértett megölésére külföldi bérgyilkosok kaptak megbízást, akiknek a személye ismeretlen maradt az eljárás során. A bérgyilkosok a végrehajtáshoz lőfegyvereket és egy motorkerékpárt igényeltek. A terv ugyanis az volt, hogy motorkerékpáron ülve hajtják végre T. T. sértett lelövését.

A bűnszervezet egyes tagjai a fegyvercsempészet végrehajtása során töltöttek be kulcsfontosságú szerepet. A bűnszervezet vezetője megbízta két emberét – a 4. számú tanút és VI. rendű vádlottat –, hogy szerbiai kapcsolataik felhasználásával fegyvereket szerezzenek be, és azokat hozzák be Magyarországra. A megbízást elvállalták. A megrendelés sorozatlövő és maroklőfegyverekre, lőszerre, egy távcsöves puskára, valamint plastik robbanóanyagra szólt. A bűnszervezet a megrendelt fegyvereket a sértett megölésének várható következményeként kialakuló szituáció során kívánta felhasználni.

A szervezet azon tagjainak, akik büntetőeljárás alá kerültek, védelmet nyújtott azáltal, hogy ügyvédek hatalmazták meg védelmükre, így ellenőrzés alatt tarthatták ezeket a személyeket. Továbbá letartóztatásuk során csomagot kaphattak a tagok, és meglátogatatták őket a börtönben, valamint a szabadulást követően is ellátásban részesültek (pl. szállás, étkezés, gépkocsi, fizetés), mely szintén az ellenőrzést szolgálja.⁷⁵

Az elemzett ügyben a szervezett bűnözői kör tagjai részére különféle juttatásokat biztosít, illetve biztosíthat, úgymint: ingyenes vagy kedvezményes étkezési lehetőség az érdekeltségükbe tartozó étteremben; havi pénzbeli juttatás; telefonkártyák; szállás, gépkocsi, egyéb.

Az adott ügyben a szervezett működésre utalt, hogy amikor az egyik tagot elfogták, azonnal megkezdődtek a védelmi berendezkedések, a bűncselekményből származó tárgyak elrejtése, az elfogott tag védelmének biztosítása (jogi segítségadás), mivel a szervezet arra törekedett, hogy minél kevesebb kára keletkezzen.

⁷⁵ A szervezet szükség esetén még lakcímről is gondoskodik, ahová a tagok be tudnak jelentkezni, mellyel igazolni tudják a magyarországi lakcímüket.

A szervezet igyekezett megtudni a meghatalmazott védőn keresztül, hogy a társuk tett-e terhelő vallomást, kiszolgáltatót-e bizonyítékot a büntetőeljárás során a szervezet ellen.⁷⁶ Ha a szervezet elég gyorsan reagál, megghiúsíthatja a házkutatások végrehajtását, mivel minden lehetséges terhelő bizonyítékot megsemmisítenek, vagy más helyre szállítanak, így megelőzik a nyomozó hatóságot.

A bűnszervezet tagjai között szervezetszerű (hierarchikus) kapcsolat állt fenn, munkamegosztás alakult ki. A bűnszervezet élén egy személy állt, alatta több „csoportvezető” foglalt helyett, akik a jelentősebb döntések meghozatalában vettek részt. Konszenzust hoztak létre, azonban a közösen létrehozott döntés végrehajtására a bűnszervezet legelső emberének, a vezetőnek volt konkrét utasítási joga. A szervezet több csoportra tagozódott, melyben elkülönült a vezetői és a végrehajtói szint. A központi, irányítói szerepet a legfelső vezető látta el, az alatta lévő döntéshozói körbe tartoztak a csoportvezetők, akik kisebb döntéseket önállóan is hozhattak. A csoportvezetők alatt helyezkedtek el a „katonák”, a végrehajtó állomány, akik a megkapott feladatokat a csoportvezetők utasítására végrehajtották. A csoportvezetők a feladatok típusától függően bevontak külső személyeket a végrehajtásba. Ezek az emberek általában, illetve az elemzett ügyben nem rendelkeztek pontos információval a bűnszervezetről, annak működéséről, kizárólag arról a feladatról, amivel megbízták őket.

Több személy is kapcsolódhat alkalmi végrehajtoként a bűnszervezethez, azonban az így bekapcsolódó személyek számát, személyazonosságát nem minden esetben lehet megállapítani a büntetőeljárás során. A vizsgált ügyben külső személyként kívánták bevonni a bérnyilkosokat.

A bűnszervezet jövedelemforrása két fő bázisra osztható, melyek lehetnek legális, valamint illegális tevékenységek, és az ezekből befolyó jövedelem alkotja a bűnszervezet anyagi bázisát. Legális forrásként merült fel az ismertetett ügyben a vendéglátóegységekből, régiségboltból, teniszpálya üzemeléséből származó jövedelem.

Az illegális forrás az alábbiakból tevődött össze: prostituáltak sarcolása (főleg az utcai bevételekből); „védelmi pénzek” szedése vendéglátóhelyektől (éttermektől, szórakozóhelyektől); kábítószer-kereskedelem; illegális tevékenységet folytató személyektől (pl. cigarettacsempészekről, dílerektől) szedett összeg.

Általában a bűnszervezet vezetője döntötte el, hogy a legális és az illegális tevékenységből származó jövedelemből ki milyen arányban részesedik.

⁷⁶ A bűnszervezet a „meghatalmazott” védő beszámolójából a kihallgatást követően következtetéseket vonhat le, hogy a gyanúsítottat valószínűleg lehallgatták és megfigyelték.

A lehallgatott telefonbeszélgetések szintén arra utaltak, hogy ki a bűnszervezet legfelső vezetője, kit ismernek el a csoportvezetők olyan tekintélynek, akihez fordulhatnak a problémákkal, így a tagokkal szemben fennálló kifogásokkal, hiszen a felsővezetőnek van döntő szava a szervezetet érintő ügyekben, ő gyakorolja legmagasabban az irányító szerepet.⁷⁷

A telefonlehallgatást végző személynek nehéz feladata van, mivel a szervezet tagjai általában törekedhetnek arra, hogy az információ-átadás során a közlendőjüket úgy fogalmazzák meg, hogy a harmadik személy (a be nem avatott) ne értse meg. A beszélgetésük során a hangsúlyozás, hanglejtés és az utalások olyan beszédkörnyezetet hoznak létre, mely feleslegessé teszi, hogy a közölni kívánt szöveg minden eleme megjelenjen. Az elhangzott mondatok legtöbbször hiányosak, a kívülálló személy számára érthetetlenek, míg a társalgó felek félszavakból megértik egymást. Előfordulhat, hogy az egyik fél a beszélgetés során említi a „zsarolásból származó pénzt”, mire a másik fél rögtön kitérő választ ad, vagy kéri, hogy „személyesen beszéljék meg a felmerült kérdést és ne telefonban”. A beszélgetés során legtöbbször „virágnyelven” beszélnek a felek, mely egy kívülálló számára értelmezhetetlen. Ilyen például, amikor a fegyver helyett „vasat”, lőszer helyett „kukoricát” mondanak, vagy a gépkarabélyt „nehéz és hosszú” megnevezéssel helyettesítik, mint az elemzett ügyben is. Továbbá a kábítószer-kereskedelemben fordul elő, hogy a kábítószer helyett „cola” szót közölnek. A „virágnyelv” is nagyfokú összehangoltságra, továbbá előzetes egyeztetésre utal.

Az elfogást követően egy hírlánc, egy pánikszerű hangulat indulhat el, mely során a szervezet sebezhető. Az információáradat legtöbbször alátámasztja azokat a megállapításokat, hogy ki állhat a szervezet élén, mivel a tag(ok) elfogását követően a szervezet intézkedéseket hajt végre, melyeket a leggyorsabban, a legrövidebb időn belül telefonon vagy a későbbi találkozók során beszélnek meg. A megállapítások a bűnszervezet tagjainak lehallgatásaiból, figyeléseiből, illetve humánforrásból (pl. együttműködőktől) származhatnak.

Az elemzett ügyben a tagok közötti együttműködést és koordinációt a gyors hírlánc és a védelmi intézkedések jelentették. A védelmi intézkedések megmutatkoztak

⁷⁷ A csoportvezetők a telefonbeszélgetések során egymást is bepanaszolták, és a felső vezető közreműködését kérték a felmerülő panasz megoldására. A telefonlehallgatást feldolgozó-hallgató személynek kell meglátni az összefüggéseket, ami a különleges eszköz alkalmazásának elején jelent nagyobb nehézséget, hiszen akkor „tanulmányozza” az ellenőrzés alá vont személy hangját, köti a telefonszámhoz, illetve a beszélgetések között keres kapcsolatot, összefüggéseket. Kezdetben (az első beszélgetésekkor) nehéz megállapítani, hogy a beszélgetést folytató személyek közül ki a célszemély, kivel szemben alkalmaznak különleges eszközt.

- a szervezetre mutató nyomok eltüntetésében (bizonyítékok áthelyezésével, megsemmisítésével, az elfogott személy hallgatásra utasításával),
- az elfogott személynek védelem nyújtásával, kontroll alatt tartásával.⁷⁸

Az elemzett ítéletben a bűnszervezet hatályos definíciója összevetésre került a korábbi fogalom-meghatározásokkal, mely során megállapították, hogy a definíciónak nem része a haszonszerzés mint cél, hanem csak önmagában „bűncselekmény elkövetését” nevesítik, továbbá a „munkamegosztás”, „feladatmegosztás” helyére a „összehangoltan működés” került. A hatályos büntetőjogi definíció nem kívánja meg az „aláfölérendeltségi rendszer” meglétét, mivel egy szervezet általában vezetőből és végrehajtókból áll, de előfordulhat olyan szervezet is, ahol a tagok egyenrangúak. A hatályos fogalom nem hangsúlyozza a „személyi kapcsolatokat” sem, ugyanis a tevékenységen keresztüli kapcsolódás a fő elem az „összehangoltan működő csoport” esetében. A személyi kapcsolatok háttérbe szorulása azzal a következménnyel járhat, hogy *a bűnszervezetben részt vevők nincsenek szükségképpen egymással kapcsolatban a bűncselekmények közös megvalósítása során, hanem az is bűnszervezetet valósít meg, ha az elkövetői tevékenységet vezetői szinten hangolják össze, és a végrehajtói szinten már személyes kapcsolatokra nincs szükség.* A bűnszervezet létrejöhet úgy is, hogy a bűnszervezetben tevékenykedő személyek egymás cselekményéről tudnak, és közösen valósítják meg a bűncselekményeket. De létrejöhet a bűnszervezet akként is, hogy az elkövetett bűncselekményeket irányító vagy vezető személy hangolja össze azoknak az elkövetőknek a magatartását, akik egymás tevékenységéről esetleg nem is tudnak.⁷⁹

Az elemzett bírósági ítéletben nem fogadták el a védelem azon érvelését, mely szerint a tételes büntetőjogon kívüli bűnszervezet fogalma (az Európai Unió Tanácsának határozata, a szervezett bűnözés elleni ENSZ-egyezmény) alapján olyan következtetés vonható le, hogy a bűnszervezet fogalomnak szükségképpeni eleme a haszonszerzés.

Az Egyesült Nemzetek keretében létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezmény meghatározása szerint a szervezett bűnözői csoport: *bizonyos ideig fennálló, három vagy több főből álló strukturált csoport, amely összehangoltan működik egy vagy több, a jelen Egyezményben meghatározott súlyos bűncselekmény elkövetése céljából, közvetlen vagy közvetett módon pénzügyi vagy más anyagi haszon megszerzésére törekedve.* Ezen meghatározás alapján ide tartoznak azok a bűncselekmények is, amelyek közvetett módon irányulnak anyagi haszonszerzésre.

⁷⁸ Előfordulhat konspirációs okokból, hogy a bűnszervezet egyes tagjai telefonfülkéből bonyolíthatják le a hívásokat, tartva a különleges eszköz alkalmazásától (lehallgatástól), és feltételezik, hogy a hívott felet nem hallgatja le a hatóság.

⁷⁹2001. évi CXXI. törvény a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról

Az Európai Unió Tanácsának az Európai Unió tagállamaiban a bűnszervezetben való részvétel bűncselekménnyé nyilvánításáról szóló, 1998. december 21-én elfogadott Együttes Fellejtemésének (a továbbiakban: ENSZ Egyezmény) 1. cikke alapján a bűnszervezet *olyan strukturált szervezetet jelent, amelyet adott időszakra kettőnél több személy összehangoltan hoz létre olyan bűncselekmények elkövetése céljából, amelyeket a törvény legalább négy évig tartó szabadságvesztéssel vagy szabadságelvonással járó intézkedéssel, illetve ennél súlyosabb büntetéssel sújt, akár a bűncselekmény elkövetése maga a fő cél, akár ez az anyagi haszonszerzés és – adott esetben – az állami hatóságok törvényellenes befolyásolásának eszköze.* Ezen definíció alapján a bűnszervezet fogalma független az anyagi haszonszerzéstől.

A nemzetközi szabályozás alapján nem csak a vagyoni haszonszerzés esetén valósul meg a bűnszervezetben elkövetés, hanem más ok is állhat a háttérben, és a bűnszervezet tevékenysége nem csak közvetlenül irányulhat az anyagi haszonszerzésre. A magyar büntetőjogi szabályozás követi a nemzetközi normákat, a vagyoni haszonszerzés nem feltétele a bűnszervezetben elkövetés megállapíthatóságának.⁸⁰

2.2.1. A bűnszervezet minimális létszáma

A bűnszervezet elemeit vizsgálva megállapítható, hogy legalább három személyből kell állnia, és nem szükséges, hogy valamennyi elkövető tettes legyen. Nem kizárt, hogy egy tettes és két részes (egy felbujtó és egy bűnsegéd vagy két bűnsegéd) alkosson egy bűnszervezetet. Nem feltétel az azonos személyi összetétel a bűnszervezet fennállása alatt, a szervezetszerű működést nem befolyásolja a személyi mobilitás. A fogalom minimum három személy meglétét kívánja meg, azonban a bűnszervezet legalább három tagja nem azonos azzal, hogy a bűncselekményt legalább három személy kövesse el, mivel megállapítható a bűnszervezetben elkövetés akkor is, ha a bűnszervezet vezetőjének utasítására (a konkrét cselekményre felbujtóként) egy tettes hajtja végre a bűncselekményt.

2.2.2. A bűnszervezet hosszabb időre szervezettsége

A 2001. évi CXXI. törvény 19. § (5) bekezdéséhez fűzött miniszteri indoklás szerint, a „hosszabb időre” utalás azt juttatja kifejezésre, hogy egy vagy két bűncselekmény al-

⁸⁰ A Legfelsőbb Bíróság Bfv. I. 1. 096/2006/19. számú ítéletében rögzítette, hogy a bűnszervezetekkel kapcsolatos nemzetközi aktusok közvetlen belső alkalmazása nem elfogadott, azok csak belső jogalkotásra lehetnek hatással, valamint jelenthetnek szabályozási kötelezettséget.

kalmi jellegű elkövetése esetén nem állapítható meg a bünszervezetben elkövetés. Nemcsak annak a bűnözői csoportnak a tevékenysége értékelhető bünszervezetként, amely meghatározott hosszú ideje működik. A mérlegelés során nem csupán a ténylegesen elkövetett bűncselekményt, hanem a jövőben elkövetni szándékozott bűncselekményeket is értékelni kell.

A bünszervezet juttatások rendszerét is kiépítheti, mint például gépjármű a tagok részére, szállás biztosítása, anyagi juttatások, ami arra utal, hogy a bűnözői csoport nem alkalmoszerűen jött létre, célja a súlyos bűncselekmények elkövetése. Az ENSZ Egyezmény 2. cikkének c) pontja alapján a bűnözői strukturált csoport nem egyetlen bűncselekmény azonnali végrehajtására jön létre, és nem alkalmoszerűen létrehozott.

2.2.3. A bünszervezet összehangolt működése

A társas bűnelkövetési alakzat legveszélyesebb formája a bünszervezetben elkövetés. Az összehangolt működés magába foglalja: a hierarchikus személyi viszonyokat; egyes tevékenységi szinteknek (úgy mint a döntés, irányítás és végrehajtás) szétválását; a kapcsolattartás konspirált és nyílt módját; az utasítási rendszert; az egységes fellépést. A döntési és a végrehajtói szint elkülönülése során a bünszervezetek vezetői meghatározzák a feladatokat, míg a csoportvezetők végrehajtják a parancsokat.

A szervezet tagjai között a kommunikáció konspiráltsága kiépült, „virágnyelven” beszéltek, hogy kívülálló személyek ne értsék meg a beszélgetéseket, valamint állandó találkozási pontokat építettek ki. A döntéshozók, a vezetők rendszeresen találkoztak és értekeztek, valamint egyeztettek.

A kommunikáció legtöbbször mobiltelefon zajlott, előfordult, hogy ugyanahhoz a csomaghoz tartozó hívószámokat használtak.

A csoport kommunikációjára a konspiráció szabályai voltak jellemzőek, valamint a telefonálás közben kódolt nyelveket alkalmaztak.

Az összehangolt működésre jellemző, hogy a hatósági eljárás során a fellépés összehangolt. Az elfogott tagoknak jellemző a védő biztosítása és fizetése, továbbá még arra is ügyeltek, hogy a tagoknak más ügyvédi irodából legyen védője. A szervezet a védőn keresztül közvetlenül és megbízható forrásból kapott információkat. Továbbá jellemző, hogy a szervezet alacsonyabb szintjén lévő tagjait, mint a vizsgált ügyben, befolyásolhatják, hogy vállalják magukra a terhükre rótt bűncselekményeket, mert a saját érdekük is ezt szolgálhatja.

2.2.4. A bűnszervezet célja

A bűnszervezet céljának meghatározásánál a jogalkotó nem konkrét bűncselekménytípusokat sorol fel, a definíció rögzíti, hogy csak szándékos bűncselekmények elkövetése esetén jöhet szóba bűnszervezet. A fogalom meghatározása alapján ide tartoznak az öt évi vagy azt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmények. Kiemelendő, hogy nem csak a ténylegesen végrehajtott bűncselekmények esetén valósul meg a bűnszervezet, hanem azt is értékelni kell, hogy a bűnözői csoport szándékában milyen további súlyos bűncselekmények elkövetése állt.

A fogalom legalább két bűncselekmény elkövetését szabja feltételül, azonban már egyetlen bűncselekmény elkövetési magatartásának a megkezdése esetén is szóba jöhet a bűnszervezetben elkövetés megállapítása. Beleértendő a ténylegesen elkövetett, a megkísérelt, valamint a tervezett bűncselekmény is.⁸¹ A bűnszervezet fennállásának nem előfeltétele egyetlen bűncselekmény befejezett elkövetése vagy kísérlete sem. A törvény a célt határozza meg, mint a súlyos bűncselekmények elkövetését, és nem követeli meg a bűncselekmények tényleges megvalósítását.

A bűnszervezet megállapításának nem akadálya, ha a bűnszervezet megszűnt. A szervezett bűnözői körök szakosodhatnak egy-egy területre. A megvalósított bűncselekményeknek azonban legalább öt évi szabadságvesztéssel büntetendőnek kell lennie.

Az elemzett ügyben a Szegedi Ítéltábla, mint másodfokú bíróság a bűncselekmények minősítése körében kitért arra, hogy az elsőfokú bíróság a bűnszervezetben való elkövetést a bűncselekmények jogi minősítésénél állapította meg. A másodfokú bíróság álláspontja szerint a bűnszervezetben elkövetés – nem pedig „bűnszervezet tagjakénti” elkövetés –, mint társas elkövetés speciális alakzata a Btk. Általános Részében meghatározott fogalom, amelyhez a törvény az általános részi rendelkezések között fűz bizonyos, a büntetés kiszabásához kötődő jogkövetkezményeket. A hatályos szabályozás alapján ilyen minősített esete egyetlen bűncselekménynek sincs. Ezért a megállapítása során nem az adott bűncselekmény „minősítő” körülményének tekintendő, hanem a büntetés kiszabása keretében kell megállapítani.

⁸¹ BH2008. 139.: A bűnszervezetben elkövetett egyetlen ötévi vagy azt meghaladó bűncselekmény is melőzhetlenné teszi a törvényben meghatározott büntetés-kiszabási következmények alkalmazását, feltéve, hogy a terhelt tudata átfogta a bűnszervezet létét, és azt, hogy a bűnszervezet működésének keretei között cselekszik.

Összegzésként megállapítható, hogy az ügyben keletkezett ítéletek és végzés szemlélteti a bűnszervezet létrejöttének összes ismérveit, fogalmi elemeinek megjelenését, továbbá kiemeli a bűnszervezettel kapcsolatban az alábbiakat:

- a nemzetközi jogi aktusok közvetlen belső alkalmazása nem megengedett, elfogadott, csak a jogalkotásra lehetnek hatással, illetve jelenthetnek szabályozási kötelezettséget;
- kifejezésre juttatja, hogy a hatályos definíció nem kívánja meg a „munkamegosztást”, a „feladatmegosztást” vagy az „alá-fölérendeltségi rendszer” meglétét;
- továbbá azt, hogy a fogalomnak nem része a jogtalan vagyoni haszonszerzés célzata, a „bűnös profitszerzés” vagy erre való törekvés;
- a bűnszervezet létének nem törvényi előfeltétele akár egyetlen bűncselekmény befejezett elkövetése vagy megkísérlése sem.

A bűnszervezet törvényes definíciója az elmúlt években több alkalommal módosult, mivel a bűnszervezet működését szigorú konspiráció jellemzi, emiatt nehezen lehetett bizonyítani a korábbi fogalmi elemeket.

Az ítélet kiemeli, hogy a jogi meghatározástól függetlenül a bűnszervezet működési szempontját meghatározó szociológia elemek, melyek továbbra is változatlanok maradtak, mint például: a hierarchikus szervezet; a tagok számára áttekinthető alá-fölérendeltségi viszonyok; a stabil struktúra kiépítése; a feladatmegosztás, a munkamegosztás, a személyes szerepvállalás.

A bűnszervezeten belül a különböző szerepek (irányítás, szervezés, végrehajtás) továbbra is elkülönülnek, a jelentősége a jogi minősítés szempontjából abban van, hogy a ténylegesen kifejtett elkövetési tevékenység a tettesség vagy részesség mely alakzatát valósítja meg.⁸²

⁸² Bács-Kiskun Megyei Bíróság 2. B.268./2005/505. számú ítélete, a Szeged Ítéltábla Bf. II. 240/2006/90., a Legfelsőbb Bíróság Bfv. I.1. 096/2006/19. végzése

2.3. A szervezett bűnözés elleni küzdelem szabályozásának nemzetközi mérföldkövei

Egyes kriminológusok sürgetik a szervezett bűnözés egységes fogalmának meghatározását, mivel az ellen nem lehet küzdeni, amit nem definiáltak.⁸³ Azonban a szervezett bűnözés jelenségének meghatározását a különböző tudományágak képviselői eltérő módon közelítik meg, így eltérő jellegű fogalmi meghatározások jönnek létre.⁸⁴

Az alfejezet a büntetőpolitika szervezett bűnözéssel szembeni fellépésének történeti alakulását, a bűnszervezet és a bűnszövetség törvényi fogalmának a hazai és nemzetközi jogtörténeti fejlődését vizsgálja. A fogalmak kodifikálását a szervezett bűnözés elterjedése indokolta hazánkban, mivel az a társas bűnelkövetési alakzatok legveszélyesebb formája.

Az elkövető egy egész szervezet erejét tudja maga mögött, és ez erő még jobban bátorítja, azonban fenyegető is, mert gátlólag hat abban az esetben, ha a szervezettel szembefordulna, így támogatható az a büntetőpolitikai tétel, hogy a bűnözői szervezetek tevékenységével szemben a büntető igazságszolgáltatás részéről a keményebb fellépés indokolt.⁸⁵

A kriminológiai kutatások, a kriminalisztikai ajánlások és elvek is segíthetik a jövőben a büntetőjogi törekvéseket, valamint a keretfogalmak (bűnszervezet, bűnszövetség) újra fogalmazásához is hozzájárulhatnak.

A szervezett bűnözés a társadalmat leginkább foglalkoztató jelenség.⁸⁶ Közös nemzeti összefogást és stratégia kidolgozását követeli meg a szervezett bűnözés megelőzése és az ellene folytatott küzdelem az Európai Unió tagállamaiban. A szervezett bűnözés politikai, gazdasági és társadalmi stabilitásra is veszélyt jelent az egyes országokban, valamint komoly kihívást jelent az államoknak.⁸⁷ A szervezett bűnözés elleni küzdelem

⁸³ DAGOBERG, Lindlau (1987): Der mob Recherchen zum organisierten Verbrechen, Hoffmann & Campe, Hamburg 1987., 343.

⁸⁴ SCHLOENHARDT, Andreas (2008): Transnational Organized Crime and International Criminal Law. (Editor: Bassiouni, M. Cherif), International Criminal Law, Volume 1: Sources, subjects, and contents. M. Nijhoff Publishers, Leiden, 2008., 939–942.

⁸⁵ BÓCZ Endre (1999): A szervezett bűnözés néhány problémájáról, Belügyi Szemle, Budapest, 2001/11., 5–6. o.

⁸⁶ SIFAKIS Carl (1999): The Mafia Encyclopedia, Second Edition, Checkmark Books, New York, 1999. 410-415.

⁸⁷ STOICA Ionel (2016): Transnational organized crime. An (inter)national security perspective, Journal of Defense Resources Management. Regional Department of Defense Resources Management Studies (DRESMARA) of Brasov, Romania, 2016, Vol. 7 Issue 2, 13-30.

területén fontos a büntetőjogi harmonizáció, így megakadályozható, hogy a bűnszervezetek tevékenysége egyes országokban ne, vagy enyhébben legyen büntethető.⁸⁸

A szervezett bűnözés egész Európára kiterjedő, ezért a tagországoknak a nyomozás során keletkezett tapasztalataikat, tudásukat meg kell osztaniuk egymással a szervezett bűnözés elleni küzdelem során alkalmazható eszközök bevezetésekor. Európa a szervezett bűnözés egyik elsődleges területe, amely jelentős veszélyt jelent a jogállamiságra és az emberi jogokra nézve.⁸⁹ Annak érdekében, hogy sikeres legyen a szervezett bűnözés elleni küzdelem, nemzetközi együttműködésre van szükség. Az Európai Unió lépéseket tett a szervezett bűnözés elleni hatékony küzdelemre, számos döntést és intézkedéseket hozott ebben a kérdésben.⁹⁰ Az Európai Parlament és a Tanács szabályozási minimumokat állapíthat meg a bűncselekményi tényállások és a büntetési tételek meghatározására vonatkozóan terrorizmus, pénzmosás és szervezett bűnözés esetében. A bűnözés alakulásának függvényében a Tanács határozatban egyéb bűncselekményi területeket is bevonhat.⁹¹ Fontos előírás azonban, hogy a bevonni kívánt bűncselekmény esetén is fenálljanak a Szerződés által megkívánt követelmények (súlyos bűncselekmény, több államra kiterjedő vonatkozás).⁹²

Egyes becslések szerint az Európai Unió területén 3–4000 szervezett bűnözői csoport tevékenykedik. A bűnszervezetek alkalmazkodnak a változásokhoz, és kikerülik a törvényeket, kihasználják a nemzetközi kereskedelmi, közlekedési lehetőségeket, valamint a schengeni térségen belül érvényes szabad mozgást, és új útvonalakat dolgoznak ki, továbbá a kommunikációs eszközökön keresztül nemzetközi kapcsolatokat is könnyen alakítanak ki.⁹³ A társadalomra a XXI. században is a legveszélyesebb fenyegetést

⁸⁸ FRANCESCO Calderoni (2010): *Organized Crime Legislation in the European Union, Harmonization and Approximation of Criminal Law, National Legislations and the EU Framework Decision on the Fight Against Organized Crime*, Heidelberg, Springer, 2010.; 22-25.

⁸⁹ YILMAZ, Yeşim (2017): *Avrupa Birliği Ceza Hukukunda Organize Suçlulukla Mücadele, Fight Against Organized Crime in the European Union Criminal Law*, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Çankaya 2017, Vol. 8 Issue 31, 721-768

⁹⁰ YILMAZ, Yeşim (2017): *Avrupa Birliği Ceza Hukukunda Organize Suçlulukla Mücadele, Fight Against Organized Crime in the European Union Criminal Law*, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Çankaya 2017, Vol. 8 Issue 31, 721-768

⁹¹ Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 83. cikk 1) bekezdés

⁹² JACSÓ Judit (2011): *Freiheit und Sicherheit im Spiegel der Geldwäschebekämpfung in Europa*, Karsai Krisztina – Nagy Ferenc – Szomora Zsolt (Hrsg): *Freiheit – Sicherheit – (Straf)Recht. Beiträge eines Humboldt-Kollegs V&R Unipress, Universitätsverlag Osnabrück*, 2011, 113.

⁹³ A szervezett bűnözés megelőzésére és akadályozására irányuló kiegészítő megközelítések és intézkedések című Európai Unió Kézikönyv II., Brüsszel, 2013., 127. o. 17600/13 (JAI 1143 COSI 168 ENFOL 412 GENVAL 89 COPEN 242)

a nemzetközi szervezett bűnözés jelenti, amelyet azonban a terrorizmus elleni harc kezd háttérbe szorítani.⁹⁴

2.3.1. Az Együttes fellépés (Join Action)

Az Európai Unió Tanácsa 1998-ban fogadta el a „Join Action”-t a bűnszervezetben való részvétel ellen. Meghatározta a bűnszervezet fogalmát. Eszerint az „[...] olyan strukturált szervezet, amelyet adott időszakra kettőnél több személy összehangoltan hoz létre olyan bűncselekmények elkövetése céljából, amelyeket a törvény legalább négy évig terjedő szabadságvesztéssel vagy szabadságelvonó intézkedéssel, illetve ennél súlyosabb büntetéssel sújt, akár magának a bűncselekménynek az elkövetése a fő cél, akár ez az anyagi haszonszerzés és – adott esetben – az állami hatóságok törvényellenes befolyásolásának eszköze[...]”⁹⁵

A szervezett bűnözés elleni küzdelem területén több országgal kötöttünk kétoldalú megállapodást, így például Nagy-Britanniával és Észak-Írországgal, Lengyelországgal, Kínával, Olaszországgal és Szlovákiával is.

2.3.2. A Palermói Egyezmény

A „Palermói Egyezmény” 2000. XII. 14-én jött létre, és a nemzetközi szervezett bűnözés elleni egyezményről szóló törvény hirdette ki 2006-ban.⁹⁶

A dokumentum 2.) cikk a) pontja meghatározta a szervezett bűnöző csoport fogalmát. Eszerint ez olyan strukturált csoport, mely három vagy több főből áll, bizonyos ideig összehangoltan működik, az egyezményben meghatározott súlyos bűncselekmény elkövetése céljából, hogy közvetlenül vagy közvetve anyagi vagy más előnyt szerezzen. A dokumentum alapján nemzetközi jellegűnek számít az a bűncselekmény, amelyet

a) több mint egy államban követnek el;

⁹⁴ CLARK, Mark (2004): Organised Crime: Redefined for Social Policy, International Journal of Police Science & Management, vol. 7, 2., Queensland, 2004., 98–99.

⁹⁵ Az Európai Közösség Hivatalos Lapja, L351., 41. kötet, 1998. december 29., ISSN 0378-6978, Szerző: Comunităţilor Europene, 1-37., 1. cikk, HL L 351, 29.12.1998, <http://translate.google.hu/translate?hl=hu&sl=en&u=http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/%3Furi%3DOJ:L:1998:351:TOC&prev=search>, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:52005PC0006> (Official Journal of the European Communities, L351, Volume 41, 29. December 1998., ISSN 0387-6978, Author: Comunităţilor Europene, 1-37. o., Article 1, http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.1998.351.01.0001.01.ENG)

⁹⁶ 2006. évi CI. tv. az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezmény kihirdetéséről.

- b) egy államban követnek el, de előkészítésének, tervezésének, irányításának és ellenőrzésének jelentős részét egy másik államban végzik;
- c) egy államban követnek el, de olyan szervezett bűnözői csoport vesz benne részt, amely egynél több államban folytat bűnöző tevékenységeket; vagy
- d) egy államban követnek el, de jelentős hatással van egy másik államra nézve.

Az Egyezmény 5., 6., 8. és 23. cikkeiben meghatározza azokat a tetteket, melyeket bűncselekményeknek kell nyilvánítania az államnak: bűnszervezetben részvétel, pénzmosás, korrupció, igazságszolgáltatás akadályozása.

Továbbá meghatározza a kölcsönös jogsegélyt, a közös nyomozásokat, az együttműködés javítására irányuló intézkedéseket, valamint a szervezett bűnözés jellemzőire vonatkozó információk gyűjtését, elemzését és cseréjét.

Az Egyezmény arra ösztönzi a részes államokat, hogy meghatározott bűncselekmények nyomozása érdekében két- vagy többoldalú szerződéseket vagy megállapodásokat kössenek a nyomozási eljárások alkalmazásáról nemzetközi keretben.

Továbbá újabb törvény hirdette ki 2006-ban a Palermói Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló jegyzőkönyvét,⁹⁷ ugyancsak 2006-ban külön törvény foglalkozott az Egyezménynek a migránsok szárazföldön, légi úton és tengeren történő csempészete elleni fellépésről szóló jegyzőkönyvével.⁹⁸

2.3.3. A Hágai Program

Az Európai Tanács 2004-ben elfogadta a Hágai Programot, amely a Tamperei Program folytatása. Az Európai Tanács felkérte a Bizottságot, hogy a Hágai program végrehajtása érdekében terjesszen elő egy olyan cselekvési tervet a Tanácshoz, amelyben a program céljai és prioritásai intézkedésekben nyernek megfogalmazást. A cselekvési terv két részből áll, az első rész a program célkitűzései alapján tíz sajátos prioritást fogalmaz meg; míg a második rész egy olyan mellékletet tartalmaz, mely a meghozandó konkrét intézkedéseket és cselekvéseket sorolja fel. A tíz fő prioritás között foglalt helyett a ter-

⁹⁷ 2006. évi CII. tv. az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyve kihirdetéséről.

⁹⁸ 2006. évi CIII. tv. az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek a migránsok szárazföldön, légi úton és tengeren történő csempészete elleni fellépésről szóló Jegyzőkönyve kihirdetéséről.

rorizmus elleni küzdelem és a szervezett bűnözés elleni küzdelem stratégiai koncepciójának a kidolgozása.⁹⁹

A hágai programmal összhangban hazánk is elkészítette Nemzeti Biztonsági Stratégiáját. A dokumentum felhívja a figyelmet, hogy az országok biztonságát meghatározó kockázatok között egyre nagyobb szerephez jutnak az ún. nem-állami szereplők (nemzetközi szervezetek, multinacionális vállalatok, nem kormányzati szervezetek, valamint a nemzetközi bűnözői és terrorista csoportok). Egyszerre vannak jelen a hagyományos biztonsági kockázatok és az új, gyakran globális megjelenésű vagy kiterjedésű fenyegetések (pl. terrorizmus, tömegpusztító fegyverek elterjedése, illegális migráció, gazdasági instabilitás, az információs társadalom kihívásai). A rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok között szükség van a szoros együttműködésre.¹⁰⁰ Hazánk biztonsági helyzetének alakulását alapvetően befolyásolják a társadalmi-gazdasági átalakulást kísérő negatív jelenségek, mint például a szegénység, valamint a szabályozási folyamatok összehangolásának igénye. A határozat szerint Magyarország belső biztonságára veszélyt jelent a szervezett bűnözés, amely megerősödött a rendszerváltás időszakában, kihasználva a társadalmi-gazdasági átalakulás bizonytalanságait. Célként fogalmazódott meg a szervezett bűnözés elleni sikeres fellépés szempontjából a bűnözői csoportok kiterjedt gazdasági hátterének felszámolása, valamint a pénzeszközök legalizálásának megakadályozása, a büntető- és büntetőeljárás jogi törvények fejlesztése, az adóellenőrzés hatékonyságának fokozása, valamint a korrupció elleni küzdelem. Továbbá eredményesebbé kell tenni az igazságszolgáltatási, bűnüldözői és büntetés-végrehajtási szervek munkáját, növelve az érintett szervezetek közötti koordinációt, javítva technikai ellátottságukat és szervezeti feltételeiket. A probléma jellegéből adódóan feladatként fogalmazódott meg az együttműködés elmélyítése a magyar és külföldi szervek között.¹⁰¹ A szervezett bűnözés elleni küzdelem alapfeltétele az államigazgatásban, a bűnüldözésben, az igazságszolgáltatásban, a rendvédelmi szerveknél, valamint a nemzetbiztonsági szolgálatoknál dolgozók esetében a szervezett bűnözői csoportok befolyását megakadályozó jogi szabályozás kialakítása, felügyeleti rendszer működtetése.¹⁰²

⁹⁹ A Bizottság közleménye a Tanácsnak és az európai Parlamentnek, Brüsszel, 10.5.2005 COM (2005) 184, <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2005/HU/1-2005-184-HU-F1-1.Pdf>

¹⁰⁰ NYESTE Péter (2013): A Nemzetbiztonsági célú stratégia felderítés/elhárítás és a bűnügyi célú stratégiai hírszerzés összehasonlítása, kiemelten a szervezett bűnözés elleni fellépés területén, Felderítő Szemle, 2013/1. Budapest, 111. o.

¹⁰¹ 2073/2004. (IV.15.) Korm. határozat a Magyar Köztársaság nemzeti biztonsági stratégiájáról

¹⁰² 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról

2010. III. 25–26-án az Európai Tanács jóváhagyta „Az Európai Unió belső biztonsági stratégiája” című dokumentumot¹⁰³, amely kiemeli a súlyos és a szervezett bűnözést, és a tevékenységgel kapcsolatban stratégiai iránymutatásokat fektetett le.¹⁰⁴

2.3.4. A Tanács szervezett bűnözés elleni küzdelemről szóló kerethatározata

„[...]az Unió és tagállamai közös képességeinek javítása többek között a határokon átnyúló szervezett bűnözés elleni küzdelem érdekében. Ezt a célt főként a jogszabályok közelítésével kell elérni. Az Európai Unió tagállamainak szorosabban együtt kell működniük a bűnszervezetek veszélyei és elterjedése elleni küzdelem érdekében, valamint az állampolgárok elvárásaira és a tagállamok saját igényeire való hatékony válaszadás céljából.” (A Tanács 2008/841/IB kerethatározata)

A kerethatározat 1. cikke meghatározza a szervezett bűnözés két alapfogalmát:

„*bűnszervezet*: olyan, kettőnél több személyből álló, hosszabb időre létrejött szervezett csoport, amely összehangoltan működik, és amelynek célja az, hogy legalább négy évig terjedő szabadságvesztéssel vagy szabadságelvonással járó intézkedéssel vagy annál szigorúbb szankcióval büntetendő bűncselekményeket kövessen el közvetlen vagy közvetett pénzügyi vagy egyéb anyagi haszonszerzés érdekében;” (A Tanács 2008/841/IB kerethatározata)

„*szervezett csoport*: olyan csoport, amelyet nem véletlenszerűen hoztak létre valamely bűncselekmény közvetlen elkövetésére, és amelyben nem szükségszerű, hogy a tagoknak formálisan meghatározott szerepe legyen, hogy a tagság összetétele állandó legyen vagy hogy a csoport kidolgozott szervezeti felépítéssel rendelkezzen.” (A Tanács 2008/841/IB kerethatározata)

Továbbá az Tanács határozata rögzíti a bűnszervezetben való részvételhez kapcsolódó bűncselekmények körét:

„a) bármely személy magatartása, aki – szándékosan és ismerve akár a bűnszervezet célját és általános tevékenységét, akár annak az adott bűncselekmények elkövetésére irányuló szándékát – aktívan részt vesz a bűnszervezet bűnözői tevékenységében, beleértve az információk vagy anyagi források szolgáltatását, új tagok beszerzését, vala-

¹⁰³ Az Európai Unió belső biztonsági stratégiája. Az európai biztonsági modell felé (Európai Tanács Belső és Igazságügyi Tanács Főtitkársága, Luxembourg, Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2010.)

¹⁰⁴ A stratégiai iránymutatások: a belső biztonság széles körű és átfogó megközelítése; a biztonsági tevékenységek hatékony, demokratikus és jogi felügyeletének a biztosítása; megelőzés és előrejelzés: egy proaktív, hírszerzésen alapuló megközelítés; az átfogó információcsere-modell kialakítása; operatív együttműködés; büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés; integrált határigazgatás; az innováció és a képzés melletti kötelezettségvállalás; a belső biztonság/harmadik országokkal folyó együttműködés külső dimenziója; rugalmasság a jövőbeli kihívásokhoz való alkalmazkodás érdekében.

mint a szervezet tevékenységeinek bármilyen módon történő finanszírozását, annak tudatában, hogy e részvétel hozzájárul a szervezet bűnözői tevékenységének megvalósításához;

b) bármely személy magatartása, amelynek keretében megállapodást köt egy vagy több személlyel olyan tevékenység folytatására, amelynek megvalósítása az 1. cikkben említett bűncselekmények elkövetésével járna, akkor is, ha a szóban forgó személy a tevékenység tényleges végrehajtásában nem vesz részt.” (A Tanács 2008/841/IB kerethatározata)

2.3.5. A Stockholmi Program és a Brüsszeli Program

A Hágai programnak az eredményeire épül a Stockholmi Program (2010-2014), amelynek a célja, hogy szembenézzen a jövőbeli kihívásokkal és a polgárok érdekeit és szükségleteit középpontba helyező intézkedésekkel tovább erősítse a jog érvényesülésén, a szabadságon és a biztonságon alapuló térséget. A program javaslatot tesz egy belső biztonsági stratégia kidolgozására az EU számára azzal a céllal, hogy javítsa a szervezett bűnözés és a terrorizmus elleni küzdelmet. A stratégia a büntetőügyek terén folytatott rendőri és igazságügyi együttműködés, valamint a határigazgatás, a polgári védelem és a katasztrófavédelem terén folytatott együttműködés erősítését célozza. A belső biztonsági stratégia a határokon átnyúló bűnözés elleni küzdelemre összpontosít (például: emberkereskedelem; szexuális zaklatás, gyermekek szexuális kizsákmányolása és gyermekpornográfia; számítástechnikai bűnözés; gazdasági bűnözésre, korrupcióra, hamisításra és kalózkodásra; kábítószer).¹⁰⁵

Az Európai Tanács 2014. június 26-27-i ülésén foglalta el a szabadság, biztonság, jogérvényesülésére vonatkozó ötéves időszak kulcsprioritásaira vonatkozó Brüsszeli Programnak is nevezett stratégiai menetrendet. A szervezett bűnözéssel kapcsolatos célokat a Brüsszeli Program 10. pontja tartalmazza, amely keretében az Európai Tanács továbbra is fenntartja, hogy a legfontosabb feladataink közé tartozik az, hogy egyrészt operatív rendőrségi együttműködés, másrészt a súlyos és szervezett bűnözés – így az emberkereskedelem és –csempészet -, valamint a korrupció megelőzése és az e jelenségek elleni küzdelem révén az európai polgárok számára valós biztonságot garantáló térség létrehozása. Ehhez is olyan közös, európai szintű fellépésre van szükség, mely alap-

¹⁰⁵ A Stockholmi Program – A polgárokat szolgáló és védő, nyitott és biztonságos Európa (2010/C 115/01) [Hivatalos Lap L 115., 2010.5.4, 1-38.], <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=LEGISSUM:j10034> (2017. 09. 10.)

vető értékeinken nyugszik. A terrorizmus és a szervezett bűnözés erősebb uniós együttműködést tesz szükségessé.¹⁰⁶

2.3.6. Európai Unió kézikönyv

2011 júniusában jelent meg egy „Összeállítás az EU tagállamainak jó gyakorlataiból” „Kiegészítő megközelítések és intézkedések a szervezett bűnözés megelőzése és ellene való küzdelem érdekében” címmel, amely a bevált eljárásokat gyűjtötte össze az Európai Unióban.¹⁰⁷

Az összeállítás célja, hogy áttekintést nyújtson az illetékes hatóságoknak az Európai Unió tagállamaiban alkalmazott jó gyakorlatairól és alternatív módszereiről. A kézikönyv összeállításában számos ország, illetve szervezet közreműködött.¹⁰⁸

A Szervezett Bűnözés Elleni Projektcsoport vezetését Magyarország látta el a Tanács magyar elnöksége alatt, amely a Belbiztonsági Operatív Együttműködési Állandó Bizottság (COSI) égisze alatt működött.

A szervezett bűnözői csoportok működése öt regionális bűnügyi csomópontban összpontosul a kézikönyv alapján: az északnyugatiban, az északkeletiben, a délnyugatiban, a déliben és a délkeletiben. Az együttműködés folyamatos a bűnügyi csomópontokban. A COSI-csoport több területen gyűjtött információt, amelynek a célja:

- a súlyos és a szervezett bűnözés megelőzése, a bűnügyi nyomozások hatékonyságának növelése,
 - a szervezett bűnözésből származó jövedelmek elkobzása, lefoglalások végrehajtása,
 - a tömegkommunikációs eszközök igénybe vétele, a civil társadalom bevonása a küzdelembe,
 - a magánszféra bevonása,
- annak érdekében, hogy a gyakorlati mintát a tagországok felhasználják.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Az Európai Tanács 2014. június 26-27-i következtetései [79/14., 2014. 06. 27.]; Kivonat a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térségről és egyes kapcsolódó horizontális kérdésekről szóló, 2014. június 26-27-i európai tanácsi következtetésekből [HL C 240., 2014. 07. 24., 13-15.]

¹⁰⁷ Kiegészítő megközelítések és intézkedések a szervezett bűnözés megelőzése és ellene való küzdelem érdekében – Összeállítás az EU tagállamainak jó gyakorlatából, Brüsszel, 2011., 112. o. 10899/11 (JAI 380 COSI 44 CRIMORG 77 ENFOL 179)

¹⁰⁸ Belgium, Finnország, Magyarország, Olaszország, Hollandia, Lengyelország, Svédország, az Egyesült Királyság, továbbá az Európai Bizottság, az Europol, és az Európai Unió Tanácsa Főtitkárságának szakemberei.

¹⁰⁹ Kiegészítő megközelítések és intézkedések a szervezett bűnözés megelőzése és az ellene való küzdelem érdekében.

A kézikönyv második fejezete ismerteti a megelőző és bűnözéskezelő horizontális módszereket, melyek a szervezett bűnözés általános megnyilvánulásaival szemben alkalmazhatóak. A harmadik fejezet elemzi azokat a megoldásokat, melyek a szervezett bűnözés egyes különös jellemző formáit célozzák meg, melyek körében tárgyalja az alábbiakat: kábítószer-kereskedelem, emberkereskedelem és illegális bevándorlók csempészése, pénzhamisítás és készpénz-helyettesítő fizetőeszközök hamisítása, áfacsalás, pénzmosás, hamis és jövedéki termékek csempészete, korrupció, gyermekek veszélyeztetése, számítógépes bűnözés, környezet elleni bűncselekmények.

Az összeállítás leírja, hogy a tagállamoknak több – nem büntetőjogi – eszköz áll a rendelkezésére: megfigyelés és ellenőrzés, átvilágítás, információcsere, engedélykiadási és -bevonási eljárások, regisztrációs mechanizmusok és intézkedések, melyek célja a kormányzat integritásának biztosítása.¹¹⁰

A helyi hatóságok visszavonhatnak működési engedélyeket, valamint az engedélykérdőket átvilágíthatják. További eszközként jelenik meg, hogy az egyes kritikus tranzakciókat nyilvántartási rögzítéshez kötik, amelyet jogszabályban szabályoznak.¹¹¹ A kézikönyv a szervezett bűnözés két csoportját különbözteti meg:

- A „hagyományos” bűnbandák különböző bűncselekményeket követnek el, egészen a kábítószer-kereskedelemtől az emberkereskedelemig, beleértve még a pénzhamisítást is. Stabil pénzügyi háttérrel rendelkezik a bűnözői csoport, vezetőjük köztisztviselőként álló személy, aki közvetlenül nem vesz részt a bűncselekmények elkövetésében, ami megnehezíti az eljárás alá vonását.
- A második csoport jellemzője, hogy meghatározott bűncselekmény elkövetésére jött létre, és a készségeknek-képességeknek szerepe van a súlyos bűncselekmények elkövetésében. Erre példák: a körhinta-csalás (áfacsalás) és az illegális bevándorlás.¹¹²

Az összegzés kiemelt szerepet szán a Szociális Hálózat Elemzésnek (SNA), mely hozzájárul a kommunikációs és viselkedési minták elemzéséhez. Az SNA segítségével közelebb lehet kerülni a szervezethez a hálózati kapcsolatok elemzése útján. Az SNA

¹¹⁰ Kiegészítő megközelítések és intézkedések a szervezett bűnözés megelőzése és az ellene való küzdelem érdekében.

¹¹¹ Franciaországban, Lengyelországban, Belgiumban és Finnországban kötelező ellenőrzést végrehajtani egyes érzékenyek tekinthető szektorokban, vagy bizalmas munkakörbe való alkalmazás esetén. Olaszországban bizonyos szektorba bejutáshoz „maffiaellenes bizonyítvánnyal” kell rendelkezniük az engedélyt kérőknek. A kézikönyv megemlíti, hogy Írországban a rendőrség megtagadhatja a taxisofőrök engedélyének kiadását bűnügyi okokra hivatkozva. A felsorolt feltételeket különböző módon alkalmazzák egyes tagállamokban.

¹¹² Kiegészítő megközelítések és intézkedések a szervezett bűnözés megelőzése és az ellene való küzdelem érdekében.

vizsgálja a fontosabb szerepet betöltő tagok tulajdonságait, hogy ki kihez kapcsolódik, milyen szálak fűzik a tagokat egymáshoz.

Az SNA előnyeiként említi a kézikönyv az alábbiakat:

- SNA technikák alkalmazásával feltérképezhetik a hálózatok szerkezetét, adatbázisokból szűrhetnek le rejtett összefüggéseket,
- hozzájárul a hálózat érzékeny pontjainak a megismerésében, gyanúsítottak meghatározásában, bűnözői csoportok azonosításában,
- az egyén szerepének megismerése a hálózatban, egyén mennyire áll közel a többiekhez,
- egyén mennyire kapcsolódik a többi jó kapcsolattal rendelkező egyénhez.¹¹³

2013-ban jelent meg az európai uniós kézikönyv II. része, mely „A szervezett bűnözés megelőzésére és akadályozására irányuló kiegészítő megközelítések és intézkedések” címet viseli. Ebben prioritást kapott az emberkereskedelem, a hamisított áruk, a számítástechnikai bűnözés, a kábítószer-kereskedelem és kábítószer-előállítás, az adócsalás elleni küzdelem és az illegális lőfegyver-kereskedelem.¹¹⁴

2.4. Szervezett bűnözés elleni küzdelem szabályozásának hazai mérföldkövei

A magyar szervezett bűnözés elleni hazai küzdelem már az 1800-as évek végén megkezdődött. Már a Csemegi kódex elfogadása előtt is ismerte a magyar büntető jogirodalom a társas bűnelkövetési alakzatokat.

Schnierer Aladár művében elemzi kora uralkodó felfogását, mely szerint „több személynek valamely közösen célbavett bűntény elkövetésre irányított egyesülése »bűnszövetségnek« nevezetik.”¹¹⁵ Schnierer a bűnszövetségtől megkülönbözteti a bűnbandát, „[...] melynek a lényege abban áll, hogy annak tagjai bizonytalanra egyesülnek, nem határozzák meg, mikor és minő tettet fognak elkövetni, hanem mindent a körülményektől s az alkalomtól tesznek függővé. Bűnszövetség és bűnbanda között ezekhez képest lényeges különbség van; amannál ugyanis minden egyes szövetkező társnak akarata

¹¹³ Kiegészítő megközelítések és intézkedések a szervezett bűnözés megelőzése és ellene való küzdelem érdekében. op.cit.

¹¹⁴ Kiegészítő megközelítések és intézkedések a szervezett bűnözés megelőzése és ellene való küzdelem érdekében. op.cit.; A szervezett bűnözés megelőzésére és akadályozására irányuló kiegészítő megközelítések és intézkedések.

¹¹⁵ SCHNIERER Aladár (1873): A büntető jog általános tanai. Heckenast Gusztáv kiadása, Pest, 179–180. o.http://dtl1.ogyk.hu/view/action/nmets.do?DOCCHOICE=7892034.xml&dvs=1427957524322~780&locale=hu_HU&search_terms=schnierer%2520b%C3%BCntet%C5%91jog&view_profile=user&adjacency=N&VIEWER_URL=/view/action/nmets.do?&DELIVERY_RULE_ID=4&usePid1=true&usePid2=true©RIGHTS_DISPLAY_FILE=copyrights3

közvetlen vonatkozásban áll az elkövetett tethöz, másképp van ez a bünbandánál, mert itt az egyesülő személyek közvetlenül csak azt határozzák el, hogy több – sem számuk, sem idejük, sem pedig egyéb részleteikre nézve még kinem jelölt büntetteket fognak elkövetni. Nyilvánvaló tehát, hogy minden egyes valóban elkövetett büntény egy, – ama általános elhatározásból eredő és annak határán belül keletkezett külön részszerű eltökélt föltesz, és hogy minden egyes bünös tett ama általános határozatnak nem közvetlen, hanem csak közvetett kifolyása gyanánt jelentkezik[...]¹¹⁶ A bandatagok felelőssége eltérő lehet, annak függvényében, hogy a banda létrehozásában, a közösen elkövetni kívánt büncelekmények kitervelésében, vagy a végrehajtásban közreműködtek-e.

A Csemegi-kódexben már kodifikált fogalomként is találkozunk például a szövetséggel vagy szövetekezéssel. Így a lopás minősített eseteként rögzítette, ha „[...] az elkövetésénél rabló vagy tolvaj szövetségnek két vagy több tagja működött közre[...].”¹¹⁷

A „tolvajszövetség” fogalmát a törvény nem határozta meg ugyan, azonban az ítélezési gyakorlat tolvajszövetségnek tekintette, ha két vagy több személy „[...]előre meg nem határozott számú lopások elkövetésében megállapodott, tekintet nélkül arra, hogy a szövetekezés tartós és állandó volt-e,” melyhez „[...]kettőnél több személy egyesülése nem szükséges[...].”¹¹⁸

Megfigyelhető, hogy a XX. században nemcsak a hazai büntetőjog tudománya foglalkozott a szervezett bünözés elleni küzdelemmel, hanem nemzetközi egyezmények születtek a szervezett bünözés által elkövetett leggyakoribb büncelekmények üldözése érdekében. Ezekhez hazánk is csatlakozott, mint például

- az 1912. évi LXII. tc. a leánykereskedés elnyomása végett Párizsban létrejött nemzetközi egyezmény és a hozzá tartozó zárjegyzőkönyv becikkelyezéséről,¹¹⁹
- az 1933. évi XXIV. tc. a szeszcsempészetnek a tengeren való megakadályozása tárgyában 1932. XI. 23-án Budapesten kelt magyar–finn megállapodás becikkelyezéséről.¹²⁰

1994. XI. 21–23. között szervezték meg Nápolyban 142 ország részvételével a szervezett nemzetközi bünözést tárgyaló konferenciát, amely a „Nápolyi nyilatkozat és globál-

¹¹⁶ SCHNIERER Aladár (1973): A büntető jog általános tanai. Heckenast Gusztáv kiadása, Pest, 187. o. (A szöveg az eredeti helyesírással szerepel.)

¹¹⁷ 1878. évi V.tc. a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és a vétségekről. 336. § 6. pont

¹¹⁸ Kúria K. 5143/1916. sz. dönt., Büntetőjogi Döntvénytár XI. kötet, szerkesztette: dr. Lengyel Aurél, Kiadó: Jogtudományi Közlöny, Budapest, 1918., 64–65. o.

Kúria K. 141 1/1926. sz. dönt., Büntetőjogi Döntvénytár XIX. kötet, szerkesztette: dr. Lengyel Aurél, Kiadó: Jogtudományi Közlöny, Budapest, 1927., 137. o.

¹¹⁹ 1912. évi LXII. tc. a leánykereskedés elnyomása végett Párizsban létrejött nemzetközi egyezmény és a hozzátartozó zárjegyzőkönyv becikkelyezése tárgyában.

¹²⁰ 1933. évi XXIV. tc. a szeszcsempészetnek a tengeren való megakadályozása tárgyában 1932. évi november hó 23-án Budapesten kelt magyar–finn megállapodás becikkelyezéséről.

lis akcióterv a szervezett bűnözés ellen” című dokumentummal zárult. Három év elteltével 1997. VI. 1-jén Prágában rendezték az Európai Tanács tagországai igazságügyi minisztereinek 21. konferenciáját, amelynek fő témája a szervezett bűnözés és a korrupció kapcsolata volt. Ennek eredményeként egy akciótervet dolgoztak ki a szervezett bűnözés elleni fellépésre. Még ebben az évben, 1997. X. 10–11-én Strasbourgban az állam- és kormányfők második csúcstalálkozóján, valamint egy hónappal később, 1997. XI. 6–7. között szintén Strasbourgban megrendezett 101. miniszteri bizottsági ülésen megfogalmazódott a politikai akarat arra vonatkozóan, hogy az államoknak egybehangoltan kell fellépniük a szervezett bűnözés ellen.¹²¹

A II. világháborút követően hazánkban a kommunista diktatúra kiépítése során is megfogalmazódott különböző társas bűnelkövetői alakzatok elleni büntetőjogi küzdelem. A társadalmi tulajdon büntetőjogi védelméről szóló 1950. évi 24. tvr. rögzítette, hogy „tíz évig terjedő börtön a büntetés akkor is, ha ugyanaz a személy ismételten követ el a társadalmi tulajdon ellen irányuló büntettet, vagy ha a cselekmény elkövetésében bűnszövetkezet két vagy több tagja vesz részt.”¹²² A törvényerejű rendelet nem határozta meg a bűnszövetkezet fogalmát.

A bírósági határozatok között már szerepel, hogy „a bűnszövetség megállapításához – több bűncselekmény elkövetésére irányuló közös egyetértésen felül – társadalmi tulajdon ellen támadó erők bizonyos fokú szervezettsége, az együttes és közös elkövetésben, a végrehajtás egyes jelentősebb körülményeiben, módozataiban való – mint egy tervszerű – megállapodás szükséges.”¹²³

Hazánk első szocialista büntetőkódexe, az 1961. évi V. törvény 114. §-ban már meghatározta a bűnszövetség fogalmát: „[...]bűnszövetség akkor létesül, ha két vagy több személy bűncselekményeket szervezeten követ el, vagy erre nézve megállapodik”.¹²⁴

A 0011/1963. számú BM-LÜ iránymutatás úgy foglalt állást, hogy egy bűncselekmény szervezeten elkövetettnek tekinthető, ha

- a tagok között funkcionális kapcsolat van,
- konspiráció jellemzi a bűncselekményeket, az elkövetőket,
- a kapcsolat tartós,
- a bűncselekmények elkövetésére a tagolt munkamegosztás jellemző.

¹²¹ BÓCZ Endre (2008): A szervezett bűnözésről és a bűnszervezet fogalmáról. Magyar Rendészet, 2008/4. sz., (VIII. évf.), 5–23. o.

¹²² 1950. évi 24. tvr. a társadalmi tulajdon büntetőjogi védelméről 5. § 2. pont

¹²³ Bírósági Határozatok 4. évf. (1956) 5. szám, 131–132. o., 1275. sz. jogeset (Legf. Bír. Kf. I. 10.805/1955. sz..)

¹²⁴ 1961. évi V.tv. a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről 114. §

A meghatározásból hiányzik a szervezet hierarchizált jellege, továbbá a szervezet konkrét célja is, azonban felismerték a szervezeten elkövetett bűncselekményeknek a társadalomra való veszélyességét.¹²⁵

Az 1978. évi IV. törvény (korábbi Btk.) kodifikációs munkálatai során olyan rendelkezéseket kívántak megfogalmazni, mint például „ha többen társultak büntettek elkövetésére, az ilyenben résztvevő vádlott – még abban az esetben is, ha ténylegesen csupán egyetlen büntett elkövetéséhez nyújtott segítséget – az összes többi büntettért is köteles felelni, amelyet azon idő alatt követtek el, míg ő bizonyíthatóan a társaság tagja volt.”¹²⁶

Végül is régi Btk. eredeti szövegezésébe ez nem került be, hanem a bünszövetség fogalmát a jelenlegi szabályozáshoz hasonlóan Általános Rész értelmező rendelkezése 137. § 6. pontja szerint az 1961. évi Btk.-val azonos módon határozta meg.

A leglényegesebbek az 1980-as évek végén megvalósult rendszerváltozás, valamint hazánknak az Európai Unióhoz történő 2004-es csatlakozása.

A határok megnyílásával egyszerűbb belépési lehetőség adódott az Európai Unió területére, ami a bűnelkövetők letelepedését, a magyar bűnözők külföldön történő megjelenését, valamint a külföldi bűnözők magyarországi érvényesülését segítette elő. A szervezett bűnözéssel foglalkozó szakemberek állásfoglalásai két fő csoportra oszthatók: az első csoportba tartozók a szervezett bűnözés pontos meghatározását igénylik, mivel az egységes fogalom meghatározásban látják az eredményes küzdelem alapjait; míg a másik csoportba tartozó szakemberek elvetik az egységes fogalom meghatározást, és a prioritások eltérő volta miatt képtelenségnek tartják a karakterisztikus vonások felsorolását, ők az ismérvek pontosabb leírását tartják indokoltnak.¹²⁷

A hazai jogszabályi változások figyelembe vették a nemzetközi egyezményeket és megállapodásokat, hiszen a szervezett bűnözés sem ismer országhatárokat. Magyarországon a szervezett bűnözésre vonatkozó büntetőjogi szabályozás több lépésben zajlott le. A szabályozásnak alkalmazkodni kellett, illetve kell a bűnözés alakulásához és megnyilvánulásához, melyhez a büntetőjog adja a megfelelő eszközöket, így elősegítve a szervezett bűnözés elleni hatékony fellépést. A bünszervezetben elkövetésre vonatkozó rendelkezés alapján a büntetési tétel felső határa kétszeresére emelkedik, és még rendkívül sok hátrányos jogkövetkezményt vonhat maga után. Tehát a bünszervezetben történő elkövetés megállapításához súlyos jogkövetkezmények kapcsolódhatnak, így garan-

¹²⁵ SZABÓ Géza (1999): A szervezett bűnözés elleni küzdelemről, *Ügyészek Lapja* 1999/4., 49–50. o.

¹²⁶ HAJDU Lajos (1971): Az első (1975-ös) magyar büntetőkódex-tervezet, *Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest*, 394. o.

¹²⁷ TÓTH Mihály (2009): *Bűnszövetség, bünszervezet*. Komplex Kiadó Kft., Budapest, 13–15. o.

ciális jellegű, hogy a bűnszervezet definíciója kellő pontossággal megfogalmazott legyen, hogy az alkotmányos zsinórmértéknek is megfeleljen.¹²⁸

A büntető törvénykönyv 1997. évi módosítása vezette be a bűnszervezet fogalmát: „...bűnszervezet: bűncselekmények folyamatos elkövetésére létrejött olyan – munkamegosztáson alapuló – bűnszövetség, amelynek célja a rendszeres haszonszerzés.”¹²⁹ Ezzel egy időben a törvény bevezette a bűnszervezet létrehozása tényállást, amellyel meghatározott bűncselekmény esetén büntetni rendelte a bűnszervezet létrehozását, irányítását, valamint a bűnszervezet tagját.

A törvény újabb sajátossága, hogy minősítő körülményként tizenhat bűncselekménynél szabályozta a bűnszervezet tagjaként elkövetett cselekményt: üzletszerű kéjelgés elősegítése, kerítés, embercsempészás, visszaélés robbanóanyaggal vagy robbantószerrel, visszaélés lőfegyverrel vagy lőszerrel, egyedi azonosító jel meghamisítása, visszaélés kábítószerrel, pénzmosás, deviza bűncselekmény, adó- és társadalombiztosítási csalás, csempészet és vámorgazdaság, lopás, csalás, rablás, zsarolás, orgazdaság.

A hivatkozott törvény a bűnszervezet létrehozása büntettének megvalósulása, illetve a bűnszervezet tagjaként elkövetett bűncselekmény esetén kötelezővé tette a vagyonelkobzást.

A büntető jogszabályok módosításáról szóló 1998. évi LXXXVII. törvényt az Országgyűlés 1998. december 22-i ülésnapján fogta el. A szabályok módosításának mozgatórugója lehetett az 1998. július 2-án elkövetett Aranykéz utcai robbantásos merénylet. A módosító törvény 92. §-ának rendelkezése alapján azzal szemben, aki az e törvény hatálybalépésétől számított hatvan napon belül a rendőrségnek önként átadja az engedély nélkül készített, megszerzett vagy tartott robbanóanyagot, robbantószer, lőfegyvert vagy lőszer, abban az esetben nem indítható büntetőeljárás.

A bűnözés olyan megnyilvánulása során, amit szervetlen követnek el, legjobban sérül, illetve veszélyeztetik a társadalomnak a vagyonbiztonsághoz, egészséges élethez, a gazdasági élet biztonságához fűződő érdekét, a büntetőjognak biztosítani kell a megfelelő eszközöket. A szervezett bűnözés veszélye a társadalomra központi kérdése a kormányoknak szerte a világon, mivel veszélyezteti a gazdaságot.¹³⁰ Erősíteni kell az állam reakcióképességét a szervezett bűnözés visszaszorítása érdekében.¹³¹

¹²⁸ BÁRÁNYOS Bernadett (2012): Bűnszervezet: hatékonyság vagy alkotmányosság, Jogi tanulmányok, 2012/1., (16. évf.), 279. o.

¹²⁹ 1997. évi LXXIII.tv. a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról

¹³⁰ ALBANESE, Jay S.: Risk Assessment in Organized Crime Developing a market and Product-Based Model to Determine Threat Levels, Journal of Contemporary Criminal Justice, vol. 24, 3, 263–265.

¹³¹ 1998. évi LXXXVII. törvény indokolása a büntető jogszabályok módosításáról

A *bűnszervezet fogalmát 1998-ban módosították* ugyan, ez azonban *nem változtatta meg* azon álláspontot, mely szerint *a bűnszervezet a bűnszövetség egyik változata: „...bűnszervezet: bűncselekmények rendszeres elkövetése révén haszonszerzés végett létrejött olyan bűnszövetség, amely feladatmegosztáson, alá-fölérendeltségi rendszeren és személyi kapcsolatokon nyugvó szerepvállaláson alapul.”*¹³² A törvény tizennyolcra emelte azon bűncselekmények körét, ahol a bűnszervezeti tagság minősítő körülményként jelenik meg: emberkereskedelem, üzletszerű kéjelgés elősegítése, kerítés, embercsempészás, visszaélés robbanóanyaggal vagy robbantószerrel, visszaélés lőfegyverrel vagy lőszerrel, fegyvercsempészet, egyedi azonosító jel meghamisítása, visszaélés kábítószerrel, pénzmosás, deviza-bűncselekmény, adó- és társadalombiztosítási csalás, csempészet és vámorgazdaság, lopás, csalás, rablás, zsarolás, orgazdaság.

A törvény szigorítást vezetett be, mely alapján az elkövető nem bocsátható feltételes szabadságra, illetve a büntetés végrehajtása nem függeszthető fel, ha a bűncselekményt bűnszervezet tagjaként követte el. Továbbá a jogszabály a vagyonek Kobzás szabályait is módosította.

Gyakran olyan ismérvek jellemzik a szervezett bűnözést, melyek elbizonytalanítják a büntető igazságszolgáltatás eszközeinek alkalmazását. Ilyen lehet például: a titoktartás, a bűnüldözői munka ellehetetlenítése (pl. fenyegetés, korrupció beiktatásával), a legális és az illegális tevékenységek keveredése – a haszon eltüntetésére való képesség. Ha a törvényhozás a szervezett bűnözésben való részvételt vagy súlyosabb szankciót akar fűzni az elkövetett bűncselekményhez, törvényben rögzíteni kell a »szervezett bűnözés« és »bűnüldözői csoport« fogalmát”.¹³³

A bűnszervezet fogalma 2001-ben ismét módosításra került, amely jelenleg is hatályos fogalom A jogalkotó a szervezett bűnözés elleni küzdelem során a büntetőjogi következményeket súlyosította akként, hogy annál, aki az öt évi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekményt bűnszervezetben követte el, a bűncselekmény büntetési tételének felső határa a kétszeresére emelkedik, de a húsz évet nem haladhatja meg.¹³⁴ A törvény a bűnszervezet fogalmát is újradefiniálta, mely szerint: *három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja öt évi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmény elkövetése.*

¹³² 1998. évi LXXXVII. tv. a büntető jogszabályok módosításáról 35. §

¹³³ HOLLÁN Miklós (2000): The resolutions of the XVI. International Congress of Criminal Law, Magyar Jog 2000/2., 116. o.

¹³⁴ 2001. évi CXXI. tv. a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról 5. bek.

A bűnszövetség fogalmát is módosította ez a törvény: „...bűnszövetség akkor léte-sül, ha két vagy több személy bűncselekményeket szervezeten követ el, vagy ebben megállapodik, és legalább egy bűncselekmény elkövetését megkísérlik, de nem jön létre bűnszervezet.”¹³⁵ A bűnszövetség fogalma a jelenleg hatályos fogalommal megegyezik.

A jogalkotó önálló bűncselekményként kodifikálta a „Bűnszervezetben részvételt,” lényegében a Btk. Általános Részében megfogalmazott előkészületi magatartások felsorakoztatásával.

A szervezett bűnözés elleni küzdelemre kiemelt figyelmet fordít hazánk¹³⁶ és az Európai Unió is, amit a korábban említett jogszabályok (jogszabály módosítások) is alá-támasztanak.

A büntető törvénykönyvben rögzített fogalmak keretet adnak a szervezett bűnözői körök tagjai felelősségre vonásának, mely alapján a meghatározott fogalom elemeit ki kell, hogy merítse a bűnszervezetek tevékenysége.

Összegezve megállapítható, hogy a bűnszervezet fogalma 1997-ben került a Büntető Törvénykönyvünkbe,¹³⁷ és 2001-ig több különféle szabályozás született. 1998-ban módosították a bűnszervezet fogalmát, amely azonban nem változtatta meg azon álláspontot, hogy a bűnszervezet a bűnszövetség egyik változata.¹³⁸ Új elemként jelent meg az alá-fölrendeltség és a személyi kapcsolaton nyugvó szerepvállalás. 2001-ben megalakították a mai hatályos szabályozást, a jogalkotó nem elégedett meg a két személy megállapodásával, mivel a fogalom alapján három főnél kevesebb személy együttműködése nem eredményezheti bűnszervezet megállapítását.

A bűnszervezet fogalmának változásai 1997-2001
Bűncselekmények folyamatos elkövetésére létrejött olyan – munkamegosztáson alapuló – bűnszövetség, amelynek célja a rendszeres haszonszerzés.
Bűncselekmények rendszeres elkövetése révén haszonszerzés végett létrejött olyan bűnszövetség, amely feladatmegosztáson, alá-fölrendeltségi rendszeren és személyi kapcsolatokon nyugvó szerepvállaláson alapul.
Három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmény elkövetése.

¹³⁵ 1978. évi IV. tv. a Büntető Törvénykönyvről 137. § 7. pont

¹³⁶ Ezt támasztja alá a bűnszervezet fogalmának 1997-től kezdődő változtatása, a kutatásom eredményei alapján azonban indokolt lenne újra szabályozni a definíciót.

¹³⁷ Bűnszervezet: bűncselekmények folyamatos elkövetésére létrejött olyan – munkamegosztáson alapuló – bűnszövetség, amelynek célja a rendszeres haszonszerzés.

¹³⁸ Bűnszervezet: bűncselekmények rendszeres elkövetése révén haszonszerzés végett létrejött olyan bűnszövetség, amely feladatmegosztáson, alá-fölrendeltségi rendszeren és személyi kapcsolatokon nyugvó szerepvállaláson alapul.

A legutolsó módosítás (2001. CXXI. törvény) a bünszervezet definíciójából kivette a bizonyítást nehezítő elemeket, ezért olyan struktúrák is bünszervezetnek tekinthetők, amelyek kriminológiai nézőpontból nem tartoznak ide.¹³⁹

Továbbra is biztosítani kell a felderítés és bűnmegelőzés során a nemzetközi együttműködés feltételeit. Hazánk több országgal kötött kétoldalú megállapodást a szervezett bűnözés elleni fellépésre.

2.5. Javaslat a bünszervezet fogalmának változtatására

A laikusok általában a bünszervezeten az olasz Cosa Nostrához hasonló szervezettséget, alá- és fölérendeltséget és munkamegosztást értenek. Az a tény, hogy egy bűncselekményt bünszervezetben többen vagy szervezeten követnek el, általában fokozza a társadalmi veszélyességet, így egyes bűncselekményeknél a jogalkotó indokoltnak tartotta súlyosabban szankcionálni az ilyen formában történő elkövetést.¹⁴⁰

A bünszervezet fogalma az elmúlt években több módosításon esett át, amelyet a szervezett bűnözés elleni hatékonyon fellépés igényelt meg, az egyszerűbb bizonyítás érdekében. A 2001. CXXI. törvény a bünszervezet definícióját megtisztította a bizonyítást nehezítő kriminológiai jellemzőtől, ezért olyan csoportosulások is bünszervezetnek minősülnek, amelyek kriminológia oldalról nem tartoznak ide.¹⁴¹ A bünszervezet fogalmának követnie kell a szervezett bűnözés dinamikáját.¹⁴² A jelenlegi szabályozás alapján a bünszervezetben elkövetést tágabb körben állapítják meg, mint amelyet a nemzetközi dokumentumok megkívánnak, ami az elrettentő hatását gyengíti.¹⁴³ Továbbá a Legfelsőbb Bíróság álláspontja alapján a nemzetközi egyezményekben foglalt bünszervezeti fogalmi ismérvek nem meghatározóak az ítélet meghozatalakor.¹⁴⁴ A hatályos definíció szerint a bűnözői célzatú struktúrák számos formája beilleszthető, azonban

¹³⁹ BÓCZ Endre (2008): A szervezett bűnözésről és a bünszervezet fogalmáról, Magyar Rendészet, 2008/4., (VIII. évfolyam), Budapest, 22. o

¹⁴⁰ MÉSZÁR Róza (2003): A bűnszövetség, a bünszervezet, valamint a csoportos elkövetés értékelése és a bírói gyakorlat, Jura, 2003/1., (9. évf.), 169. o.

¹⁴¹ BÓCZ Endre (2008): A szervezett bűnözésről és a bünszervezet fogalmáról, Magyar Rendészet, 2008/4., (VIII. évfolyam), Budapest, 22. o.

¹⁴² BÁRÁNYOS Bernadett (2012): Bünszervezet: hatékonyság vagy alkotmányosság, Jogi tanulmányok, 2012/1 (16. évf.), 278–279. o.

¹⁴³ BÁRÁNYOS Bernadett (2012): Bünszervezet: hatékonyság vagy alkotmányosság, 288. o.

¹⁴⁴ A Btk.-beli definícióra épít az ügyészség is a vádbeszédben, továbbá a bünszervezetben történő elkövetés azonban indoka lehet, befolyásolhatja a kényszerintézkedés meghosszabbítását.

egyrészt kifejezheti a kisebb súlyú bünszövetséghez viszonyított többlet kriminalitást, másrészt demonstrálhatja a szervezettség súlyosabb formájában rejlő veszélyességet.¹⁴⁵

Nehéz a jogalkotónak meghatározni a szervezett bűnözés fogalmát, aminek az egyik oka, hogy a definíció inkább kriminológiai kérdés, s a büntetőjog adaptálja a kriminológiai kutatások eredményeit.¹⁴⁶

A jelenlegi koncepció nem minősítő körülményként határozza meg a bünszervezetben elkövetést egyes bűncselekményeknél, hanem a bíróság a bűncselekmény bünszervezetben elkövetésének tényét állapítja meg, és ennek megfelelően szabja ki a büntetést. A bíróság akkor is megállapíthatja a bünszervezetben elkövetés tényét, ha a bünszervezetben elkövetésre vonatkozó adatokat a vád nem rögzíti, azokra csak a bíróság előtti bizonyítási eljárás nyomán derült fény. (10/2013. számú büntető elvi határozat)

A szervezett bűnözői körök beazonosításához figyelembe kellene venni a PC–S–CO által megfogalmazott kötelező és kiegészítő ismérveket, azonban a magyar jogalkotó a bünszervezet definíciójának meghatározásakor az elmúlt 15 évben fokozatosan egyre több kritériummal csökkentette a fogalmat, melynek eredményeként egyre több elkövetésre alkalmazható a kérdéses szabályozás. A magyar szabályozás jelenleg a PC-S-CO által meghatározott kötelező ismérvek első három pontjával egyezik meg.

A Bács-Kiskun Megyei Bíróság 2.B.193/2008/538. számú ítéletében rögzítette, hogy a *Btk. szerinti bünszervezet nem azonosítható a maffia típusú bűnözői csoportosulással (mint amilyen pl. az olasz Cosa Nostra)*. A bíróság gondolatmenete szerint a *társas bűnelkövetői kapcsolatok egyike a bünszervezet, aminek egyik lehetséges megnyilvánulási formája az ún. maffia típusú bünszervezet*. A bíróság értékelése szerint a 2.B.193/2008/538. számú ítéletben a vádlottak nem maffia típusú szervezetnek, hanem ún. fehér galléros bünszervezetnek voltak a tagjai.

Az ítéletben a bíróság a bünszervezet több fajtáját különböztette meg, egyrészt az ún. fehér galléros bünszervezetet, amelyet álláspontja szerint nem jellemez az erőszakos módszerek alkalmazása, tagjai nem folytatnak bűnözői életvitelt, más szubkultúrában mozognak, mint egy maffia típusú bünszervezet tagjai, amelynek azonban a büntetőjogi felelősség megítélése szempontjából nincs relevanciája. Napjainkban a „maffia” szó magába sűríti a szervezett bűnözőcsoportot, továbbá a köznyelvben zárt öntörvényű csoport jellemzéseiként is használják.¹⁴⁷ Bizonyos fogalmakat nem szabad összemosni,

¹⁴⁵ TÓTH Mihály (2015): A bünszervezeti elkövetés szabályozásának kanyargós útja, Magyar Jog, 2015/1. szám, Budapest, 5. o.

¹⁴⁶ PRADEL, Jean: International Review of Penal Law, The Criminal Justice Systems Facing the Challenge of Organized Crime, R. Int Droit. Pen 69. 3:4, Conference papers, France, 1998. 673–701.

¹⁴⁷ NICASO, Antonio – LAMOTHE, Lee (1996): A maffia. Saxum Kiadó, 79–82.

úgy mint a fehér galléros bűnözést a szervezett bűnözéssel, vagy a bűnözői csoportot a bűnszervezettel, mert kriminológiailag más háttértartalommal társulnak.¹⁴⁸ Edwin H. Sutherland a fehér galléros bűnözést a következőként határozta meg: olyan bűncselekmény, amelyet egy tisztességes és magas társadalmi státuszú személy foglalkozásával összefüggésben követ el.¹⁴⁹ A bíróság megfelelően a Btk.-beli definíció ismérveinek – a minimális létszám, a hosszabb időre szervezettség, az összehangolt működés és a célhoz kötöttség – sorba vételével foglalt állást a bűnszervezet megállapíthatóságáról. (Bács-Kiskun Megyei Bíróság 2.B.193/2008/538. számú ítélete)

A társadalomra a „fehérgalléros bűnözés ugyanolyan veszélyes, mint a „maffia típusú” szervezetek, amelyek erőszakos módszereket alkalmaznak, a tagjai bűnözői életmódot folytatnak, így indokolt a súlyosabb büntetőjogi megítélés, úgymint a büntetési tétel felső határának a kétszeresére emelése.

A hipotézisem az volt, hogy a bűnszervezet jelenlegi definíciója túl tág fogalmat ölel át, így az alacsonyabb szervezettségűnek tekinthető bűnkapcsolatok (bűnözői csoportok) is bűnszervezetnek tekinthetők. A hipotézisem igazolására interjúkat készítettem (rendőrökkel, ügyészekkel és bírakkal), továbbá a hatályos definíciót összehasonlítottam a korábbi definíciókkal, valamint bírósági határozatokat és tanulmányokat elemeztem. A kutatás eredményeként megállapítható, hogy a hatályos fogalmat szükséges módosítani, mivel a bűnszervezet fogalma valóban indokolatlanul tág kört ölel fel, mivel a hatályos jogszabály széles körű alkalmazását teszi lehetővé. A bűnszervezet fogalmának jellegi ismérvei lazább szerkezetűek, nem szigorúak, amely egyszerűbb bizonyítási lehetőséget teremthet.

A Btk. 91. § (1)–(2) bekezdéseinek alkalmazásához a PC–S–CO által megfogalmazott kiegészítő ismérvek egyik szempontjának a fennállását is szükségesnek tartanám, így lehetővé válna, hogy kizárólag a „maffia típusú és a fehérgalléros” (szervezett bűnözői csoportra) bűnszervezetre vonatkozzon a súlyosabb büntetőjogi megítélés. A bűnszervezet fogalmában szereplő elemeket a PC-S-CO által megfogalmazott esetleges kritériumokkal kellene kiegészíteni, azzal a feltétellel, hogy egy kritériumnak meg kellene jelenni a működésben, hogy a bűnözői csoport bűnszervezetnek minősüljön.

¹⁴⁸ NIȚU, Daniel: Brief Analysis of the Fine Penalty Settlement in the New Romanian Penal Code, *Journal of Eastern-European Criminal Law*, 1/2015, Timisoara, 177-181.

¹⁴⁹ SUTHERLAND, E. H. (1940): *The White-Collar Criminality*. *American Sociological Review* 5, 1–12.

3. A SZERVEZETT BÜNÖZÉS ELLENI KÜZDELEM BÜNTETŐJOGI ESZKÖZRENDSZERÉNEK KÜLÖNÖS RÉSZI ELEMEI

3.1. Bünszervezetben részvétel

Az Európai Unió Tanácsa 1998. december 21-én elfogadta az együttes fellépést a bűnöző szervezetben részvétel büntetéséről. A tényállás megalkotásával a jogalkotó eleget tett az elvárásoknak.¹⁵⁰ A tényállás célja továbbá, hogy a bünszervezet létrehozásával összefüggő cselekmény is megalapozza a büntetőjogi felelősséget.¹⁵¹

Jogi tárgy: a szervezett bűnözés elleni harc hatékonyságának biztosításához fűződő társadalmi érdek.

Sui generis előkészületi jellegű bűncselekmény, még nem jött létre a bünszervezet.

Az elkövetési magatartások két részben kerültek szabályozásra:

a) az ötévi vagy azt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények bünszervezetben történő elkövetésére irányuló:

- felhívás, ajánlkozás, vállalkozás, közös elkövetésben megállapodás,
- az elkövetés elősegítése céljából az ehhez szükséges, vagy ezt könnyítő feltételek biztosítása,

b) bünszervezet tevékenységének egyéb módon való támogatása.¹⁵²

A felhív, ajánlkozik, közös elkövetésben megállapodik, mint akaratnyilatkozat megnyilvánulása történhet írásban vagy szóban is.

A felhívás nem azonos a felbujtással, hanem csupán felbujtásszerű magatartás. Az elkövető más személyt törekszik rábírnival arra, hogy a bűncselekményt bünszervezetben kövesse el. A felhívással a bűncselekmény befejezetté válik, nem szükséges bünszervezetben történő elkövetés, vagy annak kísérlete.

Az ajánlkozás során az elkövető más személy irányába felajánlkozik a bűncselekmény bünszervezetben való elkövetésére. A vállalkozás során az elkövető a felhívásra ad pozitív választ, így a bűncselekményt a felhívó és felhívást elfogadó vállalkozó is megvalósítja. A közös elkövetésben megállapodás esetén legalább két személy felel el-

¹⁵⁰ A Btk. 321. § (1) bekezdése szerint aki bűncselekmény bünszervezetben történő elkövetésére felhív, ajánlkozik, vállalkozik, a közös elkövetésben megállapodik, vagy az elkövetés elősegítése céljából az ehhez szükséges vagy ezt könnyítő feltételeket biztosítja, illetve a bünszervezet tevékenységét egyéb módon támogatja, büntetett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Bünszervezetben részvétel miatt nem büntethető, aki a bűncselekményt, mielőtt az a hatóság tudomására jutott volna, a hatóságnak bejelenti, és az elkövetés körülményeit feltárja.

¹⁵¹ BLASKÓ Béla (2013): A közbiztonság elleni bűncselekmények, In: Blaskó Béla, Büntetőjog, Különös rész II., Rejtjel Kiadó, Budapest, 28. o.

¹⁵² MEZŐLAKI Erik et al. (2013): Bünszervezetben részvétel, In: Karsai Krisztina, Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez, Complex Kiadó, Budapest, 660-662. o.

követőként, de kettőnél többen is megállapodhatnak. Az elkövetési magatartás tanúsításával a bűncselekmény befejezetté válik. A bűncselekmény alanya olyan személy lehet, aki a bűnszervezeten kívül álló személy.¹⁵³

A felhívó személy az elkövetett szándékos bűncselekmény felbujtója lesz, ha a felhívás eredményeként a bűnszervezet tagjai elkövetik szándékosan a bűncselekményt. Ha a felhívó bekapcsolódik a bűnszervezet tevékenységébe (konkrét cselekmény tetteseként vagy részeseként cselekszik), és a bűncselekmény elkövetése kísérleti szakba jut, akkor társtettesként büntethető.¹⁵⁴

Az első két fordulatnál egyenes szándék, míg a harmadik fordulat akár az eshetőleges szándék fennállása esetén is megvalósulhat a bűncselekmény.

Az első fordulat szerinti magatartások akkor is megvalósíthatók, amikor nem jött létre bűnszervezet, de előkészületi magatartást megvalósító személy tevékenysége erre irányul, valamint akkor is, ha már létezik egy bűnszervezet, amelynek a tevékenységéhez a kívülálló személy úgy csatlakozik, hogy a szervezettel vagy annak tagjával közös bűnelkövetésre ajánlkozik, vállalkozik, a közös elkövetésben megállapodik. Ebben az esetben a kívülálló személy tudatának át kell fognia, hogy a bűnelkövetés érdekében a bűnszervezethez fordul. A bűnszervezet fogalmának megfelelő legalább egy bűncselekmény a bűnszervezet keretein belül kísérleti szakba kerül, az elkövetési magatartás nem marad a törvényi tényállás keretein belül, és a ténylegesen elkövetett bűncselekmény tettesi vagy részesi alakzatáért fog felelni. A második fordulat feltételezi a bűnszervezet létezését, mely során a kívülálló személy tevékenységével a bűnszervezet működéséhez kapcsolódik, és nem a bűnszervezetben megvalósított bűncselekményhez. A bűnszervezetet támogathatja pénzkölcsönrel, a működéséhez lakást biztosíthat. A támogatónak elegendő, ha egy személlyel tartja a kapcsolatot, de fel kell ismernie a bűnszervezet ismérveit.¹⁵⁵

A bűncselekmény szándékosan és egyenes szándékkal követhető el, feltétel a bűnszervezet tárgyi ismérveinek a felismerése. A bűnszervezetben részvétel büntettének tettese a bűnszervezeten kívül álló bárki lehet, kivéve az a személy, aki az elkövetési magatartáson túlmenően is részt vesz a bűnszervezet által végrehajtott bűncselekményben, így magatartása az utóbbi alapján minősül.

¹⁵³ BLASKÓ Béla (2013): A közbiztonság elleni bűncselekmények, In: Blaskó Béla, Büntetőjog Különös rész II., Rejtjel Kiadó, Budapest, 29. o.

¹⁵⁴ NAGY Zoltán (2014): : Az emberi szabadság elleni bűncselekmények. In: Tóth Mihály – Nagy Zoltán (Szerk.), Magyar Büntetőjog, Osiris Kiadó, Budapest, 118. o.

¹⁵⁵ MEZŐLAKI Erik et al. (2013): Bűnszervezetben részvétel, In: Karsai Krisztina, Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez, Complex Kiadó, Budapest, 660-662. o.

A bűnszervezet megalakítására irányuló elkövetői magatartások büntetőjogi felelőséget alapozhatnak meg. Büntetendő az olyan magatartás, amikor az előkészítő szakig jut el a bűnszervezetben való részvétel. Ha a szándékolt, ötévi vagy ezt meghaladó büntetési tétellel fenyegetett bűntett kísérleti vagy befejezett szakba lép, úgy az utóbbi cselekmény róható a terhére, melynek lehet a tettese és a részese. Az előkészületi magatartás kifejtését is önálló bűncselekményként kell értékelni. (Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság 12.B.302/2007/244. határozat)

Büntethetőséget megszüntető ok: nem büntethető a bűnszervezetben való részvétel miatt az, aki a bűncselekményt, mielőtt az a hatóság tudomására jutott volna, a hatóságnak önként bejelenti, és az elkövetés körülményeit feltárja. A két feltételnek együttesen kell megvalósulnia, ha valamelyik hiányzik, akkor az elkövető büntetlenséget nem élvezhet.

3.2. A pénzmosás és a szervezett bűnözés

A szervezett bűnözés váza egy vállalkozási formához hasonlítható, mind szerkezetileg, mind felépítésében. A lényeges különbség, hogy az előbbi egy illegális forma, továbbá a tevékenysége és a munkaáramlása folyamatos illegalitásba torkollik.

A szervezett bűnözés a legnagyobb fenyegetés a társadalomra, mivel leggyakrabban a legsúlyosabb bűncselekmények elkövetésében nyilvánul meg, és érinti az Európai Unió pénzügyi érdekeit is. Ilyen súlyos bűncselekmény például a pénzmosás.¹⁵⁶ A pénzmosás olyan folyamatot jelent, amely során az illegálisan szerzett pénz azonossága úgy alakul át, mintha legális forrásból származna. Cél, hogy a forrása ne legyen azonosítható.¹⁵⁷ A bűnözők, azért, hogy az általuk elkövetett bűncselekmény látenciában maradjon, tisztára mossák az ebből származó pénzt, legalizálják, és bevezetik a pénzügyi rendszerbe. Napjainkban a pénzmosás a leggyorsabban terjedő bűncselekmény.¹⁵⁸

A szervezett bűnözésben részt vevő személyek kapcsolata a társadalom minden szintjén megtalálható, akár közvetve, akár közvetlenül. A pénz motivációjába ágyazódva az értelmiségi körök is hozzájárulhatnak a pénzmosáshoz, akarva-akaratlanul is, szakértelmükkel, tanácsadói, felvilágosító tanácsadással. Az, hogy valaki megpróbálja

¹⁵⁶ BERAR, Călin (2015): Facing Organized Crime – between the Need for Security and the Protection of the Human Rights. *Journal of Eastern-European Criminal Law*, 1/2015, Timisoara, 162–167.

¹⁵⁷ MURRAY, Kenneth (2011): The uses of irresistible inference: Protecting the system from criminal penetration through more effective prosecution of money laundering offences, *Journal of Money Laundering Control*. 2011, 14(1), 7–8.

¹⁵⁸ UNGER, Brigitte – RAWLINGS, Greg (2008): Competing for Criminal Money. *Global Business and Economics Review* 10, No.3. 3–6.

eltitkolni az illegálisan szerzett jövedelmét, az meglehetősen régi tevékenység. Mára iparági méretűvé vált, és erősen koncentrálódik Európában és Észak-Amerikában.¹⁵⁹ A pénzmosás veszélye a társadalomra az, hogy lehetővé teszi a bűnözői szervezeteknek a legális gazdaságba történő bejutását, ami által gazdasági hatalmat is gyakorolhatnak.¹⁶⁰ Továbbá a pénzmosás a versenypiac legális pénzügyi egyensúlyát is veszélyezteti, mivel az alvilág az illegálisan szerzett jövedelmét beszivároztatja a gazdasági folyamatokba, és így jogtalan előnyhöz jut.¹⁶¹ A mosott pénz olyan nagymértékű napjainkban, hogy egyes országok nemzetgazdaságát is befolyásolhatja.¹⁶² A piac globalizálódása és a határok megnyílása, valamint a technológiai újítások megteremtették a lehetőséget az új profitszerzésre a meglévő és a kialakuló bünszervezetek számára, akik megtanulták kihasználni a kiskapukat az eltérő földrajzi területeken.¹⁶³

Ahhoz, hogy a szervezett bűnözői kör boldogulni tudjon, bizonyos mértékig támogatásra van szüksége, így gyakran szükséges egyes köztisztviselőknél álló igazságügyi, rendőrségi tisztviselők korrumpálása. A szervezett bűnözői hálózatok a korrupció és a gazdasági büncselekmények elkövetése révén gyengíthetik a politikai, társadalmi, valamint a pénzügyi intézményeket, illetve aláássák a gazdasági fejlődést, növekedést, a fenntarthatóságot, és veszélyeztetik a jogállamiságot is.¹⁶⁴ A korrupció olyan, mint egy üzleti megállapodás, sajnos gyakori a vesztegetés a mindennapi életben Magyarországon.¹⁶⁵

A feketepiac megjelenésével, illetve a jogszabályok szigorításával bünszervezetek létrejöttével is lehet számolni, és hozzájárulhat a folyamatokhoz az elmúlt években bekövetkezett gazdasági válság is. A korrump igazságszolgáltatás megfosztja a nemzetet a

¹⁵⁹ WALKER, John (1999): How Big is Global Money laundering? *Journal of Money Laundering Control*. Vol. 3 Iss 1, 25–28.

¹⁶⁰ LAMBERTO, Dini (1994): General Introductory Report. International Conference on Preventing and Controlling Money Laundering and the Use of Proceeds of Crime: a Global Approach. Courmayeur Mont Blanc, Aosta Valley (Italy) 18-20 June 1994. Official United Nations document (E/Conf.88/7), ISPAC, 2.

¹⁶¹ CARR, Indira – GOLDBY, Miriam (2011): Recovering the Proceeds of Corruption: UNCAC And Anti-Money Laundering Standards, *Journal of Business Law*, 2011 issue 2, 175.

¹⁶² RYDER, Nicholas (2008): The Financial Services Authority and money laundering- A game of cat and mouse, *Cambridge Law Journal*, 2008, 67(3), 635–637.

¹⁶³ ADAMOLI, Sabrina – DI NICOLA, Andrea – U. SAVONA, Ernesto – ZOFFI, Paola (1998): Organised Crime around the world. Helsinki, No. 31., 1998, 23–26.

¹⁶⁴ RANKIN, Glynn and KINSELLA, Nick (2011): Intelligence Management, Knowledge Driven Frameworks for Combating Terrorism and Organised Crime (Editors: Babak Akhgar, Simeon Yates) Springer, London, 171–172.

¹⁶⁵ GÁL István László: Economic Bribery as a Part of Economic Criminal Law and a Concomitant of Political Corruption, *Journal of Eastern European Criminal Law* No. 1/2014., 23. .

szervezett bűnözés elleni hatékony védelemtől, és lehetőséget ad a befolyásolás kiterjesztésére a feketegazdaságban.¹⁶⁶

A tudomány és a technika fejlődésével új bűnözői csoportok alakulnak. Ilyen például az online szervezett bűnözői körök megjelenése. A technika fejlődése révén sokkal nagyobb pénzüsszegre lehet szert tenni.

3.2.1. Pénzmosás elleni szervezetek

Az Európai Unióhoz, majd a Schengeni övezethez kapcsolódva hazánkban teret nyertek a bünszervezetek, egyes határok leomlottak, Magyarországon is megjelentek a külföldi csoportok, a magyar körök pedig átlépték a határokat. Napjainkban elengedhetetlen, hogy a szervezett bűnözői csoportosulások nyelveket beszélő szakképzett munkaerőforrást vegyenek igénybe, továbbá szerteágazó kapcsolatrendszer építsenek ki.

A szervezett bűnözés a feketepiacon hatalmas nyereségre tesz szert, amelyet a gazdaságban vállalkozásokon keresztül akar legalizálni. A nemzetközi gazdaság hatékonyságát érinti a szervezett bűnözés, és különös nagy problémát jelent, hogy a fejlődő országokban a gazdasági bűnözés növekszik, és a jogszabályok nem megfelelően foglalkoznak a piaczgazdasággal.¹⁶⁷ Gyakran előfordul, hogy a szervezett bűnözői körök az egyik országban megszerzett illegális jövedelmet egy szomszédos országban létrehozott „fantom” cégen keresztül legalizálják. Az illegális jövedelemből, bűncselekményből származó pénz tisztára mosásra törekszenek, és több nemzetet érintő tranzakció-sorozatot bonyolítanak le.¹⁶⁸

A globalizáció eredményeként a pénzmosás nemzetközi, határokat nem ismerő tevékenységgé vált, így s hazai csoportok is megjelennek külföldön, illetve a határon kívüli bűnözők jelennek meg Magyarországon, tehát ez napjainkra egy körfolyamattá vált. A szervezett bűnözői körök megtalálják a különböző nemzetek igazságszolgáltatási

¹⁶⁶ HUNG-EN, Sung (2004): State Failure, Economic Failure, and Predatory Organized Crime: A Comparative Analysis, *Journal of Research in Crime and Delinquency*, vol. 41, 2, 2004. 121–123.

¹⁶⁷ EDELBACHER, Maximilian – DOVSEK, Bojan – KRATCOSKI, Peter C. (2016): *Corruption, Fraud, Organized Crime and the Shadow Economy: The Relationship of the Informal Economy to Corruption, Fraud, and Organized Crime*, London, 2016., 4–5.

¹⁶⁸ SCHNEIDER, Friedrich (2015): *Corruption, Fraud, Organized Crime and the Shadow Economy: Financial Flow of Organized Crime and Tax Fraud in Developed Countries*, Edited by Maximilian Edelbacher, Peter C. Kratcoski and Bojan Dobovsek, CRC Press, London, 31–33.

rendszereinek a kiskapuit, az elkövetők kivonják magukat a felelősségre vonás alól, és a globális bűnözői hálózatok nagy haszonra tesznek szert.¹⁶⁹

Olyan nemzetközi szervezetek működnek a pénzmosás elleni küzdelemben, mint a FATF, a Moneyval vagy az Egmont Csoport.

A FATF (Financial Action Task Force) az OECD mellett működő pénzmosás elleni csoport, 1989-ben jött létre a legfejlettebb országok találkozásánál. A pénzmosás és terrorizmus finanszírozása elleni nemzetközi küzdelem stratégiáját és főbb elemeit a FATF határozza meg. Feladata a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni harc, tagállamai ilyen irányú jogalkotásának, gyakorlatának, intézkedéseinek vizsgálata, értékelése. Magyarország nem csatlakozott a FATF-hoz.

A Moneyval az Európa Tanács azon tagállamait tömöríti, amelyek nem tagjai a FATF-nak. A Moneyval (mint regionális FATF-szervezet) működésének célja az egyes tagállamok pénzmosással kapcsolatos jogalkotásának, gyakorlatának, intézkedéseinek vizsgálata, értékelése (a FATF által alkalmazott módszerek alapján, Moneyval ajánlások), ezen intézkedések fejlesztése, harmonizálása. Magyarország is tagja a Moneyval-nak¹⁷⁰.

Az Egmont Csoport 1995-ben alakult pénzmosás elleni egységként, melynek tagja a magyar pénzmosás elleni egység is. Az Egmont együttműködik a FATF-tal, és működteti azt a levelező hálózatot, amely továbbítja a pénzmosással és a terrorizmus finanszírozásával kapcsolatos gyanús bejelentéseket, amelyeket továbbítanak a FIU egységek között is egy gyors és megbízható rendszeren belül.

A csoport a nevét a brüsszeli Egmont-Arenberg palotáról kapta, mivel itt tartották meg az első ülését.

3.2.2. A szervezett bűnözés és a pénzmosás kapcsolata

Pénzmosásról akkor beszélünk, az elkövető a bűncselekmény elkövetéséből származó bevételek létezését, forrását vagy jogellenes felhasználását elleplezi, abból a célból, hogy a legalitás látszatát keltse, és így látszólag legális vagyont áramoltasson be a pénzügyi világba.¹⁷¹

¹⁶⁹ SCHLOENHARDT, Andreas (2004): Transnational organised crime and the international criminal court (Conference paper), Australia, 1–12. http://www.aic.gov.au/media_library/conferences/2004/schloenhardt.pdf

¹⁷⁰ <http://ngmszakmaiateruletek.kormany.hu/a-penzmosas-es-a-terrorizmus-finanszirozasa-elleni-fellepes-nemzetkozi-hattere>

¹⁷¹JACSÓ Judit (2008): Pénzmosás, In: Kondorosi, F. – Ligeti, K. (szerk.): Európai Büntetőjog Kézikönyve, Magyar Közlöny Kiadó, Budapest, 508. o.

Mára az országunkban az orosz és ukrán bűnszervezeten kívül több más nemzetiségű bűnszervezet is jelen van, főleg kániak, arabok, törökök, albánok.

A szervezett bűnözés mozgatórugója a pénzszerzés, így fő kérdéssé vált, hogy a főlhalmozott pénzmennyiséget hogyan tegyék törvényessé, hogyan legalizálják. A bűnszervezet tagjai különböző pénzmosási technikákat dolgoznak ki, melyek segítségével könnyedén épülnek be a legális gazdasági életbe.

A gazdasági életben egyre több fantomcéget, álvállalkozást hoztak létre a „fekete” pénz kifelhérítése érdekében.

A bűncselekményből származó pénz a tisztára mosás során bekerül a bankrendszerbe, ezért a bankoknak is kiemelt szerepük van a pénzmozgások, pénztranzakciók figyelemmel kísérésében. A tisztára mosott pénz összegét megbecsülni pontosan nem lehet, aminek a fő oka főleg a látencia. A pénzmosás sohasem egy tranzakciót ölel át, hanem tranzakciók folyamata, ezért nagy szerepe van a bankoknak az illegális pénzforgalom felismerésében.

A pénzmosás folyamata legtöbbször veszteséggel jár együtt, de a bűnözésből befollyó pénz ezt kompenzálni tudja.

Megfigyelhető, hogy a szervett bűnözői körök többször kerülnek összetűzésbe egymással, de mindezek ellenére az is figyelemfelkeltő, hogy egymással szövetkeznek, annak érdekében, hogy még nagyobb illegális bevételekre tegyenek szert, illetve a bűnüldöző szerveket kijátsszák, félrevezessék.

A bűnszervezetek fedővállalkozásokat hoznak létre, melyek fő feladata nem a legális gazdaságban folytatott tevékenység, hanem a feketepénzek visszaforgatása a gazdaságba. „[...] A következő vállalkozások alkalmasak a leginkább a pénzmosásra: éttermek; tanácsadó cégek; kiskereskedelmi üzletek; hotelek; bárók; éjszakai klubok, diszkók; kaszinók; nemzetközi pénzközvetítők; vegyisztítók; sportcégek; videokazetta-kölcsönzők; árusító automaták üzemeltetői; vidámparkok; parkolók [...]”¹⁷²A tevékenység lényege a nagy készpénzforgalom, amely közé keverve az illegális jövedelem adózott, legális jövedelemként jelenik meg.¹⁷³

A szervezetek egymás gyengítése érdekében együtt is működnek a hatóságokkal, információt közölnek, bűncselekmények felderítésében működnek közre, éppen ezért a hatóságoknak az együttműködő személyek hátsó szándékait is figyelembe kell venniük, mivel egyes bűnszervezetek tagjainak eljárás alá vonásával a szervezet meggyengül,

¹⁷² GÁL István László (2012): A pénzmosással és a terrorizmus finanszírozásával kapcsolatos jogszabályok magyarázata. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 29–30. o.

¹⁷³ GÁL István László (2012): A pénzmosással és a terrorizmus finanszírozásával kapcsolatos jogszabályok magyarázata, 30. o.

ami a másik szervezet előnyére válik, így az megerősödik, mivel átveszi a másik szervezet által felügyelt területet.

A tisztára mosott pénz a manőverek után visszaforgatva a gazdaságba már szinte követhetlenné válik, és soha nem derül ki, hol vált el egymástól az illegális és a legális pénz.

Napjainkban a pénzmosás elleni küzdelem összekapcsolódik a szervezett bűnözéssel és a terrorizmussal. Hiszen ha világviszonylatban vesszük, a legnagyobb jövedelmek a fegyver- és kábítószer-kereskedelemből, csempészetből származnak, amelyeket próbálnak törvényessé tenni.

Az esetek egy részében a bűnözők pénzmosás nélkül is el tudják költeni a bűncselekményből származó jövedelmet. Vannak olyan bűncselekmények, amelyekkel az elkövetők nagyobb összeghez jutnak, vagy második esetben rendszeresen jutnak illegális jövedelemhez anélkül, hogy legális jövedelmük lenne. Ebben a két esetben nagy a lepleződés kockázata, az elkövető vagy otthon nézegeti a pénzt, de elkölteni nem tudja, vagy költekezik, de azzal felkelheti az adóhatóság és a nyomozó hatóság figyelmét.¹⁷⁴

Hazánk ettől eltérő trendet mutat, hisz a „mutyizás” a feketegazdaságból származik. Az illegális pénz legnagyobb része az adócsalásból, sikkasztásból, orgazdaságból, lopásból, csalásból, hűtlen kezelésből származik. Évekig pedig nagy gondot jelentett az építkezésekből származó jövedelmek útjai. Több családot, alkalmazottat tett tönkre az ún. leosztó rendszer, amikor is egyik vállalkozó adta tovább a munkát a másik alvállalkozónak, mire azonban az utolsó vállalkozónak a kifizetésére került volna sor, a források megcsappantak, a munkadíjak eltűntek, és mindenki mutogatott a másik félre.

Egyre égetőbb problémát vet fel a hazai kábítószer-kereskedelem, hiszen korábban tranzit ország voltunk, de napjainkra már célországgá váltunk. A legkönnyebb pénzkereseti lehetőség egyik fajtája. Napjainkban már olyan népszerűvé vált a kábítószer, mint az alkohol vagy a cigaretta, és hatalmas rá a kereslet.

A tisztára mosott pénz a szervezett bűnözés mozgató rugója, hiszen a legális pénz még jobban erősíthet egy szervezetet. A pénz hiányában pedig egymást „eszik meg” a kör tagjai.

A szervezett bűnözés elleni küzdelemben még nagyobb figyelmet kellene fordítani nem csak a szervezet által elkövetett bűncselekmények felderítésére, megelőzésére, megszakítására és arra, hogy az illegális jövedelmek útját nyomon követhessék.

¹⁷⁴ GÁL István László (2013): A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása az új magyar büntetőjogban, *Belügyi Szemle*, 2013/6., (61. évf.) Budapest, 27–28. o.

A bűnüldöző szervek munkáját még jobban össze kellene hangolni, továbbképzéseket kellene tartani. Legtöbbször gondot jelenthetett a pénzmosás felismerése is. Ezért fontosnak látom a szakirányítás még szervezettebbé tételét a pénzmosás elleni küzdelemben részt vevő hatóság és szervezett bűnözés elleni küzdelmet folytató hatóság (rendőrség) között.

A küzdelmet nagymértékben befolyásolja a bűnüldöző hatóság átszervezése, átalakítása, hiszen a szervezett bűnözői körök ismertek lehetnek a hatóságok előtt, mivel előfordulhat, hogy a szervezett bűnözői körök egyes tagjait már eljárás alá vonták. Szerencsésebb esetben a hatóság látókörébe kerültek.

A szervezett bűnözői körök tudomásom szerint figyelemmel kísérik a rendőrség szervezeti átalakításait, és nagy előnyt jelent számukra, ha egy speciális egységet szüntetnek meg vagy szerveznek át, mivel hosszú idő kell egy új szervezeti egység rugalmas, hatékony munkavégzésének kialakulásához. Az átszervezés következtében megjelent időhiány feltehetően a bűnözőknek kedvez.

Bizom abban, hogy a jelenlegi átszervezések elő fogják segíteni a szervezett bűnözés elleni fellépést és a pénzmosás elleni küzdelmet.

3.2.3. A pénzmosás büntetőjogi háttere

A pénzmosás megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 1994. évi XXIV. törvény célja, hogy útját állja a bűncselekményből származó pénzeknek a pénz- és tőkepiaci rendszeren keresztül történő tisztára mosásának. A törvény az I. Pénzmosás elleni irányelv rendelkezéseinek megfelelően számos kötelezettséget vezetett be, mint például az ügyfél-azonosítási, a jelentési és a dokumentum megőrzési kötelezettség. Az irányelv pénzügyi rendszer védelmét szolgáló rendelkezései közül a legfontosabb az ügyfelek valós kilétének megállapítása érdekében végzett tevékenység, valamint a gyanús tranzakciók jelentése.¹⁷⁵ A törvényalkotó a 2001. évi CXXI. törvénnyel „A pénzmosással kapcsolatos bejelentési kötelezettség elmulasztása” címmel büntetni rendelte a bejelentési kötelezettség elmulasztóját. A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozásának megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2007. évi CXXXVI. törvény a III. Pénzmosás elleni irányelvet, míg a IV. Pénzmosás elleni irányelvet a 2017. évi LIII. törvény ültette át a magyar

¹⁷⁵ JACSÓ Judit (2007): Bekämpfung der Geldwäscherei in Europa, unter besonderer Berücksichtigung des Geldwäschestrafrechts von Österreich, der Schweiz und Ungarn, Schriftenreihe Sanktionenrecht in Europa. 5. Band (Hrsg.: Dannecker, G., Höpfel, F., Schwarzenegger, Ch.). Neuer Wissenschaftlicher Verlag, Berlin-Wien-Zürich, 2007. 98-113.

jogba.¹⁷⁶ A IV. Pénzmosási Irányelv az alapcselekmények körébe vonta a közvetlen és közvetett adózáshoz kapcsolódó és a tagállamok nemzeti jogában meghatározott adóbűncselekményeket is, azonban az adóbűncselekmény fogalmával adós marad az irányelv, egyetlen kitétel az irányelvben, hogy azok a meghatározott minimális büntetési tétnél – azaz egy évnél – súlyosabban legyenek büntetendők.¹⁷⁷

A Bizottság 2016 decemberében irányelvjavaslatot dolgozott ki a pénzmosással szembeni büntetőjogi fellépésről. Az Európai Parlament és Tanács még nem fogadta el (COM (2016) 826) javaslatot. Az irányelvben javasoltak javítani fogják a határokon átnyúló meglévő együttműködést és az illetékes hatóságok közötti információcserét, továbbá segít megelőzni, hogy a bűnözők visszaéljenek a nemzeti jogi keretek közötti különbségekkel. Ezek az célkitűzések megerősítik az EU pénzmosás elleni küzdelemre vonatkozó jogi keretét, hatékonyabbá válik tehát a szervezett bűnözéssel és a terrorizmusfinanszírozással szembeni fellépés, és ilyen módon fokozódik mind az EU belső biztonsága, mind az uniós polgárok biztonsága. (COM (2016) 826).

A pénzmosás tényállását az 1994. évi IX. törvény 23. §-a iktatta be a korábban hatályban lévő 1978. évi IV. törvénybe (korábbi Btk.), a gazdasági bűncselekmények, azon belül a gazdálkodási köteleességeket és a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények közé.

A hatályos Btk.-ban a pénzmosás önálló fejezet kapott. A pénzmosás tényállásnak védett jogi tárgya a szervezett bűnözés elleni küzdelemhez fűződő társadalmi, közösségi érdek, továbbá a pénzügyi intézmények és a gazdaság egyéb szereplőinek törvényes működéséhez fűződő közérdek.

A bűncselekmény befejezetté válik az elkövetési magatartás bármelyikének a tanúsításával, nem szükséges az, hogy a pénzmosási tevékenység sikeres legyen. A pénzmosást az alapbűncselekmény elkövetőjén kívül bárki elkövetheti, tehát a bűncselekmény alanya lehet 14. életévét betöltött, beszámítási képességgel rendelkező személy, aki nem vett részt az alapcselekmény elkövetésében.¹⁷⁸ A Btk. a 399. § (3) bekezdésében rendelkezik a saját pénz mosásáról, aki bűncselekményének elkövetéséből származó dolgot ezen eredetének leplezése, titkolása céljából gazdasági tevékenység gyakorlása során

¹⁷⁶ JACSÓ Judit (2017): Pénzmosás, szerkesztette: Farkas Ákos: Fejezetek az európai büntetőjogból, Bíbor Kiadó, Miskolc, 2017. 132-133. o.

¹⁷⁷ JACSÓ Judit (2017) – UDVARHELYI Bence (2017): A pénzmosás elleni fellépés aktuális tendenciái az Európai Unióban. Ügyészségi Szemle, 2017/1. 13-14. o.

¹⁷⁸ GÁL István László (2014): Pénzmosás, In: Tóth Mihály, Nagy Zoltán (Szerk.), Magyar Büntetőjog Különös rész. Osiris Kiadó, Budapest, 524. o.

felhasználja, illetve a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenységet végez, vagy pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe.

A bűnös pénzek legalizálása gyakran elősegíti újabb bűncselekmények elkövetését, azonban nem büntethető pénzmosás miatt, aki a más által elkövetett bűncselekményből származó dolgot gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasználja, vagy dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenységet végez, vagy pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe, és gondatlanságból nem tud a dolog ezen eredetéről, amennyiben a hatóságnál önként feljelentést tesz, és az elkövetés körülményeit feltárja, feltéve, hogy a bűncselekményt még nem vagy csak részben fedezték fel. Nagyobb érdek fűződik a pénzmosás felszámolásához, mint az elkövető felelősségre vonásához.

Legtöbbször az elkövetett bűncselekmények látenciában maradnak, éppen ezért a pénzmosás elleni küzdelem sikere lehet az egyik leghatékonyabb eszköz a bűnözés visszaszorítására. A bűnszervezetet több oldalról lehet támadni, de a leghatásosabb eszköz az anyagi javak kivonása, ami a szervezetet elbénítja, működésképtelenné teszi.

A pénzmosás több lépcsős folyamat, amelynek az elemei az egyes fázisok során kapcsolódnak egymáshoz. Az első lépés az illegális pénz megjelenése, majd az ebből eredő szándék arra, hogy a jövőben legális formaként jelenjen meg.

A felhalmozott pénzmennyiség elhelyezése a második szint. A bűncselekményekből származó jövedelemnek a pénzügyi rendszerbe történő bejuttatása során legtöbbször olyan közvetítőket vesznek igénybe, akik a hatóság előtt ismeretlenek, még nem kerültek látókörbe, így még jobban megnehezítve a hatóságok bűnüldözési munkáját. Az elhelyezés a pénzmosás legnehezebb része, mert a stádium kezdeti szakaszában jelenik meg, és a szálak még nincsenek annyira összekuszálva. A fekete pénzt leggyakrabban nagy forgalommal bíró üzletek bevételeivel vegyítik (pl. áruház, kaszinó).

A harmadik lépcső az úgynevezett rétegezés, amikor is komplex pénzügyi tranzakciók révén a pénz eredetének származási útját leplezik. Leggyakrabban ez a folyamat nem ismer határokat, így megnehezítve a kiinduló pont megkeresését. Gyakran falakba, kezdeti akadályba ütközik a hatóság, mivel nemzetközi tranzakciók során egy vagy több országban is különböző engedélyeket kell beszerezni, ami időigényes, és a nyomozást jelentősen lelassítja.

Gyakori problémát jelenthet még az is, hogy a szálak visszakeresését követően a hatóságok újabb felderítő tevékenységet indíthatnak, mivel előfordulhat, hogy a bűnözők olyan személyeket használnak fel, akik hajléktalanok, és megkeresésük tartózkodási hely hiányában szinte lehetetlen. Megtalálásuk esetén pedig releváns információval nem rendelkeznek, sőt még az is előfordulhat, hogy azt sem tudják, hogy mit írtak alá.

A negyedik fázis, amikor a pénz már törvényes jövedelemként tűnik fel az adófizetési kötelezettségnek is eleget téve.

A tisztára mosott pénzt biztonsággal lehet felhasználni a gazdaságban, legális üzletekbe lehet forgatni. Így végső termékként megjelenik a legális pénz.

Összegzésként megállapítható, hogy a szervezett bűnözés elleni harc egyik létfontosságú eleme a pénzmosás elleni küzdelem. A bűnözőket a pénz motiválja, amit bűncselekmények elkövetéséből szereznek meg, és a legálissá alakított pénz még jobban erősíti ezeket a jól szervezett köröket. Így társadalmi érdek is a hatékony fellépés, mivel a pénzmosás a hatékony gazdaság alappilléreit is aláássa. A tisztára mosott pénz az állam biztonságát is megingatja, hiszen a pénz továbbra is körfolyamatban marad, megfertőzheti, minden rétegbe beépülve korrumpálhatja az állami hivatalokat. Ezért a szervezett bűnözés anyagi bázisának az elvonására van szükség.

A pénzmosás bűncselekménye nagyon nehezen felderíthető, a legnagyobb „segítő” eszközként a titkos információgyűjtés és az adatszerzés szolgál. Ahhoz, hogy használjuk a törvény adta lehetőséget, jól szervezett nyomozó hatóságra és szakképzett rendvédelmi munkatársakra van szükség, de a nyomozó hatóságon belüli szervezeti és strukturális változásoknak ezen területen a szervezett bűnözés elleni küzdelmet és felderítést kellene erősíteniük.

A legfontosabb egy erős, szakértelemmel bíró egység létrehozása, ahol tapasztalt, ezen a területen jártas rendvédelmi szakemberek dolgoznak. Továbbá elengedhetetlen a folyamatos továbbképzés, a nyomozó hatóságok szorosabb együttműködése (információcsere, tapasztalatok megosztása, szakmai előadások), mivel a látencia nagymértékben van jelen ezeknél a bűncselekményeknél.

4. A SZERVEZETT BÜNÖZÉS ELLENI KÜZDELEM ESZKÖZEI

A bünszervezetek felderítésében és bizonyításában nélkülözhetetlen szerepet töltenek be a bűnüldözés során kidolgozott eljárásjogi eszközök, anyagi jogi előírások és a kriminalisztikai eszközök.

A szervezett bűnözés elleni küzdelem eszközei közé tartoznak az alábbiak:

- raszter nyomozás (e-nyomozás),
- elkövetői csoportelemzés,
- kihallgatástaktika (taktikai blöff)
- pozitív befolyásolás
- fedett nyomozó alkalmazása,
- tanúvédelem,
- titkos információgyűjtés,
- titkos adatszerzés,
- pénzmosás elleni küzdelem
- a nyomozás megszüntetése az együttműködő gyanúsítottal, a fedett nyomozóval és a megbízhatósági vizsgálatot végző személlyel szemben,
- tárgyalásról lemondás együttműködő terhelt esetében,
- vagyon-visszaszerzési eljárás.

Egyéb lehetőségek:

- szervezett bűnözés elleni egység létrehozása, célkitűzés, feladatmeghatározás
- együttműködés, együttműködési megállapodások,
- közös nyomozócsoportok (Joint Investigation Team JIT) létrehozása.

A szervezett bűnözés elleni küzdelem nélkülözhetetlen eleme a bűnüldöző szervek, rendvédelmi szervek, az igazságszolgáltatás és a nemzetbiztonsági szolgálatok szoros együttműködése, valamint együttműködési megállapodások kötése külföldi szervekkel.

A szervezett bűnözés elleni küzdelem eszközendszere			
Anyagi jogi oldalról	Eljárásjogi oldalról	Kriminalisztikai oldalról	Egyéb
bűnszervezetben részvétel (Btk. 321. §)	kihallgatástaktika (taktikai blöff, pozitív befolyásolás, bizonyítékok be-		szervezett bűnözés elleni egység lét-

	mutatásának taktikája) raszter nyomozás (e-nyomozás) elkövetői csoportelemzés titkos információgyűjtés titkos adatszerzés	rehozása, célkitű- zés, feladat- meghatározás
pénzmosás (Btk. 399. §)	a nyomozás megszüntetése az együttműködő gyanúsítottal, a fedett nyomozóval és a megbízhatósági vizsgálatot végző személlyel szem-	együttműködés, együttműködési megállapodások
A Btk.-ban rögzített hátrányos jogkö- vetkezmények bűn- szervezet megállá- pítása esetén	ben tárgyalásról lemondás együttműködő terhelt esetében vagyon-visszaszerzési eljárás tanúvédelem	közös nyomozó- csoportok (Joint Investigation Te- am JIT)

A szervezett bűnözés elleni küzdelem megközelíthető a büntetőjogi, eljárásjogi és kriminalisztikai oldalról is, azonban a kriminalisztika szoros kapcsolatban van az első két oldallal. A kriminalisztika tárgya az anyagi jogi ismeretek nélkül nem határozható meg, míg a módszerei nem dolgozhatóak ki az eljárás jogi rendje nélkül. A tárgya a megismerésnek azok a mozzanatait, amelyek a tapasztalatokon, a verziókon, a tervezhetőségen és az elemző-értékelő tevékenységen alapulnak, amelyekhez a szabad választás társul. A kriminalisztika az eredményeit nem normaként fogalmazza meg, hanem ajánlásokban, amely útmutatás a múltbeli esemény megismeréséhez, rekonstrukciójához, továbbá a bizonyítékok felkutatásához és értékeléséhez, illetve az azonosítási műveletek elvégzéséhez, anélkül, hogy a megfogalmazott ajánlások a jogi norma kötelező erejével rendelkeznének.¹⁷⁹

Azonban ki kell emelni, hogy az említett eszközök nem minden esetben csak a szervezett bűnözéshez kötődnek, mivel az egyes eszközök, mint például a fedett nyomozó tevékenysége, az elkövetővel történő megállapodás vagy a tanúvédelem kapcsolódhatnak a súlyos bűncselekmények leplezéséhez, a súlyos bűnözői formához, amely nem szervezett bűnözés. Továbbá a bírói engedélyhez kötött különleges eszköz (pl. lehallgatás) alkalmazását, a súlyos bűncselekmények felderítését is megalapozhatja, amely nem kötődik a szervezett bűnözéshez.

¹⁷⁹ FINSZTER Géza (2015): A kriminalisztikai bizonyítás elmélet. In: Tóth Éva- Belovics Ervin (Szerk.), A büntetőeljárás segédtudományai I., Pázmány Press, Budapest. 98-103.

A szervezett bűnözés leküzdésére nincs általános recept, és nem is létezik mindenütt hasznosítható általános modell.¹⁸⁰

4.1. Adatbázisok jelentősége a szervezett bűnözés elleni küzdelemben

A kriminalisztika és az informatika kapcsolódásáról és az így létrejött ismeretkomple-xumról, mint önálló tudományágról, a kriminalisztikai informatikáról, már a 70-es évek elején J. V. Szolopanov és Sz. Sz. Ovcsinszkij „A kriminalisztikai információ aktuális problémái” című tanulmányukban említést tesznek.¹⁸¹

Tremmel Flórián már 1974-ben megfogalmazta, hogy „aligha kétséges, hogy éppen a kibernetikai módszerek és eszközök felhasználása lesz a jogtudományok és a bűnügyi tudományok fejlődésének egy fő mozgató rugója.”¹⁸² Több év elteltével a feltételezés beigazolódott, valóban meghatározó szereplővé vált az informatika a bűnözés elleni küzdelemben. A Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Büntetőjogi Tanszéke, a Magyar Tudományos Akadémia Pécsi Bizottsága és a Baranya megyei Rendőr-főkapitányság támogatásával 1974. április 25–27. között egy kerekasztal-konferenciát szerveztek, ahol Déri Pál kifejtette, hogy a nyomozó folyamatosan harcol az információvesztés ellen, azonban a küzdelemben nagy segítséget nyújthat a gépi adattárolás és annak elmélete, az informatika. Déri álláspontja szerint az integrált bűnüldözés biztosíthatja a nyomozás hatékonyságát (pl. az utazó és városi bűnözőkkel szemben), mivel a helyi információk mellett fel kell használni központi számítógépekben tárolt információt is.¹⁸³ Déri már 1971-ben megfogalmazta a számítógép és a nyilvántartások jelentőségét. Déri álláspontja, miszerint „[...] minél gazdagabb »adatbankokat« hozunk létre, annál kevesebb feladat marad a hagyományos nyomozói munka számára, illetve több idő jut a kriminalisztikai gondolkodásra [...],”¹⁸⁴ helytálló. A nyilvántartások hozzásegíthetnek a bűnelemzéshez, a nyomozás megtervezéséhez és a verziók pontosításához.¹⁸⁵

¹⁸⁰ DÁNOS Valér (1990): A szervezett bűnözés. A szervezett bűnözés elemeinek megjelenése a hazai bűnözésben, Kandidátusi értekezés munkahelyi vitaanyaga, Budapest, 1990., 151. o.

¹⁸¹ SZOLOPANOV, J. V. és OVCSINSZKIJ, Sz. Sz. (1973): A kriminalisztikai információ aktuális problémái, Belügyi Szemle, 1973. XI. évfolyam, 7. sz., Budapest, 34. o.

¹⁸² TREMMEL Flórián (1974): Az információ kriminalisztikai szerepéről. Belügyi Szemle, 1974/11., (XII. évfolyam), Budapest, 60–61. o.

¹⁸³ TREMMEL Flórián (1974): Az információ kriminalisztikai szerepéről. Belügyi Szemle, 1974/11., (XII. évfolyam), Budapest, 60–61. o.

¹⁸⁴ DÉRI Pál (1971): A nyomozás-szervezés korszerűsítésének távlatai. Budapest, 1971/7., 30. o.

¹⁸⁵ BÓCZ Endre – FINSZTER Géza (2008): A rendészeti adatkezelés és a bűnügyi nyilvántartási rendszer Rendőrségi adattárak, gyűjtemények, In: Bócz Endre, Kriminalisztika joghallgatóknak. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 274. o.

A szervezett bűnözői körök kihasználják a digitális technológia jelentőségét, ezért a kriminalisztikának folyamatosan nyomon kell követnie a technikai változásokat, valamint dolgoznia kell a megelőző és felderítő eszközön. Az internet kommunikációs eszközzé vált a szervezett bűnözők és a terroristák számára.¹⁸⁶ A szervezett bűnözés különböző formái kevésbé függenek bizonyos földrajzi területektől (pl: számítógépes bűnözés).¹⁸⁷ Egyre inkább növekszik a virtuális térben létrejövő szervezett bűnözői csoportok száma.¹⁸⁸ A szervezett bűnözői struktúrák kialakulása folyamatos, a technikai haladás gyorsabb, mint a bűnüldözés.¹⁸⁹ A kormányok, a bűnüldözés, az akadémiai kutatók és a kiberbiztonsági szakemberek azt gondolják, hogy a szervezett bűnözői csoportok egyre inkább részt vesznek a digitális bűnözésben, a szervezett bűnözői csoportok bővítik a tevékenységüket a digitális világra.¹⁹⁰ A szervezett bűnözés, illetve a terrorizmus elleni küzdelemben fontos szerepet tölt be a digitális felderítés, és a digitális adatoknak a bűnüldözés érdekét is kell szolgálniuk.¹⁹¹ A világot a technológiai átalakulás jellemzi, szerte a világon több milliárd ember használja az internetet, mint információs és kommunikációs technológiai infrastruktúrát, továbbá üzleti tevékenységet is folytatnak, valamint akár a kormányok is kapcsolatba kerülnek egymással, ezért a kiberbiztonság, a biztonságos internet megteremtése is fontos, amely műszaki és egyben politikai kezdeményezéseket is megkövetel.¹⁹²

Hogy a kriminalisztikai gondolkodás betölthesse szerepét, nem elegendő annak ismerete, hogy léteznek különféle nyilvántartások, hanem azt is tudni kell, hogy azokból mit lehet lekérni, mivel a gondolati folyamatba csak azt tudjuk beépíteni, amiről tudunk, így a megszerzett adatokból egy információs lánc alakulhat ki. A digitális adatok nélkülözhetetlenek a kriminalisztikai alapkérdések megválaszolásában. A digitális adatokkal

¹⁸⁶ KORKISCH Friedrich W (2005): Organized crime, the enlargement of the EU, and the public, *AARMS* Vol. 4. No. 2., 2005, 358. o. 347-365.

¹⁸⁷ FORS, Fredrik; HANSÉN, Dan (2014): Pressured to learn? Swedish police experiences of curbing organized crime. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology & Crime Prevention*, 2014, Vol. 15 Issue 1, 19-20.

¹⁸⁸ LAVORGNA, Anita; SERGI, Anna (2016): Serious, therefore Organised? A Critique of the Emerging "Cyber-Organised Crime" Rhetoric in the United Kingdom. *International Journal of Cyber Criminology*, 2016, Vol. 10 Issue 2, 170-175.

¹⁸⁹ ZUBRZYCKI, Waldemar (2015) : Similarities and Differences Between Organized Crime and Terrorism, *Internal Security*, 2015, Vol. 7 Issue 2, 68.

¹⁹⁰ BROADHURST, Roderic, GRABOSKY, Peter, ALAZAB, Mamoun, BOUHOURS, Brigitte, CHON, Steve & CHEN Da (2013): Crime in Cyberspace: Offenders and the Role of Organized Crime Groups, Working paper, 2013., 19–20., 1–42.

¹⁹¹ ROGERS, Marcus K. – SEIGFRIED, Kate (2003): The future of computer forensics: a needs analysis survey. *Computers & Security* 2003/23. 12–16.

¹⁹² KLEINER, Aaron – NICHOLAS, Paul – SULLIVAN, Kevin (2013): Linking Cybersecurity Policy and Performance. Microsoft Corporation, 3–27.

végzett vizsgálat (elemző-értékelő tevékenység) során rekonstruálni lehet a bűncselekményeket, így választ kaphatunk a „mi történt” kérdésre is.¹⁹³ Fontos a folyamatos tudásanyag bővítése, a tudományos technikai követelmények, eredmények feldolgozása.

A szervezett bűnözés nélkülözhetetlen eszköztárai az adatbázisok. A digitális világ robbanásszerű fejlődése során rengeteg információ keletkezett elektronikusan. A bűnszervezet által elkövetni kívánt bűncselekmények, valamint a terrorizmus megelőzéséhez elengedhetetlen a nyilvántartásokban szereplő információk feldolgozása, elemzése és értékelése.

A digitális ismeretek hiányában az állam védelmi feladata és működtetése nehezen kivitelezhető, ehhez megfelelő információkra, ismeretekre van szükség, ami hatékony fellépést biztosít a szervezett bűnözéssel szemben.

Raszter nyomozás

A nyomozó hatóság munkáját, illetve a nyomozás eredményességét (a nyomozási feladatok végrehajtását) nagymértékben befolyásolja, hogy milyen mennyiségű és minőségű adatok állnak rendelkezésre. A raszter nyomozás továbbfejlesztése következtében az adatbázisok közötti átjárhatóság és az együttműködés kiépítésével, valamint a taktikai ajánlások megfogalmazásával beszélhetünk interoperabilitásról.

Napjainkat számítógép nélkül már elképzelni sem tudnánk. A rendvédelmi szervek a nyomozás során beszerzett adatok egy részét rögzítik (az erre vonatkozó jogszabályi felhatalmazások alapján), nyilvántartják, mint ahogy az egyén esetén az egészségügyi intézmények, vagy akár a pénzforgalmi adatokat rögzítő számlavezető bankok.

a.) A német „raszter nyomozás”

A Német Szövetségi Köztársaság nyomozó hatóságai az 1970-es évektől fogva alkalmazzák az adattárakból való lekérést és az információk összevetésén alapuló összefüggés keresését,¹⁹⁴ a Rasterfahndungot.¹⁹⁵

A Szövetségi Bűnügyi Hivatal (Bundeskriminalamt, BKA) jogosult arra, hogy a hatóságoktól és a privátszférától egyaránt a népesség meghatározott csoportjaival kapcsó-

¹⁹³ CASEY, Eoghan (2011): Digital Evidence and Computer Crime, Forencis Science, Computers and The Internet, (Third Edition) Maryland, Usa, 14–26.

¹⁹⁴ PILISI Fanni (2012): Bűnügyi adatgyűjtés, különös tekintettel a raszternyomozásra. Büntetőjogi Szemle 2012/2., Budapest, 120. o.

¹⁹⁵ A német nyelvi újítás alkotta meg a „Rasterfahndung” kifejezést, ahol a „Fahndung” kutatást, a „Raster” szűrést takar, azaz a kifejezés szűrő kutatást jelent.

latos személyes adatokat kérhessen le olyan elektronikus adatbázisból, amely más adatállományokkal való összehasonlítás (egyeztetés) céljából jött létre. Adathozzáféréssel a Szövetségi Bűnügyi Hivatal abban az esetben rendelkezik, ha az adatkérés célja az állam létét vagy biztonságát fenyegető, továbbá egyes személyek testi épségét, életét vagy személyes szabadságát, esetleg olyan jelentős értékű tárgyak épségét veszélyeztető tényezők elhárítása, amelyek megőrzése közérdekű. Ilyen jellegű veszélyeztettség állhat fenn abban az esetben is, ha közvetlen előkészítő tevékenység támasztja alá azt a feltevést, hogy bűncselekmény elkövetése állhat fenn.

A szövetségi és tartományi Alkotmányvédelmi Hivataloktól, a Német Katonai Elhárítás szervezetétől, valamint a Szövetségi Hírszerző Szolgálatától történő adatlekérdezésre a Szövetségi Bűnügyi Hivatalt nem jogosítja fel.

Az adatlekérdezésnek a névre, címre, a születési dátumra és helyre, valamint egyéb, konkrét esetekben szükséges tényezőkre kell korlátozódnia; nem terjedhet ki olyan személyes adatokra, amelyek szakmai vagy hivatali titoktartási kötelezettség alá eshetnek.

Az adatlekérdezésben nem szereplő személyes adatokat csak akkor lehet kiadni, ha komoly műszaki-technikai nehézségek áthidalása, valamint aránytalanul sok ráfordítandó idő és jelentős költségek tennék csak lehetővé, hogy kizárólag a lekérdezett adatok kerüljenek továbbításra; ezeket az adatokat azonban a Szövetségi Bűnügyi Hivatal tevékenysége során nem használhatja fel.

Az intézkedést kizárólag a bíróság rendelheti el a Szövetségi Bűnügyi Hivatal vezetője vagy annak helyettese (a képviselőjében eljáró személy) által benyújtott előterjesztés alapján.¹⁹⁶

A német szövetségi jogszabályok az USA gyakorlatával szemben nem különböztetik meg az adatgyűjtés tárgyi, illetve folyamat-elvű megoldásait, ugyanakkor különbséget tesznek a korábban elkövetett bűncselekményekre vonatkozó, illetve a potenciális bűncselekmények megelőzését célzó adatszűrés között, az utóbbit „stratégiai adatszűrés-ként” nevesítve.

Németországban az adatszűrés a rendvédelmi szervek jól ismert eszköze. Alkalmazásának kezdete az 1970-es évekre tehető, a Vörös Hadsereg Frakció (Red Army Fraction / RAF) elleni küzdelem állami eszközöként.

Egy klasszikus példája az adatszűrésnek Horst Herold Bundeskriminalamt (BKA, a Szövetségi Bűnügyi Hivatal)¹⁹⁷ vezetőjének a raszter nyomozás „atyjának”, a technika

¹⁹⁶ Bundeskriminalamtgesetz vom 7. Juli 1997: § 20j (1) (2) (4) Rasterfandung

¹⁹⁷ Ez a szövetségi hivatal Németország nemzeti nyomozó és rendőri hatósága, mely a Belügyminisztérium alatt működik, hasonlóképpen az amerikai FBI szervezetéhez.

német úttörőjének volt köszönhető 1979-ben.¹⁹⁸ Herold feltételezte, hogy a RAF összeküvési célból egy vagy több lakóingatlant birtokolt Frankfurt am Main-ban. Herold meggyőződése szerint – mely utóbb helyesnek bizonyult – a terroristák a németek többségétől eltérően rendezik villanyszámláikat. Vizsgálatai alapján a terroristák elkerülték a bankszámlájukról a szolgáltató felé történő közvetlen átutalást. Németországban a rendszeres díjak fizetése esetén megszokottak a bankközi számlaműveletek. A bank számlanyitáskor megvizsgálja a személyi azonosításra szolgáló dokumentumokat. Herold összegzése szerint a terroristák készpénzben, a szolgáltatónál rendezik számláikat. Ez a taktika lehetővé teszi, hogy lakhelyüket (tartózkodási helyüket) hamis név alatt használják.

Herold szervezete több listányi, közel 18 000 közműfelhasználó adatait vette szűrés alá. Ezen személyek azonosítása a lakhely-nyilvántartási hivatal, gépjárműnyilvántartás, nyugdíjnyilvántartás, állami ösztöndíjas diákok, ingatlantulajdonosok, tűzvédelmi biztosítások kötelezettjei, valamint közfelhatalmazás alapján egészségbiztosításra jogosultak adatbázisaiból történt.

Bíróság ítélete kötelezte az áramszolgáltatót, hogy átadja Heroldnak a készpénzben fizető ügyfelek listáját. Herold összevetette a lista adatait a rendelkezésére álló nyilvántartási adatokkal. A vizsgálat alapján két hamis (ál)névre és velük kapcsolatban két apartmanra irányult a figyelem. Az egyik hamis személyazonossággal rendelkező személy egy drogdíler, a másik a BKA által terrorista cselekmény miatt körözött személy volt. Nem sokkal az adatok egyeztetését követően a rendőrség előállította a terroristákat.

Ahogy Herold is alkalmazta, napjainkban az adatszűrést a már elkövetett bűncselekmények felderítésének esetén szövetségi és tartományi szinten egyaránt a büntetőeljárási törvény (Strafprozeßordnung) szabályozza. Azokban az esetekben, ahol a BKA szövetségi ügynek minősülő nyomozást vezet, a szövetségi szabályok alkalmazandók.¹⁹⁹

Németország és az Amerikai Egyesült Államok jogrendszere eltérően kezeli a rendészeti és nemzetbiztonsági erők által végzett adatgyűjtést. A Német Szövetségi Alkotmánybíróság (Deutsches Bundesverfassungsgericht) szigorú korlátokat állapított meg az adatszűrés eredményei felhasználásának feltételeit illetően. Eszerint a módszer megelőzési céllal, elsődlegesen a cselekmény bekövetkezését megelőzendő alkalmazható. Az

¹⁹⁸ PILISI Fanni (2012): Bűnügyi adatgyűjtés, különös tekintettel a raszternyomozásra. Büntetőjogi Szemle 2012/2., Budapest, 120. o.

¹⁹⁹ SCHWARTZ, Paul M. (2011): Regulating Governmental Data Mining in the United States and Germany: Constitutional Courts, the States, and New Technology, William & Mary Law Review Vol. 53 361–363.

Alaptörvénnyel (Das Grundgesetz), a Német Alkotmánnyal összhangban az Alkotmánybíróság abban az esetben ítéli alkotmányosnak az adatszűrést, amennyiben azt a nemzet vagy egy állam biztonságát, illetve bármely állampolgár életét fenyegető „konkrét veszély” indokoltta teszi. Ezzel ellentétben az Amerikai Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságának (U.S. Supreme Court) gyakorlata, mely a Negyedik Kiegészítés felhatalmazása alapján kizárja az érdemi alkotmányos védelem lehetőségét az állami adatszűréssel összefüggésben. Ezen rendelkezések eredete a számítógépek széles körben történő elterjedése előtt, a hosszan kialakult precedens alapú jogalkotásban keresendő. A döntések alkotmánybírósági újragondolása jogalkotói szinten nem várható, mi több, az Egyesült Államok büntetőeljárás gyakorlata egyszerűen nem kezeli szűrőként az adatgyűjtést.²⁰⁰

b.) A hazai „raszter nyomozás”

Hazánkban a „raszter nyomozás” keretében csak egyes adatbázisokat tud közvetlenül elérni a nyomozó hatóság tagja, így adatelemző munkát csak részben tud közvetlenül végezni.²⁰¹ A szervezett bűnözői körök legtöbbször konspiráció következtében utolérhetetlenek, de elektronikus nyomot azért hagynak maguk után, így szükséges a raszter nyomozás jelentőségének, ismeretanyagának elsajátítása és a hiányzó jogszabályi környezet megalkotása.

Ha el szeretnénk helyezni a „raszter nyomozást” az adatgyűjtés rendszerében, helyet kapna a meglévő adatgyűjtési módszerek körében, a puhatolás, a környezettanulmány, a megfigyelés, a lakosság bevonása az adatgyűjtésbe, a kriminalisztikai csapda és a megkeresés mellett. Bár, így elég szűk kategóriáról beszélhetünk, hiszen az adatgyűjtés átöleli a nyomozást az elrendeléstől egészen az irat ismertetéséig.

A jövő nyomozását jelenti a raszter nyomozás, mivel így idő takarítható meg. Az

²⁰⁰ SCHWARTZ, PAUL M.(2011): Regulating Governmental Data Mining in the United States and Germany: Constitutional Courts, the States, and New Technology, 387.

²⁰¹ A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (továbbiakban: Be.) 71. §-a alapján a nyomozó hatóság állami és helyi önkormányzati szervet, hatóságot, köztestületet, gazdálkodó szervezetet, alapítványt, közalapítványt és egyesületet kereshet meg tájékoztatás adása, adatok közzétevése, átadása, illetőleg iratok rendelkezésre bocsátása végett. A megkeresett a megállapított határidő alatt – ha a törvény másképp nem rendelkezik – köteles az adatszolgáltatást – amely magában foglalja különösen az adat feldolgozását, írásban vagy elektronikus úton való rögzítését és továbbítását is – térítésmentesen teljesíteni. A nyomozás a megismerés egyik fajtája, melyet kielégítenek különböző nyilvántartások, adattárak, melyből információit adatgyűjtés során nyerhetünk. A Be. 178. § (1) bekezdése szerint a nyomozó hatóság a büntetőeljárás megindítása után annak megállapítására, hogy vannak-e bizonyítási eszközök, és ezek hol találhatóak, adatszűrést végezhet, ennek során igénybe veheti a bűnüldöző szervek külön törvényben meghatározott bűnüldözési adatkezelési adatbázisait, a megkeresésre vonatkozó szabályok szerint bárkitől okiratok és adatok rendelkezésre bocsátását kérheti.

írásztal mögül gyorsan és könnyen, számítógépen keresztül lehetne információhoz jutni, az információáradat felgyorsulna, és a tudásra jutó adatok elősegítenék a kriminalisztikai gondolkodást.

Egyetértek Fenyvesi Csaba álláspontjával, mely szerint a raszter nyomozás fogalma, illetve ismérvei a hagyományos nyomozási módszerektől az alábbiak alapján különböztethetők meg: „...adattárakban való olyan keresést, kutatást jelent, amely mintegy szita-ként (magyarosan raszterként, azaz hálóként) működik és a bűncselekményekhez kötődő lehetséges elkövetőket tudja kigyűjteni, leszűkíteni, akár egyetlen személyre is. A hagyományos nyomozási módszerektől három ismérv különbözteti meg:

1. a számítógépes keresést, kutatást adattárakban (nem az utcákon, nem a határoknál stb.) folytatják,
2. a kutatás rendőrségi-bűnügyi adatokon túlmenően más nyilvántartásokra is kiterjed,
3. meghatározott személyek után nyomoznak, akik bizonyos kritériumoknak megfelelnek. (A kiválasztott személyek semmit nem sejtenek arról, hogy adatellenőrzés alatt állnak.)”²⁰²

Véleményem szerint a „raszter nyomozás” olyan adatgyűjtési módszer, mely során a kutatás (közvetetten vagy közvetlenül elérhető) adatbázisokban történik, és az elektronikusan rögzített adatok a nyomozás előbbre vitelét szolgálhatják, az adatok többsége azonban a felderítést és nem a bizonyítás tárgyát képezi, mely irányulhat ismert vagy ismeretlen személyazonosságú személyekre.

A „raszter nyomozás” szinte korlátlan lehetőséget ad a bűnüldöző szolgálatnak, de ellene a személyes adatok védelmére hivatkozva az elmúlt években szót emeltek, azonban a 2001. szeptember 11-ei amerikai merénylet óta előtérbe került az alkalmazása.²⁰³ A nyilvántartásokban rögzített adatok a személy megismeréséhez szükséges információkat tartalmazhatnak (pl. a Netzsaru adatbázisban rögzített iratban, szakértői véleményben, a személy jellemére vonatkozó információ felhasználható a kihallgatási taktika kialakításában), vagy olyan adatokat, amelyek a nyomozási cselekmények végrehajtásához szükségesek (pl. a házkutatás esetén a Takarnet ingatlan-nyilvántartás segítségével az objektum alaprajza alapján a behatolás lehetőségei meghatározhatóak).

²⁰² FENYVESI Csaba (2009): Kriminalisztika, In: Tremmel Flórián, Bűnügyi nyilvántartás, Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 236. o.

²⁰³ FENYVESI Csaba (2003): A bűnmegelőzés és a határőrség, In: Hautzinger Zoltán, Pécsi Határőr Tudományos Közlemények II. Tanulmányok a „Határőrség szerepe a bűnmegelőzésben” című konferenciáról. Pécs, 183. o.

Az adatbázisoknak jelentőségük van a személyek közötti kapcsolatok feltérképezésében, a személyeket össze lehet kapcsolni egyes esetekben a bűncselekménnyel, amely során jelentősége van például az oktatási, az egészségügyi, az állami hivatalok és a biztosítók adatbázisainak is. A szerb nyomozó hatóság megkülönböztetik az ún. pozitív vagy negatív raszter keresést. A pozitív megerősítheti, hogy kik azok a személyek, akik elkövetőként számításba jöhetnek bizonyos jellemzők alapján (pl. ha a közlekedési baleset helyszínéről az elkövető egy ritka típusú gépkocsival menekül, abban az esetben az ilyen járművek vezetői potenciális elkövetőként egy verzió keretében felmerülhetnek, amelyet ellenőrizni kell), míg a negatív raszter keresés egyes személyi köröket kizár.²⁰⁴

Az interoperabilitás és az e-nyomozás

A szervezett bűnözésnek a bűnözésen belüli részaránya nem elhanyagolható, továbbá a szervezett bűnözés területén jelentős látencia vélelmezhető. *Az adatbázisokban folytatható információszerző tevékenység megkönnyítené a szervezett bűnözés elleni küzdelmet*, lehetővé válna: a büntetőeljárásban szereplő személyek, tárgyak felkutatása, kihallgatása, bizonyítási eszközök beszerzése, értékelése, a nyomozási feladatok elvégzéséhez szükséges adatok összegyűjtése, a nyomozási tervben foglaltak (pl. nyomozási cselekmények, verziók ellenőrzése) végrehajtása.

A bizonyítást, mint átfogó megismerési folyamatot is megkönnyíti az informatikai eszközök használata. Jelenleg a nyomozó hatóságnak írásos megkeresést kell küldenie egyes nyilvántartást vezető szervekhez (pl. pénzügyintézetekhez) annak érdekében, hogy megtudja, hogy rögzítettek-e olyan elektronikus adatot (információt), amely a nyomozás eredményességéhez hozzájárulna. Ezt az adatgyűjtési módszert, amikor a nyomozó adatbázisból kér információt, raszter nyomozásnak nevezik. A válasz megérkezése azonban több napot is igénybe vehet, mely idővesztésként is felléphet, és így a nyomozás kimenetelét is veszélyeztetheti. A papíralapú ügyintézés nehézségeit – a nyomozás hatékonysága szempontjából – a digitális ügyintézés tudja áthidalni. Egy olyan koncepció kialakítása szükséges, amellyel a nyomozó hatóság kihasználhatná a nyilvántartási rendszer adta lehetőségeket. Elengedhetetlen a hatékony nyomozás érdekében az adatbázis adta lehetőségek felhasználása, amivel a nyomozó hatóság időt nyerne, valamint az eddigi legalább nyolc, legfeljebb harminc napos határidőkorlát nélkül gyorsabban jutna a releváns adathoz, és így a nyomozás eredményessége jobb lenne. A felmerü-

²⁰⁴ BOŠKOVIĆ, Aleksandar – PAVLOVIĆ, Zoran (2015): Special Evidentiary Actions in the Function of Combating 40–56. o. Crime in Serbia, Journal of Eastern- European Criminal Law No. 1/2015., 52–53.

lő idővesztés is alátámasztja az elektronikus nyomozás (továbbiakban e-nyomozás) alapjainak lefektetését, mely az adatok áramlását meggyorsítja.

Az új tudományos eszközök és módszerek a megismerés tételeinek fejlesztését teszik lehetővé, az ún. e-nyomozás továbbfejlesztését, melynek az elektronikus közigazgatás (továbbiakban: e-közigazgatás) és az elektronikus egészségügy (továbbiakban: e-egészségügy) mintájára kellene felépülnie. A digitális technológia a nyomozáson kívül is számos területen előnyt jelent. Az e-egészségügyi ellátásban az e-egészségügyi beruházások javítják a betegek és orvosok számára elérhető ellátások színvonalát. Az új szolgáltatások lehetővé teszik, hogy az interneten keresztül végzett orvosi konzultáció és a betegségben szenvedő vagy a fogyatékos beteg egészségügyi állapotának nyomon követésére alkalmas hordozható készülék nagyobb teret engedjen a beteg számára. Az e-egészségügy csökkentheti a műhibák kockázatát, és elősegítheti az egészségügyi problémák időben történő észlelését.²⁰⁵ Továbbá az interoperabilitás úttörő szerepet tölt be a közigazgatási szférában. Az Országgyűlés az elektronikus ügyintézés széles körű elterjedése érdekében megalkotta az elektronikus ügyintézés és bizalmi szolgáltatások általános szabályairól szóló 2015. évi CCXXII. évi törvényt.²⁰⁶ Az adatok, információk nyilvántartása a közigazgatás egyik fő feladatát jelenti, mivel a feladatok végrehajtása lehetetlen az állampolgárok, szervezetek stb. nyilvántartása nélkül. Az adatok egységes kezelésének feltétele az interoperabilis közigazgatás, figyelemmel arra, hogy hazánkban hányféle adatbázis fut.²⁰⁷ *Az interoperabilitás a különböző informatikai rendszerek együttműködésre való képességét jelenti.*²⁰⁸

Az elektronikus közigazgatási rendszerben minél több intézmény áll kapcsolatban egymással, és az ügyfeleknek minél kevesebb ügyfélponttal kell érintkezniük, annál jobb lesz a hatékonyság.²⁰⁹ Míg az egészségügyi rendszerek interoperabilitása lehetővé teszi, hogy a beteg egyik egészségügyi intézményben keletkezett adatait egy másik intézmény ugyanúgy tudja felhasználni, mintha ott keletkeztek volna.²¹⁰ Ötletek merítke-

²⁰⁵ European comission, Press Release database, Digital Agenda for Europe - Digital Agenda for Europe: what would it do for me?- MEMO/10/199, Brussels, 19 May 2010, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-10-1734_en.htm

²⁰⁶ A törvény hatályon kívül helyezte az állami és önkormányzati nyilvántartások együttműködésének általános szabályairól szóló 2013. évi CCXX. törvényt, amelyet az Országgyűlés az Európai Unió interoperabilitási stratégiai céljának hazai megvalósításaként és a közfeladatot ellátó szervek által vezetett állami és önkormányzati nyilvántartások együttműködésének megvalósítása és növelése érdekében alkotott meg.

²⁰⁷ BUDAI Balázs Benjámín: E-közigazgatási alapismeretek, 40-41. o. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, [http://www.kormanyhivatal.hu/download/e/fb/c0000/szakszoveg_e_kozig_alapism\(1\).pdf](http://www.kormanyhivatal.hu/download/e/fb/c0000/szakszoveg_e_kozig_alapism(1).pdf)

²⁰⁸ <https://fogalomtar.aeek.hu/index.php/Interoperabilit%C3%A1s>

²⁰⁹ BUDAI: E-közigazgatási alapismeretek 28–29. o.

²¹⁰ <https://fogalomtar.aeek.hu/index.php/Interoperabilit%C3%A1s> (2017. 01. 14.)

tőek és kriminalisztikai ajánlások fogalmazódhatnak meg az e-egészségügyi és az e-közigazgatási ismeretekből.

Az interoperabilitás figyelhető meg a Net-zsaru programban is, mivel a nyomozó az adatbázisba történő belépését követően bármelyik nyomozás (büntetőeljárás) irataiba betekinthez, illetve adatot vihet fel (belépési jogosultságtól függően), anélkül, hogy az ügy előadóját személyesen vagy írásban meg kellene keresnie. Azonban az adatbázisok közötti interoperabilitás megteremtése számos akadályba ütközik, amely legtöbbször *az adatok háttérkörnyezetéből, valamint a nem egységesen értelmezett adatformátumokból* adódik. *Szükséges lenne a kommunikációs rendszerek összekapcsolása (egy „központi adatbázis” létrehozása), amely számos akadályba ütközhet az információs interoperabilitás hiányában.* Az információs interoperabilitás *„különböző szereplők kölcsönös képessége információk közös értelmezésen alapuló, a hatékony együttműködéshez szükséges cseréjére”,* tágabb értelemben magába foglalja a környezeti jelenségek, hatások azonos módon történő értelmezését is.²¹¹ A nyomozás megköveteli a különböző forrásokból származó információk felhasználását, összekapcsolását, amelynek alapvető feltétele az adatbázisok közötti információcsere interoperabilitása. *A rendészeti (bűnügyi) nyilvántartásoknak, informatikai rendszereknek kompatibilisnek, interoperábilisnak kellene lenniük a közigazgatási és egészségügyi informatikai rendszerekkel,* illetve meg kellene felelniük az interoperábilis követelményrendszernek.

*Napjainkban a szervezett bűnözés elleni küzdelem, illetve a terrorizmus elleni védelem egyre inkább függenek a rendelkezésre álló információktól, valamint az informatikai rendszerektől. Bár az informatikai támogatás színvonala növekszik, de ezzel párhuzamosan egyre nagyobb gondot okoznak az informatikai rendszerek közötti információcsere, információmegosztás problémái.*²¹² Egyes szükséges információk *különböző szervezetek* különböző informatikai rendszereinek *egymástól eltérő adatbázisaiban állnak rendelkezésre,* és legtöbbször ezek az *informatikai rendszerek nem képesek horizontálisan* (azonos szinten lévő szervezetekkel), vagy *vertikálisan* (helyi, regionális vagy központi szervekkel) *információt cserélni, így a szükséges információk nem jutnak el az érintett szervhez,* vagy csak késve, más úton. Továbbá az egyes szervezeteknél keletkező terrorista személyre, bűnszervezetre vonatkozó információ nem mindig jut el a másik szervhez, valamint az egyes államok olyan bűnszervezet vagy terrorizmus ellenes nyil-

²¹¹ MUNK Sándor: Katonai informatikai rendszerek interoperabilitásának aktuális hadtudományi kérdései, MTA Doktori Értekezés, 2007., 41. o.

²¹² MUNK Sándor: Katonai informatikai rendszerek interoperabilitásának aktuális hadtudományi kérdései, 100. o.

vántartásokkal rendelkeznek, amelyeket a másik állam nem ér el.²¹³ Az ilyen akadályok leküzdéséhez együttműködés lenne szükséges, melynek előfeltétele a nyilvántartási rendszerek között az interoperabilitás megteremtése lenne, azaz egy interoperabilitási stratégia létrehozása.

Jelenleg az e-nyomozás alapjáról, a raszter nyomozásról beszélhetünk.²¹⁴ Az e-nyomozás megvalósulásával a nyomozó hatóság közvetlenül hozzáférhetne a különböző intézmények adatbázisaihoz, mintha nála keletkezett volna az információ. Az e-nyomozás keretében a közigazgatási, egészségügyi, pénzügyi, elektronikus hírközlési, illetve egyéb nyilvántartások között meg kellene teremteni az átjárhatóságot. A raszter nyomozás adta lehetőséget célszerűnek tartom továbbgondolni, és a digitális technológia által nyújtott lehetőségek felhasználásával egy új nyomozási módszer kidolgozásának alapját jelentő, pontosabban „Egységes Nyomozási Adatbázis Felületet” kellene létrehozni. Így a nyomozó az íróasztal mögül az ellenőrzésben érintett személyről keletkezett elektronikus adatokról egy részletes dokumentumot kapna. A rövid idő alatt beszerzett információ egy láncfolyamatot, információáradatot indíthatna el.

Az e-nyomozás azt jelenti, hogy a nyomozó hatóság a közvetlenül vagy a közvetetten elérhető adatbázisokból kér információt a felderítés és a bizonyítás érdekében, amelynek alkalmával taktikai ajánlásokat alkalmaz a nyomozás sikeressége érdekében. A hatóságnak a felderítés és a bizonyítás elősegítése érdekében – a nyomozás gyorsaságának elvét figyelembe véve – törekednie kell az „Egységes Nyomozási Adatbázis Felület” folyamatos bővítésére, hogy az elektronikusan rögzített adatok átadása céljából ne legyen szükséges megkeresni személyesen vagy írásban az állami és helyi önkormányzati szervet, hatóságot, köztisztviselőt, gazdálkodó szervezetet, alapítványt, közalapítványt és egyesületet.

A szervezett bűnözés ellen a klasszikus módszerekkel csak részben lehet küzdeni, új e-nyomozási ismeretek kidolgozására van szükség. A korszerű nyomozás megköveteli, hogy a digitalizált információ elérhető legyen a nyomozó hatóság tagja számára, ami egy információs lánc kialakításához, körforgásához járulhat hozzá, és a cseréjével elősegíti a kriminalisztikai gondolkodást. Továbbá leküzdő a személyforrásoknál felmerülő veszélyt, az idő múlását, amely az emlékek halványulásához vezethet.

²¹³ MUNK Sándor: Katonai informatikai rendszerek interoperabilitásának aktuális hadtudományi kérdései, 100. o.

²¹⁴ Az interoperabilitás, az adatbázisok közötti átjárhatóság megteremtéséhez nemcsak eljárásjogi garanciákat illetve kriminalisztikai ajánlásokat kell megfogalmazni, hanem informatikailag is meg kell teremteni a szükséges háttérbizist. Az e-nyomozás célja, hogy minél több információ elektronikus információt rövid idő alatt el lehessen érni, erőfeszítés nélkül, melyhez egy virtuális tér létrehozása szükséges.

4.1.1. A szervezett bűnözés elleni küzdelemalapjait képező egyes nyilvántartások bemutatása

A szervezett bűnözői kör tagjai által elkövetett bűncselekmények, illetve egyéb bűncselekmények nyomozásakor segítségül szolgálhatnak a nyilvántartások adatai.

A nyomozó hatóság adatszerzés céljából szűrő-kutató munkát végez a közvetlenül elérhető nyilvántartásokban. A klasszikus nyomozások esetében általában elegendő információt nyújt a közvetlenül elérhető nyilvántartás. Míg a súlyos (speciális) bűncselekmények felderítése alkalmával, vagy a szervezett bűnözés elleni küzdelemben további adatelemző-értékelő munkára van szükség, mely során segítséget nyújthatnak az úgynevezett közvetetten elérhető nyilvántartások. Amennyiben a közvetetten elérhető nyilvántartásokat nem használja a hatóság tagja, mert például nem ismeri azoknak a tartalmát, abban az esetben adatvesztés állhat be, mely kockázati tényezőként a nyomozás eredményességét veszélyezteti, ezért fontos az adatbázisok bemutatása, illetve a gyakorlati gondolkodás formálása.

A közvetetten elérhető nyilvántartásokból nyerhető adatok elősegíthetik például az eljárási cselekmények, valamint a kényszerintézkedések végrehajtását. A beszerzett adatok a kriminalisztikai gondolkodásban, illetve a verziók felállításában fontos szerepet képviselhetnek.

Mindennapi életünk során számos adatot közlünk magunkról, mely számítógépes rendszer útján elektronikusan rögzítésre kerül. A múltban lezajló esemény, cselekmény felderítése és bizonyítása során több kérdés merül fel, mint például:

- Kik azok a személyek (tagok, holdudvar), akik a bűnszervezethez tartoznak (a bűnszervezet tagjai közötti kapcsolat kimutatható az elektronikus adatokon keresztül, „digitális nyomot hagyhatnak maguk után)?
- Hol tartózkodik életvitelszerűen a terhelt,²¹⁵ a kérdéses gépjármű a tulajdonában vagy használatában van-e?
- Megállapítható-e a gyanúsított munkáltatójának neve, székhelye?
- Hol rendelkezik bankszámlával az eljárásban érintett?
- Milyen műholdtérképek, alaprajzok segíthetik a kényszerintézkedések végrehajtását?

A felsorolt kérdésekre legtöbbször a közvetetten elérhető nyilvántartások adják meg a választ.

²¹⁵ Idetartozik még a titkos információgyűjtés alanya, a célszemély is.

Az alfejezetben a nyilvántartások két nagy csoportját tárgyalom, mely alatt a következő meghatározásokat értem:

- A közvetetten elérhető nyilvántartások olyan adatbázisok, melyekhez a nyomozó hatóság (rendőrség) tagjai nem rendelkeznek belépési jogosultsággal, így külső megkeresés útján érhetik el az adatbázisban rögzített információkat.²¹⁶
- A közvetlenül elérhető nyilvántartások olyan nyilvántartások, melyekben a nyomozó hatóság tagjai belépési jogosultsággal rendelkezhetnek, és a rendszerbe bármikor lehetséges a belépés anélkül, hogy megkereséssel kellene fordulni a nyilvántartást létrehozó – természetes vagy jogi – személyhez.

A két nyilvántartás fogalmának meghatározását szükségesnek látom, mivel kiemeli a nyilvántartásokban rögzített adatok ismeretének fontosságát, illetve a belépési jogosultság nélküli lekérés „nehézségét” a közvetetten elérhető adatbázisokból és az ebből adódó idővesztést.

Nagyon sok nyilvántartás létezik, melyeket (jogi vagy természetes) személyek hoznak létre, illetve folyamatosan egészítenek ki. A nyilvántartásoknak kulcsfontosságú szerepe van a bűnszervezet tagjai által elkövetett súlyos bűncselekmények felderítésében, a nyomozati feladatok meghatározásában, végrehajtásában.²¹⁷

²¹⁶ A nyilvántartásokat a rendőrség szemszögéből vizsgálom, illetve állapítottam meg a fogalmakat.

²¹⁷ Az e-nyomozás alapjait képező egyes nyilvántartások alkalmazásának bemutatása néhány gyakorlati példán keresztül

A következő példa bemutatja a dokumentált adatok jelentőségét, a nyilvántartások közötti átjárhatóságot, kapcsolatot, valamint az összefüggéseket, a kriminalisztikai ajánlások megfogalmazásával.

„...A rendelkezésre álló adatok alapján Budapest, XI. kerületben 2014. május 25-én éjszaka a bűncselekmény (rablás) helyszínéről egy bűnszervezet két tagja az AAA-123 frsz-ú gépkocsival menekültek el, akik kb. 20-25 év körüli férfiak. A szemtanú elmondása alapján grafikai portré készült az egyik elkövetőről. Továbbá a sértett elmondása alapján a napokban többször hívták vezetékes telefonon éjszaka le tiltott számról, és amikor felvette a telefont a hívó nem szólt bele, majd a hívást megszakította...”²¹⁷

Legtöbbször a bűncselekmények elkövetése után az elkövetők gépkocsival menekülnek a helyszínről, amelyből mint elsődleges adatból indulhatunk ki és vonhatunk le következtetéseket.

Kedvező esetben a szemtanú a hatóságnak a múltbeli emlékképei alapján a gépkocsi rendszámát (AAA-123) is meg tudja adni az adatgyűjtés során, illetve az elkövetők személyleírását (adott esetben két kb. 20-25 év körüli, kb. 175 cm magas férfi követte el a bűncselekményt).

Első lépésként lehetőség adódik arra, hogy a gépjármű-nyilvántartáson keresztül a rendszám adatai alapján a gépkocsi tulajdonosának, illetve üzembentartójának neve megismerhetővé váljon. Így már a rendőrség az általam rendvédelmi nyilvántartásnak nevezett gépjármű-nyilvántartásból nyer ki adatot, az adatbázisba a nyomozó saját kódjával közvetlenül (az íróasztalától) tud belépni.

Gyakran hiába rendelkezünk a gépjármű-tulajdonos adataival (jelen esetben: Kiss Magdolna, sz.: 1923.12.27.), a nyomozás nem halad előre, mivel releváns információ nem jut a hatóság tudomására. Tekintettel arra, hogy tudjuk, hogy Kiss Magdolna Budapest, XII. ker. Tar utca 23. szám alatt lakik a gépjármű-nyilvántartás alapján, így a lakcím-nyilvántartásban lekérhetjük, hogy a kérdéses címen Kiss Magdolnán kívül ki van nyilvántartva. Azonban az adatbázis alapján csak a nevezetthez tartozik a cím, más személy nincs bejelentve a címre.

Kiss Magdolna Budapest, XII. ker. Tar utca 23. szám alatti lakcímén az adatgyűjtés végrehajtásakor megállapították, hogy a nevezett személyt (a szomszédok elmondása alapján) már több hónapja egy budapesti kórházba szállították, további információval a megkérdezett személyek (adatszolgáltatók) nem rendelkeztek.

Érdemes információ nem merült fel, mely az elkövető(k) személyazonosságának megállapításához vezetett volna. Az adatgyűjtés során ilyen esetben célszerű puhatólást végrehajtani, mely során a valódi

célunkat nem fedjük fel, hanem azt leplezzük. Az adatszolgáltató (szomszédok) ilyenkor ugyanis bizonytalansági tényezők, mivel nem tudjuk, hogy az elkövetők milyen kapcsolatban állnak Kiss Magdolnával vagy a szomszédokkal.

Az adatgyűjtést nem ajánlott tovább folytatni a hozzátartozók körében, mivel ha az elkövető az egyik családtag, ebben az esetben tudomására juthat, hogy a kérdéses gépjármű rendszámáról a hatóságnak tudomása van, az elkövető(k) a nyomozás eredményességét befolyásolhatják, illetve a későbbiekben félrevezethetik.

Az eljáró hatóságnak írásban célszerű megkeresni a Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelőt, ami arra irányul, hogy Kiss Magdolna hol vett illetve vesz igénybe egészségbiztosítási ellátást. Megkeresés alapján a hatóság megtudta, hogy a nevezett személyt valóban egy budapesti kórházban ápolják, a kórház címét a válaszelevélben megjelölték.

Az adatgyűjtés során a kórházban közlik, hogy Kiss Magdolna állapotánál fogva kihallgatásra alkalmatlan állapotban van, így releváns adathoz nem jutott a hatóság.

Lehetőség adódik a második közvetetten elérhető nyilvántartás igénybevételére, megkeresést címezhetünk a Belügyminisztérium Nyilvántartások Vezetéséért Felelős Helyettes Államtitkársághoz,²¹⁷ mely megkeresésünkre családfakutatást végezhet Kiss Magdolnát érintően. A megkeresés alapján a címzett megállapítja, hogy Kiss Magdolnának egy 20 éves, két 23 éves és egy 25 éves férfi (Kiss József, 1989. 12. 21.) unokája van.

Továbbá a rendelkezésre álló adatok alapján az egyik sértettet többször hívták a vezetőkes telefonszámán, de nem szóltak bele. (A nyomozás szempontjából ez az információ is vizsgálendő, mivel gyakran ellenőrzik az elkövetők a megfigyelt objektumot, hogy ott mikor tartózkodnak a személyek, és annak függvényében fogják az időpontot kiválasztani a bűncselekmény elkövetéséhez, hogy a lakásban a telefont felveszik-e vagy nem.)

Az információ alapján így igénybe vehető a harmadik közvetetten elérhető nyilvántartás, a telefontársaság. A hatóság megkeresésre a telefontársaság a sértett híváslistája alapján válaszelevélben közölte, hogy a sértett olyan telefonszámról (továbbiakban: 06-35-1234567) hívták, melyhez előfizetői adatok nem tartoznak. Ilyenkor célszerű megkeresésben lekérni azt, hogy a 06-35-1234567 hívószámú telefonkártyát milyen IMEI számú telefonkészülékbe helyezték be, illetve a megállapított IMEI számú telefonkészülékbe milyen hívószámú telefonkártyát helyeztek még be. A megkeresésre a mobiltársaság azt válaszolta, hogy két IMEI számú telefonkészülékbe (továbbiakban: 1234, 5678) helyezték be a kérdéses hívószámot. Továbbá a válaszban olvasható, hogy az 1234 IMEI számú telefonkészülékbe behelyezett 06-35-1234567-es telefonszámról négy hívást kezdeményeztek, mely során mind a négy esetben a hívott szám azonos a sértett hívószámával, míg az 5678-as IMEI számú készülékben egy alkalommal helyezték be a 06-35-1234567-es hívószámú telefonszámot, és a számon hívást nem kezdeményeztek illetve nem fogadtak. Továbbá megállapították, hogy az 5678-as IMEI számú készülékben a 06-43-1234567-es telefonszámot használják rendszeresen, a szám előfizetője Tóth Rebeka (sz.: 1990.01.01., an.: Gipsz Róza).

Újabb adatok merültek fel, melyek további elemzésre szorulnak, itt jöhet a negyedik közvetetten elérhető nyilvántartás, a közösségi oldalak, melynek áttekintése során kiderült, hogy Tóth Rebeka barátjaként (élettársaként) Kiss Józsefet (sz.: 1989. 12. 21.) jelölte meg.

Továbbá a rendvédelmi nyilvántartások közül fontos szerepet tölt be a Net-zsaru adatbázis, mivel az összes folyamatban lévő ügyben illetve iratban lehet szűrő-kutató munkát folytatni telefonszámra, illetve rendszámra. Jelen esetben a rendszámra történő keresés során egy rendőri jelentésben az AAA-123 frsz-ú gépjármű szerepelt. A jelentésben pedig az olvasható, hogy a "körözési akció, fokozott ellenőrzés keretében 2014. 05. 28-án a AAA-123 frsz-ú gépjármű vezetőjét, Kiss Józsefet (sz.: 1989.12. 21.), és a gépkocsi anyós ülésén helyet foglaló Tóth Gábort (sz.: 1990.01.12.) igazoltatás alá vontuk, nevezett személyek körözés alatt nem álltak."

Ha a rendelkezésre álló adatokat elemeznénk-értékelnénk, arra a megállapításra jutnánk, hogy Kiss József a gépkocsi-tulajdonos unokája, aki a kérdéses gépkocsit a rendőri jelentés alapján már vezette, illetve használta az igazoltatáskor, valamint a barátnője által használt telefonkészülékbe helyezték azt a SIM kártyát, melyről az egyik sértett az ismeretlen személy felhívta.

A szemtanú által elmondottak alapján készült grafikai portré feltöltésre került az "Arcképelemzési nyilvántartásba", amely alapján megállapítható, hogy a portrén szereplő személy azonos Kiss József (sz.: 1990. 01. 12.) büntetett előéletű magyar állampolgárral. A nyomozás során Kiss József ellen elfogató parancsot adnak ki, azonban a nevezett személy ismeretlen helyen tartózkodik, és a hatóság információja alapján vidéken egy családi nyaralóban bujkál. Itt lehet alkalmazni az ötödik közvetetten elérhető nyilvántartást, a Takarnetet, melyben lehetőség van lekérni, ellenőrizni, hogy Kiss József illetve családtagjainak nevén szerepel-e nyaraló. A Takarnetből történő lekérés során megállapították, hogy Kiss József nevén szerepel egy vidéki nyaraló. Lehetőségünk van a nyilvántartásból az alaprajz lekérésére is, a beszerzett adatok elősegíthetik a házkutatásra való felkészülést, illetve az elfogást. Az említett példán keresztül bemutattam a nyilvántartások jelentőségét és alkalmazását. Látható, hogy ahhoz, hogy a nyomozást eredményesen befejezzük, sok esetben szükséges annak ismerete, hogy milyen nyilvántartások létez-

Az alfejezetben a nyilvántartások bemutatása nem teljes körű, és az egyes nyilvántartásokat csak felsorolom. De ez is rámutat arra, milyen sok nyilvántartás létezik, amelyek egységesen közvetlenül nem érhetők el, pedig legtöbbször a megkeresés útján elérhető adatbázisokból nyerhető ki releváns adat.

a.) Közvetetten elérhető nyilvántartások

A nyilvántartások segítségével a múltban lezajló esemény vagy az abban részt vevő személyek (elkövetők) megismerhetők.

Közvetetten elérhető nyilvántartásoknak minősülnek véleményem szerint az alábbiak:

- cégbírósi nyilvántartás,
- Takarnet (földhivatali nyilvántartás),²¹⁸
- Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő (NEAK) nyilvántartása,²¹⁹
- Pénzügyi Fogyasztóvédelmi Központ szolgáltatása (egy megkereséssel minden

nek, és azokból milyen adatok kérhetők le. A nyilvántartás adatai alapján a nyomozó hatóság információhoz juthat, mely hozzájárulhat a nyomozási cselekmények foganatosításához, az elkövetők elfogásához.

²¹⁸ A nyilvántartásból több releváns adat nyerhető ki, úgymint: az ingatlan alaprajza (segítheti az elkövető elfogását, a házkutatást); az ingatlan háttéradatai (korábbi tulajdonos adatai, lakcíme, adás-vételi szerződés, jelzáloghitel szerződések); térképmásolat – belterületi, külterületi és zártkerti ingatlanról. A nyilvántartásban adataira, címre, helyrajzi számra lehet keresni (pontosan helyrajzi szám alapján), továbbá keresést országosan vagy településre végezhetünk. Ingatlanokat különböző címen jegyeznek be (ház, lakás, garázs, üdülő, nyaraló, iroda, üzlethelyiség, telek, pince, műhely, egyéb), mely figyelembe vehető a házkutatás tervezésekor, a tárgyi bizonyítási eszközök keresésekor. Ingatlanváltozás figyelés során a felhasználó értesítést kap e-mail-ben az általa figyelésre regisztrált ingatlanok adatainak megváltozásakor. Ilyen változások lehetnek például: széljegyzés, címmódosítás, szolgálat bejegyzése, tulajdonjog változása stb. Ha a nyomozás során a gyanúsított ellen elfogató parancsot adnak ki, és információ merülne fel arra vonatkozóan, hogy vidéken egy család tulajdonában álló nyaralóban bujkál, akkor célszerű alkalmazni a Takarnetet, melyben lehetőség van lekérni, ellenőrizni, hogy a terhelt illetve családtagjai nevén szerepel-e nyaraló. Ha a Takarnetből lekérés során megállapításra kerül, hogy az elkövető nevén szerepel egy vidéki nyaraló, lehetőségünk van a nyilvántartásból az alaprajz lekérésére is. A beszerzett adatok elősegíthetik a házkutatásra való felkészülést (egy munkaverzió keretében), illetve az elkövető elfogását.

²¹⁹ Fontos szerepet tölt be a szervezett bűnözés elleni küzdelemben a Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő (jogelődje az Országos Egészségbiztosítási Pénztár) nyilvántartásai (Társadalombiztosítási Azonosító Jel (TAJ) nyilvántartása, bejelentett személyek jogviszonyadatainak nyilvántartása, a finanszírozott egészségügyi ellátások adatainak nyilvántartása, az egészségbiztosítási pénzbeli ellátások, a baleseti táppénz és az utazási költségtérítéssel kapcsolatos eljárás során kezelt adatok nyilvántartása-http://www.oep.hu/portal/page?_pageid=34,12980076&_dad=portal&_schema=PORTAL 2014.06.21.) A NEAK nyilvántartás alapján lehetőség adódik pl. a (bűnszervezet tagjának) gyanúsított munkahelyének, lakcímének, az egészségügyi szolgáltatás igénybevételi helyének (kórház, orvosi rendelő), illetve az orvosi recept kiváltási helyének (gyógyszertár) meghatározására, védőnői szolgáltatás során nyilvántartásba vett adatok megismerésére, továbbá az adatgyűjtésre (puhatolásra, megfigyelésre), illetve eljárási cselekmények végrehajtására. (Pl. a szülők tartózkodási helyét, telefonszámukat a születést megelőzően és azt követően a védőnői tanácsadás, illetve családlátogatás céljából közlik, illetve a változásokat is jelzik, melyek rögzítésre kerülnek, így a körözés alatt álló szülő (apa, anya), amennyiben változtatják tartózkodási helyüket, ebben az esetben megismerhetővé válik a hatóság előtt. Az egészségügyi adat fogalmát a törvény meghatározza, így a meghatározott definíció tükrében újabb információt tud beszerezni a hatóság az adattárból.

pénzintézet elérhető, a célszemély nevére szóló bankszámlák azonosíthatóak, az adatok a nyomozás során feldolgozásra kerülnek),²²⁰

- Belügyminisztérium Nyilvántartások Vezetéséért Felelős Helyettes Államtitkárság (továbbiakban: BMNY) Személyi Nyilvántartási és Igazgatási Főosztály által végzett munka (családfakutatás, hozzátartozók),²²¹
- Önkormányzatok által vezetett nyilvántartások (Az anyakönyvi kivonatról másolat kérhető a születés, házasságkötés, haláleset helye szerint illetékes anyakönyvvezetőtől. A születési anyakönyvi kivonat fontos lehet a felderítés során, amikor a nyomozás eredményessége szempontjából megkereséssel élünk a rendelkezésre álló adatok (gyerekek adatai) alapján az apa személyazonosságának megállapítása érdekében, mivel a BMNY által vezetett nyilvántartásban (személy- és lakcímnyilvántartásban) a gyerekek adatai alapján kizárólag az édesanya azonosítható be, míg az apa nem,

²²⁰ A nyomozó hatóság megkeresés útján a pénzintézetektől információt kérhet az alábbiakról: a megkeresésben szereplő személy melyik pénzintézetnél rendelkezik számlával (befektetési, pénz-, deviza, értékpapírszámlával, hitelkártyával, nyeresébetétkönyvvel stb.), amennyiben igen, úgy annak igénylésekor milyen címet adott meg elérhetőségeként (a körözés alatt álló személy elérhetőségi címe az elfogás szempontjából jelentőséggel bír); az érintett személy mely gazdasági társaságok számlái felett jogosult rendelkezni; nem számlavezetőként, hanem meghatalmazottként jogosult-e más – természetes vagy jogi – személy bankszámlája felett rendelkezni; rendelkezik-e vagy rendelkezett-e széffel, illetve jogosult-e más személy széféhez hozzáférni; ha a nevezett személy rendelkezik a pénzintézetnél folyószámlával, úgy ahhoz kapcsolódó készpénzt helyettesítő fizetési eszköz használatának helyszínére és időpontjára vonatkozóan adat kérhető; a nevezett személy bankkártyáról töltött-e fel telefonszámot, illetve SMS szolgáltatással rendelkezik-e, ha igen, milyen számra történt a feltöltés, valamint milyen számra érkezik a szolgáltatás?

Az Országos Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Elemző Értékelő Főosztályon keresztül a nyomozó hatóságnak lehetősége adódik, hogy elektronikus hálózati úton a legtöbb pénzintézet illetve takarékszövetkezet felé megkeresést küldjön, míg a válasz már közvetlenül a megkereső szervnek érkezik. A nyomozó hatóságnak lehetősége van a Pénzügyi Fogyasztóvédelmi Központnak is megkeresést címezni, ebben az esetben a Pénzügyi Fogyasztóvédelmi Központ fogja kiküldeni a megkeresést a pénzintézeteknek illetve takarékszövetkezeteknek. Az általam kiemelt közvetlen elérhető nyilvántartásokat ritkán használja a nyomozó hatóság, elsősorban a könnyen, egy kanyújtásnyira elérhető rendvédelmi adatbázisokban végez szűrő-kutató munkát. Ebben az esetben előfordulhat, hogy a kriminalisztikai alapkérdéseire csak részben kap választ a nyomozó hatóság tagja. A múltbeli esemény megismerésében segítségül szolgálhatnak az alapkérdések: mi történt, hol, mikor, hogyan, ki, kivel, miért, mi célból, mivel, s ezek kiegészülnek a sorozatba illeszthetőség kérdésével.

²²¹ A Belügyminisztérium Nyilvántartások Vezetéséért Felelős Helyettes Államtitkárság (jogelődje a KEKKH Személyi Nyilvántartási és Igazgatási Főosztály volt, amely 2017. január 1-jével jogutódlással megszűnt) által végzett a családfakutatás jelentősége a bűncselekményt elkövető személyek azonosításában mutatkozhat meg, például akkor, amikor a szemtanú felismerné az általa 25 év körüli személynek leírt elkövetőt, aki egy ismert – térfigyelő rendszer által rögzített – rendszámú gépkocsival menekült a bűncselekmény helyszínéről, de a gépkocsi tulajdonosa és üzemeltetője a gépjárműnyilvántartás alapján egy 80 év körüli személy. A családfakutatás alapján megállapíthatóvá válhat, hogy az említett személynek hány gyermeke, illetve unokája van. Ha a szemtanú által elmondott személyleírás megegyezik valamelyik családtaggal, lehetőség van az adathordozó útján történő felismerésre bemutatásra. Ha a későbbiekben több szemtanú áll a hatóság rendelkezésére, akkor velük célszerű eredetben történő felismerésre bemutatást lefolytatni. Az említett példa mutatja, hogy milyen fontos szerepet töltenek be a nyilvántartások már a nyomozás kezdeti szakaszában is, hiszen a megállapított adatok hozzásegíthetnek a feljelentést követően bizonyítási eljárások végrehajtásához. A családfakutatás a felderítés (múltbeli esemény megismerése) szempontjából számos más információval szolgálhat, mely újabb verziók kidolgozásához és ellenőrzéséhez vezethet.

- Magyar Országos Közjegyzői Kamara (MOKK) nyilvántartásai (Élettársi Nyilatkozatok, Házassági és Élettársi Vagyonjogi Szerződések Országos Nyilvántartása, Hitelbiztosítéki Nyilvántartás, Végrendeletek Országos Nyilvántartása és a Végintézkedések Nyilvántartásainak Európai Hálózata),
- szolgáltatók nyilvántartása előfizetőkről, fogyasztókról (pl. ELMŰ, TIGÁZ),
- telefontársaságok nyilvántartásai (a bűnszervezetek felderítése szempontjából fontos szerepet tölt be a telefontársaságok nyilvántartása, amely legtöbbször a célszemély mozgásáról, tartózkodási helyéről szolgál információval),²²²
- Internet adatbázisok (közösségi oldalak, google keresős felület, térkép, értékesítési oldalak: megkönnyítik a keresett tárgyak felkutatását, elősegítik az elkövető elfogását, a házkutatást).²²³

²²² A bűncselekményt elkövetők által használt telefonszámhoz nem mindig tartozik előfizetői adat, vagy az elkövetők más nevére szóló telefonszámot használnak. Ilyenkor célszerű a telefontársaságot írásban megkeresni, hogy a kérdéses telefonszámot milyen IMEI számú készülékbe helyezték be, illetve a megállapításra kerülő IMEI számú készülékbe milyen IMSI számú kártyát (telefonszámot) helyeztek be. Előfordulhat, hogy adott IMEI számú készülékben cserélgetik a telefonszámokat, melyek során újabb adatokhoz juthat a hatóság. Az IMEI szám alapján beszerzett telefonszámokat célszerű az Internet kereső programjában végig futtatni, egy ún. szűrő-kutató munkát végezni, mert gyakran tartozik a megállapított telefonszámhoz egy hirdetés, vagy esetleg kapcsolattartásként vagy elérhetőségként jelölik meg a közösségi oldalakon.

Az elektronikus hírközlő hálózat üzemeltetője, illetve az elektronikus hírközlési szolgáltatás szolgáltatója a 2003. évi C. törvény rendelkezései alapján megőrzi az elektronikus hírközlési szolgáltatás előfizető, illetve felhasználó általi igénybevételével kapcsolatos, az érintett elektronikus hírközlési szolgáltatás nyújtásával összefüggésben a szolgáltató által előállított vagy kezelt alábbi adatokat: az előfizető családi nevére és utónevére, születési helyére és idejére, anyja születési családi és utónevére, lakcímére és értesítési címére, vagy a nem természetes személy előfizető esetén annak cégnevére, székhelyére, telephelyére, képviselőjének családi nevére és utónevére vonatkozó adatokat, a hívó és a hívott előfizetői számokat (megmutatja, hogy a számot használó személy mely más személyekkel és milyen gyakran van kapcsolatban), a hívás vagy egyéb szolgáltatás típusát, irányát, kezdő időpontját és a lefolytatott beszélgetés időtartamát, illetőleg a továbbított adat terjedelmét, mobil rádiótelefon szolgáltatásnál a szolgáltatást nyújtó hálózatot és cellát, valamint a szolgáltatás igénybevételekor használt készülék egyedi azonosítóját (IMEI), IP hálózatok esetén az alkalmazott azonosítókat; a hívás vagy egyéb szolgáltatás dátumát; a díjtartozással összefüggő adatokat; a mobil rádiótelefon szolgáltatás esetén a szolgáltatás igénybevételekor használt, a kommunikációban részt vevő felek készülékazonosítóját (IMEI), valamint mobil-előfizetői azonosítóját (IMSI); a mobil rádiótelefon szolgáltatás esetén a szolgáltatást nyújtó hálózat- és cellaazonosítóját a közlés megkezdésekor, valamint az adott szolgáltatás nyújtásának időpontjában az adott cellaazonosítóhoz tartozó cella tényleges földrajzi helyének meghatározását lehetővé tevő adatokat; (a mobiltelefon földrajzi helyzetét jelző adatok) internet hozzáférési, internetes elektronikus levelezési, internetes telefonszolgáltatási, illetve ezek kombinációja esetén az elektronikus hírközlési szolgáltatás típusa és a szolgáltatás előfizető vagy felhasználó általi igénybevételének dátumát, kezdő és záró időpontját, az igénybevételnél használt IP címet, felhasználói azonosítót, hívószámot; internet hozzáférési, internetes elektronikus levelezési, internetes telefonszolgáltatási, illetve ezek kombinációja során az előfizetők, felhasználók egyedi műszaki-technikai azonosítóinak az elektronikus hírközlési szolgáltató általi bármely átalakításának követéséhez szükséges adatokat (IP cím, portszám); előre fizetett anonim hívókártyás mobil rádiótelefon szolgáltatás esetében a szolgáltatás első igénybevételének dátumát és időpontját, valamint a cellaazonosítót, amellyel az aktiválás megtörtént.

2003. évi C. törvény az elektronikus hírközlésről 129. § (5) bekezdés a) pontja, 159/A. §

²²³ Az Internet számos olyan adatot tartalmaz, melyet a nyomozó hatóság fel tud használni a felderítés során, és egy verzió keretében az információt ellenőrizheti, mely eredményezheti egy nyomozati cselekmény foganatosítását. A közösségi oldalon szereplő személyek adatai nem tekinthetők általában hiteles adatnak, mivel akár nem létező adatokat is tudnak rögzíteni a felhasználók, de ettől függetlenül ellenőrizhetőek a hiteles nyilvántartásokon keresztül, illetve felhasználhatóak a nyomozás során. Ha a

b) Közvetlenül elérhető nyilvántartások

A rendőrség oldaláról az adatkezelés legjelentősebb jogforrása a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (Rtv.), valamint a bűnügyi nyilvántartási rendszerről, az Európai Unió tagállamainak bíróságai által magyar állampolgárokkal szemben hozott ítéletek nyilvántartásáról, valamint a bűnügyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartásáról szóló 2009. évi XLVII. törvény.²²⁴ A nyilvántartások szétagoltsága megmaradt a rendvédelmi szervek között, a hierarchiához és nem a szakmai igényekhez igazodik, továbbá nincs világos megkülönböztetés a bűnügyi, a közigazgatási szolgáltató, a belső adminisztrációra vonatkozó adatbázisok között.²²⁵

tanúvallomási jegyzőkönyvben szerepel a feltételezett elkövető gúnyneve és a körülbelüli életkora, abban az esetben a nem hiteles közösségi oldalakon is információt gyűjthet a hatóság, és a személyek beazonosítása érdekében verziókat állíthat fel. A közösségi oldalakon végzett szűrő-kutató munkát követően a felmerült személyekhez tartozó adatok ellenőrizhetőek a hiteles személy- és lakcímnnyilvántartásban, majd ezt követően bizonyítási cselekményként felismerésre bemutatás is lefolytatható, amennyiben az előzetesen kihallgatott személy felismerésre bemutatás keretében az általa korábban látott személyt felismerné. Ilyen esetben célszerű adathordozó (fénykép) útján vagy rejtett módon lefolytatni a felismerésre bemutatást, hogy a gyanúsítható személy ne szerezzen tudomást arról, hogy a hatóság látókörébe került, így feltételezhető, hogy az érintett személy nem fogja azonnal az idézést követően megsemmisíteni a bizonyítékokat, és egy esetleges kényszerintézkedés is váratlanul fogja érni. Ha a büntetőeljárással párhuzamosan titkos adatszerezést folytatnak, taktikai oldalról elképzelhető, hogy a hatóság a gyanúsítható személyt eredetben történő felismerésre bemutatásra fogja idézni. Taktikai lépésként megengedett, hogy a hatóság akár olyan időpontban kézbesítse személyesen az idézést, amikor az érintett személy nincs a tartózkodási helyén (lakcímén). Így elképzelhető, hogy telefonon fogja őt értesíteni az idézést átvevő személy, majd ezt követően az érintett személy a kapcsolataival fog telefonbeszélgetést folytatni. Így érdemleges információ fog a hatóság tudomására jutni a bűncselekményről vagy akár az elrejtett bizonyítási eszközökről. Taktikai szempontból mérlegelendő, hogy a felderítés során milyen módszer vagy eszköz fogja a nyomozás eredményességét segíteni.

²²⁴ A rendőrség az Rtv. 84. § (1)–(2) bekezdés alapján feladatai teljesítése érdekében térítés nélkül adatot kérhet az alábbi nyilvántartásokból: a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásából, a személyi igazolvány nyilvántartásból, az anyakönyvi nyilvántartások rendszeréből, az útiokmány-nyilvántartásból (külföldre utazásban korlátozott személyekre vonatkozó nyilvántartás, útlevélre vonatkozó nyilvántartás), a társadalombiztosítási nyilvántartásból, az adóhatóság által vezetett nyilvántartásból, a közúti közlekedési nyilvántartásokból (az engedély-nyilvántartás, a járműnyilvántartás, a származás-ellenőrzési nyilvántartás, az okmánytár, a parkolási igazolvány nyilvántartás, a díjköteles útszakaszok díjmentes használatára jogosultak nyilvántartása és az előzetes eredetiségvizsgálati nyilvántartás), törvényben meghatározottak szerint a bűnügyi nyilvántartási rendszer nyilvántartásaiból, valamint a bűnügyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartásaiból, a büntetés-végrehajtási intézetekben fogva tartottak nyilvántartásából, a központi idegenrendészeti nyilvántartásból, a menekültügyi nyilvántartásból, az autópályák, autóutak és főutak használatának megtett úttal arányos díjáról szóló törvény alapján az UD Rendszerben kezelt jogosulatlan úthasználók adatbázisából, a személyszállítást végző légi fuvarozóknak a légi közlekedésről szóló törvény alapján kezelt adatokat tartalmazó adatbázisából, az egészségügy büntetőeljárásai szakterületének ügyviteli nyilvántartásából, a bíróságok által vezetett nyilvántartásokból (cégnyelvántartás, civil szervezetek és alapítványok nyilvántartása, gondnokoltak névjegyzéke), a bírósági ügyviteli nyilvántartásból, az ingatlan-nyilvántartásból, az egyéni vállalkozói igazolvánnyal rendelkező vállalkozók nyilvántartásából, a közjegyzői zálogjogi nyilvántartásból és a hitelbiztosítéki nyilvántartásból, a szabálysértési nyilvántartásból, a központi közlekedési közigazgatási és ellenőrzési bírágnyilvántartásból.

²²⁵ BÓCZ Endre – FINSZTER Géza (2008): A rendészeti adatkezelés és a bűnügyi nyilvántartási rendszer Rendőrségi adattárak, gyűjtemények, In: Bócz Endre (Szerk.), Kriminálisztika joghallgatóknak. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 258. o.

A nyomozó hatóság által használt leggyakoribb közvetlenül elérhető nyilvántartások: személyi adat- és lakcímnnyilvántartás, vezetői engedély-nyilvántartás, járműnyilvántartás, bűnügyi nyilvántartás²²⁶ (pl. büntettek nyilvántartása, hátrányos jogkövetkezmények alatt álló, büntetlen előéletű személyek nyilvántartása, büntetőeljárás hatálya alatt állók nyilvántartása, tagállami ítéletek nyilvántartása), a személyazonosító adatok és fényképek nyilvántartása,²²⁷ körözési információs rendszer – HERMON, kriminalisztikai Archiváló Rendszer (MODUS OPERANDI nyilvántartás), országos lőfegyver-nyilvántartás, Robotzsaru és Net-zsaru.²²⁸ A bűnügyi nyilvántartások jelentősége, hogy az adatokat rendszerbe foglalják, értékelik, ami lehetővé teszi a következtetések levonását a bűncselekmények tettesire vagy a bűncselekmény elkövetésé-

²²⁶ 2009. évi XLVII. törvény a bűnügyi nyilvántartási rendszerről, az Európai Unió tagállamainak bírósági által magyar állampolgárokkal szemben hozott ítéletek nyilvántartásáról, valamint a bűnügyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartásáról

²²⁷ A személyazonosító adatok és fényképek nyilvántartásában szereplő adatok kezelésének célja a bűnügyi nyilvántartásokban, valamint a bűnügyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartásában szereplő adatok tekintetében az érintett, valamint a büntetés-végrehajtási intézetbe és a rendőrségi fogdába befogadás során a befogadott személyek azonosítása.

²²⁸ A közvetlenül elérhető nyilvántartások közül fontos szerepet tölt be a Net-zsaru és a Robotzsaru adatbázis, mivel az összes folyamatban lévő ügyben illetve iratban szűrő-kutató munkát lehet folytatni, így a civilnyilvántartásból beszerzett telefonszámra, illetve a rendszámra lehet keresni. Jelentősége például, hogy a gépjármű-nyilvántartásban szereplő gépkocsi-tulajdonos illetve üzembentartó adatai nem mindig esnek egybe a gépkocsit ténylegesen használó személy adataival. Egy igazoltatásról (pl. körözési akció, fokozott ellenőrzés keretében) készült rendőri jelentésnek, mely a Net-zsaru adatbázisban rögzítésre kerül, fontos szerepe lehet, mivel előfordulhat, hogy a gépkocsit használó személyek követik/kövezték el a bűncselekményeket, mely során a gépkocsit eszközül használták. Az igazoltatás megtörténhet a bűncselekmény elkövetése előtt vagy után is, ezért fontos visszatérően ellenőrizni a felderítés során megállapított rendszámot. A gépkocsit használó személyeknek az esetek többségében nincs tudomásuk arról, hogy a bűncselekmény elkövetésekor is használt gépkocsi rendszámáról a (közvetlenül elérhető nyilvántartásokon keresztül) a hatóság tudomással bír. Ezért célszerű a gépkocsi tulajdonosánál történő adatgyűjtés során puhatólást végrehajtani, mely során valódi célunkat nem fedjük fel, azt leplezzük. Az adatszolgáltató (gépkocsi-tulajdonos, szomszédok) ilyenkor bizonytalansági tényezők, mivel nem tudjuk, hogy az elkövetők milyen rokoni, baráti kapcsolatban állnak a gépkocsi tulajdonosával, illetve a szomszédokkal. A nyomozási – gondolati vagy írásbeli – tervben a feladatok ügytől függően változhatnak, ettől eltérő feladati sorrend is felállítható. Mivel a nyomozási munkafolyamatot számos tényező befolyásolja, így a feladatok végrehajtásakor többféle megoldási lehetőséggel lehet számolni. A rendőrség mindennapi munkájában fontos szerepet tölt be a Net-zsaru, valamint a Robotzsaru rendszer. A Robotzsaru integrált ügyviteli, ügyfeldolgozó és elektronikus iratkezelő rendszer egységes és kötelező használatáról, jogosultsági rendjéről, az adatvédelem, valamint a rendszerfejlesztés előírásairól szóló 18/2011. (IX. 23.) ORFK utasítás tartalmazza a Robotzsaru, illetve a Net-zsaru fogalmát, az alábbiak alapján: Net-zsaru rendszer: olyan országos digitális, bűnügyi és rendészeti elektronikus adatbázis, amely strukturált adatbázis formájában magában foglalja a Robotzsaru NEO rendszer használatá során rögzített ügyek, események releváns adatait az ügy selejtezéséig; felületén keresztül statisztikai célokra felhasználható adatok nyerhetők ki, valamint kereső-, kutató- és egyedi ügyviteli tevékenységek végezhetőek a Robotzsaru rendszer jogosultsági rendjének keretei között. A Robotzsaru rendszer: a rendőri szervek alap informatikai rendszere, olyan informatikai alkalmazások együttese, amely egységes rendszerbe foglal valamennyi nyílt rendőrségi tevékenységgel kapcsolatban keletkező, illetve beszerzett elektronikus adatot és iratot; a rendőri munka jellegéhez, illetve az egyes felhasználói csoportok feladat- és munkaköréhez igazodó felhasználói jogosultságok biztosításával komplex módon támogatja a rendőri szervek munkáját az elektronikus iratkezelésen, adatszolgáltatáson és feldolgozáson keresztül. Részét képezi a Dokumentumtár, a Net-zsaru rendszer és a Robotzsaru NEO rendszer. A rendőri szervek a Robotzsaru rendszerben kötelesek rögzíteni a feladatellátásuk során keletkező, illetve beszerzett valamennyi nyílt adatot, iratot, bűnjelet.

nek körülményeire.²²⁹A nyomozó hatóság leggyakrabban a bűnügyi nyilvántartást használja a büntetőeljárás során. Az adatbázisba a nyomozó hatóság tagjai a saját gépükön keresztül tudnak belépni, amely során az információáradat felgyorsul. Azonban számos olyan adatbázis létezik, melyet írásban, megkeresés útján tud elérni a hatóság, így akár a válasz (az abból származó adat) megérkezése több napot is igénybe vehet, majd ezt követően térhetnek rá az információ ellenőrzésére, illetve a verziók felállítására.

A közvetlenül és a közvetetten elérhető nyilvántartások között szoros kapcsolat figyelhető meg, mivel az egyik adatbázisból eljuthatunk a másik nyilvántartásba, és azok egymást kiegészítik. Leggyakrabban a titkos információgyűjtés során figyelhető meg, hogy rész (töredék) információ (pl. az elkövető neve, kora, életkora, az általa igénybe vett egészségügyi szolgáltatás helye, vagy a tulajdonában lévő ingatlan címe) áll a hatóság rendelkezésére. A töredék adatok alapján a közvetetten elérhető nyilvántartáson (pl. NEAK, Takarnet vagy telefontársaságok) keresztül azonosítják az elkövetőt, és az így megállapított adatok feltöltik és ellenőrzik a rendvédelmi nyilvántartásban (pl. a Netzsaru adatbázisban). Az ellenőrző munka eredményeként sikerülhet felderíteni a bűncselekményt és az elkövetői kört.

A jövőben kiemelkedő szerepet fog betölteni az elkövető azonosításában a közvetetten elérhető nyilvántartás adatai alapján a fejlesztés alatt álló Arcképelemzési nyilvántartás.²³⁰

²²⁹ FENYVESI Csaba (2009): Kriminálisztika, In:Tremmel Flórián, Bűnügyi nyilvántartás, Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 228. o.

²³⁰ Az Automatikus arcképfelismerő és Azonosító Rendszer (3AR) helyébe az Arcképelemzési nyilvántartás lépett. A bűncselekmények megelőzése, megakadályozása, felderítése és megszakítása, valamint az elkövetők elfogása és felelősségre vonása érdekében a nyomozó hatóság rendelkezésére álló vagy az általa rögzített arcképmás felhasználásával a terhelt személyazonosságának megállapítására, valamint ellenőrzésének igénylésére vagy a titkos információgyűjtés támogatása érdekében, továbbá az államhatár átlépésére jelentkező személyek személyazonossága megállapításának, valamint ellenőrzésének igénylésére igénybe veheti az arcképelemzési nyilvántartást. (11/2016. (IV. 29.) ORFK utasítás az arcképelemzési nyilvántartás és arcképelemző rendszer igénybevételeivel kapcsolatos feladatokról) Az arckép profil nyilvántartás tartalmazza: a személyiadat- és lakcímnnyilvántartásban tárolt arcképmásból képzett arckép profilokat; a központi idegenrendészeti nyilvántartásban tárolt arcképmásból képzett arckép profilokat; a menekültügyi nyilvántartásban tárolt arcképmásból képzett arckép profilokat; a személyiadat- és lakcímnnyilvántartásban nem szereplő, úti okmánnyal rendelkező magyar állampolgárok központi útiokmány-nyilvántartásban tárolt arcképmásból képzett arckép profiljait.

Az adatközlésre kötelezett szerv az általa vezetett nyilvántartásban szereplő természetes személyhez és annak arcképmásához rendelt technikai kapcsoló számot képez. Az adatközlésre kötelezett szerv az arcképmást és a technikai kapcsoló számot közvetlen adatkapcsolat útján továbbítja a központi szerv részére. A továbbított arcképmásból a központi szerv arckép profilt képez, és azt a technikai kapcsoló számmal együtt nyilvántartásba veszi. (Az arcképelemzési nyilvántartásról és az arcképelemző rendszeréről szóló 2015. évi CLXXXVIII. törvény 4. §.) A bűnmegelőzéshez és az ismeretlen elkövetők korszerű technológián alapuló, minél rövidebb időn belüli azonosításához fűződő társadalmi érdek indokolttá teszi a személyazonosítási módszerek kiegészítését. Az arcképelemző tevékenységnek két típusa van: ismeretlen személy azonosítása; személyazonosság ellenőrzése. Az ismeretlen személyek azonosítása során az adatigénylésre jogosult szervtől érkező arcképmásból képzett arckép profilok²³⁰ kerülnek ösz-

A közvetlenül elérhető nyilvántartások körébe sorolom az UFED mobil adatkinyerő eszközt, mely az ellenőrzött telefonkészülék adatbázisából lehetővé teszi a rögzített adatok azonnali kinyerését, amely egy lépés előnyt jelent a hatóságnak mind az egyszerű megítélésű ügyeknél, mind a szervezett bűnözői körök által elkövetett bűncselekmények esetén. A gyors adatkinyeréssel lehetővé válhat eljárási cselekmények foganatosítása és verziók felállítása.²³¹

4.1.2. Javaslat az Egységes Nyomozási Adatbázis Felület létrehozására

A rendőrség a törvényben meghatározott feladatai teljesítése érdekében adatot kérhet a nyilvántartásokból. A szervezett bűnözés elleni küzdelemben illetve más bűnügyekben azonban az időnek, mint tényezőnek, illetve a nyomozás egyik fő elvének, a gyorsaságnak fontos szerepe van. Az idő múlásával az információveszteség egyre nagyobb, vagyis minél előbb jutunk információhoz, annál nagyobb az esély arra, hogy azonosítsuk az elkövetőt, a folyamatban lévő bűncselekményt megszakítjuk, illetve megelőzhetjük

szehasonlításra az arckép profil nyilvántartásban kezelt összes arckép profillal. A személyazonosság ellenőrzése esetén viszont az adott személyhez tartozó arcképmásból képzett profil kerül összehasonlításra az arckép profil nyilvántartásban a személyhez tartozó profillal. Az első fázisban az arckép profilok informatikai rendszer általi összehasonlítása történik meg, majd ennek eredményeként második fázisként az ún. kiértékelő tevékenység elvégzése következik. (<http://www.cellebrite.com/Media/Default/Files/Forensics/Data-Sheets/UFED-Touch-DataSheet.pdf> 2016.06.02.)

²³¹ A Universal Forensic Extraction Device (UFED) elnevezésű eszköz kifejlesztésének célja a nagy mennyiségű, modern mobil eszközökön tárolt adatok hatékony kinyerése. Az UFED Series több ezer különféle mobil eszközön – így okostelefonokon, ún. „legacy” és feature (középkategóriás szolgálati) telefonokon, hordozható GPS eszközökön, tableteken, memóriakártyákon és kínai chipsetekkel ellátott telefonokon tárolt adat kivonatolására, dekódolására, elemzésére és jelentés készítésére alkalmas. Megközelítőleg 100 országban forgalmazzák, mint UFED Series egységet a rendvédelmi szervek, fegyveres erők, titkosszolgálatok, biztonsági szolgálatok és a szakértők elsődleges eszközeként. (<http://www.cellebrite.com/Media/Default/Files/Forensics/Data-Sheets/UFED-Touch-DataSheet.pdf> (2016.06.02.)

Az UFED Touch alkalmazása egy széleskörű mobil nyomozati megoldás, mely lehetővé teszi a nyomozati szervek számára a kriminalisztikai szempontból megbízható bizonyítékok kinyerését, dekódolását és elemzését a mobil eszközök legváltozatosabb köréből. Tervezésének köszönhetően az UFED Touch intuitív érintőképernyőjének és beépített töltőegységének révén mind a laboratóriumi, mind a terepen történő alkalmazása során gyors, egyszerű és mobil felhasználásra alkalmas. Az UFED Touch 'Ultimate' vagy 'Logical' kiegészítésben kerül forgalomba, a megfelelő szoftver applikációkkal, külső eszközökkel és kiegészítőkkel együtt. Az UFED Touch a legfejlettebb készségekkel segíti a nyomozati munkát: lehetővé teszi a bizonyítékok fizikai, jelszavakat illető, file- és logikai rendszerszintű kivonatolását; páratlan hozzáférést tesz lehetővé a mobil eszközök legszélesebb körét illetően; nyomozati szempontból megbízható adatkivonatolást tesz lehetővé mind a saját technológiájú, mind a rendszerbekötött programok tekintetében; terepen történő felhasználásra – adatkivonásra és töltésre egyaránt – alkalmas operációs rendszerrel bír; érintőképernyő és egyszerűen használható UI; képernyőn megjelenített kivonatolt jelentések HTML jelentéskövetővel; rendszeres szoftverfrissítés biztosítja a kompatibilitást a piacon megjelenő legújabb telefonokkal. Az UFED Kamera egy bizonyítékgyűjtésre alkalmas eszköz, mely adatok és egyéb felvételek kinyerésével lehetővé teszi a nyomozó hatóságok manuális bizonyítékgyűjtését. A készülék gyorsítja a nyomozati eljárást: az eszközökön készült video- és egyéb felvételeket megjeleníti, akkor is, ha az adat egyébként nem lenne kinyerhető (mivel korábban törölték); az UFED-et bővítő kategóriák és leírások elősegítik a jelentés elkészítését. Az UFED Camera a rezgésálló megerősített UFED Touch Ultimate rendszerrel együtt érhető el.

az újabb bűncselekmény elkövetését. A *jelenlegi digitális adatbázisok feltérképezése és egy egységes felületre történő integrálása átalakítaná az információszerzési lehetőségeket*. A szervezett bűnözés elleni küzdelmet kell, hogy elősegítse az e-nyomozás, amikor az íróasztal mögül az Egységes Nyomozási Adatbázis Felületről (továbbiakban: ENAF) a nyomozó az elemző-értékelő tevékenység alkalmával releváns információkat kapna.

Az Egységes Nyomozási Adatbázis Felület létrehozásával járó előnyök:

- csökkenne az ügyintézésre fordított idő,
- a felszabaduló időben a nyomozók egyéb nyomozási cselekményeket, feladatokat tudnának végrehajtani,
- az információszerzés nem lenne helyhez és időhöz kötve,
- csökkentené a papíralapú ügyintézésrel járó környezetterhelést,
- az elektronikusan tárolt ügyiratok könnyen visszakereshetők,
- használata jelentős költségmegtakarítást jelentene,
- információt szolgáltathatnak a célszemélyről (pl. a titkos információgyűjtés során),²³² a gyanúsítottról vagy a gyanúsítható személyről, illetve olyan személyről, akinél a felsorolt személyekkel való bűnös kapcsolattartásra adat merült fel, vagy ilyen kapcsolat megalapozottan feltehető,
- elősegítené a tényállás felderítését,
- az adatbázis nyújtotta láncmegközelítés lehetővé teheti, hogy (pl. szervezett bűnözői körök tagjai) az elkövetők a sértettek sérelmére ne kövessenek el újabb bűncselekményt (pl. emberrablás során szexuális erőszakot), vagy lehetőség adódna az elkövetni kívánt bűncselekmények (robbantások, alvilági leszámolások, terrorcselekmények) megelőzésére,
- a felületnek számos olyan területe van, amely a nemzetbiztonság szempontjából alkalmazható.

Továbbá *lehetőség nyílhatna* – a törvényben meghatározott feltételek fennállása esetén – a nyilvántartásokból beszerzett adatok alapján *újabb adatgyűjtési módszerek alkalmazására* – törvényi feltételek megléte esetén – például

²³² A titkos adatszerzés során előfordulhat, hogy az érintett személy konkretizált, de nevét a hatóság nem ismeri, ilyenkor az ügyészi indítványnak olyan adatot kell tartalmaznia, mely az érintett beazonosítását biztosítja (pl. közismerten használt becenév, illetve gúnynév). MÁRKI Zoltán (2014): Bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés, In: Belegi József, Büntetőeljárás jog. Kommentár gyakorlat számára. Büntetőeljárás kommentár. HVG- ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 963. o. Ilyenkor lehetőség adódna, ha már működne az egységes nyomozási adatlekérő felület, hogy a lehető legrövidebb időn belül a közvetlen elérhető nyilvántartásból (közösségi oldalakon), illetve a közvetlenül elérhető adatbázisból (kriminalisztikai archiváló rendszer – eModus, Net-zsaru) a gúnynév vagy becenév alapján szűrő-kutató ellenőrzését folytassanak le, mely hozzásegíthetne az érintett személy beazonosításához.

- a tudásra jutott cím vagy személyes adat alapján az objektum vagy személy figyelésére,
- az objektumban (pl. a magánlakásban) történtek technikai eszközzel történő megfigyelésére és rögzítésére,
- elektronikus hírközlési szolgáltatás útján továbbított kommunikáció tartalmának megismerésére, az észlelteket technikai eszközzel történő rögzítésére.

A rövid idő alatt beszerzett információ egy láncfolyamatot, információáradatot indíthatna el. Az információs hálózat célja előmozdítani a nem hagyományos adatgyűjtési módszerek alkalmazását a szervezett bűnözés – bűnszervezetek, terrorista csoportok – terén, a bűncselekmények megakadályozására és megelőzésére. Nem elegendő az adattárak meglétének ismerete, hanem a rögzített adatok ismerete is szükséges.²³³

A bűnszervezet és terrorizmus elleni küzdelem során új nyomozási módszerekre van szükség, megoldást kell találni a kihívásokra, amelyekre *az új információs csatornák feltérképezése és a hatékony e-nyomozás adja meg a választ*. Jelenleg nincs olyan szerv, amely a súlyos bűncselekmények vizsgálatakor a nyilvántartások közvetlen átjárhatóságát lehetővé tenné, így a jelenlegi adatbázisok csak részben biztosítják az optimális adatszolgáltatást. Fő célként fogalmazódhat meg egy egységes nyomozási adatbázis felület létrehozása, amely lehetővé teszi, hogy egy időben több (nyilvántartási) rendszerben lehessen szűrő-kutató munkát folytatni, ezért fontos az adatbázisok között az interkonnektivitás megteremtése.

Ehhez azonban a jogi alapokat is le kell fektetni. Az adatbázisrendszerek megléte adatvédelmi kockázatokkal jár, amelyekre fel kell készülni. A személyes adatok rendszerben történő gyűjtése és használata hatással van az Európai Unió Alapjogi Chartájába foglalt magánélet tiszteletben tartásához való jogra és a személyes védelemhez való jogra. *A rendszernek összhangban kell állnia az adatvédelmi elvekkel, illetve a szüksé-*

²³³ Például, ha az Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő nyilvántartásaiból szeretnénk adatot lekérni, elengedhetetlenül szükséges az egészségügyi adat fogalmának ismerete, mivel számos információ beszerzésének alapja lehet. Az egészségügyi adat: az érintett testi, értelmi és lelki állapotára, kóros szenvedélyére, valamint a megbetegedés, illetve az elhalálozás körülményeire, a halál okára vonatkozó, általa vagy róla más személy által közölt, illetve az egészségügyi ellátóhálózat által észlelt, vizsgált, mért, leképzett vagy származtatott adat; továbbá az előzőekkel kapcsolatba hozható, az azokat befolyásoló mindennemű adat (pl. magatartás, környezet, foglalkozás);

Továbbá szükséges ismerni a 1997. évi XLVII. törvényt az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezeléséről és védelméről, mely hatálya kiterjed

a) minden egészségügyi ellátást nyújtó, valamint annak szakmai felügyeletét, ellenőrzését végző szervezetre és természetes személyre (a továbbiakban: egészségügyi ellátóhálózat), valamint minden olyan jogi személyre, jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetre és természetes személyre, amely vagy aki egészségügyi és személyazonosító adatot kezel (a továbbiakban: egyéb adatkezelő szerv),

b) minden, az egészségügyi ellátóhálózattal, valamint az egyéb adatkezelő szervvel kapcsolatba kerülő vagy kerülő, illetve annak szolgáltatásait igénybe vevő természetes személyre, függetlenül attól, hogy beteg-e vagy egészséges (a továbbiakban: érintett), valamint

c) az e törvény előírásai szerint kezelt, az érintettre vonatkozó egészségügyi és személyazonosító adata.

*gesség, az arányosság, a célhoz kötöttség és az adatminőség követelményével. Rendelkezni kell biztosítékokkal, amelyek garantálják az érintetteknek a magánéletük és a személyes adataik védelmével kapcsolatos jogokat. Ki kell alakítani egy védelmi mechanizmust az érintettek adatainak hatékony védelme érdekében.*²³⁴

A nyomozó hatóságnak a büntetőeljárás során szükséges a kriminalisztikai gondolkodás alkalmazása, a logikai összefüggések meglátása. A nyomozó hatóságnak arra kell törekednie, hogy a felderítés során megállapított adatokat bevigye a büntetőeljárásba, valamint megtalálja annak a lehetőségét, hogy a tudomására jutott információk bizonyítási eszközökként is megjelenjenek a bizonyítás során.

A közvetetten illetve a közvetlenül elérhető állami és helyi önkormányzati szervezetek, hatóságok adatbázisait egy egységes felületen kellene elérhetővé tenni, ami *hatékonyan tenné a bűnüldözést*, és a lekérést követően „*részletes*” *tanulmányt* kapnánk *az ellenőrzött személyről*, az életviteléről, életmódjáról, mozgásáról, esetlegesen napi tevékenységéről, kapcsolatairól (továbbá bankszámláiról, pénzmozgásáról, híváslistáiról, az igénybe vett egészségügyi szolgáltatásokról, közüzemi szolgáltatásokról stb.). Azokat állami és helyi önkormányzati szervezeteket, hatóságok adatbázisait, amelyek *nem tudnak csatlakozni egyéb okból a felülethez, kötelezni kellene*, hogy (pl. szervezett bűnözés elleni ügyek esetén, mikor az állampolgárok élete, testi épsége veszélyben van, illetve veszélybe kerülhet) a megkeresést követő *egy órán belül válaszüzenetet küldjenek – a nap 24 órájában rendelkezésre álljanak – a nyomozó hatóságnak*. Amennyiben a kérelmező a megkeresést levélben (postai úton) bonyolítaná le, a határidő jelentősen hosszabb lenne. A számítástechnikai adatoknak ilyen módon történő megküldésével *a lehető legnagyobb mértékben csökkenthető az adatvesztés kockázata*.

A közvetlen hozzáférésekkel lehetővé válna, hogy a nyomozó hatóság tagja az íróasztal mögül a bemutatott nyilvántartásokat elérje, adott esetben akár egy zárt (védett) vonalon keresztül. Az adatbázisrendszert *folyamatosan* lehetne *bővíteni* a már meglévő, vagy a megalakuló *nyilvántartásokkal*, így a *szervezett bűnözés elleni küzdelem* (bűnszervezetek elleni fellépés, terrorcselekmények) esetén *gyorsabban* (megkeresések nélkül) lehetne *információhoz jutni*.

*Az Egységes Nyomozási Adatbázis Felület használatának feltételeként az alábbi pontokat lehetne megállapítani*²³⁵:

²³⁴ European Commission: Communication from the commission to the European Parliament and council, Stronger and Smarter Information Systems for Borders and Security, COM(2016) 205 final, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A52016DC0205>

²³⁵ Az „Egységes Nyomozási Adatbázis Felület” engedélyezésének alapjául szolgáló bűncselekmények felsorolása esetén a titkos adatszerzés elrendelésének feltételeit vettem figyelembe, tekintettel arra, hogy

- öt évig terjedő vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmény,
- üzletszerűen vagy bűnszövetségben elkövetett, három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény,
- az új pszichoaktív anyaggal visszaélés, a kitartottság, a lelkiismereti és vallásszabadság megsértése, az ózonréteget lebontó anyaggal visszaélés, a hivatali visszaélés bűncselekménye,
- az egészségügyi termék hamisítása, az emberkereskedelem, a kerítés, a prostitúció elősegítése, a gyermekpornográfia, a környezetkárosítás, a természetkárosítás, a hulladékgazdálkodás rendjének megsértése, a bűnpártolás, a vesztegetés, a vesztegetés elfogadása, a hivatali vesztegetés, a hivatali vesztegetés elfogadása, az embercsempészás három évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett alakzata,
- a minősített adat és a nemzeti adatvagyon elleni bűncselekmények,
- a felsorolt pontok kísérlete, valamint – ha az előkészületet a törvény büntetni rendeli – előkészülete.

Továbbá a központi adatbázisból való lekérésnek abban az esetben lenne helye, ha megalapozottan feltehető, hogy más módon a bizonyíték beszerzése kilátástalan, vagy aránytalanul nagy nehézséggel járna, és az „Egységes Nyomozási Adatbázis Felületről” lekéréssel a bizonyíték beszerzése valószínűsíthető lenne. Az így nyert adatok bűnüldözési érdeket szolgálhatnak és hozzájárulhatnak a büntetőeljárás sikeréhez.

Az adatbázisból a lekérést az ügyész engedélyezné a nyomozó hatóság kérelmére, sürgős esetben (amennyiben a kérelem az adott ügyben nyilvánvalóan sértené a bűnüldözés eredményességéhez fűződő érdeket) a nyomozó hatóság rendelné el, ez esetben az elrendeléssel egyidejűleg az engedélyezés iránti kérelmet is elő kellene terjeszteni az ügyészség felé, amennyiben a kérelmet az ügyész elutasítaná, a beszerzett adatokat meg kellene semmisíteni.

Összegzésképpen úgy ítélem meg, hogy az „Egységes Nyomozási Adatbázis Felület” szükséges, mivel kiemelt bűncselekmények nyomozásakor hatékony eszközként szolgálhatna a bűnmegelőzéstől a bűnüldözésig (a bűncselekmény felderítése, a terhelt személyének megállapítása, felkutatása esetén). A szervezett bűnözés terjedése komoly veszélyt jelent az állampolgárokra, így indokolt lenne az „Egységes Nyomozási Adatbázis Felület” létrehozása, azonban az alkalmazása korlátozná például a magán- és családi élethez, az információs önrendelkezéshez, az információáramlás szabadságához és

alkalmazása ugyanúgy sérti az információáramlás szabadságához és a személyes adatok védelméhez való jogot, mint a „titkos, leplezett” eljárások, továbbá a felsorolást megalapozta a bűncselekmények tárgyi súlya, valamint a felderítésük gyakorlati nehézségei.

a személyes adatok védelméhez való jogot. Az alkalmazást lehetővé tevő eljárási rendnek megfelelő garanciát kell adnia az egyén jogainak védelmére.

Továbbá fontosnak tartom az e-nyomozás jogszabályi környezetét kidolgozni és a technikai hátterét megvalósítani.

4.2. Az elkövetői csoport elemzése

Az elkövetői csoport elemzésére a büntetőeljárás során vagy azt megelőzően titkos információgyűjtés keretében kerülhet sor.

A titkos nyomozást folytató nyomozó hatóság a rendelkezésre álló eszközök, módszerek és erők bevezetése során a kapott információkat feldolgozva térképezheti fel a bűnözői csoportot vagy a bűnszervezetet. A nyomozó hatóság tagja (előadó vagy nyomozócsoport) is felállíthat egy kapcsolatábrát, mely a nyomozás tovább folytatását meghatározza, mivel egy „felső kapcsolat” feltérképezése során különleges eszköz (pl. telefonlehallgatás) bevezetésére nyílnak lehetőségek.²³⁶ A nyomozás során a hatóság tagjai folyamatosan térképezik fel a csoportot, annak tagjait, vezetőit és tevékenységét, illetve a megállapított adatok alapján további különleges eszközöket vezethet be. A nyomozó hatóság továbbá igénybe veheti az elemző-értékelő osztályok speciális elemző-értékelő tevékenységét is. Az értékelő-elemzők az adatbázisukban végzett szűrő-kutató munkájuk során a bűnözői csoport vagy bűnszervezet feltérképezésében adhatnak adatot.

Az értékelő osztálynak az elkövetői csoportról szóló elemzése alapján képet alkothatunk a bűnözői csoportok tevékenységéről, egymáshoz és a bűncselekményekhez való kapcsolatokról.²³⁷ Az elemzés célja:

- meghatározni a kulcsfigurákat és a személyek ellen bevethető technikai eszközöket (megfigyelés, telefonlehallgatás),
- a gyenge láncszemek meghatározása a bűnszervezetben (azok a személyek, akik hajlandóak a nyomozó hatósággal együttműködni és információt szolgáltatni a bűnszervezet működéséről, felépítéséről, tagjairól és az általuk elkövetett vagy elkövetni kívánt bűncselekményekről),
- pénzáramlás és áruforgalom meghatározása, az esetleges pénzügyi vizsgálat kezdeményezése érdekében,

²³⁶ Például: „felső kapcsolat”, akitől több kisebb diler (terjesztő) kábítószert vásárol. Ha végighaladunk a „felső kapcsolatokon”, végül elérhető egy olyan személy, aki fölött már nem áll senki a terjesztésben. A „felső kapcsolat” szolgálja ki az alatta álló „kisebb” dílereket. Egy idő után „felső kapcsolatokon” keresztül a nyomozó hatóság eljuthat a kábítószert előállító személyhez vagy személyekhez.

²³⁷ 13/2001. (X. 2.) ORFK utasítás a Magyar Köztársaság Rendőrsége Bűnelemzési Szabályzatának kiadásáról

- meghatározni, mely információval rendelkeznek, melyek lehetnek fontosak az eljárás sikeres lefolytatásához,
- meghatározni, hogy szervezett bűnöző csoport-e a csoport,
- meghatározni, ki a csoportvezető,
- meghatározni a szervezeten belüli viszonyokat,
- meghatározni a tagok számát, a tagokat, hogy azok milyen kapcsolatban vannak egymással, hogyan épül fel a munkamegosztás, milyen bűncselekményeket követnek el, egyes bűncselekmények rendelhetőek-e személyekhez.

Az elemzés szemléltethető jelentésben, táblázatban, kapcsolati, cselekmény-, esemény-ábrákban, áramlási ábrákban. A kapcsolati ábra az átláthatóságot biztosítja, de sokszor egy ilyen ábra elkészítése mögött több hónapos munka áll.

Az elkövetői csoportok feltérképezése során a nyomozó hatóság tudomására juthat egy elkövetett bűncselekmény, mely információ származhat a „gyenge láncszemtől”, informátortól, melyet megerősíthet akár egy telefonlehallgatás is, mely során az elkövetők „virágnyelven”²³⁸ közölnek információt a bűncselekmény elkövetéséről. Mit tehet a nyomozó hatóság, ha az információ alapján megkeresett személy (sértett) azt nyilatkozza félelmében, hogy a sérelmére nem követtek el bűncselekményt, vagy elmondja, hogy igen, sérelmére bűncselekményt követtek el, de nem hajlandó tanúvallomást tenni, kizárólag akkor, ha már az elkövető előzetes letartóztatásban van, és más személy őt megelőzően „tett terhelő vallomást” a célszemélyre.

A nyomozó hatóság döntési kényszer előtt áll, hogy mit kezd az információval. Büntetőeljárást kezdeményez, és az informátort tanúként hallgatja ki, de nagy valószínűséggel az elkövető és a sértett tagadni fogja a bűncselekmény elkövetését.

Ha a nyomozó hatóság a titkos információgyűjtés befejezését követően feljelentést tesz vagy büntetőeljárást kezdeményez, meddig terjed a részéről az elkövetői csoport elemzése. Eljutott-e a nyomozó hatóság a titkos információgyűjtés során minden esetben a „felsőkapcsolatig”, vagy lehetséges-e minden mellék- és főszálat elvarrni? A teljesség elve nem minden esetben érvényesül, mert van, hogy információ hiányában nem lehet eljárás alá vonni az összes elkövetőt.

²³⁸ Bizonyos szavakat más szavakkal helyettesítenek egy harmadik fél (lehallgatást végző személy, aki a beszélgetést értelmezi) előtt. Pl. nem mondják ki, hogy kábítószer, hanem helyette kólát mondanak.

4.3. A taktikai blöff előnyei és hátrányai a bűnszervezetek elleni felderítésben

A beszerzett vallomás rámutathat egy bűnszervezet szervezeti felépítésére, amely dominóelv alapján a bűnszervezet tagjainak, vezetőinek a büntetőeljárás alá vonásához vezethet, ezért fontosnak tartom a kérdéskört elemzés alá vonni.²³⁹

A taktikai blöffről konzultációkat folytattam és interjút készítettem a bűnügyekben eljáró rendőrökkel (felderítőkkel, nyomozókkal, vizsgálókkal), ügyészekkel, bírakkal és ügyvédekkel (továbbiakban: kriminalistákkal) arról, hogy mit értenek a taktikai blöffön. Megállapítottam, hogy az egyes kriminalisták nem tesznek különbséget a köznyelvi értelemben használt blöff és a taktikai blöff között, amely számos hiba forrása is lehet.

A hatályos Be., illetve a 2017. június 13-án elfogadott büntetőeljárás törvény sem határozza meg a taktikai blöff fogalmát, ezért is szükséges a kérdéses téma elemzése.

Egyrészt számos előnye is lehet a jól alkalmazott taktikai blöffnek a bűnszervezet, illetve a tagok által elkövetett bűncselekmények felderítésében, másrészt a felismert, rosszul alkalmazott taktikai blöffnek, illetve hétköznapi értelemben vett blöffnek rengeteg hátrányos hatása is lehet.

A kutatásom során megállapítottam, hogy a taktikai blöff helyes alkalmazása jelentős szerepet képvisel a „dominó” effektus alapján a bűnszervezetek elleni küzdelemben, mivel

- olyan adatokhoz juthatunk, melyek a hatóság előtt korábban nem voltak ismertek, jelentősége a bűnszervezetek felgöngyölítése,
- rámutathat a bűnszervezet szervezeti felépítésére,
- a bűnszervezet tagjainak, vezetőinek a büntetőeljárás alá vonásához vezethet,
- el lehet téríteni a bűnszervezet tagját (a gyanúsítottat) az általa „mesterséges” felépített, betanult vallomásától, reagálhat rá,
- a taktikai blöff célját a kihallgatott nem ismeri, nem megfelelő következtetéseket vonhat le, és ennek megfelelően fog cselekedni,
- rádöbbenhet arra, hogy az ellentmondásokkal lelepleződött és beismerő vallomást tehet,
- olyan információ is felmerülhet, hogy nem a gyanúsított követte el a bűncselekményt, hanem ő ártatlan,
- felmerülhet, hogy a gyanúsított kényszer, fenyegetés hatására tett beismerő vallomást, mert a bűnszervezet tagját akarta megkímélni a büntetőeljárástól.

²³⁹ A dominóelv működését általában a bűnszervezet leggyengébb láncszeme indítja el a vallomásával, mely a nyomozási cselekmény foganatosításához hozzájárulhat.

A felismert, rosszul alkalmazott taktikai blöff, vagy a hétköznapi értelemben alkalmazott blöff következményei, hátrányai:

- információ közölhető, illetve befolyásolható a gyanúsított, így a nyomozás kiemetele és eredménye,
- az alaptalan ígérettel, blöffel a nyomozó hitelét is veszti, és a kihallgatott együttműködési hajlama csökkenhet,
- a keletkezett közlemények (a lehallgatások hanganyaga) félrevezethetőek lehetnek,
- a közlemény tévesen értelmezhető, és ez téves következtetésekre vezethet,
- a gyanúsított következtetést vonhat le az információ beszerzésének módjáról,
- a gyanúsított felismeri a taktikai blöfföt, és elképzelhető, hogy blöffel válaszol, melyet, ha a nyomozó nem vesz észre, a nyomozás már téves úton fog haladni,
- később az új bűnügyben nem hajlandó együttműködni az a személy, akit félrevezettek, akinek alaptalanul ígérettel a kihallgató,
- a bűnszervezet tagja kételkedhet, önellenőrzést végezhet, hogy figyelek-e őket,
- a gyanúsított (a bűnszervezet tagja), amennyiben vele szemben különleges eszközök alkalmaznak (a telefonbeszélgetések során), az ellenérdekű bűnszervezetről, valamint a tisztességes, becsületes hivatásos személyekről valótlanságos információt állíthat, továbbá tévútra viheti a nyomozást, és az elkövetők (a bűnszervezet tagjainak) egy része nem vonható felelősségre,
- a blöff alkalmazása során beszerzett vallomás más tiltott módon beszerzett bizonyítéknak tekinthető (minősülhet), súlyosabb esetben pedig a beszerzési mód bűncselekményt is megvalósít (például a kényszervallatást),
- jelentős kárt okozhatnak a költségvetésnek.

A blöff és a taktikai blöff megkülönböztetése céljából fontosnak tartom a fogalmi elemek megkülönböztetését. Kevés olyan szakirodalom született, mely a taktikai blöfföt tárgyalná. Mayer Béla szerint a taktikai fogások közül nem kell a kihallgatót megfosztani egy hatásos fegyverétől, a taktikai blöfftől. A terhelt védekezési taktikája sokszor tele van hamis, hazug elemekkel, melyeket néha nem lehet megcáfolni, azonban a taktikai fogás alkalmazásával a terhelt leleplezheti önmagát. Mayer álláspontja, hogy megengedhető olyan közlés, ami nem fed le pontosan a valóságot, mely olyan terhelt beismerését is eredményezheti, akinek a büntette beismerés nélkül is bizonyítható, valamint az olyan valótlanságos közlés, hogy kár a terheltnek tagadnia, mert a társa mindent bevallott, megengedhető, ha a terhelt vallomásától függetlenül is bizonyított a büntett elköveté-

se.²⁴⁰ Ellenkező esetben fennállhat az eset, hogy iratismertetéskor a terhelt rájön a közlés valótlanására, így továbbra is erősítheti a tagadásban.

Szabó István nem ért egyet Mayer álláspontjával, mely szerint a taktikai blöff akkor alkalmazható, ha „[...] az olyan terhelt beismerését eredményezheti, akinek büntette beismerés nélkül is bizonyított [...]” Szabó úgy gondolja, hogy akkor kell taktikai fogásokat alkalmazni, amikor a büntett elkövetéséről kevés információval rendelkezünk. Szabó szerint a taktikai módszerek célja, hogy a nyomozó olyan adatokat tudjon meg a gyanúsítottól, melyek előbbre viszik a felderítést és a bizonyítást. Továbbá abban az esetben, ha a bűncselekmény bizonyítása a terhelt beismerése nélkül is bizonyított, nincs szükség a taktikai blöff alkalmazására.²⁴¹

A taktikai blöff használata szempontjából megítélésem szerint a legjelentősebb tanulmányt Tóth Mihály írta, aki kiemeli, hogy a blöff fogalmának meghatározása is nehéz feladat, mert általában mindenki mást ért a blöffön vagy a blöffölésen. Tóth a taktikai blöff létjogosultságát a gyanúsított kihallgatás tükrében vizsgálja, tekintettel arra, hogy a blöff alkalmazása általában szükségtelen a tanú és a szakértő eljárásjogi helyzete, valamint az igazmondási kötelezettsége miatt.²⁴²

A legtöbb kriminalista úgy véli, hogy a krimináltaktika (elvek és ajánlások) „öröknek” tekinthető, de ezzel az állásponttal nem minden esetben lehet egyetérteni, hiszen a bűnüldözés eszközei és módszerei folyamatosan változnak a technika fejlődésével, így a taktikai ajánlásoknak is követniük kell a változásokat. A taktikai blöff alkalmazása széles körű lehet a nyomozás során, akár kényszerintézkedés során (pl. házkutatáskor) is lehet alkalmazni, de a tanulmány a taktikai blöff létjogosultságát a gyanúsított kihallgatás alapján vizsgálja.

4.3.1. A taktikai blöff fogalma

A kihallgatástaktika hozzájárulhat a bűncselekmény eredményes felderítéséhez. A gyanúsítottal a bizonyítékok ismertetése nélkül közölni kell a terhére rótt bűncselekményt megvalósító magatartásának lényegét, és Btk. szerinti minősítését.²⁴³ Az esetek többsé-

²⁴⁰ MAYER Béla (1971): Gondolatok a kihallgatás etikájáról. Belügyi Szemle 1971. (IX. évfolyam) 2. szám, 55. o.

²⁴¹ SZABÓ István (1971): A „blöffölés” mint kihallgatási taktika. Belügyi Szemle 1971. (IX. évfolyam) 6. szám, 57. o.

²⁴² TÓTH Mihály (1980): A taktikai blöff alkalmazása. Belügyi Szemle 1980. (XVIII. évfolyam) 5. szám, 15. o.

²⁴³ A belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól szóló 23/2003. (VI. 24.) BM-IM együttes rendelet 119. § (1) bek.

gében a beszerzett bizonyítékokat a gyanúsított alapos kihallgatása után célszerű bemutatni, illetve taktikai szempontból ajánlott a bizonyítékok bemutatási idejének meghatározása. Egyes esetekben célra vezethet, ha bizonytalanságban tartjuk a kihallgatottat afelől, hogy mit tudunk, továbbá a bizonyítékok bemutatása eredetben általában jobban hat a kihallgatott személyre.²⁴⁴

A taktikai fogások közé tartozik a taktikai blöff, melynek alkalmazása vitatott. A vita egyik forrása valószínűleg az, hogy a köznyelvi értelemben használt blöff fogalmát sokan azonosnak tekintik a taktikai blöffel.

A taktikai blöff használatának kiemelt jelentősége lehet *a bünszervezetek felgöngyölítésénél, mivel a kihallgatás során olyan adatokhoz juthatunk, melyek a hatóság előtt korábban nem voltak ismertek.*

A kihallgatónak, aki a taktikai blöfföt használja, megfelelő tudással, kreativitással, valamint fantáziával kell rendelkeznie, ami a kriminalisztikai gondolkodás egyik alapvető eleme is egyben. Továbbá fontos a kihallgató személye, mert hatással lehet a vallomástevőre (például jobban megnyílik), valamint befolyásolhatja a kihallgatási szituációt is, mely lehet bizonytalan, részben vagy egészben konfliktusmentes, konfliktusos.²⁴⁵

Megengedett azonban az ún. taktikai blöff a kihallgatás során, mely *„olyan magatartás, kihallgatás-vezetés, szituáció-teremtés, illetve olyan kérdés (kérdéssorozat) feltevése, amelynek célját, jelentőségét a vallomástevő nem érti, vagy nem ismeri fel, ennél fogva vagy nem is gondolkodik azon, hogy válaszoljon-e – vagy azért válaszol, mert téves következtetésre jut abban a tekintetben, hogy mit tudunk, milyen bizonyítékaink vannak.”*²⁴⁶

Egyes kriminalisták szerint a taktikai blöfföt nem lehet alkalmazni, mert jogszabályba ütközik és etikailag sem elfogadható. Feltételezem, hogy ennek az oka az lehet, hogy mást értenek a blöffön a köznyelvi értelemben illetve a kriminalisztikában. Éppen ezért szükséges különbséget tenni a blöff és a taktikai blöff fogalma között.

A taktikai blöff fogalmát Tóth a következőképpen határozza meg: *„[...] a taktikai fogások rendszerébe tartozó, bizonyítékok szerzését célzó eljárás, amelyben a vizsgáló legalább részben bizonyítatlan, ellenőrizhetetlen valóságtartalmú tényeken vagy körül-*

²⁴⁴ LAKATOS János (2004): A kihallgatás, In: Lakatos János (Szerk.) Krimináltaktika I. Rejtjel Kiadó, Budapest, 199. o.

²⁴⁵ LAKATOS János A kihallgatás, In: Lakatos János (Szerk.) Krimináltaktika, 204–207. o. A kihallgatási szituációk három tipikus válfaja: kihallgatás konfliktusmentes helyzetben (pl. a nyomozó meg van győződve a kihallgatott személy őszinteségéről, a vallomás tartalmát igaznak tartja); kihallgatás konfliktushelyzetben (pl. a hamis vagy a nyomozó által hamisnak vélt vallomás tételekor); kihallgatás bizonytalan szituációban (pl. nyomozó nem tudja eldönteni, hogy hitelt adhat-e a vallomásnak vagy sem)

²⁴⁶ LAKATOS: A kihallgatás, In: Lakatos János (Szerk.) Krimináltaktika, 208. o.

ményeken nyugvó látszat tudatos keltésével olyan helyzetet igyekszik teremteni, amely a gyanúsítottat addig feltáratlan bizonyítékok szolgáltatására ösztönözheti [...].”²⁴⁷

Megállapításaim szerint a taktikai blöff *olyan valóságtartalommal bíró kérdésfeltevés, illetve szituáció-teremtés a nyomozás során, melynek a célját és jelentőségét a nyilatkozattevő személy (a kihallgatáson, adatgyűjtésen vagy egyéb nyomozási cselekmény során) nem ismeri fel, melynek következtében releváns adatot közöl a nyomozó hatósággal, elősegítve a felderítést, illetve a bizonyítást.*

A taktikai blöfföt az esetek többségében a gyanúsított kihallgatásakor alkalmazzák, tekintettel arra, hogy a tanú köteles a legjobb tudomása és lelkiismerete szerint az igazat vallani, azonban alkalmazható adatgyűjtés (pl. puhatolás) során is.

A jogszabály nem rendelkezik a taktikai blöffről, nem határozza meg a fogalmát, illetve azt sem, mikor lehet használni. A Be. közvetetten rendelkezik, mely során rögzíti, hogy *nem tehető fel a gyanúsítottnak a választ, illetőleg nem bizonyított tény állítását magában foglaló, a törvénnyel össze nem egyeztethető ígéretet tartalmazó kérdés.* Amennyiben kérdés formájában valósul meg a taktikai blöff, abban az esetben a feltevésnek valóságtartalommal kell bírnia. Az új Be. törvény azonban már részletesebben tartalmazza, hogy a terheltnek nem tehető fel olyan kérdés, amely

- a választ magában foglalja vagy a feleletre útmutatást tartalmaz,
- a törvénnyel össze nem egyeztethető ígéretet tartalmaz, vagy
- *valótlan* tény állítását foglalja magában.

Egyetértek Szijártó Eszter álláspontjával, hogy a helyes taktikai blöff nem ellentétes a törvény rendelkezéseivel, amennyiben megfelelően alkalmazzák elkerülhetőek a nem kívánatos következmények és a nyomozó taktikai eszköztárának értékes része lehet.²⁴⁸

Ha a nyomozó úgy teszi fel a kérdést, hogy azt a gyanúsított az értelmezéskor más gondolattal társítja, az nem egyenlő a hazugsággal. Ha a nyomozó hazudik, az nagy valószínűséggel hazugságot fog szülni, és ellenőrizhetetlen lesz a vallomás, mert nem tudhatja a nyomozó, hogy a hazugságot megkérdőjelező tényről rendelkezik-e tudomással a gyanúsított.

Egyes esetekben szükséges és célszerű alkalmazni taktikai blöfföt a tanúkihallgatás esetében is (pl. amikor a tanú szavahihetősége megkérdőjelezhető), illetve az egyes eljárási és nyomozási cselekmények (pl. adatgyűjtés, házkutatás, helyszíni kihallgatás) során.

²⁴⁷ TÓTH Mihály (2004): Kihallgatási műfogások az igaz vallomás érdekében. A taktikai blöff. In: Bócz Endre (szerk.): Kriminálisztika I-II. kötet., BM Duna Palota és Kiadó, Budapest, 867. o.

²⁴⁸ SZIJÁRTÓ Eszter (2013): A kriminálisztikai blöff, Belügyi Szemle, 2013/5. 62. o.

A taktikai blöffel el lehet téríteni a gyanúsítottat az általa „mesterségesen” felépített, betanult vallomásától, és reagálhat rá. A taktikai blöff célját a gyanúsított nem ismeri, vagy félreérti, ezért nem megfelelő következtetéseket von le, és ennek megfelelően fog cselekedni. A taktikai blöff során a gyanúsítottban nem tudatosul, hogy a nyomozó a szituáció teremtésével „csapdát” állít neki. A gyanúsított a feltett kérdésre adott válasszal az őt fenyegető veszélyt (lelepleződést) kívánja elhárítani, azonban nem tud minden kérdésre előre felkészülni, így korábban betanult (valóságos elemeket nem vagy részben tartalmazó) vallomásától eltér. A vallomásában szereplő ellentmondások tisztázása során a gyanúsított rádöbbenhet arra, hogy az ellentmondásokkal lelepleződött és beismerő vallomást tehet.

4.3.2. A taktikai blöff elhatárolása a blöfftől

A taktikai blöfftől meg kell különböztetni a mindennapok során, köznyelvi értelemben használt blöfföt.

A blöffön a következő érhető:

- „nagyhangú, üres vagy félrevezető kijelentés”,²⁴⁹
- dicsekvés, nagyozolás, valakinek a megtévesztése.²⁵⁰

Előfordulhat, hogy a nyomozók a két fogalom között nem tesznek különbséget, hanem a beismerő vallomás beszerzését tartják szem előtt, és ennek következtében nem taktikai blöfföt, hanem blöfföt alkalmaznak, és így a beszerzett vallomásnak ezen része nem vehető figyelembe bizonyítékként. A kihallgatás céljának nem a beismerő vallomás megszerzésének kell lenni, hanem a feltáró jellegű és az igazságnak megfelelő vallomás beszerzése, figyelembe véve, hogy az elkövető és a gyanúsított nem feltétlenül ugyanaz a személy.²⁵¹

A taktikai blöff célja az igaznak hitt feltételezések tudatos felhasználásával olyan szituáció létrehozása, amely során a tájékozatlan gyanúsított bizonyítékot szolgáltat önmaga ellen.²⁵² Továbbá a blöffel sosem bizonyít a kihallgató, hanem bizonyítékul szolgáló vagy bizonyítékhoz vezető megnyilvánulást vált ki.²⁵³

²⁴⁹ Magyar Értelmező Kéziszótár: Szerk.: Juhász József, Szőke István, O. Nagy Gábor, Kovalovszky Miklós. Budapest, Második, átdolgozott kiadás. 2003., 137. o.

²⁵⁰ Magyar Értelmező Kéziszótár: Szerk.: Juhász József, Szőke István, O. Nagy Gábor, Kovalovszky Miklós. Budapest, Második, átdolgozott kiadás. 2003., 137. o.

²⁵¹ Lakatos János (2004): A kihallgatás, In: Lakatos János (Szerk.) Krimináltaktika I. Rejtjel Kiadó, Budapest, 224. o.

²⁵² TÓTH Mihály (1980): A taktikai blöff alkalmazás. Belügyi Szemle, Budapest, 1980/5. szám, 15. o.

²⁵³ TÓTH Mihály: A taktikai blöff alkalmazása, 16. o.

A két fogalom elhatárolásánál a következő elemeket lehet kiemelni:

Blöff	Taktikai blöff
cél:	
félrevezetés, szédítés	A terhelt a tényállás tisztázását elősegítő bizonyítékot szolgáltatson
alkalmazó:	
bárki (kivéve a nyomozó hatóság)	szűk kör (kizárólag a kihallgatást végző személy)
dokumentálás:	
nem szükséges	szükséges (pl. jegyzőkönyv)
feltételei:	
nincs konkrét feltétele, bármikor lehet alkalmazni (kivéve a büntetőeljárás alatt)	három konjunktív feltétel: ²⁵⁴ - kihallgatást végző nyomozó hatóság tagja alkalmazhatja a terhelttel szemben, - gyanúsítás közlése, - a terhelttel kihallgatás megkezdésekor közölték a Be. 117. § (2) bekezdésében foglaltakat és ez jegyzőkönyvezésre került
valóságtartalma:	
valótlan dolgok állítása, elhitetése annak, aminek semmi alapja nincs	az igaznak hitt feltételezések, melyek valóságtartalommal bírnak
következmény:	
gyanúsított önmaga ellen terhelő bizonyítékot szolgáltathat, azonban a vallomás bizonyítási eszközként nem értékelhető, mivel azt a nyomozó hatóság <i>más tiltott módon</i> szerezte meg. ²⁵⁵	a terhelt vallomása bizonyítási eszközként figyelembe vehető, valamint a gyanúsított ártatlanságát igazoló bizonyítékok is felmerülhetnek

Fontos szempont, hogy a gyanúsított nemcsak önmagára nézve szolgáltat terhelő bizonyítékot a taktikai blöff hatására, hanem ennek következtében olyan információk is felmerülhetnek, melyek alapján megállapítható, hogy nem a gyanúsított követte el a bűncselekményt, ő ártatlan. Felmerülhet, hogy a gyanúsított kényszer, fenyegetés hatására tett beismerő vallomást, vagy esetleg a bűnszervezet tagját akarta megkímélni a büntetőeljárástól. Ez a szempont is alátámasztja, hogy a gyanúsított kihallgatás célja nem a beismerő vallomás beszerzése, hanem a feltáró jellegű, igazságnak megfelelő vallomás beszerzése.

A gyanúsított kihallgatáson a kérdések feltevésekor figyelembe kell venni, hogy a gyanúsított és az elkövető személye nem biztos, hogy ugyanaz a személy, ezért nem szabad „védett adatot” közölni a kihallgatottal. Ebben az esetben a kérdésre valószínű-

²⁵⁴ GÁCSI Anett Erzsébet (2015): A jogellenesen megszerzett bizonyítékok értékelése a büntetőeljárásban PhD értekezés, Szeged, 172. o. http://doktori.bibl.uszeged.hu/2738/1/Gacsi_Anett_ertekezés.pdf. (2016. május 22.)

²⁵⁵ Be. 78. § (4) bekezdés II. fordulata

leg az ártatlan személy nem fog reagálni. A „védett adat” olyan adat, „amelyről csak az ügy szereplői és a nyomozás közvetlen résztvevői tudhatnak.”²⁵⁶

Fontos úgy feltenni a kérdést, hogy csak a szükséges mértékben tartalmazzon új információt a kihallgatott számára, mert ellenkező esetben a vallomása ellenőrizhetetlenné válik. Továbbá a nyomozó hatóság tagja nem tudja megállapítani, hogy mi az, amit a gyanúsított tud, amit magától elmondott volna.²⁵⁷ A kihallgatottnak lehetőséget kell adni az összefüggő vallomás előadására.²⁵⁸

Amennyiben a gyanúsítottal szemben titkos adatszerzést alkalmaznak, nagy valószínűséggel a kihallgatást követően keletkezett közlemények (a lehallgatások hanganyaga) félrevezetőek lehetnek, ha a kihallgató kérdésével a nyomozás védett adatairól nyilatko-

²⁵⁶ BALLÁNÉ Füsztér Erzsébet – LAKATOS János (2012): A nyomozás, a felderítés és a bizonyítás In: Lakatos János (Szerk.) , Kriminológia I. A kriminológia egyes elméleti kérdései, Nemzeti Közszerzői Hivatal, Budapest., 105. o.

²⁵⁷ Például: az ártatlan személy, aki jelen esetben gyanúsított, plusz információt tudhat meg az elkövetőről, a cselekmény lefolyásáról a kihallgatáson, ha a kihallgató a kellelénél több adatot közöl. A kihallgatást követően a gyanúsított pl. telefonon elmondhatja, hogy mi történt a kihallgatáson, és az általa hallottakat saját nézőpontjából adhatja elő, mely téves következtetésre is adhat alapot a harmadik félnek (a lehallgatónak), főleg, ha „virágnyelven” beszél a gyanúsított. A téves következtetésre az alapot a kihallgatás adta, hiszen védett adatot közöltek a gyanúsítottal.

Továbbá a védett adatot az ártatlan személy beépítheti a vallomásába, így a nyilatkozata ellenőrizhetetlenné válik. Tipikus eset, amikor X.Y. beismerő vallomást tesz, de mástól értesül a bűncselekmény részleteiről, és kevés információt tud az idő hiánya miatt az elkövetés módjáról. Például amikor egy fiú haza érve a nevelőapját vérbe fagyva holtan találja, és az édesanyja csak annyit közöl, hogy „megölte a nevelőapját”. A fiú röviden tájékoztatást kap a bűncselekményről, majd a kiérkező rendőröknek magát tünteti fel elkövetőként, hogy az édesanyját megkímélje a börtöntől. A gyanúsított kihallgatáson fontos szerepe van a védett adatnak, hiszen az elkövetés teljes részletéről csak az elkövető tudhat (jelen esetben az édesanya). A példát folytatva a halottszemle keretében megállapították, hogy a holtan talált férfit többször szíven szúrták. A fiú csak annyit tudott meg édesanyjától, hogy megölte a nevelőapját. A kihallgatáson feltett kérdésre, hogy hogyan történt a bűncselekmény elkövetése, azt válaszolta, hogy többször lábba szúrta a nevelőapját, aki ennek következtében vérzett el. A fiú (gyanúsított) téves következtetést vont le a helyszínen. Ha úgy tette volna fel a kérdést a kihallgató, hogy hány alkalommal szúrta szíven a nevelőapját, akkor már védett adatot közölt volna a kihallgató. A gyanúsított ebben az esetben már nagy valószínűséggel nem azt nyilatkozta volna, hogy többször lábba szúrta a sértettet, hanem azt, hogy többször szíven, de nem emlékszik, hogy hányszor, mert ideges volt. A kihallgató nem így tette fel a kérdést, a gyanúsított ellentmondásba került, és kiderült a vallomás során, hogy az elkövetési mód tekintetében más állított, mely a kételkedésre adott alapot. Az ellentmondások feltárását követően elismerte, hogy az édesanyját kívánta megkímélni a börtöntől, mert olyan sokat szenvedett már az életében. A példa rámutat a védett adat jelentőségére. Számos példát fel lehetne még hozni a védett adat fontosságára, továbbá a megengedhető befolyásoló taktikai fogásra, mert az ellentmondásra történő felhívással a kihallgató befolyásolta a gyanúsítottat pozitív irányba, melynek hatására feltáró jellegű, az igazságnak megfelelő vallomást tett.

²⁵⁸ Míg a tanú a Be. 88. § (1) bekezdése alapján a kihallgatása során a hozzá intézett kérdésekre válaszol, arra is módot kell neki adni, hogy a vallomását összefüggően előadja. A kihallgatást végző személy dönti el, hogy kérdéseket intéz a kihallgatotthoz (tanúhoz), vagy előbb lehetőséget biztosít az összefüggő vallomás előadására. Taktikai szempontból általában ajánlott, hogy a kihallgatott előbb közölje a mondani valóját, és ezt követően kérdezzék. A tanú az összefüggő előadás során olyan információkat is elmondhat, melyeket kérdésre nem mondott volna el.

A terhelt összefüggő vallomását követően intézhetőek hozzá kérdések, bár megengedhetőek az olyan megszakító kérdések, melyekkel az elhalandozó terheltet helyes irányba terelik.

zott (körülményekről, elkövetőkről), amiről a kihallgatott személy nem biztos, hogy tudhatott, amennyiben ártatlan. A telefonbeszélgetést hallgató harmadik fél (a lehallgató) a közleményt tévesen értelmezheti, és ez téves következtetésekre vezethet.

A kötetlen, szabad elmondás alapján jobban megismerhető a tanú álláspontja és véleménye, ami hozzásegíthet, hogy megtudjuk, mennyire elfogult vagy tárgyilagos. Ilyenkor olyan dolgokat szoktak elmondani, amire jobban emlékeznek, amit sérelmesnek tartanak, illetve amit mindenképpen a hatóság tudomására szeretnének hozni. Általában olyan tények is megismerhetőek az összefüggő elmondás során, amelyek eddig nem szerepeltek az ügyben, vagy információ hiányában ilyen jellegű kérdéseket fel sem tettek volna. A kihallgatás sikere múlhat a kihallgatást végző és a tanú viszonyától is: a kihallgatónak el kell nyernie a tanú bizalmát, mivel a bizalom kialakulása segítőkészséggel járhat.²⁵⁹

4.3.3. *Felkészülés a taktikai blöffre*

A taktikai blöff használatát meg kell, hogy előzze az alapos felkészülés, mivel ha a gyanúsított szembesül azzal, hogy a nyomozó hatóság tagja taktikai blöfföt alkalmazhatott, szintén blöffölésbe válthat át, és félrevezetheti a hatóságot, ezzel szándékosan többletmunkát okozhat.

Kihallgatás előtt ajánlott tervet készíteni. Célszerű a feljegyzésszerű terv, ellentétben a gondolati síkon megfogalmazott tervvel. A gondolati terv készítése nagy tapasztalattal rendelkező kihallgató esetében általában elfogadott, bár számos külső inger befolyásolhatja a gondolati tervet, aminek a következtében a korábbi kérdések feledésbe merülhetnek. Ilyen külső tényező lehet, ha a kihallgatott az összefüggő vallomásának előadása során releváns információkat közöl a kihallgatóval, és ennek következtében újabb kérdések fogalmazódnak meg a kihallgató oldaláról. Az új információk, illetve a kihallgatott személy kérdéseinek hatására a felkészülés során megfogalmazott kérdések törölhetőek, függetlenül attól, hogy a gyanúsított együttműködő volt és a kihallgatás konfliktusmentes szituációban történt. További problémákat okozhat egy konfliktusos vagy egy bizonytalan kihallgatási szituáció is, ezért ajánlott egy feljegyzésszerű terv készítése a kihallgatás előtt.

A taktikai blöff használatára azonban a nyomozónak a kihallgatás előtt legtöbbször nincs ideje felkészülni, mivel a kihallgatás közben az adott pillanatban rögtönzésszerűen

²⁵⁹ IBOLYA Tibor: Kihallgatási taktika a nyomozásban. <http://ibolyatibor.atw.hu/Sajat/3.pdf>, 2016. augusztus 29.) 14–15., 26. o.

kell a taktikai blöfföt alkalmaznia. Az új információk tükrében kell a nyomozónak kérdéseket intézni a kihallgatott személyhez, a felmerülő információk tisztázása érdekében. Az olyan kérdések feltevésében vagy szituáció megteremtésében rejlik a válasz, melynek jelentőségét nem ismeri fel a kihallgatott személy, így a válasza vagy megalapozza az általa korábban elmondottakat vagy kizárja.

Ha kihallgatás előtt van lehetőség felkészülni a taktikai blöffre, akkor célszerű tanulmányozni a kihallgatandó személyt és a bűnügyet (a rendelkezésre álló nyomozási iratot) is. Továbbá a felkészülés alapja lehet a titkos adatszerzésből vagy a titkos információgyűjtésből származó információ is.²⁶⁰

Figyelembe kell venni, hogy ha a taktikai blöffről a gyanúsított tudomást szerez, akkor a hatóság elveszítheti hitelét, és az eddigi együttműködési hajlam csökkenhet.²⁶¹ Egy rosszul felépített taktikai blöff esetén, amikor védő van jelen a kihallgatáson, nagy az esély a dekonspirációra. A taktikai blöffre utaló jeleket felismerheti a védő, illetve a nyomozó viselkedéséből következtetéseket vonhat le, de figyelembe kell venni azt is, hogy általában minden részletet csak a gyanúsított ismer, ebből kiindulva egyes esetekben valószínűleg csak ő fog reagálni a taktikai blöffre, amennyiben ő az elkövető, így a védő nem biztos, hogy fel fogja ismerni a taktikai blöfföt.

4.3.4. A taktikai blöff alkalmazása

A szervezett bűnözés elleni küzdelemben fontos szerepet kap a taktikai fogások közül a taktikai blöff. Helyesen kell tehát megválasztani a taktikai blöfföt, és nem minden áron kell alkalmazni, hiszen a beismerő vallomás esetén is be kell szerezni az egyéb bizonyítékokat. Ha a feltételek nem adóttak, más taktikai eszközöket és módszereket is lehet alkalmazni, mint például a bizonyítékok bemutatásának a taktikáját (először a kevésbé

²⁶⁰ A titkos információgyűjtés során a nyomozó hatóság különleges eszköz alkalmaz (pl. lehallgatás), és így merül fel olyan információ, amely egy más folyamatban lévő ügghöz (büntetőeljáráshoz) kapcsolódik. Ebben az esetben a titkos információgyűjtést folytató szerv a kérdéses releváns információt megküldi a büntetőeljárást folytató szervnek. Azonban a nyomozó hatóság nem tudja „nyílttá tenni” a keletkezett információt, valamint a beszélgetés tartalmát kivonatolva bizonyítékként felhasználni, mert nem lehetséges a Be. 206/A. § (1) bek. alapján:

A bűnüldözési célból folytatott bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés, valamint a nem bűnüldözési célból folytatott bírói engedélyhez, illetve az igazságügyért felelős miniszter engedélyéhez kötött titkos információgyűjtés eredménye a büntetőeljárásban bizonyítékként akkor használható fel, ha a titkos adatszerzés engedélyezésének e törvényben meghatározott feltételei (201. §) a bizonyítani kívánt bűncselekmény tekintetében fennállnak.

Amennyiben a tapasztalt, dörzsölt gyanúsított felismeri a taktikai blöfföt, még következtetést vonhat le az információ beszerzésének módjáról, és így a nyomozó még minősített adattal visszaélést is elkövethet.

²⁶¹ A szervezett bűnözői körök tagjai az esetek többségében már „rutinos” bűnözők, akik már a kihallgatás kezdetén lenézik a rendőröket, és céljuk az eljárás megghiúsítása. Így ebben az esetben nem veszíti el a hatóság a hitelét, ha a gyanúsított tudomást szerez a taktikai blöffről.

jelentős bizonyítékokat kell bemutatni, majd a többit, amikor ez már nem veszélyezteti a nyomozást).

A taktikai blöffölés történhet szóban a párbeszéd során vagy kérdés formájában, illetve olyan helyzet (szituáció) teremtésével, melynek célját, jelentőségét a kihallgatott nem érti, vagy nem ismeri fel.

Egy csaló hamis nyugta adásával bizonyította pénz átvételét éveken keresztül. A nyomozás során összesen három személyt sikerült tanúként kihallgatni, akik a nyugtákat át is adták. A vizsgáló először az egyik nyugtát tárta a tagadó gyanúsított elé, majd később a másodikat, aztán a harmadik nyugtát, végül egy csomó papírt helyezett a valódi nyugták alá, azt a látszatot keltve, hogy minimum 10–15 elismervénnyel rendelkezik, mely a sértettek számára is utalt. A gyanúsított látva a köteget olyan sértettek neveit is közölte, akikről a vizsgáló nem tudott. A taktikai blöfföt a vizsgáló a bizonyítékok fokozatos feltárásával összhangban alkalmazta, mely hozzájárult a módszer sikeréhez.²⁶² A vizsgáló nem állította, hogy az asztalon található számlákat a gyanúsított adta a sértetteknek. A gyanúsított csak sejtette, hogy ő állította ki, ezért olyan számlaadásokról is beszámolt, melyekről a hatóságnak nem volt információja.

Párbeszédén (a kérdésen) alapuló taktikai blöff az, amikor a rendelkezésre álló adatokra építkezve, az igaznak hitt feltételezés alapján, a kihallgató a hamis közokiratot készítő személlyel (gyanúsítottal) közli a beismerő vallomást követően, hogy a házkutatáson a lakásán lefoglalt üres biankó papírlapokkal (pl. bizonyítványokkal, diplomákkal) valószínűleg több ezer hamis okmányt lehetett volna elkészíteni megrendelésre.

A feltételezés valóságos adatokon alapszik, hiszen a lefoglalt dolgok (bűnjelek), illetve a lehallgatási hanganyagok valóban erre utaltak. Ezt követően a kihallgató megkérdezte a gyanúsítottat, hogy az elmúlt években hány darab hamis iratot készített, aki a válaszában nem gondolkozott, mert nem ismerte fel a szituáció (kérdés) jelentőségét, célját, mert folyamatosan a bűnjelekre gondolt. A kérdésre a gyanúsított közölte, hogy pár száz okmányt hamisítottak a társaival és nem több ezret, ha jól emlékszik kb. 563 alkalommal, majd ezt követően hozzátette, hogy listát vezetett egy pendrive-on, mely a lakásán az asztal fiókjában található.²⁶³ A nyomozó helyesen tette fel a kérdést, mivel

²⁶² TÓTH Mihály (2004): Kihallgatási műfogások az igaz vallomás érdekében. A taktikai blöff. In: Bócz Endre (szerk.): Kriminálisztika I-II. kötet., BM Duna Palota és Kiadó, Budapest, 880. o.

²⁶³ Titkos információgyűjtés keretében a hatóság tudomására jutott, hogy a célszemély (későbbiekben gyanúsított) társaival hamis okiratokat készített megrendelésre. A titkos információgyűjtés során kb. 100 fő került beazonosításra, akik hamis okmányt rendeltek. A nyomozó hatóság megtudta, hogy a titkos információgyűjtést megelőző években is hamis okiratokat készített a gyanúsított a társaival, azonban ezekről a megrendelőkről nem rendelkezett adattal. A gyanúsított a kihallgatáson feltáró jellegű vallomást tett, azonban a nyomozó hatóság teljes körűen fel kívánta deríteni a bűncselekményt, és az összes elkövetőt be

számokat nem említett, így nem befolyásolta a válaszadásban, csupán a kérdés tévesztette meg a gyanúsítottat. A bűnjelek és hamis okiratra irányuló kérdés, illetve a szituáció azt a képzetet keltette a gyanúsítottban, hogy a kihallgató érdemleges információval rendelkezik, tudhat valamit, amire neki válaszolni kell, továbbá a gyanúsított késztetést érzett arra, hogy elmondja az igazságot. A taktikai blöff használatát az egyetemeken (pl. a Nemzeti Közszerológati Egyetemen) általában a kihallgatás témakörben oktatják, mely során a fogalmat magyarázzák példákön keresztül, azonban a kihallgatási gyakorlat során – a rendelkezésre álló órakeret szűkössége miatt – nincs idő a taktikai blöff alkalmazásának gyakorlására. Véleményem szerint a taktikai blöfföt nem lehet tanítani (a kihallgatási gyakorlaton), mert minden ügy egyedi, még az azonos típusú ügyekben is észlelhetők eltérések, tehát a használata szituációfüggő, de példákön keresztül be lehet mutatni a jelentőségét, továbbá felhívhatjuk a figyelmet arra, hogy a taktikai blöff mi-ben különbözik a blöfftől.

Taktikai blöfföt bíró is alkalmazhat tárgyaláson, erre kiváló példa a következő eset. A vádirat alapján bordélyházat üzemeltetett egy család, és az ott dolgozó prostituáltak 2–3000 Ft-ért nyújtottak szexuális szolgáltatást. Az egyik vádlott egy csinos hölgy volt, aki tagadta, hogy pénzt kért volna az együttlétért. Állítása szerint csak akkor nyújtott szexuális szolgáltatást, ha szimpatikus volt neki egy fiatalember, és ezt követően csak a vacsorameghívást fogadta el. A bíró a tárgyaláson feltette azt a kérdést, hogy hogy lehet az, hogy egy ilyen csinos hölgy csak egy vacsoráért létesít kapcsolatot a férfiakkal? A vádlott a kérdés célját nem értette, ezért egyből rávágta, dehog y is, nekem a férfiak még 10 000 Ft-ot is fizettek. Látható, hogy a vádlott nem gondolta át a kérdés lényegét, nem tudott felkészülni a válaszadásra, így egyből megválaszolta a kérdést, majd ezt követően jött rá, hogy elszólta magát és beismerő vallomást tett. A példa azt mutatja, hogy nem kizárt a bírósági tárgyaláson a taktikai blöff alkalmazása – de ez függ az ügytől és a szituációtól.

A Be. 75. § (1) bekezdése rendelkezik arról, hogy a bizonyítás során a tényállás alapos és hiánytalan, a valóságnak megfelelő tisztázására kell törekedni, azonban, ha az ügyész nem indítványozza, a bíróság nem köteles a vádat alátámasztó bizonyítási eszközök beszerzésére és megvizsgálására. Kérdésként merülhet fel, hogy elvárható-e a bírótól, hogy nyomozói szerepkörbe lépve, nyomozói szemlélettel az ügy terhelő és mentő bizonyítékait kutassa fel.²⁶⁴

akarta azonosítani, illetve eljárás alá akarta vonni, ezért döntött úgy, hogy olyan kérdést tesz fel, illetve szituációt hoz létre, melynek jelentőségét, célját nem fogja felismerni az elkövető.

²⁶⁴ ELEK Balázs (2016): Bizonyítási teher az eljárási funkciók megosztásának tükrében. Jogtudományi Közlöny, Budapest, 2016/1., 32. o.

A Kúria 1/2007. Bkv. III. pontjának rendelkezése alapján a bíróságnak általában „hivatalból” is intézkednie kell a bizonyítási eszközök beszerzéséről, és a bizonyítási eszköz felkutatása, biztosítása vagy megvizsgálása érdekében, ha szükséges, az ügyészt megkeresheti. Ha az ügyész nem tesz eleget a megkeresésnek, a bíróság a Be. 267. §-a (1) bekezdésének k) pontja alapján megszünteti az eljárást. A sértett indítványára vagy hivatalból a bíróság elrendelheti eljárási cselekmények elvégzését. Következésképpen ez a szabály nem azt jelenti, hogy a bíróság a vádló indítványa hiányában terhelő bizonyítékot nem szerezhet be, illetve nem vizsgálhat meg, hanem csupán azt, hogy erre nem köteles. Ebből pedig az fakad, hogy erre nem is kötelezhető, tőle számon nem kérhető.²⁶⁵ Jelenleg az Alaptörvényben és a Be. 1. §-ban megfogalmazott funkciómegosztás nem érvényesül, mert *a bíró is felelős a vádat alátámasztó bizonyítási eszközök hivatalbóli beszerzésért.*²⁶⁶

A bírónak nem kell nyomozói szerepkörbe lépni és taktikázni a tárgyaláson, azonban a bíró nem veszíti el pártatlanságát vagy annak látszatát, amikor taktikai blöfföt alkalmaz. A bíró a taktikai blöff alkalmazásával nem lát el nyomozati feladatokat. A bíró nem bizonyít a taktikai blöff alkalmazásával, hanem ismereteket szerez a tényállásról, amely segíti az ügy megismerésében, illetve a tényállás tisztázásában.

A bíróságnak pártatlannak kell lennie, mivel a felek felett helyezkedik el és tőlük el kell különülnie, és a váddal kapcsolatos feladatokat egy tőle független személynek kell ellátnia. Amennyiben a vád és az ítékezés feladatait azonos személy látja el, a bíró pártatlansága megkérdőjelezhető.

Az új. Be. törvény azonban már kiemeli, hogy a vád bizonyításához szükséges tények feltárása, az alátámasztásukra szolgáló bizonyítási eszközök rendelkezésre bocsátása, illetve beszerzésének indítványozása a *vádlót terheli*, így az ügyész kötelessége és felelőssége a terhelő bizonyítékok felkutatása, így elkerülhető, hogy az összes bizonyítást a bíróság végezze el.

A taktikai blöfföt alkalmazhatja a felderítő, nyomozó, vizsgáló, ügyész és a bíró is a leírt példák alapján. Általában minden bűncselekménynél lehet alkalmazni, de legnagyobb jelentősége a bünszervezetek felderítésénél figyelhető meg.

A kutatás során volt olyan nyomozó (interjúalany), aki közölte, hogy a „taktikai blöff” alkalmazása során a gyanúsítottat „beforgatták és beismerő vallomást tett”. Ezt követően a kérdésemre a nyomozó közölte, hogy mit ért taktikai blöffön, amiből megállapítottam, hogy a hétköznapi értelemben használt blöffre gondol. Ha a kihallgató nem

²⁶⁵ Kúria 1/2007. Bk. vélemény az 1998. évi XIX. törvény egyes rendelkezései értelmezéséről

²⁶⁶ ELEK Balázs (2016): Bizonyítási teher az eljárási funkciók megosztásának tükrében. Jogtudományi Közlöny, Budapest, 2016/1., 35. o.

bizonyított tény állítását magában foglaló kérdést tett fel, az így beszerzett vallomás ezen részei azonban „más tiltott módon beszerzettnek” is tekinthetőek.²⁶⁷

Egy rosszul alkalmazott taktikai blöff következtében információt közölhetünk, illetve befolyásolhatjuk a gyanúsítottat, így a nyomozás kimenetelét és eredményét is. A befolyásoló kérdéseket és tényezőket részletesen kifejtem a következő alfejezetben. Egy kísérlet keretében 100 főt vizsgáltam. A kutatás során alkalmazott kísérlet rámutat arra, hogy egy rosszul megfogalmazott kérdés milyen befolyásoló hatással bírhat, és mennyire félrevezetheti a nyomozást, ezért az alfejezetben bemutatom a nyomozó szerepét az általa megfogalmazott kérdéseken keresztül.

4.3.5. A tiltott „blöff” és a rosszul alkalmazott taktikai blöff következményei

Blöffnek minősülhet az alaptalan ígéretés a gyanúsítottnak, mivel ezt a nyomozó nem tudja teljesíteni, ezzel a nyomozó a hitelét is veszti. Az alaptalan ígéretésnek a későbbiekben súlyos következménye is lehet, például egy új bűnügyben, amikor nem hajlandó együttműködni az a személy, akinek korábban alaptalanul ígéretet tett a nyomozó. Az általa közölt információk pedig fontosak lennének olyan esetekben, amikor a szervezett bűnözői körök pl. robbantásokra készülnek, vagy amikor a rendőrség a bűnszervezetet fel kívánja számolni, valamint meg akarja ismerni (azonosítani) a szervezet tagjait, illetve ellenőrzés alá akarja vonni őket, továbbá a bűncselekmény gyanúja esetén büntetőeljárást kíván indítani.

A gyanúsítottnak azonban elmondható, hogy a beismerő vallomását a bíróság enyhítő körülményként értékelheti.

A felderítőnek hiába lenne tudomása arról, hogy a nevezett személy hírszerzési lehetőséggel bír, ha korábban őt becsapta (a kihallgató), és megsértve érzi magát, így nem hajlandó együttműködni. Tehát egy blöff hatással lehet egy későbbi kiemelt ügyre is,

²⁶⁷ Az ilyen jellegű blöff használata nagy valószínűséggel nem fog kiderülni, mivel a köznapi értelemben vett blöff keretében alkalmazott kérdések, kijelentések nem kerülnek rögzítésre a gyanúsított jegyzőkönyvben, csak a kihallgatott válasza. Pl. a kihallgató közli a gyanúsítottal, jobb, ha beismerő vallomást tesz, mert társai mindent beismertek, terhelő vallomást tettek rá, elmondták, hogy mi volt a szerepe, ő hajtott végre a bűncselekményt (ő szúrta le a sértettet). Valójában azonban a társait még ki sem hallgatta a nyomozó hatóság.

Általában nem derül ki, hogy a nyomozó a hétköznapi értelemben használt blöfföt alkalmazta, a gyanúsított pedig fel sem fogja, hogy szándékosan valótlan információt közölt vele, illetve a nyomozó általában nem hozza a gyanúsított tudomására, hogy taktikai blöfföt vagy blöfföt alkalmazott, és így szerezte be a vallomását vagy annak egyes részeit, elemeit.

Előfordulhat, hogy a gyanúsított egyedül követte el a bűncselekményt, és ha a társaira hivatkozik a kihallgató, egyben tájékoztatja a gyanúsítottat, hogy nem rendelkezik információval, így a gyanúsított továbbra is ki fog tartani az álláspontja mellett. A nyomozó hatóság blöff alkalmazása során (tiltott módon) hivatkozhat még nem létező szemtanúkra (több személy látta elfutni a helyszínről), vagy nem létező kamerafelvételre (amelyen látható az elkövető).

ezért nehéz lesz a felderítőnek az információval rendelkező személyt meggyőzni, hogy együttműködjön a hatósággal. Előfordulhat, hogy pont ez a személy szolgáltatna olyan információt, mellyel akár egy súlyosabb bűncselekmény megelőzhető lenne, illetve adott esetben emberek életét lehetne megmenteni.

Ha a gyanúsított felismeri a taktikai blöfföt, elképzelhető, hogy blöffel válaszol, melyet ha a nyomozó nem vesz észre, a nyomozás már téves úton fog haladni. Így a taktikai blöfföt nem csak alkalmazni kell tudni, hanem a nyomozónak a gyanúsított blöffölését is fel kell ismernie. A gyanúsított célja, hogy blöff alkalmazásával megnehezítse a nyomozás folyamatát.

A szervezett bűnözői körök tagjai, akik általában dörzsölt bűnözők, a taktikai blöff felismerését követően kételkedni fognak, önellenőrzést végeznek, hogy figyelik-e őket, illetve a legrosszabb esetben ellenőrizni fogják, hogy lehallgatják-e őket.

Előre megbeszélhetik az elkövetők, hogy egymást felhívják telefonon és félrevezető információkat közölnek, majd várják, hogy hogyan fog reagálni a nyomozó hatóság, így meggyőződhetnek arról, hogy lehallgatják-e a telefonkészülékeiket. A gyanúsított a telefonbeszélgetés során megjegyezheti (elhintheti), hogy a nyomozóknak lehet valami a kezükben (elképzelhető, hogy hamarosan megtudják, hogy hol van a rejtekhely), ezért körülírhatja (azonosíthatóan) azt a helyet (pl. egy erdőnek vagy parknak adott részét), ahol a bűncselekményből származó dolgokat „elrejtették”. A gyanúsított és a társai ezt követően figyelhetik a megadott címet. Ha kimennek a nyomozók a körülírt címre, akkor tudni fogják, hogy ellenőrzés alá vonták őket, és nem fogják használni a meglévő telefonszámokat kapcsolattartásra, valamint óvatosabbak lesznek, vagy a bizonyítékokat megsemmisíthetik.²⁶⁸

Az ellenérdekű szervezetről állíthatnak valótlan információt, hogy a tagjai súlyos bűncselekményt követtek el vagy készülnek elkövetni. Hiszen tudják, hogy a nyomozó hatóságnak le kell ellenőriznie az információt, adott esetben titkos információgyűjtést kezdeményez és különleges eszközöket alkalmaz, mely valótlan adatokra fog épülni.

A szervezett bűnözői körök tagjai így is bomlaszthatják egy másik szervezett bűnözői kör erősségét, hiszen tudják, hogy adott csoport is bűncselekményeket követ el, ille-

²⁶⁸ Az elkövetők tovább is használhatják a meglévő telefonszámokat, de szándékosan téves információkat fognak közölni. Így a nyomozó hatóság feleslegesen fog időt tölteni az információk ellenőrzésével, amivel az elkövetők időt nyerhetnek.

A Be. 200. § (1) b) pontja alapján a nyomozó hatóság a bírói engedély alapján postai küldeményt, beazonosítható személyhez kötött zárt küldeményt felbonthat, ellenőrizhet, és azok tartalmát technikai eszközzel rögzítheti. A különleges eszközök használatát ellenőrizheti a gyanúsított, például úgy, hogy magának postai küldeményt ad fel, és úgy helyez el benne valamit, hogy még egyszer ne lehessen ugyanúgy visszatenni, csak annak, aki belehelyezte. Amikor a célszemély megkapja a feladott csomagot az ellenőrzést követően, már tud egy viszont ellenőrzést folytatni, hogy kinyitották-e a feladott levelet, hiszen csak ő tudja azt a dolgot ugyanúgy visszahelyezni a borítékba.

gális jövedelemből tartja fenn magát, továbbá feltételezik, hogy a hatóság érdemleges adatot fog találni az ellenőrzés során. (A büntetőeljárást követően aztán az információt közlő bűnszervezet átveszi a másik szervezett bűnözői kör illegális területeit).

Számos hamis információt tud közölni a bűnszervezet tisztességes és becsületes hivatalos személyekről, azonban a keletkezett információt meg kell küldeni a hatáskörrel rendelkező Nemzeti Védelmi Szolgálatnak ellenőrzésre.

A rosszul alkalmazott taktikai blöff eredményeként kialakult kételkedés vezethet odáig, hogy a szervezett bűnözői kör tagjai a végrehajtani kívánt bűncselekmény elkövetése előtt több időt és energiát igénybe véve fogják ellenőrizni, hogy figyelés alatt állnak-e, valamint sokkal jobban fognak figyelni még a jelentéktelennek tűnő dolgokra is, mint korábban.

Az elkövetők megszervezhetnek egy olyan útvonalat, ahová többször visszatérnek gépkocsival, vagy több fix utcában haladnak el, így ez idő alatt egy harmadik vagy negyedik társuk egy állandó helyen várakozva figyelhet, és folyamatosan rögzítheti az arra közlekedő gépkocsik rendszámát. Ezután már csak azt kell megnézni, hogy az adott időpontokban mely rendszámok ismétlődnek az adott útvonalon, így már a figyelésben részt vevő gépkocsik típusáról és rendszámáról is tudomást szerezhetnek. A megállapított figyelési adatok alapján a tervezett bűncselekményt elhalaszthatják, vagy végrehajthatják. Továbbá a tervezett bűncselekmény napján az ellenőrzött telefonkészüléket a lakcímükön hagyhatják szándékosan, hogy a cellapozícióból se tudjon a nyomozó hatóság következtetést levonni. A bűnszervezet az elkövetéskor új munkatelefonokat használhat, melyet a bűncselekmény elkövetése után eldobhatnak, így a házkutatás fogantatásakor a telefonkészülék lefoglalása nem lehetséges, további adatkérés és kapcsolati összefüggés nem állapítható meg.

Véleményem szerint egy rosszul alkalmazott taktikai blöff még a különleges eszköz (lehallgatás) használata során beszerzett információk értékelését is befolyásolhatja, így a bejövő adatok téves elemzéséhez-értékeléséhez nagymértékben hozzájárulhat. Számos negatív hozománya lehet egy rosszul alkalmazott taktikai blöffnek, főleg akkor, ha a nyomozó nem szerez tudomást arról, hogy a gyanúsított blöfföl, továbbá az elhangzott közleményeket nem megfelelően értékeli.

A szervezett bűnözői körök törekedhetnek arra, hogy a tanút befolyásolják, de ehhez szükséges, hogy megtudják, ki az a személy, aki tanúvallomást tett. Elképzelhető, hogy a védő is blöffölni fog, hogy megtudja a tanú nevét, aki lehet, hogy a nyomozás során az adatainak zárt kezelését kérte, illetve az egyetlen szemtanú.

A blöff keretében a védő felhívhatja (a gyanúsított kihallgatását követő napokban) az ügy előadóját, akivel közölheti, hogy több személynek a tanúkenti kihallgatását szeretné indítványozni.²⁶⁹ A védő elmondhatja az előadónak, hogy tudja, hogy mennyire leterhelt, ezért nem is akarja sokáig zavarni, csak egyeztetni szeretne, hogy kiket írjon az általa felsorolt négy személy közül az indítványba. Annak a személynek a nevét nem kívánja fölöslegesen beleírni az indítványba, akit már kihallgatott az előadó. A segítő-kész kihallgató, akiben fel sem merül, hogy vele szemben blöfföt alkalmaznak, közölheti a nevek felsorolásakor, hogy a második személyt ne írja bele az indítványba a védő, mert őt már kihallgatta tanúként.²⁷⁰ Így a védő már rendelkezik az egyetlen tanú nevével, akit lehet, hogy már ismer az elkövetői kör, ezért őt könnyen meg tudják keresni.²⁷¹ Ezután a tanút már megfenyegethetik a bűnszervezet tagjai, aki ennek hatására megváltoztathatja a vallomását, vállalva a következményeket (pl. a hamis tanúzást). Sok tanú a fenyegetést követően képes megváltoztatni a vallomását, mert félti a családját, és nem foglalkozik a következményekkel. Hiába alkalmazta a nyomozó hatóság a legalapvetőbb tanúvédelmi rendelkezést, a zárt adatkezelést, már egy magasabb szintű védelmi rendelkezést kell bevezetnie, mert a tanú ismertté vált az elkövető előtt és megfenyegettek. Ebben az esetben a tanúvédelmi rendelkezés második szintje lehet a személyi védelem elrendelése, azonban jelen esetben a harmadik védelmi rendelkezés, a tanú különösen védetté nyilvánítása már nem megoldható. A legsúlyosabb esetben a tanú részt vehet a védelmi programban, ha a törvényi feltételek adottak. Ahhoz, hogy a nyomozó hatóság a tanút megvédhesse, ismerni kell a tanúvédelmi rendelkezéseket, illetve az ezzel kapcsolatos egyes taktikai ajánlásokat a nyomozási cselekményeknél.

Megengedhetetlen olyan blöff alkalmazása, mely során a kihallgatott személy (pl. a gyanúsított felesége) emberi méltóságát sérti meg a kihallgatást végző, mikor el akarja hitetni vele, hogy megcsalta a férje. Ezzel a blöffel a kihallgató célja, hogy a feleség terhelő vallomást tegyen a férjére.

Összegzésként megállapítható, hogy a taktikai blöffnek a rendelkezésre álló adatokra kell épülnie, a feltételezéseket alá kell támasztani, de nem szabad minden adatot felhasználni, mert a blöffölés sikertelensége esetén a gyanúsított tájékozódhat, és tévútra vezetheti a nyomozást. Ha nem használunk fel minden adatot, akkor a sikertelenség esetén is alkalmazhatunk más taktikai fogást.

²⁶⁹ A Be. 184. § (2) bekezdés alapján a védő jelen lehet az általa, illetve az általa védett gyanúsított által indítványozott tanúkihallgatáson, valamint az ilyen tanú részvételével megtartott szembesítésen is.

²⁷⁰ A védő által alkalmazott blöff egyes esetekben megvalósíthatja a bűnpártolást.

²⁷¹ A kihallgató nem ismerte fel a kérdés célját.

A taktikai blöffnek is kell, hogy legyen pontos célja, ugyanúgy, mint a puhatolásnak. Hiszen nem véletlenül akar valamit megtudni a nyomozó hatóság, a feltételezéseit akarja megerősíteni vagy kizárni, mely valóságos adatokra épül. A részsikerekkel is meg kell elégedni, mert így is adatot nyerhetünk más módszerekkel folytatott vizsgálathoz.²⁷² Sikeres taktikai blöff alkalmazása során is ellenőrzést kell folytatni, hasonlóan a puhatoláshoz, továbbá kételkedni kell, hogy a beismerő vallomás valóban megfelel-e az igazságnak, vagy a beszerzett adat alkalmas-e további bizonyítékforrás megállapítására.

Egyes kriminalisták úgy vélik, hogy az adatgyűjtési fajták közül a tömegkommunikációs eszközöket (pl. médiát: újságot, internetet, televíziót) is be lehet vonni a taktikai blöff alkalmazásakor, így a gyanúsítottat cselekvésre készíthetik. Taktikai elemként pedig egy újabb adatgyűjtési módszert, a megfigyelést vezethetik be, mely során lehetőség van a személyek, a tárgyak, az objektumok, a helyek, az események megfigyelésére. A közvetlen észlelés során a nyomozó hatóságnak módja van az intézkedés fogantatására és a bizonyítási eszközök beszerzésére.

4.5. A tanúvédelem szerepe és eszközei a szervezett bűnözés elleni küzdelemben

A Be. 1998. évi XIX. törvény 97. § (1) alapján tanúként az hallgatható ki, akinek bizonyítandó tényről tudomása lehet. Tanúként bárki számításba jöhet, aki a múltban lejárolt eseménnyel kapcsolatban releváns információval rendelkezik. A kihallgató a tanú kihallgatása során elemzi-értékeli a vallomást, s ezután tud következtetést levonni, hogy a kihallgatott személy a bizonyítandó tényről rendelkezett-e információval vagy sem.

A 90-es évek elejétől megjelentek a maffia típusú ügyek, hogy az akkor hatályos jogszabályok nem nyújtottak hatékony megoldást, világossá vált, hogy a tanúvédelem kérdése megoldásra vár.²⁷³ A szigorúbb jogszabályok kidolgozásához nagymértékben hozzájárult az 1998. július 2-án Budapest belvárosában elkövetett Aranykéz utcai pokolgépes merénylet, melyben négy ember meghalt, huszonötén megsérültek.²⁷⁴ A rendszerváltozást követően a bűnözés súlypontját átrendezték a politikai, társadalmi és gazdasági változások. Hazánkban a tanúvédelem megjelenése a szervezett bűnözés elterjedésének idejére tehető.²⁷⁵

²⁷² TÓTH Mihály (1980): A taktikai blöff alkalmazása. Belügyi Szemle, Budapest, 1980/5. sz., 20. o.

²⁷³ CSÁNYI Csaba: Gondolatok a tanúvédelemről, In: Mészáros Bence, 2009, A tanú védelmének elméleti és gyakorlati kérdése, Pécsi Tudományegyetem, Gazdasági Büntetőjogi Kutatóintézet, Pécs, 20-21. o.

²⁷⁴ SZABÓ Krisztián: Tanúvédelem a magyar büntetőeljárásban, PhD értekezés, 2010, Miskolc, 32. o.

²⁷⁵ MARTON Melitta: A tanúvédelem büntető eljárásjogi eszköze rendszere Magyarországon, Diskurzus, 2015/2., Budapest, 11. o.

Az elmúlt évtizedekben bebizonyosodott, hogy tanúvédelem nélkül a nyomozások során nem lehet hatékonyan fellépni a hazai, illetve a nemzetközi bűnözéssel szemben. Egyes tanúknak különösen szükségük van a védelmi intézkedésekre, mint például a gyerekeknek, házastársaknak, titkos ügynököknek (fedett nyomozóknak) és más veszélyeztetett tanúknak.²⁷⁶ Ha a tanúnak kötelezettsége vallomást tenni, akkor megilleti az a jog, hogy kockázatok és megfélemlítés nélkül tegyen vallomást, és az állam megvédje, mivel a tanú megfélemlítése az elkövető büntetőjogi felelősségre vonását akadályozza és ellehetetleníti.²⁷⁷ A szervezett bűnözés elleni küzdelemhez szükség van a társadalom támogatására, mivel ennek hiányában nem kapna elegendő információt az eredményes bűnüldözéshez.²⁷⁸

Az Európai Tanács Miniszteri Bizottságának R (85) 11. sz. ajánlása az áldozatok büntetőjogi és büntető eljárásjogi helyzetéről címmel meghatározta, hogy az áldozatok igényeit figyelembe kell venni a büntető igazságszolgáltatás minden szakaszában. Egyrészt az ajánlás elvárásokat fogalmaz a rendőrségre nézve a kihallgató tisztekkel szemben, akiknek együttérző, konstruktív, bátorító módon kell viselkedniük, továbbá a kihallgatásokon figyelembe kell venni az áldozat személyes helyzetét, jogait és méltóságát. Az ajánlás rendelkezik az áldozat magánéletének védelméről, továbbá kiemelt figyelmet fordít az áldozat különleges védelmére. A különleges védelem során az áldozatnak és a családjának hatékony védelmet kell biztosítani, kiváltképp a szervezett bűnözést érintő ügyekben, a megfélemlítéssel és az elkövető általi megtorlással szemben. Az ajánlás a leírtak alapján az első jelentős döntés a tanúvédelem kialakulásában.²⁷⁹

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának az R (97) 13. sz. ajánlása a tanúk megfélemlítése és védelemhez való jogáról címmel rögzítette, hogy bizonyos területeken, mint például a szervezett bűnözés vagy a családon belüli bűnözés, növekszik a tanú megfélemlítésének a kockázata. Az ajánlásban megfogalmazódott, hogy a tanúnak az eljárás során kiemelkedő jelentősége, szerepe van, és nem lehet eltérni, hogy a vádlottakat nem lehet büntető igazságszolgáltatás elé állítani és nem lehet ítéleteket hozni, mert a tanúkat lebeszéltek a szabad és őszinte tanúvallomásról. Az ajánlás elismerte, hogy tanúnak az eljárás során speciális szerepe van, mivel az általuk szolgáltatott bizonyíték,

²⁷⁶ VERMEULEN, Gert (2005): EU standards in witness protection and collaboration with justice, Maklu s Antwerp, 21–22.

²⁷⁷ LUSCIC, Stjepan – KLEMENCIC, Goran – LJUBIN, Tajana – NOVOSEL, Dragan – TRIPALO, Drazen (2006): Procedural Protective Measures for Witnesses: training manual for law-enforcement agencies and the judiciary, Council of Europe Publishing, Strasbourg, , 14–16.

²⁷⁸ RADOMYSKI, Mateusz: What problems has money laundering posed for the law relating to jurisdiction? Coventry Law Journal 2010, 15(1), 10-12.

²⁷⁹ Európai Tanács Miniszteri Bizottság R (85) 11. sz. Ajánlás az áldozatok büntetőjogi és büntetőeljárásjogi helyzetéről

gyakran alapvető jelentőségű a bűnelkövetők elítélése szempontjából, főképp a szervezett bűnözés és a családon belüli bűnözés esetében. A tanúnak állampolgári kötelessége, hogy őszinte vallomást tegyen, és joga van arra, hogy ne legyen kitéve semmilyen nyomásnak, illetve személyét ne tegye ki veszélynek. Az ajánlás a tagállamok feladatának tekinti, hogy a tanúvédelem keretében tegye meg a specifikus intézkedéseket az ilyen nyomozások során.²⁸⁰

Az ajánlás a szervezett bűnözéssel szembeni intézkedésekkel is foglalkozik. Egy ellenőrzési mechanizmust javasol, egy független eljárást, mely képes helyettesíteni a vádlottat és a védőjét azért, hogy rávilágítson azokra a körülményekre, melyek képesek befolyásolni a hitelességét, mint például az anonim tanú hitelességét.²⁸¹

A tanúvédelmi rendelkezések az elmúlt húsz évben Magyarországon fokozatosan alakultak ki. Az 1994. évi XCII. törvény 3. §-a lehetővé tette, hogy a tanú személyi adatait – nevéen kívül – az ügyirataitól elkülönítve zártan kezeljék. Ebben az esetben a zártan kezelt adatokat a hatóságnak az ügyben eljáró tagjai tekinthették meg.

Az 1998. évi LXXXVIII. törvény 8. §-a már lehetővé tette, hogy kivételesen rendkívül indokolt esetben a tanú nevének zártan kezelése is elrendelhető, továbbá a 64/A §-a alapján a tanú különösen védetté nyilváníthatóvá vált.²⁸²

Ezt követően a 34/1999 (II. 26.) Korm. rendelet már lehetővé tette a büntetőeljárásban résztvevők és az eljárást folytató hatóság tagjainak védelmét.²⁸³ A tanúvédelem kö-

²⁸⁰ Európa Tanács Miniszteri Bizottságának az R (97) 13. sz. Ajánlás a tanúk megfélemlítése és védelemhez való jogáról. Az ajánlásban elvek fogalmazódnak meg a részes államok számára: olyan intézkedéseket kell hozni, melyek alkalmasak arra, hogy a tanúk szabadon, megfélemlítés nélkül tegyenek vallomást; a tanúnak illetve a hozzátartozóinak a védelme legyen megszervezve az eljárás előtt, alatt és azt követően; a tanúk megfélemlítése legyen büntetendő, önálló bűncselekmény; a tanú megfélemlítésének számításba vétele; a tanút ösztönözni kell, hogy a bűncselekménnyel kapcsolatban minden információt hozzon a hatóság tudomására, és tegyen vallomást a bíróság előtt; meg kell ragadni minden olyan lehetőséget, mely a tanút megvédi mindenféle megfélemlítéstől; az igazságszolgáltatás alkalmazottainak rendelkezniük kell olyan képzettséggel; mely lehetővé teszi, hogy olyan ügyekkel foglalkozzanak, ahol a tanúkat megfélemlítették.

²⁸¹ Az ajánlás alapján az ellenőrzés megfelelő működéséhez alábbi megkülönböztetéseket kell tenni: a tanú anonimitási kérelmét az ügyészségnek kell benyújtania általában az igazságügyi hatóságnál, és erről a vádlottat és a védőjét is értesíteni kell; a vádlott és a védője kifejtethetik véleményüket, kérdéseket tehetnek fel a tanú múltjára vonatkozóan; a tanú múltjával kapcsolatosan folytatott titkos nyomozást olyan független bírónak kell folytatni, aki az alapeljárásban nem vett részt, továbbá lehessen kérdéseket feltenni a nyomozás tárgyára és körülményeire vonatkozóan, mely garancia abból a szempontból, hogy a vádlottal szemben elfogultság nem volt; vádlottnak és védőnek joga van, hogy véleményét kifejtse azon határozat esetében, mely nem tartalmazza azon személyek nevét, akik általuk ismertek abban az esetben, ha e körülmény befolyásolta a bíróságot a tanú anonimitása elrendelése tárgyában hozott határozata során.

²⁸² A tanú különösen védetté nyilvánítható, ha vallomása kiemelkedő súlyú ügy lényeges körülményeire vonatkozik; a vallomásától várható bizonyíték mással nem pótolható; személye, tartózkodási helye, vagy az a tény, hogy a nyomozó hatóság tanúként kívánja kihallgatni, a gyanúsított és a védő előtt ismeretlen; személyének felfedése esetén a tanú vagy hozzátartozója élete, testi épsége vagy személyes szabadsága súlyos fenyegetésnek lenne kitéve.

²⁸³ A következő esetekben: a fenyegetett helyzetben lévő személy személyi védelme a büntetőeljárásban való részvétele miatt, illetve ha a büntetőeljárás jogai érvényesítésének, kötelezettségei teljesítésének akadályozása, illetve megghiúsítása végett ellene személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó

vetkező állomása a büntetőeljárásban résztvevők, az igazságszolgáltatást segítők Védelmi programjáról szóló az 2001. évi LXXXV. törvény.

A védelmi program kiemelkedő súlyú bűncselekménnyel összefüggésben alkalmazható, olyan vallomás esetében, mely a bűnszervezet összetételére, tevékenységére, a bűnszervezettel fenntartott kapcsolatára, a bűnszervezet által tervezett vagy elkövetett bűncselekményekre vonatkozik. Megállapodás köthető a büntetőeljárásban részt vevő, hatósággal együttműködő tanúval, sértettel vagy terhelttel. A védelem a büntetőeljárás tartama alatt, illetve a büntetőeljárás befejezését követően alkalmazható.

A tanúvédelem eszközrendszerét segítő anyagi jogi, illetve eljárásjogi előírások:²⁸⁴

- a hamis tanúzásra felhívás (Btk. 276. §),
- tanúvallomás jogosulatlan megtagadása (Btk. 277. §),
- kényszerítés hatósági eljárásban (Btk. 278. §),
- tanú vesztegetéssel történő befolyásolása (Btk. 295. §).

Eljárásjogi előírások a tanúvédelem során:

- tanú szóbeli kihallgatás helyett írásban is tehet vallomást (Be. 85. §. (5) bekezdés),
- minden esetben a nyomozási bíró hallgatja ki a tizennegyedik élet évét be nem töltött tanút, ha a tárgyaláson történő kihallgatása fejlődését károsan befolyásolná (Be. 207. § (4) bekezdés),
- tanúvédelmi okból a nyilvánosság korlátozható, illetve kizárható (Be. 237. § (3) bekezdés c) pont),
- tanúvédelmi okból elrendelhető a zártcélú távközlő hálózat útján történő kihallgatás (Be. 244/A. § (2) bekezdés),
- személyi adatainak zártan kezelése elrendelhető (Be. 96. §),
- személyi védelem (Be. 98. §),
- kihallgatásán jelen lehet az érdekében eljáró ügyvéd (Be. 85. § (4) bekezdés),
- a tanú különösen védetté nyilvánítható (Be. 97. §)
- védelmi programba felvehető (2001. évi LXXXV. tv.),
- a szembesítés mellőzhető.

A legsúlyosabb intézkedés a védelmi programba felvétel. A szervezett bűnözés elleni küzdelem során fontos a tanú felvétele a programba, mely során a felvett személynek új személyazonosság biztosítható. A tanúvédelmi programok alkalmazását leggyakrabban

bűncselekményt követtek el, vagy valószínűsíthető, hogy ellene ilyen bűncselekményt követnek el; a büntetőeljárás befejezése után a fenyegetett helyzetben lévő személy védelme akkor rendelhető el, ha az ellene elkövetett, meghatározott bűncselekmény vagy a fenyegetett helyzete a büntetőeljárásban való részvételével hozható összefüggésbe.

²⁸⁴ TÓTH Mihály (2009): Bűnszövetség, Bűnszervezet Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 106–108. o.

botrány kíséri, mivel a védelem megkérdőjelezi a beszerzett vallomást, a befolyásolásra hivatkozva.²⁸⁵ Az igazságszolgáltatás működése érdekében elengedhetetlen tanúvédelmi rendelkezések alkalmazása, melyek során anyagi jogi, eljárásjogi előírások, valamint a taktikai ajánlások betartása indokolt.²⁸⁶ A védelem során a legfontosabb a tanú életének és testi épségének vagy a személyes szabadságának a védelme. A védelem a büntetőeljárás során a kihallgatás előtt, közben és után is megilleti a tanút. Továbbá fontos cél, hogy a tanú megfélemlítés nélkül tegyen vallomást, és kötelezettségének eleget tegyen. Gyakran a tanúk azért nem tesznek vallomást, mert félnek az esetleges következményektől, vagy a megfélemlítés következtében a korábban tett vallomásukat megváltoztatják, és szándékosan vállalják a hamis tanúzás következményeit. Ha nehézségbe ütközik a bünszervezetek kivizsgálása, felderítése, annak leggyakoribb oka, hogy a tanúkat megfélemlítik.²⁸⁷

A tanúvédelem a büntetőeljárás megindítása után áll fenn, melynek tartama változik. Egy eljárási cselekmény végéig például az iratok selejtezéséig, vagy a tanú életének a végéig tarthat.

A tanút legtöbbször az eljárás alá vont személy (terhelt) vagy annak hozzátartozói, kapcsolatai befolyásolják vagy törekszenek befolyásolni a vallomás megtételében.

A befolyásolás megjelenik a büntetőeljárás során a bizonyításnál, kihallgatásnál, tehát a nyomozástól egészen a másodfokú tárgyalásig:

- a tanú kihallgatásán jelen lehet az érdekében eljáró ügyvéd, azonban a vallomást nem befolyásolhatja,
- előzetes letartóztatásnak helye van, ha megalapozottan feltehető, hogy a terhelt szabadlábon hagyása esetén, a tanúk befolyásolásával megghiúsítaná, megnehezítené vagy veszélyeztetné a bizonyítást,
- a terhelt az előzetes letartóztatásának foganatba vételét követően a védőjével való kapcsolattartás felhasználásával a tanúk befolyásolásával az eljárás megghiúsítására törekszik, a védő az eljárásból kizárható,

²⁸⁵ FYFE, Nicholas – SHEPTYCKI, James (2005): Facilitating witness co-operation in organised crime cases: an international review, Home Office Online Report 27/05, 27-34.

²⁸⁶ Az 1998. évi XIX. tv. 95. §. alapján a tanú életének és testi épségének vagy személyes szabadságának védelme, valamint annak érdekében, hogy a tanú a vallomástételi kötelezettségének eleget tegyen és a vallomását megfélemlítés nélkül tegye meg, a tanút az e törvényben meghatározottak szerint védelemben kell részesíteni.

²⁸⁷ CAMPBELL, Liz (2014): The Prosecution of Organized Crime: Removing the Jury, The International Journal of Evidence & Proof, vol. 18, 2, 83–86.

- a terhelt távoltartása rendelhető el, ha (a törvényben meghatározott feltételek esetén) a terhelt a sértett tanú befolyásolásával megghiúsítaná, megnehezítené, vagy veszélyeztetné a bizonyítást,
- a vádirat benyújtása előtt a nyomozási bíró az ügyész indítványára kihallgatja a tizennegyedik életévét be nem töltött tanút, ha megalapozottan feltehető, hogy a tárgyaláson történő kihallgatása a fejlődését károsan befolyásolná,
- a nyomozási bírónak a különösen védett tanú kihallgatása során fel kell tárnia azokat a körülményeket, amelyek a tanú vallomásának hitelt érdemlőségét befolyásolhatják.

Tanúvédelem				
Büntető anyagi jogi előírások	Büntető eljárásjogi előírások	Tanúvédelem eszközei	Egyéb eszközök	Befolyásolás tilalma
<p>a hamis tanúzásra felhívás</p> <p>tanúvallomás jogosulatlan megtagadása</p> <p>kényszerítés hatósági eljárásban</p> <p>tanú vesztegetéssel történő befolyásolása</p>	<p>tanú szóbeli kihallgatás helyett írásban is tehet vallomást</p> <p>minden esetben a nyomozási bíró hallgatja ki a tizennegyedik életévét be nem töltött tanút, ha a tárgyaláson történő kihallgatása fejlődését károsan befolyásolná</p> <p>tanúvédelmi okból a nyilvánosság korlátozható, illetve kizárható</p> <p>tanúvédelmi okból elrendelhető a zártcélú távközlő hálózat útján történő kihallgatás</p> <p>kihallgatásán jelen lehet az érdekében eljáró ügyvéd</p> <p>a szembesítés mellőzhető</p>	<p>zárt adatkezelés</p> <p>különös védett tanú</p> <p>a büntetőeljárásban résztvevők személyi védelme</p> <p>a tanúvédelmi program</p>	<p>felismerésre bemutatás során alkalmazott intézkedések</p> <p>előzetes letartóztatás elrendelése a tanú védelme érdekében</p> <p>védő kizárása</p> <p>távoltartás elrendelése</p> <p>tanú zárt távközlő hálózat útján történő kihallgatása</p> <p>értesítés mellőzése egyes nyomozási cselekményeknél</p> <p>zárt tárgyalás a tanú érdekében</p> <p>tanú befolyásolására alkalmas kérdések tilalma</p> <p>vádolt eltávolítása a tárgyalóteremből</p> <p>értesítés mellőzése</p> <p>sértett helyettesítése</p> <p>a katonai büntetőeljárás sajátos tanúvédelmi rendelkezése</p> <p>telefontanú program</p>	<p>a tanú vallomását az érdekében eljáró ügyvéd nem befolyásolhatja</p> <p>előzetes letartóztatásnak van helye, ha terhelt a tanúk befolyásolásával megghiúsítaná, megnehezítené vagy veszélyeztetné a bizonyítást</p> <p>ha a terhelt a védőjével való kapcsolattartás felhasználásával a tanúk befolyásolásával az eljárás megghiúsítására törekszik, a védő az eljárásból kizárható</p> <p>a terhelt távoltartása rendelhető el, ha a terhelt a sértett tanú befolyásolásával megghiúsítaná, megnehezítené, vagy veszélyeztetné a bizonyítást</p> <p>vádirat benyújtása előtt a tizennegyedik életévét be nem töltött tanú kihallgatása, ha megalapozottan feltehető, hogy a tárgyaláson történő kihallgatása a fejlődését károsan befolyásolná</p> <p>a tanú kihallgatása során fel kell támasztani azokat a körülményeket, amelyek a tanú vallomásának hitelt érdemlőségét befolyásolhatják</p>

4.5.1. A tanúvédelem eszközei

Az információszerzés során különböző adatforrások állnak a rendelkezésre, úgymint például a tárgyi, a személyi és a kombinált. A személyi forrás (későbbiekben: tanú) jelen lehet a bűncselekmény helyszínén, annak a tágabb környezetében, mely során az adatközlő akár az elkövetőkről, a cselekmény szereplőiről információval rendelkezhet.

(A közvetett tanú más által elmondott tényekről számol be, tehát nem közvetlenül észlelte az eseményeket.)

A személyi forrás, ha bizonyítandó tényről tudomással bír, tanúvá válhat. Az eljáró hatóság idézésével, vagy idézés helyett az írásbeli vallomástétel engedélyezésével, továbbá a nyomozási bírónak a tanú különösen védetté nyilvánításával válik a bizonyítandó tényről tudomással bíró személy tanúvá.²⁸⁸

Tanúként az hallgatható ki a Be. alapján, akinek a bizonyítandó tényről tudomása lehet, ami egy feltételezés, és legtöbbször csak a kihallgatás során derül ki, hogy az illető személy a múltbeli releváns eseményről, továbbá a felderítés és a bizonyítás tárgyát képező cselekményről, körülményről, eseményről rendelkezik-e információval. Az idézésre megjelent tanú köteles vallomást tenni, ha a törvény másképp nem rendelkezik.

Az utóbbi években a tanúvédelem intézménye az európai országok igazságszolgáltatási rendszereinek egyik fő kérdésévé vált, mivel a terhelő tanúk befolyásolása, illetve annak megkísérlése a korábbiakban is tapasztalható volt az egyes büntetőeljárásokban. A bűnszervezetek felderítésében részt vevő tanúk általában vagy áldozatok, vagy a bűnszervezetek tagjai közül kerülnek ki, hogy elkerüljék a börtönt, ezért együttműködnek az ügyészekkel és a rendőrökkel, de ők veszélyben vannak.²⁸⁹

Az 1990-es években Magyarországon azonban érzékelhetővé vált a szervezett bűnözés megjelenése és a bűnözés változása, mely megmutatkozott minőségi és strukturális szinten. Így vált szükségessé, hogy a jogalkotók a tanúvédelem szabályozásának kérdésével foglalkozzanak. A súlyos bűncselekmények esetén a releváns ismeretekkel rendelkező tanúk fizikai védelméről gondoskodni kell, mivel előfordulhat, hogy a tanúzási kötelezettségét teljesítő, az igazságszolgáltatással együttműködő személy az életét kockáztatja. Ezért vált szükségessé olyan tanúvédelmi rendelkezések körében új eszközök, jogintézmények (pl. különösen védett tanú) létrehozása és alkalmazása, amelyek a tanúk fizikai és jogi védelmét biztosítják. (Legfelsőbb Bírósága a Bf. V. 2. 468/2000/7. sz. végzése)

Legtöbbször az információval rendelkező személlyel a hatóság tagja az adatgyűjtés során lép először kapcsolatba, amely a pszichológiai kapcsolatteremtés első állomása, így kiderülhet, hogy az adatforrás rendelkezik-e információval a bűncselekményről és az elkövetőkről. Továbbá megismerhetővé válik az adatszolgáltató véleménye, meglátá-

²⁸⁸ BELEGI József: (2014): A tanúvallomás In: Belegi József (Szerk.), Büntetőeljárás jog. Kommentár a gyakorlat számára I. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 486. o.

²⁸⁹ LA SPINA, Antonio (2014): The Oxford Handbook of Organized Crime, The Fight against of the Italian Mafia, Edited by Letizia Paoli, Oxford, 596–598.

sa és álláspontja. Ha arra utaló jelek jelennek meg, hogy az adatszolgáltató személy próbál a kérdésekre kitérő választ adni, az okokat is vizsgálni kell.

Az adatgyűjtési szituáció megteremtése több tényezőtől függ, például hogy az információra milyen célból van szükség, elegendő-e, hogy a felderítést vagy a bizonyítást szolgálja. Továbbá a szituáció megteremtését nagymértékben befolyásolhatja az, hogy az adatszolgáltató személyiségéről vagy együttműködési hajlandóságáról rendelkezik-e információval az adatgyűjtő személy.

Az információ beszerezhető a puhatolás során leplezett módon is, amivel a felderítési cél megvalósulhat, de egyúttal kizárja a beszerzett adatok bizonyítékként való felhasználását, mivel a valóságos cél elfedésével történt az információ beszerzése, és az adatszolgáltató nyilatkozata nem felel meg az eljárásjogi követelményeknek.²⁹⁰

A nyomozó hatóság az adatgyűjtésre való felkészülés előtt, ha szükséges, tervet készíthet, és mérlegelhet a következő szempontok alapján:

- az információ elegendő a felderítéshez, és ez alapján tovább tud haladni (verziókat felállítani, ellenőrizni, vagy esetleg nyomozási cselekményeket végrehajtani),
- vagy más módját teremteni meg a bizonyítási eszköz beszerzésének.

Az adatgyűjtés során legtöbbször a nyomozó hatóság a konkrét bűncselekménnyel kapcsolatosan kér adatszolgáltatást, azonban előfordulhat, hogy a bűncselekmény elkövetőiről érdemleges információval rendelkező személy úgy nyilatkozik, hogy nem tudja segíteni a hatóság munkáját. Továbbá az is előfordulhat, hogy az adatközlő érdemleges információt közöl, de kijelenti, hogy tanúként nem hajlandó részt venni az eljárásban, illetve ha idézésre meg kell jelennie, nem fog igazat vallani, vagy a vallomást meg fogja tagadni, függetlenül attól, hogy a kihallgatás elején figyelmeztetik arra, hogy:

- köteles legjobb tudomása és lelkiismerete szerint igazat vallani,
- a hamis tanúzást és a tanúvallomás megtagadását a törvény büntetni rendeli.

Ha az adatszolgáltató a büntetőeljárásban nem kíván részt venni, akkor ebben az esetben különböző okok merülhetnek fel:

- nem akarja az idejét a tanúvallomással tölteni, mivel akár több alkalommal is meg kell jelennie a nyomozó hatóságnál,

²⁹⁰ LAKATOS János (2004): Az adatgyűjtés In: Lakatos János (Szerk.) Krimináltaktika I. Rejtjel Kiadó, Budapest, 65. o.

- nem szeretné, hogy a nevét, lakcímét az elkövető megismerje, mert fél az elkövető bosszújától vagy haragjától,
- már bekövetkezett a sérelem (megfenyegették).

Ha a nyomozónak az a meggyőződése, hogy az adatgyűjtés alá vont személy érdemleges információval rendelkezik, de a kérdésekre mégis nemleges választ ad, vizsgálnia kell, hogy miért nem hajlandó együttműködni. Ha az elkövetőtől való félelem miatt, akkor a tanúvédelmi rendelkezésekről tájékoztatni kell az adatszolgáltatót.

A tanúvédelem már megjelenik a tanúkihallgatást megelőzően az adatgyűjtés során. Amikor a nyomozó a legalacsonyabb védelmi szintről tájékoztatja az adatforrást (például a zárt adatkezelésről), elképzelhető, hogy célravezető lesz, és ennek függvényében az adatszolgáltató hajlandó együttműködni és vallomást tenni.

Az eljárás során fordul elő, hogy a tanú a korábban tett vallomását megváltoztatja, mert fél az elkövetőtől vagy a társaitól, és a saját életét, testi épségét vagy személyes szabadságának védelmét fontosabbnak tartja. Ebben az esetben szükséges a tanúvédelmi lehetőségeket a szituációk függvényében ismertetni, ami hozzájárulhat az adatszolgáltatónak az eljárásjogi szabályoknak megfelelő együttműködéséhez és a tanúvallomás fenntartásához.

Az eljáró hatóság tagjának a feladata megtalálni a lehetőséget arra, hogy az adatszolgáltató eleget tegyen vallomástételi kötelezettségének, így a tanú által közölt információk tanúvallomás keretében bizonyítási eszközzé válhatnak. A jegyzőkönyvben foglalt adatok pedig nyomozási cselekmények végrehajtásának foganatosításához vezethetnek, ami által újabb bizonyítási eszközök kerülhetnek a nyomozó hatóság birtokába.

A Be. 95. §-a alapján a tanú életének és testi épségének vagy személyes szabadságának védelme, valamint annak érdekében, hogy a tanú a vallomástételi kötelezettségének eleget tegyen, és a vallomását megfélemlítés nélkül tegye meg, a tanút védelemben kell részesíteni. A törvény rendelkezéseit a tanú kihallgatására is megfelelően alkalmazni kell. Tilos olyan kérdések feltevése, melyek a tanú megfélemlítésére alkalmasak lehetnek, valamint fenyegetésként hatnak.²⁹¹

A tanúvédelmi eszközök a tanú személyének (életének, testi épségének vagy személyes szabadságának) védelmét szolgálják. A tanút már a kihallgatás előtt megilleti a védelem, melynek feltétele a bekövetkezett sérelem vagy a sérelem bekövetkezésének lehetősége, továbbá a veszélynek összefüggésben kell lennie a tanúzási kötelezettséggel,

²⁹¹ SZABÓ Krisztián (2012): Tanúvédelem a magyar büntetőeljárásban. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 77–116. o.

vagy annak teljesítésével. A védelemre a tanú a büntetőeljárás bármelyik szakaszában jogosult, de más eljárásban, például szabálysértési vagy polgári eljárásban erre nincs lehetőség. Ha az eljárás során megállapítják, hogy bűncselekmény nem történt, csak szabálysértés vagy fegyelmi vétség valósult meg, akkor az adott eljárásra vonatkozó törvények az irányadók, és nem a büntetőeljárásban rögzítettek.²⁹²

A Be.-ben rögzített tanúvédelmi rendelkezések (zárt adatkezelés, különösen védett tanú, személyi védelem és védelmi program) ismertetése során látható válik, hogy felállítható egy védelmi szint, így az enyhébb védelmi fokozattól, a zárt adatkezeléstől jutunk el a legerősebb védelmi szintig, a védelmi programig.

a) Zárt adatkezelés

Az Alkotmánybíróság 104/2010. (VI. 10.) AB határozata alapján a Be. 96. § (1) bekezdése alkotmányellenes, így azt megsemmisítette. Az Alkotmánybíróság megállapította: az Alkotmány 59. § (1) bekezdésében meghatározott, a személyes adatok védelméhez való jognak megfelelően a büntetőeljárásban a tanúnak – a tanúvédelmi rendszeren belül érvényesülő –információs önrendelkezési joga körébe tartozik, hogy személyi adatainak zárt kezelését kérje. Nincs olyan alkotmányos indok vagy cél, amely miatt a nyomozó hatóságot, az ügyészt, valamint a bíróságot fel kell jogosítani arra, hogy – vizsgálva a tanú fenyegetettségének objektív alapjait és mérlegelve a teljesíthetőséget – a kérelmet megtagadja. (104/2010. (VI.10.) AB határozat)

A Be. 96. § (1) bekezdése alapján a tanú, illetőleg az érdekében eljáró ügyvéd kérelmére vagy hivatalból elrendelheték, hogy a tanú személyi adatait – a nevéen kívül – az iratok között elkülönítve, zártan kezeljék. Kivételesen indokolt esetben a tanú nevének zárt kezelése is elrendelhető volt. Az alkotmányellenes Be. 96. § (1) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lépett:

„(1) A bíróság, az ügyész, illetve a nyomozó hatóság hivatalból elrendelheti, illetve a tanú vagy az érdekében eljáró ügyvéd kérelmére elrendeli, hogy a tanú személyi adatait, kivéve azokat az adatait, amelyek zártan kezelését nem kéri, az iratok között elkülönítve, zártan kezeljék. Ezekben az esetekben a tanú zártan kezelt adatait csak az ügyben eljáró bíróság, az ügyész, illetve a nyomozó hatóság tekintheti meg.”

Jelenleg a bíróság, az ügyész, illetve a nyomozó hatóság hivatalból elrendelheti, míg a tanú vagy az érdekében eljáró ügyvéd kérelmére elrendeli és nem elrendelheti a sze-

²⁹² SOÓS László: (2014): A tanúvallomás In: Belegi József (Szerk.), Büntetőeljárás jog Kommentár a gyakorlat számára I. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest. 528. o.

mélyi adatok zártan kezelését. Tehát az elrendelés lehetősége mint mérlegelés megszűnt. (104/2010. (VI.10.) AB határozat)

Az Alkotmánybíróság határozata szerint: a zárt adatkezelés a tanúvédelmi rendszer első lépcsője. A tanú adatait csak a nyomozó hatóság, ügyész, bíróság ismerheti meg, de a tanú köteles megjelenni és vallomástételi kötelezettségének – ha nincs mentessége – eleget tenni. A büntető felelősségre vonás hatósági személyeit pedig nem akadályozza abban, hogy a tanú adatait pontosan ismerjék, a tanú személyazonosságát ellenőrizzék, vallomásának hitelt érdemlőségét mérlegelni tudják. A büntetőeljárás alá vont személy tisztességes eljáráshoz való joga és a védelemhez való jog szempontjából lényeges, hogy a tanú adatainak zárt kezelése nem korlátozza a terhelt és a védő alapvető eljárási jogainak érvényesülését. A tanú, a terhelt és a védő a tárgyaláson találkoznak, a terhelt és védője hallja a tanú vallomását, a tanúnak közvetlenül kérdéseket tehetnek fel, a vallomásra észrevételt tehetnek, csupán a tanú neve, lakcíme, foglalkozása stb. marad számukra ismeretlen. A terheltnek és a védőnek sem a tisztességes eljáráshoz való jog, sem pedig a védelemhez való jog körében nem merülhet fel olyan, az alkotmányossági megítélés szempontjából releváns érdeke, hogy a tanú személyes adatait megismerjék. (104/2010. (VI.10.)

Az Alkotmánybíróság kiemelte, hogy a tanú, a terhelt és a védő a tárgyaláson találkoznak, a terhelt hallja a tanú vallomását, így lehetséges, hogyha a tanú és a gyanúsított vallomásai egymással ellentétesek, szembesítésre kerüljön sor. Nem kizáró ok a szembesítés esetén, ha a tanú adatainak zárt kezelését kérte, hanem mérlegelési szempont, hogy a tanú védelme szükségessé teszi-e a szembesítés mellőzését. (104/2010. (VI.10.)

Ha a sértett polgári jogi igényt érvényesít, magánfélként lép fel, a zárt adatkezelés szabályai nem érvényesülnek a bizonyítási eljárás befejezése után, mivel kifejezésre juttatja, hogy nem tart igényt az összes személy adatainak titkos kezelésére.²⁹³

A polgári jogi igényt elbíráló határozatban szerepelnie kell legalább a magánfél nevének, azonban az egyéb adatait nem feltétlenül kell feltüntetni, mert a vádlottat arra is lehet kötelezni, hogy a kártérítésként megállapított összeget egy bizonyos számlára fizesse be, tehát a magánfélnek a nevének kívül más adatát nem ismeri meg.²⁹⁴

Az eljárásjogi előírások rendelkeznek a zárt adatkezelésről, mely a legenyhébb védelmi fokozatnak tekinthető. A hatóság (bíróság, ügyészség, nyomozó hatóság) oldaláról lehetőségként jelentkezik, azonban a hatóság a tanú vagy ügyvéd kérelmére elrendeli

²⁹³ BELOVICS Ervin- Tóth Mihály (2013): A bizonyítás a büntetőeljárásban, In: Tóth Mihály (Szerk.), Büntető eljárásjog. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 136. o.

²⁹⁴ SOÓS László: (2014): A tanúvallomás In: Belegi József (Szerk.), Büntetőeljárás jog. Kommentár a gyakorlat számára I. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest. 534. o.

a tanú személyi adatainak zártan kezelését, kivéve azokat az adatokat, melyeknek a zárt kezelését nem kérte. A zártan kezelt adatokat az iratoktól elkülönítve, zártan kezelik, amelyet az ügyben eljáró bíróság, az ügyész, illetve a nyomozó hatóság tekinthet meg. A zárt adatkezelés megszüntetésére a tanú beleegyezésével kerülhet sor.

Ugyanazzal a sorszámmal kell ellátni a jegyzőkönyvet és a tanú nevét, valamint egyéb személyi adatait tartalmazó zárt borítékot. A tanú által aláírt jegyzőkönyv egy példányát borítékban kell elhelyezni, a jegyzőkönyv aláíratlan példányait a nyomozás iratai között kell elhelyezni.

A nyomozási cselekményeknél, ahol a tanú közreműködik, gondoskodni kell, hogy a tanú személyi adatai ne váljanak ismertté.

A jegyzőkönyvet és a zárt borítékot a nyomozó szerv pecsétjével és a kihallgatást végző aláírásával kell hitelesíteni. A nyomozás befejezése után a zártan kezelt adatokba betekintő személy nevét, beosztását, a betekintés idejét tartalmazó lapot az iratokhoz kell csatolni.

A korábbi iratokról a tanú személyi adatainak letakarásával másolatot kell készíteni, és azokat kell az iratok között elhelyezni. Az eredeti iratokat, valamint a személyi adatokat együtt zártan kell kezelni.

A figyelmeztetés a tanúnak az első kihallgatásakor kötelező, a további kihallgatásakor nem kell megismételni.

b) Különösen védett tanú

A különösen védett tanú vallomása okirati bizonyíték, amely az ügyre vonatkozó releváns adatokat úgy tartalmazza, hogy az adatközlő tanú személyére vonatkozóan nem adhat információt. A Legfelsőbb Bíróság a Bf. V. 2.468/2000/7. számú végzésében rámutatott arra, hogy a különösen védett tanú terhelő vallomásának bizonyító ereje eleve nem lehet kisebb, mint a tárgyaláson kihallgatott tanué, és a különösen védetté nyilvánított tanú vallomásának bizonyító erejét és jelentőségét az ügyben feltárt összes többi közvetett és közvetlen bizonyítékkal együtt, összefüggéseiben kell értékelni. A Legfelsőbb Bíróság kifejtette, hogy a büntetőjogi felelősség megállapítható akkor is, ha az ügyben közvetlen bizonyítékként egyedül a különösen védett tanú vallomása áll a bíróság rendelkezésére, de annak, valamint a más bizonyítási eszközökből származó közvetett bizonyítékoknak az értékelése alapján a tényállás kétséget kizáróan tisztázható. (Legfelsőbb Bíróság Bf. V. 2.468/200/7. sz. végzése)

Elsőként a Pest Megyei Bíróság 8. B. 1131/1997/74. számú határozata foglalkozott a különösen védett tanú intézménye bevezetésének indokaival, miszerint azt a bűnözés belső szerkezetének megváltozása, a bűnelkövetők bizonyos rétegeinek rendkívüli agresszivitása, a szervezet előretörése tette szükségessé.

A bíróság az ítéletben rögzíti, hogy az intézmény a tanúk fokozott védelmét szolgálja. „...Az egyik fontos eljárási alapelv a közvetlenség elve, de a nyilvánosság elve is csorbát szenved, hisz a tanú személyes meghallgatására a tárgyaláson nem kerülhet sor és a tanú kiléte sem a vádlott, sem a védő, de még az ítélkező bíró előtt sem ismert. A törvény azonban garanciákat épít be a tanú(k) vallomása hitelt érdemlősége, a vallomás megszerzésének törvényessége tekintetében. Az okirati bizonyíték (jegyzőkönyvi kivonat) tartalmi és formai követelményei mindenben egyeznek a valóságos személy(ek) jegyzőkönyvben rögzített vallomásával, így az bizonyítékként aggálytalanul felhasználható. Ami pedig a különösen védett tanú(k) vallomásának bizonyító erejét illeti: ugyanolyan követelmények állnak fenn, mint a tárgyaláson személyesen vallomást tevő tanúk vallomása valóságtartalma tekintetében. Csupán annyiban szolgálhat bizonyítékkul, amennyiben más bizonyíték vagy bizonyítékok nem cáfolják meg a tartalmát, és a bizonyítandó tények tekintetében logikailag odaillő tartalommal bír(nak).

A védett tanú vallomása okirati bizonyítékot képzett, illetőleg a vallomások tartalmának bizonyító ereje egyéb bizonyítékokkal együtt jelentik a tényállást megalapozó bizonyítékot...” (Pest Megyei Bíróság 8. B. 1131/1997/74. sz. határozat)

Az ítélkezési gyakorlat a különösen védett tanút római számmal jelölte, a nevét elhallgató tanú jelölése arab számmal történt (1., 2., 3. sz. tanú).

A szervezett bűnözői csoportok nem riadnak vissza a tanú megfélemlítésétől, vagy fizikai erőszak alkalmazásától sem. Gyakran problémaként merül fel, hogy ezeknek a bűnügyeknek a felderítése és a bíróság előtti bizonyítása a tanúk közreműködése nélkül szinte lehetetlen, ezt segíti a különösen védetté nyilvánítás lehetősége. A tanú büntetőeljárás során személyében anonim marad, tárgyalásra nem idézhető, illetve nem hallgatható ki, közvetlenül kérdések nem intézhetőek hozzá és nem szembesíthető.²⁹⁵

Ha a tanú kihallgatási jegyzőkönyvében szereplő bizonyíték tárgyi vagy okirati bizonyítási eszközzel is bizonyítható, úgy a tanút nem célszerű kihallgatni, és mellőzhető különösen védetté nyilvánítása. Ha két tanú áll rendelkezésre, akik ugyanarra a tényre vonatkozóan rendelkeznek információval, de az egyik esetében már nem állnak fenn a különösen védetté nyilvánítás feltételei, mert személye, tartózkodási helye ismert a gya-

²⁹⁵ VARGA Zoltán (2009): A tanú a büntetőeljárásban, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 101–115. o.

núsított és a védője előtt, akkor az ismert személyt kell kihallgatni, azonban a védelméről valamilyen formában gondoskodni kell, mivel már a fenyegetésnek ki van téve.²⁹⁶

A tanú különös védetté nyilvánítására a bírósági eljárásban már nem kerülhet sor, csak a vádirat benyújtásig. Ha a tanú személye ismert a terhelt és a védő részére, a tanú különösen védetté nem nyilvánítható, hanem vagy a személyi védelmére vagy a védelmi program igénybevételére adódik alkalom.²⁹⁷

Ha a tanú személyének felfedése esetén a tanú vagy a hozzátartozója élete, testi épisége vagy személyes szabadsága súlyos fenyegetésnek lenne kitéve, különösen védetté nyilvánítható.²⁹⁸

A tárgyalás előkészítése során a tanács elnöke a vádirat kézbesítésével egyidejűleg közli a vádlottal és a védővel, hogy a különösen védett tanú vallomását tartalmazó jegyzőkönyvi kivonatot megtekinthetik, és a tanú különösen védetté nyilvánításának megszüntetését indítványozhatják. (Be. 263. (3) Ha a különösen védett tanú vallomását bizonyítási eszközként akarja felhasználni az ügyész, a tanács elnöke a nyomozási bírótól beszerzi a különösen védett tanú vallomásáról készült jegyzőkönyvet és a tanú különösen védetté nyilvánításáról készült határozatot. A jegyzőkönyvet és a tanú különösen védetté nyilvánításáról készült határozatot kizárólag a bíróság tagjai tekinthetik meg és arról másolat nem adható. (Be. 268. (3) A különösen védett tanúhoz kérdések feltevését lehet indítványoznia a vádlottnak, a védőjének, az ügyésznek, továbbá a tanács elnöke tesz fel kérdéseket. Ha a kérdés indítványozása illetve feltétele megtörtént, akkor a bíróság a különösen védett tanú vallomásáról készült jegyzőkönyv és a tanú különösen védetté nyilvánításáról készült határozat egyidejű visszaküldésével elrendeli, hogy a nyomozási bíró a kérdésekről ismételten kihallgassa a különösen védett tanút. [Be. 268. (4)] A bíróság a tanú különösen védetté nyilvánítását megszünteti, ha a vádlott vagy a védő a különösen védetté nyilvánított tanút megnevezi, vagy a személyét más, kétséget kizáró módon azonosítja. Ebben az esetben az általános szabályok irányadóak a tanú idézésére és kihallgatására. A tanács elnöke, ha szükségesnek tartja vagy indítványozzák, a tanúvédelem más eszközét alkalmazza. [Be. 272. (8)]

²⁹⁶ SOÓS László (2014): A tanúvallomás In: Belegi József (Szerk.), Büntetőeljárás jog. Kommentár a gyakorlat számára I. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest. 542. o.

²⁹⁷ SOÓS László (2014): A tanúvallomás In: Belegi József (Szerk.), Büntetőeljárás jog. Kommentár a gyakorlat számára, 543. o.

²⁹⁸ A különösen védett tanú kihallgatásánál a nyomozási bírón, a jegyzőkönyvvezetőn és a tolmácon kívül jelen lehet: az ügyész, a tanú érdekében eljáró ügyvéd. A nyomozási bírónak fel kell tárnia és szükség esetén ellenőriznie kell: a tanú szavahihetőségét, tudomásának megbízható voltát, a vallomás hitel-érdemlőségét befolyásoló körülményeket. A beszerzett adatokat a kihallgatásról készült jegyzőkönyvben fel kell tüntetni. A jegyzőkönyvről kivonatot kell készíteni, mely tartalmazza: nyomozási bíró nevét, az ügyész nevét, a tanú különösen védetté nyilvánításának tényét, a különösen védetté nyilvánított tanú vallomását.

c.) A büntetőeljárásban részt vevők személyi védelme

A bíróság tanácsának elnöke, az ügyész, valamint a nyomozó hatóság kezdeményezheti különösen indokolt esetben terhelt, védő, sértett, egyéb érdekelt, egyéb érdekelt képviselője, tanú, szakértő, szaktanácsadó, tolmács, hatósági tanú, a felsoroltak valamelyikére tekintettel más személy védelemben részesülését (pl. barát, kolléga). A kérelem előterjeszhető az eljárást folytató bíróságnál, ügyésznél, illetőleg nyomozó hatóságnál, továbbá a szóbeli kérelmet jegyzőkönyvbe kell foglalni. A bíróság, az ügyészség, a nyomozó hatóság és a büntetés-végrehajtási intézet állományába tartozó személy, illetve reájuk tekintettel más személy személyi védelmét a bíróság elnöke, az ügyészség, illetőleg a nyomozó hatóság vezetője és a büntetés-végrehajtási intézet parancsnoka kezdeményezheti, tehát ez egy lehetőségként jelenik meg.

A személyi védelemmel kapcsolatos iratokat a büntetőügy iratai között kell elhelyezni, a kérelem és a kezdeményezés tárgyában hozott döntés kivételével az iratokat zártan kell kezelni. [Be. 98. § (1) (2) (3) (4)] A személyi védelemben részesíthető a büntetőeljárásban részt vevő és a hatóság tagja, továbbá a védelem alkalmazható a büntetőeljárás tartama alatt, illetve a büntetőeljárás befejezését követően. A büntetőeljárás során a személyi védelmet csak akkor lehet elrendelni, illetve fenntartani, ha azt a jogosult szerv kezdeményezte, továbbá a fenyegetett helyzetben lévő személy hozzájárulása is szükséges. A védelem elrendeléséről a kezdeményezőt is értesíteni kell.²⁹⁹

A személyi védelem elrendelésének feltételei fenyegetett helyzetben lévő személy esetén akkor állnak fenn, ha

- személy elleni erőszakos, vagy

- közveszélyt okozó bűncselekményt követtek el, vagy valószínűsíthető, hogy ilyen bűncselekményt követnek el a büntetőeljárás alatt, részvétele miatt, büntetőeljárás jogai érvényesítésének, kötelezettségei teljesítésének akadályozása, megghiúsítása végett. A büntetőeljárás befejezése után is elrendelhető a személyi védelem, ha személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó bűncselekményt követtek el, vagy a fenyegetett helyzete összefüggésbe hozható a büntetőeljárásban való részvételével.³⁰⁰ A személyi védelem kiterjedhet a magánlakásnak vagy egyéb tartózkodási helyének védelmére, közlekedési útvonalának, illetve a büntetőeljárási és más hatósági cselekményeken való biztonságos részvételének biztosítására.³⁰¹

²⁹⁹ 34/1999. (II. 26.) Korm. Rendelet 6. § (4)–(5)

³⁰⁰ 34/1999. (II. 26.) Korm. Rendelet 7. § (1)–(2)

³⁰¹ A személyi védelemnek különböző módjai vannak, melyek igazodnak az elkövetett vagy elkövetni kívánt bűncselekményhez, így a személyi védelem különösen rendszeres járőrszolgálattal, technikai

A személyi védelemre jogosult még a hatósági tanú is. A személyi védelem kezdeményesének vagy elrendelésének nem feltétele, hogy a személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó bűncselekményt jogerősen megállapítsák. A Be. alapján szabályozott tanúvédelmi eszközök csak a büntetőeljárásban meghatározott tanúra vonatkoznak. A tanúvédelmi program és a személyi védelem személyi hatálya eltér. A személyi védelem a terheltre, védőre, a sértettre, az egyéb érdekeltre, a sértett és az egyéb érdekelt képviselőjére, a tanúra, a szakértőre, a szaktanácsadóra, a tolmácsra, a hatósági tanúra, a bíróságra, az ügyészségre, a nyomozó hatóság és a büntetés-végrehajtási intézet állományába tartozó személyekre, továbbá a felsoroltak valamelyikére tekintettel más személyre, valamint a pártfogóra terjed ki. Ezzel szemben a védelmi program a terhelt, a sértett, a tanú illetve ezek hozzátartozója, továbbá az érintettre tekintettel fenyegetett helyzetben lévő más személyre terjed ki.³⁰²

d.) A tanúvédelmi programban részt vevő személyek védelme

A tanú védelmét szolgáló intézkedések legmagasabb szintje a tanúvédelmi programban való részvétel. Az Országgyűlés 2001. november 12-én fogadta el a 2001. évi LXXXV. törvényt a büntetőeljárásban résztvevők, az igazságszolgáltatást segítők Védelmi Programjáról (a továbbiakban: Tvdt.). A törvény célul tűzte ki, hogy védelmet nyújtson a büntetőeljárásban részt vevő, az igazságszolgáltatást segítő, továbbá azokkal közeli kapcsolatban álló személyek számára. További célként jelent meg, hogy a fenyegetett helyzetben lévő személy segítse a bűnözés (különösen a kiemelkedő súlyú, elsősorban a szervezeten elkövetett bűncselekmények) elleni küzdelmet, a bűnüldözés, az igazságszolgáltatás érdekeinek hatékony érvényesítését.

A megállapodás megköthető a büntetőeljárás alatt, illetve a büntetőeljárás befejezését követően a kiemelkedő súlyú bűncselekménnyel összefüggő büntetőeljárásban részt vevő, a hatósággal együttműködő tanúval, sértettel vagy terhelttel. A Tvdt. rendelkezései alapján kiemelkedő súlyú bűncselekménynek tekinthető különösen az a bűncselekmény, amelynél felismerhetők a szervezett bűnözés vagy a nemzetközi bűnözés ismérvei, vagy amelynek tárgya a terrorizmussal, zsarolással, pénzmosással, kábítószer- vagy

eszközzel, folyamatos hírösszeköttetés megteremtésével, védőruházat biztosításával, őrszemélyzettel, illetve őrszemélyzettel biztosított vagy rendvédelmi szerv kezelésében lévő helyen látható el.

³⁰² SOÓS László: (2014): A tanúvallomás In: Belegi József (Szerk.), Büntetőeljárás jog. Kommentár a gyakorlat számára I. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest. 545. o.

fegyverkereskedelemmel, prostitúcióval, pedofiliával, valamint az ezekkel összefüggésben elkövetett élet és testi épség elleni bűntettel kapcsolatos.³⁰³

A programban a meghatározott személyek hozzátartozói, továbbá más személyek is részt vehetnek, amennyiben a fenyegetett helyzetben lévő személy vagy az érintett méltányolható helyzete indokolja és a védelem céljával összeegyeztethető.

A megállapodás kötésének kezdeményezését kérheti a fenyegetett helyzetben lévő személy, illetve a nyomozó szerv, ügyész vagy az eljáró tanács elnöke önállóan is.

A Tvd. alapján a megállapodás megkötését a büntetőeljárás tartama alatt az ügyész egyetértésével az a nyomozó szerv, továbbá ügyész vagy az eljáró tanács elnöke (egyes bíró) kezdeményezheti, amely előtt a büntetőeljárás folyik.

A büntetőeljárás befejezését követően a megállapodás megkötését az a nyomozó szerv kezdeményezheti, amely előtt a büntetőeljárás folyt. A büntetés-végrehajtási intézetben fogvatartott esetében a megállapodás megkötését a büntetés-végrehajtási intézet, az ügyész, illetve a büntetés-végrehajtási bíró is kezdeményezheti.³⁰⁴

A program megszűnik, amennyiben a védelem feltételei már nem állnak fenn, az érintett, vagy a megállapodás megkötésére jogosult személy a védelemről lemond.

A tanúvédelmi programban részt vehet a terhelt, a sértett és a tanú. A résztvevőt a védelmi szervén keresztül kell idézni, illetőleg értesíteni, vagy más hivatalos iratot a védelmi szerv által kell kézbesíteni. A részt vevő személy a büntetőeljárás során az eredeti adatait közli, míg az állandó vagy tartózkodási helyének a védelmét ellátó szerv címét adja meg. A védett személy adatait tartalmazó iratokról másolat vagy személlyel kapcsolatosan felvilágosítás csak akkor adható, ha a védelmét ellátó szerv engedélyezte. A tanú és a terhelt megtagadhatja a vallomást olyan adatra nézve, mellyel az új személy-

³⁰³ A törvény azonban konjunktív feltételeket fogalmaz meg: a már megtett vagy megtenni kívánt vallomás a kiemelkedő súlyú bűncselekmény lényeges körülményeire, bünszervezet összetételére, tevékenységére, bünszervezettel fenntartott kapcsolatára, bünszervezet által tervezett vagy elkövetett bűncselekményekre vonatkozik (bünszervezet vagy súlyos bűncselekmény esetén); a tényállás felderítését, bizonyítását, az elkövető kilétének megállapítását és felelősségre vonását jelentősen segítette vagy segítheti a vallomása, és ha megalapozottan feltehető, hogy más módon a bizonyíték beszerzése kilátástalan vagy aránytalanul nagy nehézséggel járna, és a bizonyíték beszerzése valószínűsíthető (a vallomás jelentős segítséget jelent és az nem pótolható más bizonyítékkal), a büntetőeljárásban való részvétele miatt, illetve a büntetőeljárás jogai érvényesítésének, kötelezettségei teljesítésének akadályozása, illetve megghiúsítása végett ellene személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó bűncselekményt követtek el vagy valószínűsíthető, hogy ellene ilyen bűncselekményt követnek el (fenyegetettség fennállása), az érintett védelme a személyi védelem keretében nem biztosítható, ezért különleges óvintézkedések alkalmazása szükséges.

³⁰⁴ A Szolgálat a következő különleges óvintézkedéseket alkalmazhatja: lakóhely, tartózkodási hely megváltoztatásával az érintett biztonságos helyen való elhelyezése (elköltöztetése), illetve a Programba bevont fogvatartottnak az elhelyezésül szolgáló büntetés-végrehajtási intézetből másik büntetés-végrehajtási intézetbe történő átszállítása (költöztetés és a BV intézetek közötti átszállítás); személyi védelem igénybevétele; nyilvántartásokban adatzárlat elrendelése, illetve a nyilvántartott adatokkal kapcsolatos megkeresések jelzésének előírása (adatzárlat és az adatkérések jelzése); névváltoztatás; a személyazonosság megváltoztatása; a nemzetközi együttműködésben való részvétel.

azonosságára, új lakóhelyére vagy tartózkodási helyére következtetni lehetne. Be. 98/A.)A tanúvédelmi rendelkezések körében a tanúvédelmi program alkalmazása – figyelembe véve a foganatosítható óvintézkedéseket – a katona tanú esetében a katonai bűnügyben vagy a „rendes” büntetőeljárásban akkor lehetséges, ha a tanú feladja katonai szolgálathoz kötődő hivatását.³⁰⁵

4.5.2. A tanúvédelem egyéb lehetőségei

A tanúvédelem további lehetőségeként lehet alkalmazni az alábbi szempontokat, melyek nem kaptak a Be.-en belül külön helyet a tanú védelme cím alatt.

Védelmi szempontból a hatóságoknak különböző eszközök állnak a rendelkezésére:

- a tanú írásban tegyen vallomást,
- szembesítés mellőzése,
- felismerésre bemutatás során alkalmazott intézkedések,
- előzetes letartóztatás elrendelése a tanú védelme érdekében,
- védő kizárása,
- távoltartás elrendelése,
- tanú zárt távközlő hálózat útján történő kihallgatása,
- értesítés mellőzése egyes nyomozási cselekményeknél,
- zárt tárgyalás a tanú érdekében,
- tanú befolyásolására alkalmas kérdések tilalma,
- vádlott eltávolítása a tárgyalóteremből,
- ügyvéd jelenléte a tanúkihallgatáson,
- értesítés mellőzése,
- sértett helyettesítése,
- a katonai büntetőeljárás sajátos tanúvédelmi rendelkezése,
- továbbá megemlítésre méltó az anonimitás megőrzését képviselő telefontanú program.

Összegzésként megállapítható, hogy a tanú megfélemlítésének kockázata bizonyos területeken, mint a szervezett bűnözés, növekszik. A felsorolt tanúvédelmi rendelkezések szemléltetik, hogy milyen eszközök állnak rendelkezésre, melyek a tanú védelmét érin-

³⁰⁵ HAUTZINGER Zoltán (2009): A katona tanú védelme, In: Mészáros Bence (Szerk.), A tanú védelmének elméleti és gyakorlati kérdései, 2009., Pécsi Tudományegyetem, Gazdasági Büntetőjogi Kutatóintézet, Pécs, 88-89. o.

tik, illetve a nyomozás eredményességéhez nagymértékben hozzájárulnak. A tanúvallomásban található adatok alapján lehetőség nyílik eljárási cselekmények lefolytatására, kényszerintézkedés végrehajtására. Amennyiben az érdemleges, releváns információval rendelkező személy nem tenne vallomást, és a vallomásával szolgáltatott bizonyíték pótolhatatlan lenne, akkor nagy valószínűséggel akadályba ütközne a felderítés.

A vizsgált eszközök használata hozzájárulhat ahhoz, hogy a tanú befolyásmentesen tegyen vallomást, és a hatóság legtöbbször szabadon dönthet a használatukról.

A tanút arra kell ösztönözni, hogy a bűncselekménnyel kapcsolatos információkat hozza a hatóság tudomására, tegyen vallomást, és szükséges esetén éljen a hatóság védelmi lehetőségével, mely megvédi őt mindennemű megfélemlítéstől.

A tanúvédelem szükségessége általában a terrorizmussal, a szervezett bűnözéssel, a kábítószer-kereskedelemmel elkövetett bűncselekményekkel, illetve a kiemelt bűncselekményekkel kapcsolatosan merül fel.³⁰⁶

Ha a tanúk többsége rendelkezne információval a védelem eszközeiről, feltehetően többen tennének tanúvallomását.

Ezt támasztja alá a telefontanú program is, hiszen az állampolgárok többsége tudja, hogy anonimként is tehetnek bejelentését, védelmük biztosítása mellett. A bejelentés során bűncselekményekről közölnek információt, de nem szeretnének személyesen a hatóságnál megjelenni és vállalni a személyazonosságukat. A beérkezett információt bizalmasan kezelik, azonban a nyomozást megnehezíti, hogy a bejelentő tanúvallomást nem tett, csak tájékoztatóul szánta az információt. Ez időben veszteséget eredményezhet, mivel gyakran a bejelentők anonimak maradnak, valamint a további hírszerzési lehetőség megszűnik, és nincs lehetőség az információ pontosítására. Fontos lenne az egyéb védelmi eszközöket a bűnmegelőzési programokban megjelentetni a telefontanú program mellett, mert így feltehetően többen vállalnák személyazonosságukat, és így a vallomásuk bizonyítási eszközként felhasználható lenne, és a kihallgatást nyomban követhetné az eljárási cselekmények lefolytatása is. Az anonim telefontanú bejelentők nagy része az eljárásba bevonható lehetne, és további információval tudná segíteni a nyomozó hatóságok munkáját a nyomozások során.

Az eredményes tanúvédelemmel fel lehetne lépni a bűnözéssel szemben, mivel a bűnözés szervezettsége igényli a tanúvédelmi eszközök használatát a bűnüldözésben.

A szervezett bűnözés elleni küzdelem során jól hasznosítható intézmény a tanúvédelem valamennyi eszköze.

³⁰⁶ R (97) 13. számú ajánlása tanúk megfélemlítése és a védelemhez való jogról

4.6. A titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzés³⁰⁷

A hagyományos nyomozati eszközök és módszerek a kiemelt ügyek (bűncselekmények) felderítésekor illetve bizonyításakor, valamint a szervezett bűnözés elleni küzdelem során kevésnek bizonyulhatnak, ezért fontos szerepet kaphatnak a különleges eszközökkel titokban, konspiráltan beszerzett információk, melyek később a bizonyítás során bizonyítékként jelenhetnek meg. A veszélyes és a nehezen felderíthető ügyek megkövetelik, hogy a jogállam hatékony eszközöket dolgozzon ki, amennyire lehet, ez a hatékony eszközrendszer a titkos információgyűjtés illetve a titkos adatszerzés.³⁰⁸

A szervezett bűnözői csoportok a tudomány és a technika fejlődésével lépést tartanak, tevékenységük, munkamódszerük konspiráltabbá vált, ezért a klasszikus nyomozati módszerek többnyire nem vezetnek eredményre velük szemben. A szervezett bűnözői körök működése legtöbbször látenciában marad, és a szervezet egy részét (egyres tagokat) lehet csak eljárás alá vonni, mivel a felderítésüket akadályozza a kifinomult, jól szervezett tevékenység. A bűnszervezet felső vezetőit rendszerint nem vonják felelősségre, mivel az alsó, illetve a középső szinten elhelyezkedő személyek a felső vezetőt, illetve a vezetőket nem ismerik. Egy vagy több személy kiválása, eljárás alá vonása nem akadályozza a szervezet megújulását.

A bűnszervezetek feltérképezéséhez, a tagok által elkövetett vagy elkövetni kívánt bűncselekmények felderítéséhez ezért szükséges és indokolt a „rejtett eszközök” bevezetése. A szervezett bűnözésen belül elhelyezkedő terrorizmus elleni küzdelem sem képzelhető el titkos információ nélkül. A titkos eszközök, erők és módszerek alkalmazása nélkül előfordulhat, hogy egyes kiemelt bűncselekmények felderítése és bizonyítása, valamint az elkövetők felelősségre vonása lehetetlenné válhat. A társadalom védelme indokolja a bűncselekmény felderítését, az elkövető felkutatását.

A legveszélyesebb bűnözői formák egyike a szervezett bűnözés, mely elleni küzdelem leghatékonyabb eszköze a titkos információgyűjtés, illetve a titkos adatszerzés. A titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzés az Alaptörvényben és a nemzetközi egyezményekben rögzített emberi jogokat sért, így például a személyi szabadsághoz, a magánlakás sérthetlenségéhez, a magántitok és a személyes adatok védelméhez való

³⁰⁷ A büntetőeljárásról szóló 2017. évi CX. törvényt az Országgyűlés elfogadta, 2017. június 13-i ülésnapján, amely a kérdéses témakörben jelentős változásokat fog maga út vonni, mivel az új szabályozás megszünteti a titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzés kettőséget, a titkos információgyűjtés és adatszerzés eszközei és módszerei egységesen kerültek szabályozásra a törvényben. (2017. CX. törvény indoklása, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/4/id/A1700090.TVI/lr/chain39> (2017. 06. 28.))

³⁰⁸ TREMMEL Flórián (2006): Bizonyítékok a büntetőeljárásban, Dialógus Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2006., 168. o.

jogot, a biztonsághoz való jogot, ezért szabályozása garanciarendszer kiépítését követeli meg, valamint az ellenőrző folyamat létrejöttét igényli az önkényes alkalmazással szemben. A büntetőeljárásnak meg kell felelnie a jogszerűség követelménye mellett az alkotmányosságnak is. Ahhoz, hogy a szervezett bűnözői körökkel szemben hatékonyan fel tudjon lépni a hatóság, a megfelelő jogszabályi környezet elengedhetetlen.

4.6.1. A titkos információgyűjtés, a titkos adatszerzés alkalmazása során felmerülő egyes kérdések

A titkos adatszerzés alkalmazásának akkor van helye, ha a Be. 202. § (6) bekezdése alapján *megalapozottan feltehető, hogy más módon a bizonyítékok beszerzése kilátástalan, vagy aránytalanul nagy nehézséggel járna, és a titkos adatszerzéssel a bizonyíték beszerzése valószínűsíthető.* A fenti bekezdés alapján a titkos adatszerzés alkalmazásának három alapkövetelménye van: a szükségesség, az arányosság és az eredményesség valószínűsége. Ezek a feltételek konjunktívák, azaz mindháromnak fenn kell állnia az alkalmazáskor, ha valamelyik hiányzik nem alkalmazható a titkos eszköz.

Az Rtv. nem tartalmaz hasonló korlátozó rendelkezést a bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés esetén, mint a Be. említett rendelkezése.

A hatóság a kapott, beérkezett információ valóságtartalmát és hitelességét értékeli, amelynek során szűrő-kutató munkát, ellenőrzést végezhet az adatbázisokban.³⁰⁹ Az ellenőrzés lefolytatására különböző adattárak is rendelkezésre állnak. Amennyiben a korábban kapott információk ellenőrzése megerősíti, hogy büntetőeljárás (továbbiakban: nyílt eljárás) nincs folyamatban, a nyomozó hatóság az Rtv. alapján a bírói engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtés elrendelését kezdeményezheti.³¹⁰

A nyomozó hatóság látókörébe legtöbbször olyan szervezett bűnözői kör kerül, melynek tagjai konspiráltan követnek el súlyos bűncselekményeket, azonban a hatóság előtt ezek a személyek általában nincsenek azonosítva. A nyomozó hatóság általában a „munkaszervezet felépítéséről, a munkatelefonszámokról” nem rendelkezik információval. A rendőrség a bűncselekmények elkövetésének megelőzése, megakadályozása, felderítésére, megszakítása érdekében titkos információgyűjtést rendelhet el.

A titkos információgyűjtés során a beszerzett adatok birtokában indokoltá válhat az elrendelést követően külső bírói engedélyhez kötött különleges eszköz alkalmazása a nyomozó hatóság kérelmezésére. A bírói engedélyhez kötött különleges eszköz alkal-

³⁰⁹ A gyanú megállapíthatósága érdekében elsődleges információ-ellenőrzés történik.

³¹⁰ A TIGY elrendelést megelőzően vizsgálják továbbá, hogy nem ütközik-e más szerv által folytatott titkos információgyűjtéssel a párhuzamos eljárások kizárása érdekében.

mazásának a végső eszköznek kellene lennie, amit meg kellene előznie a bírói engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtésnek. Legtöbbször megalapozott a bírói engedélyhez kötött különleges eszköz (pl. telefonlehallgatás) használata a titkos információgyűjtés elrendelését követően haladéktalanul például az életet, a testi épséget veszélyeztető bűncselekmények, illetve más súlyos bűncselekmények esetén, amikor az idő múlásának jelentős szerepe van (a bűncselekmény felderítésében, megelőzésében, megszakításában).³¹¹

A titkos információgyűjtés során az ügyész szerepe kevésbé érvényesül, hiszen az engedélyhez kötött titkos eszköz alkalmazásánál a nyomozó hatóság terjeszti elő a kérelmet a bíróság felé. Kérdésként merül fel, hogy a bírói engedélyhez nem kötött titkos eszközökkel beszerzett adatok hitelessége, hitelt érdemlősége mennyire bizonyítható, mivel a jogkorlátozó eszközöket a nyomozó hatóság igazságszolgáltatási kontroll nélkül alkalmazta.

A bírói engedélyhez kötött eszközök tekintetében a rendőrség (nyomozó hatóság) a titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzés keretében az érintett tudta nélkül a Be. és az Rtv. rendelkezései alapján:

- a magánlakásban történeteket technikai eszközök segítségével megfigyelheti és rögzítheti,
- postai küldeményt, valamint azonosítható személyhez kötött zárt küldeményt felbonthat, ellenőrizhet, és azok tartalmát technikai eszközzel rögzítheti,
- elektronikus hírközlési szolgáltatás útján továbbított kommunikáció tartalmát megismerheti, az észlelteket technikai eszközzel rögzítheti, valamint
- számítástechnikai eszköz vagy rendszer útján továbbított, vagy azon tárolt adatokat megismerheti, rögzítheti és felhasználhatja.

Az Rtv. lehetővé teszi a nyomozó hatóságnak kizárólag titkos információgyűjtés során bírói engedély alapján a nyomozás elrendeléséig, *hogy magánlakást titokban átkutasson, és az észlelteket technikai eszközzel rögzítse*. A Be. ezzel ellentétben a titkos adatszerzés során nem rendelkezik a magánlakás titokban történő átkutatásáról.

A Be. által szabályozott házkutatás pedig akkor tartható, ha megalapozottan feltételezhető, hogy az a bizonyítási eszköz megtalálására vezet.

A titkos információgyűjtés keretében a rendőrség hatáskörrel és illetékességgel rendelkező felderítő szervének vagy nyomozó hatóságának vezetője terjeszti elő a különle-

³¹¹ Amennyiben indokolatlanul kerül sor első lépcsőként a bírói engedélyhez kötött eszköz használatára, úgy az érintett személyek alapvető emberi jogai sérülhetnek.

ges eszköz alkalmazása iránti kérelmet, amelyet a nyomozó hatóság székhelye szerint illetékes járásbíróságnak a törvényszék elnöke által kijelölt bírása engedélyezi.³¹²

A nyomozó hatóság szabadon mérlegelhet, hogy mikor indít titkos információgyűjtést, figyelembe véve az Rtv. rendelkezéseit, és szabadon mérlegelhet, hogy a rendelkezésre álló adatok alapján indít-e büntetőeljárást vagy sem, azonban sok esetben a realizálás előtt kötelező konzultáció(k) történik, történnek az ügyészséggel. Az ügyészség és a nyomozó hatóság szorosabb együttműködésére lenne szüksége, mivel a rendőrség részben önállóan végez titkos információgyűjtést az Rtv. alapján, és részben az ügyész engedélyével a büntetőeljárás alapján³¹³.

A rendőrség a büntetőeljárás során előterjesztést írhat a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező ügyészségnek a titkos adatszerzés indítványozására, és az ügyészség a jogszabályi feltételek fennállása esetén indítványozhatja a nyomozási bírónál a titkos adatszerzés elrendelését.

Az Rtv. szerinti titkos információgyűjtés során így részben érvényesül csak az igazszolgáltatás ellenőrző szerepe, mivel az ügyész ellenőrzési, felügyeleti szerepe hiányzik. A titkos adatszerzés elrendelésekor azonban az ügyésznek központi szerepe van, hiszen a nyomozó hatóság az ügyészségen keresztül jut el a bírósághoz, és az ügyész indítványozza a titkos adatszerzést.

Az ügyészség ellenőrzési lehetőségét a titkos információgyűjtés során biztosítani kellene, hogy jogkorlátozó eszközöket igazszolgáltatási kontroll nélkül a nyomozó hatóság ne alkalmazzon.³¹⁴

³¹² 1994. évi XXXIV. törvény 70. §. (1) bek., 71. § (1) bek. A különleges eszközök alkalmazása iránti kérelemről részletesebben a különleges eszközök és módszerek engedélyezéséről és igénybevételéről szóló 26/1999. (VIII.13.) BM rendelet rendelkezik.

³¹³ Be. 178. § (1) A nyomozó hatóság a büntetőeljárás megindítása után annak megállapítására, hogy vannak-e bizonyítási eszközök, és ezek hol találhatóak, adatszerzést végezhet, ennek során igénybe veheti a bűnüldöző szervek külön törvényben meghatározott bűnüldözési adatkezelési adatbázisait, a megkeresésre (71. §) vonatkozó szabályok szerint bárkitől okiratok és adatok rendelkezésre bocsátását, valamint felvilágosítás adását, a feljelentő vagy a sértett állami, helyi önkormányzati szerv, köztisztviselő, gazdálkodó szervezet, alapítvány, közalapítvány vagy egyesület vezetőjétől, illetőleg a vizsgálatra jogosult szervtől vizsgálat tartását és a kár megállapítását kérheti, a bűncselekmény helyszínét megtekintheti, szaktanácsadót vehet igénybe, és a megszerzett adatokat ellenőrizheti. A nyomozó hatóság az adatszerzés során fénykép vagy más adathordozón rögzített kép bemutatásával személyt vagy tárgyat kiválasztathat, illetőleg a bemutatott személyről vagy tárgyról felvilágosítást kérhet.

(2) A nyomozó hatóság az adatszerző tevékenysége során az ügyész engedélyével a nyomozó hatóság olyan tagját is igénybe veheti, aki e minőségét leplezi (fedett nyomozó), valamint a reá irányadó törvény szerint más, bírói engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtést is végezhet.

Be. 76. § 2) A büntetőeljárásban fel lehet használni azokat az okiratokat és tárgyi bizonyítási eszközöket, amelyeket valamely hatóság – jogszabályban meghatározott feladatainak teljesítése során a hatáskörében eljárva – a büntetőeljárás megindítása előtt készítet, illetőleg beszerzett.

³¹⁴ A külső engedélyhez kötött eszközök a titkos információgyűjtés során, az engedélyben megjelölt szoros időbeli korlátok között alkalmazhatók. A végrehajtását végző titkosszolgálat az engedély alapján végezheti adatok megfigyelését és rögzítését. A meghatározott időtartamon kívül eső titkos információgyűjtés, adatszerzés eredménye pedig, a Be. 78. § (4) bekezdése alapján, mint más tiltott módon szerzett bizonyíték, nem értékelhető bizonyítékként.

A rendőrség, ha a titkos információgyűjtést befejezi vagy megszünteti, nem köteles értesíteni a különleges eszközt engedélyező bírót, és szabadon dönt a titkos információgyűjtés, illetve a különleges eszköz használatának a megszüntetéséről. A különleges eszközt engedélyező bírónak nincs jogköre az eljárás megszüntetésére, de az Rtv. lehetővé teszi, hogy a *külön engedélyhez kötött titkos információgyűjtés során rögzített adatokat az engedélyező bíró megismerhesse.*

Az ügyészség a büntetőeljárás megindítása előtt nem biztos, hogy tud a titkos információgyűjtésekről, amit nem ő engedélyezett vagy hagyott jóvá. Az ügyészség ellenőrzési lehetőségét a nyomozó hatóság fölött elveszíti.³¹⁵

Ritter Ildikó 2007 és 2011 között a kínálati oldali kábítószer-bűncselekmény miatt induló eljárásokat vizsgálta, amely során *a megkérdezett ügyészek nyolcvanhat százaléka nyilatkozta problémaként a titkos információgyűjtés tényének és tartalmának megismerésével kapcsolatos hiányt, illetve a nyomozó hatóság információ-visszatartásával összefüggő bizonyítási problémákat.* A jogszabály lehetővé tenné a megismerést, azonban a *jogalkalmazók jelentős része nem él a minősített adat megismerésének lehetőségével.*³¹⁶

„[...]A rendőrség pedig továbbra is „ül” még a titkos információgyűjtés tényén. Ha nem szükséges, nem tárja fel az ügyész előtt, de kérésre ma már jellemzően tájékoztat (a tényről legalábbis). A vádhatóság számos esetben nem szerez tudomást arról, hogy kínálati oldali kábítószer-bűncselekmény felderítésekor a nyomozó hatóság operatív eszköz(öke)t alkalmazott az információgyűjtésre. (Megjegyzés: Feltehetően más bűncselekmény vonatkozásában is előfordul, hogy a nyomozó hatóság nem értesíti az ügyészt.)

A másik alapprobléma a bűnügyi célú titkos információgyűjtéssel kapcsolatos társadalmi kontroll hiánya. A 2011. évi CLXIII. törvény 16. § (1) bekezdésének b) pontja értelmében az ügyész köteles biztosítani, hogy „...senkit törvénytelen jogfosztás, korláto-

A tiltott módon beszerzett bizonyítékot a bizonyítás során nem lehet bizonyítékként figyelembe venni, továbbá a Btk. a jogosulatlan titkos információgyűjtés vagy adatszerzést büntetni rendeli. Nem használható fel bizonyítékként a büntetőeljárás során a provokáció következtében beszerzett adat sem, mivel az adott személy felbujtói magatartást tanúsít.

Azonban a megbízhatósági vizsgálat alkalmazását, figyelembe véve a rendőrség belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerve kijelöléséről, valamint feladatai ellátásának, a kifogástalan életvitel ellenőrzés és a megbízhatósági vizsgálat részletes szabályainak megállapításáról szóló 293/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet 10. § (2) bekezdését, mely alapján: *ha a vizsgálat során alkalmazott módszerként a vizsgálatot végző személy szabálysértés vagy bűncselekmény elkövetését tervezi, akkor a részletes terv tartalmazza annak indokát és az elkövetési magatartás részletes leírását.* Nemzeti Védelmi Szolgálat eljáró tagja a vizsgálat során a célszemélyt bűncselekmény elkövetésére is felbujthatja, és a felbujtott személy büntetőjogi felelősségre vonható. Az így beszerzett terhelő bizonyítékoknak a büntetőeljárásban való felhasználást nem tiltja a büntetőeljárás törvény.

³¹⁵ BEJ CZI Alexa (2011): A titkos felderítés hatékonysága és törvényessége. Belügyi Szemle, 2011/7–8., 162–163. o.

³¹⁶ RITTER Ildikó (2014): Büntető igazságszolgáltatás a kábítószerpiac ellen. Belügyi Szemle, 2014/9. 5–31. o.

zás vagy zaklatás ne érjen”. De hogyan tegyen ennek eleget, ha a bűnüldözés egy fázisa, a bűnügyi célú titkos információgyűjtés számos esetben a tudomása nélkül zajlik, és nincs semmiféle felügyeleti joga a jogi követelmények teljesítése tekintetében a titkos információgyűjtés során[...-]”³¹⁷

„Az ügyész egy libikókán a statikus középső nehezék. Jó esetben ismeri egyik oldalt is, és a másikat is, azaz a rendőrség tevékenységét és gondolkodását, és a bírót, bíróságot is. Tudja milyen bizonyítékokra, adatokra, információkra lenne szükség ahhoz, hogy a bíró úgy ítélhesse meg a vonatkozó cselekményt, ahogy az a maga valójában létezik.”

Amennyiben az ügyészt a titkos információgyűjtésbe bevonnák, hatással lehetne a sikeres vádképviseletre, valamint megalapozhatná a vád eredményességét, mivel az ügyész tudná, mire van szüksége és azt is, hogy a felderítő és a nyomozó azt hogyan tudná beszerezni.³¹⁸

Indokolt lenne az ügyészi felügyeletet beiktatni a bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtésnél is, mely során az ügyész indítványozná a bírói engedélyhez kötött különleges eszköz használatát. A titkos információgyűjtés során csak részben valósul meg az igazságszolgáltatási kontroll, mivel az engedélyezésben nem vesz részt az ügyész³¹⁹. További problémaként merülhet fel, hogy az ügyészség nem minden esetben értesül a titkos információgyűjtésről, ha a rendőrség a titkos információgyűjtést lezárja (nyomozást nem rendel el, feljelentést nem tesz), és akár az ott beszerzett adatok az adott vagy más bűnügyben a későbbiekben segítségül szolgálhatnak.³²⁰

³¹⁷ RITTER Ildikó (2014): Büntető igazságszolgáltatás a kábítószerpiac ellen, 12–13. o.

Továbbá a tanulmány 13. oldalán idézi az alábbiakat: „az ügyészi felügyelet nélküli titkos nyomozásban nincsenek biztosítékok arra, hogy egyfelől alaptalanul senki ne legyen gyanúsítható, hogy másfelől a bűncselekmény elkövetője ne kerülhesse el a felelősségre vonást, de arra sem, hogy senki ne váljon provokáció áldoztává. Az előbbieken felsorakoztatott követelmények teljesítése, de lege ferenda olyan jogi megoldástól várható, ami egyértelművé teszi, hogy bűnüldözési célú titkos felderítés csak a nyomozóhatósági jogkör birtokában végezhető, a szabályozás pedig a büntetőeljárás feladata...” Finszter Géza – Mészáros Ádám (2010): A titkos felderítés új szabályozása. Kézirat. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest.

³¹⁸ Ritter Ildikó (2014): Büntető igazságszolgáltatás a kábítószerpiac ellen, 19. o.

³¹⁹ A titkos információgyűjtés során részben, a különleges eszköz engedélyezésekor érvényesül az igazságszolgáltatási bírói kontroll. Az igazságszolgáltatási kontroll problémaköre, hogy a beszerzett információ alapján az ügyész lenne jogosult dönteni, hogy bűncselekmény gyanúja van-e, kell-e nyomozást folytatni vagy sem, élni kíván-e az állam büntetőjogi igényével vagy sem.

³²⁰ A rendőrség által végzett titkos információgyűjtés során releváns adatok merülhetnek fel konkrét bűncselekmény elkövetésére, annak időpontjára és helyére, majd ezt követően a rendőrség az információ ellenőrzése során a bűncselekményt elkövető személyeket tetten érheti és elfoghatja, és megindulhat a büntetőeljárás. Ebben az esetben nem a felderítő szerv tett feljelentést, és nem maga rendelte el nyomozást, hanem a felderítő szerv intézkedésével indul meg a büntetőeljárás, melyet a hatáskörrel és illetékes rendelkező hatóság fog lefolytatni. A felderítő szerv rendőri jelentést készít az elfogásról, az előállításról, és a bűncselekmény gyanúja alapján megindul a büntetőeljárás. Ebben az esetben előfordul, hogy a felderítő szerv „szabadon mérlegel”, és nem látja szükségesnek az illetékes ügyész tájékoztatását a titkos információgyűjtésről, mivel annak az eredményét nem kívánja felhasználni/átadni a büntetőeljárásban.

Összegezve megállapítható, hogy ha a rendőrség (felderítő szerv) nem rendelte el a nyomozást, valamint nem tett feljelentést, akkor az ügyész valószínűleg nem értesül a korábban folytatott titkos információgyűjtésről, pedig esetlegesen ellentétes álláspontra jutott volna.

A külön engedélyhez kötött titkos információgyűjtés során hiányzik az ügyész szerepe, mivel az engedélyezésből kimarad, hiszen a nyomozó hatóság közvetlenül fordul kérelemmel a bíróhoz. Hiányzik a titkos információgyűjtés feletti ügyészi felügyelet, nem valósul meg a 2/2007 (I. 27.) AB határozatba foglalt állandó, folyamatos és kötelező ellenőrzés, nem jelenik meg garancia arra, hogy nem sértik meg az arányosság követelményét.³²¹

A 2017. évi CX. törvény a büntetőeljárásról (továbbiakban: új Be.) a felmerülő kérdésekre megoldást nyújt. A törvény indoklása kielégítő magyarázatot ad az új szabályozásra. Jelentős *nóvumnak minősül*, hogy a bűnüldözési célú titkos információgyűjtés folyamatába az ügyész a korábbiakhoz képest jobban bekapcsolódik majd, egyben a törvény biztosítja annak lehetőségét, hogy *az ügyész tudta és felügyeleti lehetősége nélkül bűncselekményt érintő titkos információgyűjtést a rendőrség, illetve a Nemzeti Adó- és Vámhivatal ne folytathasson*. Ez hozzájárulhat ahhoz, hogy a titkos eszközök alkalmazása során beszerzett adatok, bizonyítékok eljárási okokból ne vesszenek el.³²²

4.6.2. Jogorvoslat

A titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzés alkalmazásakor az érintett személy nem tud az információgyűjtő, adatszerző tevékenységről, mely egyoldalúnak tekinthető, hiszen a hatóság végzi. A büntetőeljárásban érintett személyeknek azonban van jogsultsága „adatszerzésre”, megismerésre, amikor is például a Be. lehetővé teszi a jelenlétet az egyes eljárási cselekményeknél, továbbá az irat ismertetésekor. A hatóság az adatszerzés során az esetek többségénél a tevékenységét nem titkolja, mint például a házkutatásnál, kihallgatásnál vagy a lefoglalásnál. Azonban vannak olyan adatszerző módok a Be.-ben, amikor a hatóság a tevékenységét konspiráltan hajtja végre, az érintett tudta

³²¹ 2/2007. (I. 24.) AB határozat. Az engedélyezett információszerzést vagy adatgyűjtést a bíró annak folyamatban léte alatt is ellenőrizheti. Ez az ellenőrzés az adatvédelmi szempontokat és a magánszféra védelmét csak közvetve támogatja, és hatékonysága is korlátozott. Ilyenkor ugyanis csak az engedélyezés törvényben megszabott kereteinek megtartása, nem pedig a folyamata vonható kontroll alá (azt az eszközt használták-e, amire az engedély szólt, arra a személyre, bizonyítási eszköz felderítésére folytatták-e azt, aki vagy ami az engedélyben szerepel, stb.). Egyik törvény sem ír elő a bíró számára ellenőrzési kötelezettséget, s még csak orientáló szabályok sincsenek arra nézve, hogy mikor élhet az ellenőrzés lehetőségével.

³²² 2017. CX. törvény indoklása, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/4/id/A1700090.TVI/lr/chain39> (2017. 06. 28.)

nélkül, ilyen például a különösen védett tanú kihallgatása, fedett nyomozó igénybevétele, valamint a bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzés.³²³

A titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzés alkalmazása beavatkozást jelent a magánéletbe, alapvető jogokat sérthet, korlátozhat (a magánlakás és a családi élet, az információáramlás szabadságát, a magánlakás sérthetlenségét, a levelezés tiszteletben tartását és a személyes adatok védelméhez való jogot), ezért a korlátozásnak célhoz kötöttnek, továbbá arányosnak és a törvény által szabályozottnak kell lennie az önkényes használat elkerülése érdekében. A jogalkotónak eljárási garanciákat kell lefektetnie.

A titkos információgyűjtés a 1993. évi XXXI. törvénnyel kihirdetett, az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény 8. cikkének hatálya alá tartozik. A 8. cikk 1. bekezdése szerint „mindenkinek joga van arra, hogy magán- és családi életét, lakását és levelezését tiszteletben tartásák.” Az Egyezmény rendelkezik arról, hogy e jog gyakorlása egy demokratikus társadalomban csak a törvényben meghatározott esetekben, nemzetbiztonsági, közbiztonsági okokból, zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, közegészség vagy közérkölcsök, avagy mások jogainak és szabadságának védelme érdekében korlátozható.

A titkos információgyűjtés kizárja a hatékony jogorvoslat lehetőségét, ezért az alkalmazását lehetővé tevő eljárási rendnek kell megfelelő garanciát nyújtania az egyén védelmére, így az alkalmazását három szakaszból álló ellenőrzésnek kell alávetni: a beavatkozás elrendelésekor, végrehajtásakor és befejezésekor. A folyamatos, kötelező ellenőrzés garanciát ad arra, hogy az arányosság követelményét nem sértik meg a konkrét ügyben. (2/2007. (I. 24.) AB Határozat)

A bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzés megteremti ezt a három szintű ellenőrzést a titkos adatszerzés során.

A titkos információgyűjtés során a külön engedélyhez kötött titkos információgyűjtés során szerzett és rögzített adatokat az engedélyező bíró megismerheti.(Be. 74. §)

Míg a titkos adatszerzést engedélyező bírói megkeresésre a titkos adatszerzés során a megkeresés időpontjáig beszerzett adatokat az ügyész köteles bemutatni. Ha a bíró megállapítja, hogy az engedély kereteit túllépték, a titkos adatszerzést megszünteti, más törvénysértés esetén a titkos adatszerzést megszüntetheti. E végzés ellen a fellebbezésnek nincs helye.(Be. 205. § (1) bek.) Garanciális szabály, hogy a bírói döntés ellen jogorvoslattal nem lehet élni.(Be. 205. § (3) bek.) Hivatalból való ellenőrzés biztosítja a titkos adatszerzés törvényességét, jogszerűségét. Amíg a titkos adatszerzés esetén a Be.

³²³ MÁRKI Zoltán (2014): Bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés, In: Belegi József, Büntetőeljárás jog. Kommentár gyakorlat számára. Büntetőeljárás kommentár. HVG- ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 942-943. o.

lehetővé teszi az engedélyező bírónak a titkos adatszerzés megszüntetését – az érintett személy érdekeit szolgálja ez a rendelkezés, hiszen egy titkos adatgyűjtés keretében nincs lehetősége jogorvoslatra –, addig az Rtv. csak a titkos információgyűjtés során megszerzett adatok megismerését teszi lehetővé az engedélyező bírónak.

Az ügyész a titkos adatszerzés tényéről – annak befejezését követően – értesíti a bírót engedélyben érintettet, ha az érintett ellen nem indult büntetőeljárás, és az értesítés a büntetőeljárás sikerét nem veszélyezteti.(Be. 205. § (5) bek.) Ezzel ellentétben a titkos információgyűjtés tényéről nem kell tájékoztatni az érintettet.

Felmerül a kérdés, hogy ha az engedélyező bíró bármikor megismerheti a külön engedélyhez kötött titkos információgyűjtés során szerzett és rögzített adatokat, mit tehet, ha az engedélyezés kereteit a nyomozó hatóság túllépte, illetve más törvénysértést észlel.

Az engedélyező bíró feljelentéssel élhet jogosulatlan titkos információgyűjtés vagy adatszerzés büntette miatt, azonban nem szüntetheti meg a titkos információgyűjtést.

Nem szolgálja a folyamatos ellenőrzést az Rtv. 73. § (3) bekezdése, mely szerint *a különleges eszközzel végzett megfigyelés befejezését követő 8 napon belül meg kell semmisíteni a megfigyelés célja szempontjából érdektelen rögzített információt vagy az ügyben nem érintett személy adatait.*

Összegezve elmondható, hogy a Be. szabályozza, hogy az engedélyező bíró, ha az engedélyezés keretét túllépték, a titkos adatszerzést megszünteti, más törvénysértés esetén megszüntetheti, ellentétben az Rtv. rendelkezéseivel, ahol az engedélyezést követően csak megismerést tesz lehetővé.

Továbbá indokolt lenne a titkos információgyűjtés esetén az Rtv.-ben az engedélyező bíró jogkörét kiegészíteni azzal, hogy az engedély kereteinek túllépése esetén a különleges eszköz használatát megszünteti, továbbá más törvénysértés esetén megszüntetheti.

Az új Be. törvény egyik legfontosabbnak tekinthető újítása *a bűnüldöző célú titkos információgyűjtés szabályainak a büntetőeljárásba integrálása*, amellyel a büntetőeljáráson kívüli és a büntetőeljárás keretében folytatott *titkos információszerzés szabályozásának elkülönüléséből fakadó gyakorlati, jogalkalmazási probléma elháríthatóvá válik.*³²⁴

³²⁴ 2017. CX. törvény indoklása, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/4/id/A1700090.TVI/lr/chain39> (2017. 06. 28.)

4.6.3. A határidő kérdése

Az Rtv. illetve a Be. alapján a nyomozó hatóság a magánlakásban történeteket technikai eszközzel megfigyelheti és rögzítheti, melyet legfeljebb 90 napig engedélyezhet a bíró.

A magánlakást hasonlóképpen fogalmazza meg az Rtv. és a Be. Eszerint *magánlakásnak minősül a lakás (üdülő, nyaraló vagy a lakás céljára használt egyéb helyiség, létesítmény, tárgy), az ahhoz tartozó nem lakás céljára szolgáló helyiség, létesítmény, bekerített terület, a nyilvános vagy a közönség részére nyitva álló helyen kívül minden más helyiség vagy terület, továbbá – a közösségi közlekedési eszköz kivételével – a jármű.* Elég tág fogalmat határoz meg a jogszabály, így megfigyelési tárgy lehet egy munkahelyi iroda, hotelszoba, büntetés-végrehajtási intézet udvara, folyosói vagy kihallgatószoba.

Felmerül a kérdés, hogy a technikát (különleges eszközt) mikor kell beszerezni, valamint kiszerezni a megfigyelt helyiségben, az engedély kiterjed-e a beszerelési munkálatokra? Egyik lehetőség a határidő kezdete előtt és a határidő lejártá után, ebben az esetben határidőn kívül két alkalommal kell a megfigyelt területre bejutni, amivel a hatóság megsértené a magánlakás sérthetetlenségét biztosító alapjogot. Másik lehetőség, hogy az engedélyben szereplő határidő alatt kell az eszközt beszerezni illetve kiszerezni, de ebben az esetben az engedélyben szereplő határidő nem használható ki teljes mértékben, ami veszélyeztethetné a titkos információgyűjtés eredményességét.³²⁵

Kivételt képezhet, ha a későbbiekben a büntetőeljárás során lehetőség adódik a kiszerezésre, vagy a különleges eszközt a lakásba történő bejutás nélkül lehet használni a kérdéses helyiség megfigyelésére. Más esetekben több kérdés is felmerül, például hogy az engedély kiterjed-e az engedélyezett időtartam előtti vagy utáni szerelési munkálatokra, mikor és hogyan célszerű beszerezni a kérdéses eszközöket úgy, hogy az alapjogok ne sérüljenek. A jogalkotó nem rendelkezik arról, hogy a technikai eszközt mikor kell be- illetve kiszerezni, így véleményem szerint olyan technikai eszközt lehet igénybe venni magánlakás megfigyelésére, melyhez a lakásba nem kell bejutni.

A BKv. 74. alapján a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat az írásbeli megkeresés alapján az engedély megadásával kezdheti meg a megkeresés végrehajtását, valamint a végrehajtáshoz szükséges eszközök telepítését.³²⁶ A vélemény kizárólag az engedély megadásához köti a technika beszerelését, de arról nem rendelkezik, hogy engedélyezett

³²⁵ GYURCSO Judit (2011): A titkos információgyűjtés és titkos adatszerzés (újra) szabályozásához. Belügyi Szemle, 2011/7–8., 144–145. o.

³²⁶ Büntető Kollégium vélemény 74 (BKv 74.), 2008.El.II.E.3/14.

időtartam előtt vagy alatt lehet beszerezni a technikát. Az új Be. törvény azonban előírja, hogy a bírói engedélyhez kötött leplezett eszköz alkalmazása során igénybe vett technikai eszközt a leplezett eszköz alkalmazásának befejezését követően haladéktalanul el kell távolítani. Ha az eltávolítás akadályba ütközik, a technikai eszközt az akadály megszűnését követően kell haladéktalanul eltávolítani.³²⁷

*A titkos adatszerzés legfeljebb 90 napra engedélyezhető, ez ismételt indítványra egy alkalommal legfeljebb kilencven napra meghosszabbítható. (Be. 203. § (5) bek.) Ellenkéntben az Rtv.-vel a bíró a különleges eszköz alkalmazását, illetve igénybevételét estenként 90 napra engedélyezheti, illetőleg 90 nappal ismételten meghosszabbíthatja.*³²⁸

A jogalkotó a titkos adatszerzés esetén „egy alkalommal” tette lehetővé az alkalmazás meghosszabbítását, tehát a titkos adatszerzés hosszabbítás esetén 180 napig végezhető. Korábban a titkos információgyűjtés során alkalmazott különleges eszköz annyiszor 90 nappal ismételten volt hosszabbítható, ahányszor a bíró engedélyezte. Azonban a Legfőbb Ügyészség állásfoglalása alapján a titkos információgyűjtés keretében az engedélyhez kötött különleges eszköz alkalmazásának, illetve igénybevételének meghosszabbítása – az Rtv. 71. §-ának (3) bekezdésének helyes értelme szerint – egy alkalommal, 90 nappal tehető meg törvényesen, mert az „ismételten” határozószó kizárólag a 90 napra vonatkozatható.³²⁹

Nem tartható elfogadhatónak egy olyan gyakorlat kialakulása sem, hogy a különleges eszköz alkalmazását a titkos információgyűjtés során egyes szerveknél egy alkalommal (hasonlóan a titkos adatszerzés szabályozásához), míg más szerveknél több alkalommal is meghosszabbítanák – alkalmanként 90 nappal. Területenként más és más bírói gyakorlat alakult ki a titkos információgyűjtés során, és így az is elképzelhető, hogy egyes területeken akár egy évig is alkalmazhatnak különleges eszközöket. A jogalkotónak egységes rendelkezést kellene kialakítania a titkos információgyűjtésre vonatkozó szabályok és titkos adatszerzésre vonatkozó rendelkezések során, mivel az eltérő szabályozás nem indokolt.

Az új szabályozással megszűnik a titkos információgyűjtés és titkos adatszerzés ketőssége, továbbá világossá válik, hogy egy konkrét személlyel szemben bűnüldözési

³²⁷ Új Be. 233. § (1)

³²⁸ 1994. évi XXXIV. törvény 71. § (3) bek.

³²⁹ Legfőbb Ügyészség LFNIGA/80/2016 Emlékeztető a Be. alkalmazásának egyes kérdéseiről. (Ettől eltérő értelmezés esetén az engedélyhez kötött különleges eszköz alkalmazásának, illetve igénybevételének tartama korlátlan, s így a fogatosítás – a jogalkotói szándékkal ellentétesen, az érintettek személyiségi jogait sértő módon – parttalaná válna a Be-nél lényegesen kevesebb garanciát nyújtó eljárásban.)

célből nem folyhat lényegében korlátlan ideig bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés, ennek a határideje minden esetben maximalizált.³³⁰

A titkos információgyűjtés és titkos adatszerzés különleges eszközeit és módszereit egységesen szabályozza az új Be. törvény. A törvény a leplezett eszközök három csoportját különíti el, attól függően, hogy alkalmazásuk

- bírói vagy ügyészi engedélyhez nem kötött,
- ügyészi engedélyhez kötött,
- bírói engedélyhez kötött.

A törvény a bűnüldözési célú titkos információgyűjtést nem a büntetőeljáráson kívüli eljárásnak tekinti, hanem olyan különleges eszközök, módszerek és erők összességének, amelyek alkalmazása garanciális szabályok között történhet. A törvény e különleges eszközöket, módszereket és erőket összefoglaló elnevezéssel leplezett eszközöknek jelöli. Egyértelművé teszi a jogszabály, hogy nem egy különálló eljárás részét képezik.³³¹

A törvény alapján leplezett eszköz csak akkor alkalmazható, ha

- a) megalapozottan feltételezhető, hogy a megszerzeni kívánt információ, illetve bizonyíték a büntetőeljárás céljának eléréséhez elengedhetetlenül szükséges és más módon nem szerezhető meg,
- b) annak alkalmazása nem jár az azzal érintett vagy más személy alapvető jogának az elérendő bűnüldözési célhoz képest aránytalan korlátozásával, és
- c) annak alkalmazásával bűncselekménnyel összefüggő információ, illetve bizonyíték megszerzése³³² valószínűsíthető.

A törvény a nyomozás előtt kialakított egy eljárási rendszert, egy előkészítő eljárást, mely lehetővé teszi, hogy a nyomozás elrendelését megelőzően, de már a büntetőeljárás keretein belül bizonyos kiemelt súlyú bűncselekmények gyanújának megállapítása vagy kizárása érdekében, rövid határidőn belül egyfajta előzetes felderítés legyen alkalmazható. Az előkészítő eljárás legfeljebb hat hónapig tarthat, de amikor az eljárás olyan bűncselekmény miatt van folyamatban, amelyek esetén a bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök alkalmazása is engedélyezhető, az eljárás 9 hónapig is tarthat. A rendel-

³³⁰ 2017. CX. törvény indoklása, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/4/id/A1700090.TVI/lr/chain39> (2017. 06. 28.)

³³¹ 2017. CX. törvény indoklása, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/4/id/A1700090.TVI/lr/chain39> (2017. 06. 28.)

³³² 2017. CX. törvény indoklása, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/4/id/A1700090.TVI/lr/chain39> (2017. 06. 28.)

kezésre álló határidővel nem értek egyet, mivel a szervezett bűnözői körök esetében a szervezet feltérképezése, a tagok azonosítása, továbbá az általuk elkövetett bűncselekmények gyanújának megállapítása vagy kizárása általában több időt vesz igénybe. Míg büntetőeljárás során az érintett személlyel szemben bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök alkalmazása összesen háromszázhatvan napig engedélyezhető.

4.6.4. Bírói engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtés

A bírói engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtés több időt igényel, esetleg hónapokat, ellentétben a bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtéssel (különleges eszköz alkalmazásával), amely azonnali, értékelhető információkkal szolgálhat.³³³ A nyomozó hatóság (rendőrség) önállóan folytatott titkos információgyűjtése során az alábbi titkos információgyűjtési formákban végzi feladatát:

- informátort, bizalmi személyt, vagy a rendőrséggel titkosan együttműködő más személyt,
- fedett nyomozót vesz igénybe,
- mintavásárlást, bizalmi vásárlást, álvásárlást,
- puhatolást,
- adatkérést,
- megfigyelést végez,
- csapdát állít,
- ellenőrzött szállítást, telefonlehallgatást fogatosít a sértett beleegyezésével.

Az Rtv. alapján az informátor, a bizalmi személy, illetve a rendőrséggel titkosan együttműködő személy az adatgyűjtés és információszolgáltatás végzése mellett igénybe vehető mintavásárlásra is.

Együttműködők esetében személyes kapcsolatfelvétel során adják át a tudomásukra jutott információt, amely lehet származékos illetve eredeti. A közölt információ fölött nem lehet ellenőrzés nélkül továbblépni, ha bűncselekményre utaló adat merül fel. A felmerült adat nyílt eljárás keretében egyes esetekben leellenőrizhető, míg bonyolult esetekben titkos információgyűjtést kíván meg. A humán hírszerzés (pl. az informátor, a bizalmi személy igénybevétele) során lehetőség adódik újabb információk beszerzésére, illetve a feldolgozott adatok alapján újabb információk leellenőrzésére. Ellentétben a telefonfontanúval, ahol legtöbbször név nélkül közölnek információt, egyes esetekben „ki-

³³³ Egy bírói engedélyhez nem kötött TIGY is hozhat rövid időn belül eredményt, értékelhető információt.

színezve”, és további adatkérésre nincs lehetőség a névtelen személytől.³³⁴ Így a kapott információk gyakran félrevezetik a nyomozó hatóságot, és többletmunkát adnak. Az információ tudomásra jutásakor legtöbbször nincs lehetőség arra, hogy annak valóság tartalmát nyomban ellenőrizzék, csak a titkos információgyűjtés során.

A különleges eszköz alkalmazása során beszerzett hiteles adatnak a későbbiekben a nyílt eljárás (büntetőeljárás) során más bizonyítékokkal együtt kell megállnia a helyét.

A nyomozó hatóság az adatszerző tevékenysége során (a büntetőeljárás alatt) az ügyész engedélyével a nyomozó hatóság olyan tagját is igénybe veheti, aki e minőségét leplezi (fedett nyomozó), valamint bírói engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtést is végezhet.

A nyomozó hatóság a bírói engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtés idején azonban álvásárlást, bizalmi vásárlást, bünszervezetbe beépülést és fedett nyomozóval végrehajtott ellenőrzött szállítást az ügyész engedélyével végezhet.

A nyomozás alkalmával a bírói engedélyhez nem kötött információgyűjtés során fontos szerepet tölt be, hogy *az életet, a testi épséget, a vagyont veszélyeztető fenyegetés, zsarolás, bűncselekményre való felbujtás esetén a rendőrség a használó kérelmére a használatában lévő készüléken folytatott telefonbeszélgetés útján továbbított közlés tartalmát a kérelemben foglalt időhatáron belül megismerheti, azt technikai eszközzel rögzítheti.* A kérelem alapján sokkal gyorsabban el lehet rendelni az ellenőrzést, és a beszerzett információk további nyomozati cselekmények végrehajtását teszik lehetővé.

4.6.5. Célhoz kötöttség

A titkos eszközök használatának elrendelésekor figyelembe kell venni az adatok célhoz kötöttségének elvét, valamint az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény 4. § (1) bekezdését, mely alapján *személyes adat kizárólag meghatározott célból, jog gyakorlása és kötelezettség teljesítése érdekében kezelhető. Az adatkezelésnek minden szakaszában meg kell felelnie az adatkezelés céljának, az adatok felvételének és kezelésének tisztességesnek és törvényesnek kell lennie.*

(2) Csak olyan személyes adat kezelhető, amely az adatkezelés céljának megvalósulásához elengedhetetlen, a cél elérésére alkalmas. A személyes adat csak a cél megvalósulásához szükséges mértékben és ideig kezelhető.

³³⁴ Az információ leellenőrzésére igénybe vehető az adattárak és a nyilvántartások.

Továbbá fontos követelmény, hogy „a titkos információgyűjtés ne általában bűncselekményre vagy bűnös tevékenységre, hanem konkrét ügyre vonatkozzék. Az ügyek konkretizálása úgy történik, hogy a titkos információgyűjtés céljaként a szóba jövő, a Btk. szerinti lehetséges minősítés a bírói engedélyben feltüntetésre kerül. A célhoz kötöttség elve azonban nem szűkíthető le úgy, hogy csakis a bírói engedélyben megjelölt jogi minősítéssel azonosan minősülő bűncselekmény esetében lehet törvényesnek tekinteni a titkos információgyűjtést. Ilyen álláspont esetén csak véletlenszerűen kerülhetne sor a bizonyítékként történő felhasználásra, csakis abban az esetben, ha a kérelem benyújtásától a jogerős bírói ítéletig változatlan maradna a cselekmény jogi megítélése.”³³⁵

A másik lehetőség az lenne, ha a nyomozó hatóság minden lehetséges büntetőjogi minősítésre kiterjesztené a kérelmet, és így ellentétes lenne a célhoz kötöttség elvével. A titkos információgyűjtés során nem lehet behatárolni pontosan a cselekmény minősítését, mely lehet, hogy még meg sem történt, és csak a nyomozás, valamint az ügyészi és bírósági állásfoglalás során lehet meghatározni.³³⁶

A hatályos jogszabály a titkos adatszerzés eredményének felhasználása során már nem használja a cél fogalmát, hanem konkrét tartalommal írja le. „A Be. 200-206/A. § rendelkezései közül a felhasználás célkövető tartalma, illetve az „eredeti cél” tartalma szempontjából a

- milyen érdekből (200. § (1) bek.),
- mely bűncselekmény esetében (201. §)
- és kivel szemben, illetve hol (202. §) lehet alkalmazni kérdésekre válaszoló rendelkezésnek van jelentősége.

E rendelkezések nyelvtani és rendszertani értelmezéséből következik, hogy az „eredeti cél” és a „végcél” egymással való megfelelése három összetevő egybevetésén alapul (az elrendelés érdeke, a konkrét bűncselekmény és az alkalmazással érintett mint alany).³³⁷

³³⁵ KENESE Attila (2013): A titkos információgyűjtés és adatszerzés alkalmazása és eredményének felhasználása során felmerülő jogértelmezési kérdések a bírósági gyakorlat tükrében. Budapest, http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/kenese_attila__a_titkos_informaciogyujtes_es_adatszerzes%5Bjogi_forum%5D.pdf

³³⁶ KENESE Attila (2013): A titkos információgyűjtés és adatszerzés alkalmazása és eredményének felhasználása során felmerülő jogértelmezési kérdések a bírósági gyakorlat tükrében. Budapest, http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/kenese_attila__a_titkos_informaciogyujtes_es_adatszerzes%5Bjogi_forum%5D.pdf

³³⁷ MÁRKI Zoltán (2014): Bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés, In: Belegi József, Büntetőeljárás jog. Kommentár gyakorlat számára. Büntetőeljárás kommentár. HVG- ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 979. o.

4.6.6. Az érintett jogai

A büntetőeljárásban részt vevő terhelt jogosult arra, hogy

- a) a gyanúsítást, a vád tárgyát, illetőleg ezek változását közöljék vele,
- b) ha e törvény másképp nem rendelkezik, az eljárási cselekményeknél jelen legyen, az eljárás során az őt érintő iratokba betekintszen,
- c) megfelelő időt és lehetőséget kapjon a védekezésre való felkészülésre,
- d) a védelmére szolgáló tényeket az eljárás bármely szakaszában előadja, indítványokat és észrevételeket tegyen,
- e) jogorvoslattal éljen,
- f) a büntetőeljárás jogairól és kötelességeiről a bíróságtól, az ügyésztől és a nyomozó hatóságtól felvilágosítást kapjon.[Be. 43. § (2) a)-f)]

A Be. alapján a terheltet megilleti a védelem joga, továbbá a gyanúsítottat a kihallgatáson figyelmeztetni kell arra, hogy védőt hatalmazhat meg, illetőleg védő kirendelését kérheti. A gyanúsítottal a kihallgatás elején közölni kell a gyanúsítás lényegét, a gyanúsított kihallgatásáról a nyomozó hatóság olyan időben köteles intézkedni, hogy a terhelt megfelelő időt és lehetőséget kapjon a védekezésre való felkészülésre.

A titkos információgyűjtéssel és a titkos adatszerzéssel érintett személy azonban jogorvoslattal nem élhet az adatgyűjtés során, mivel az az érintett tudta nélkül, konspiráltan történik, tehát nincs felkészülési ideje, nem hatalmazhat meg védőt sem. A Be. kizárólag arról rendelkezik, hogy *az ügyész a titkos adatszerzés tényéről – annak befejezését követően – értesíti a bírói engedélyben érintettet, ha az érintett ellen nem indult büntetőeljárás, és az értesítés a büntetőeljárás sikerét nem veszélyezteti.* (Be. 205. § (5) bek.)

Az új Be. az alapjogok tiszteletben tartását biztosítja azzal, hogy főszabályként előírja, hogy a leplezett eszközök alkalmazásának végrehajtását követően, az érintett személyt a leplezett eszközök alkalmazásának a tényéről tájékoztatni kell.³³⁸

A különleges eszköz használata során az érintett személynek nincs lehetősége jogorvoslatra, arra kizárólag a nyílttá tétel után kap lehetőséget. A kihallgatás során beszer-

³³⁸ 2017. CX. törvény indoklása, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/4/id/A1700090.TVI/r/chain39> (2017. 06. 28.)

Az új Be. 251. § (1) alapján Ha más büntetőeljárás eredményességét, illetve az ügyészségről szóló törvény, a rendőrségről szóló törvény, a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló törvény vagy a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény alapján végzett titkos információgyűjtés érdekét nem veszélyezteti, a bírói engedélyben szereplő érintett személyt a bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök alkalmazásának a tényéről tájékoztatni kell

- a) az előkészítő eljárás befejezését követően, ha nyomozás nem indult, vagy
- b) a nyomozás befejezését követően, ha gyanúsított kihallgatására vagy vele szemben vádemelésre nem került sor.

zett adatokat fenntartással kell kezelni, és legtöbbször csak felderítési célt kellene szolgálnia. (Előfordulhat, hogy a telefonlehallgatás során elhangzott adatok nem valósak, szándékosan félrevezető, téves információt közöl az ellenőrzött személy a közleményben szereplő másik félnek).

Ha kizárólag a titkosan beszerzett adatokra alapítaná az I. fokú bíróság az érintett vádlott büntetőjogi felelősségét, megalapozná a Be. 375. § (1) bekezdésében foglaltakat, miszerint *„a másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét hatályon kívül helyezi, és az elsőfokú bíróságot új eljárásra utasítja, ha a másodfokú eljárásban nem orvosolható olyan eljárási szabálysértés történt, amely lényeges hatással volt az eljárás lefolytatására, illetőleg a bűnösség megállapítására, a bűncselekmény minősítésére, illetőleg a büntetés kiszabására vagy intézkedés alkalmazására.* Ilyennek kell tekinteni különösen, ha a bizonyítás törvényességére vonatkozó szabályokat megsértették, az eljárásban részt vevő személyek a törvényes jogaikat nem gyakorolhatták, vagy ezek gyakorlását korlátozták.³³⁹

A nyílttá tett adatok önálló bizonyítékként nem elfogadhatóak, azokat más bizonyítási eszközökkel együtt egyenként és összességükben szabadon értékeli a bíróság, és a bizonyítás eredményét a kialakult meggyőződése állapítja meg. A bizonyítás során a bizonyítási eszközöknek (pl. a tanúvallomásoknak, tárgyi bizonyítási eszközöknek, okiratoknak) egy logikai kapcsolatot kell alkotniuk, továbbá a terhelt beismerése esetén is meg kell szerezni egyéb bizonyítékokat is.

4.6.7. Taktikai szempontok

a.) Kapcsolási szám

A 4/2007. BK vélemény alapján *a Be. 203. §-a (2) bekezdésének b) pontja szerint telefonlehallgatás esetén az ügyészi indítványnak a kapcsolási számot is tartalmaznia kell, s ha a bíróság az indítványnak helyt ad, a kapcsolási számot a titkos adatszerzést engedélyező határozatában is feltünteti. Az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. tv. 157. §-a (2) bekezdésének f) pontja szerint az elektronikus hírközlési szolgáltató – egyebek között – a szolgáltatás igénybevételekor használt készülék egyedi azonosítóját (IMEI) is kezeli. Az egyedi azonosítóval ellátott készülékhez több kapcsolási szám is tartozhat,*

³³⁹ MÁRKI Zoltán (2014): Bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés, In: Belegi József, Büntetőeljárás jog. Kommentár gyakorlat számára. Büntetőeljárás kommentár. HVG- ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 944. o.

ezért a Be. 203. §-ának alkalmazásában az ügyészi indítvány és a bírói engedély a készülék egyedi azonosítójára (IMEI) is kiterjedhet.³⁴⁰ (4/2007. BK vélemény)

„...Telefonlehallgatás esetén az ún. IMEI szám feltüntetése elégséges, nem kell a tényleges telefonszám rögzítése...” „...Az egyedi azonosítóval ellátott mobiltelefonhoz több kapcsolási szám is tartozhat – hiszen a SIM-kártyák cserélhetők –, ezért az indítvány és a bírói engedély csupán a készülék egyedi azonosítójára is vonatkozhat, a kapcsolási szám megjelölése nélkül...”³⁴¹

Fontos információ lehet az IMEI szám és a hozzá kapcsolható IMSI számok (telefonszámok) a felderítést és a nyomozást végző hatóságok számára. A célszemély (az érintett) legtöbbször úgy taktikázik, hogy cserélgeti a telefonszámait, melyet a meglévő (állandó) telefonkészülékébe helyez be. Előfordulhat, hogy a dual kártyás telefonkészülék esetén, ún. „dobós”³⁴² SIM-kártyát cserélget az elkövető az állandó telefonszáma mellett, és a „dobós” SIM-kártyán bonyolítja le a bűnös tevékenységét.

Az elektronikus hírközlési szolgáltatás igénybevételekor az érintett által használt készülék egyedi azonosítóval (IMEI) rendelkezik. Ezzel ellentétben a keleti országokban gyártott mobil telefonkészülékek azonos IMEI számmal rendelkezhetnek, mely készülékeket az interneten keresztül bárki megrendelhet. Így előfordulhat, hogy egy IMEI szám van hozzárendelve több készülékhez, így a 4/2007. BK vélemény iránymutatása alapján az ügyész, mielőtt az indítványt a készülék egyedi azonosítójára (IMEI) is kiterjesztené, megkereséssel célszerű élnie az elektronikus hírközlő szolgálatok felé, annak megállapítása céljából, hogy a kérdéses IMEI számú készülékbe milyen IMSI (telefonszámot) helyeztek be, mely során elkerülhető, hogy esetleg több ezer felhasználót vonjanak ellenőrzés alá az engedélyben megállapított időtartam alatt.

b.) Taktikai fogások

Felmerül a kérdés, hogy ha a titkos adatszerzés alkalmazásától további eredmény nem várható és releváns információ nem keletkezik, a megszüntetése előtt lehet-e alkalmazni olyan taktikai fogást, amely során olyan magatartás tanúsítása, illetve szituáció teremté-

³⁴⁰ 4/2007. BK vélemény

³⁴¹ KENESE Attila (2013): A titkos információgyűjtés és adatszerzés alkalmazása és eredményének felhasználása során felmerülő jogértelmezési kérdések a bírósági gyakorlat tükrében. Budapest, http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/kenese_attila_a_titkos_informaciogyujtes_es_adatszerzes%5Bjogi_forum%5D.pdf

³⁴² A „dobós” SIM kártya jelentése: olyan telefonszám (SIM kártya), amelyet a célszemély pár alkalommal használ bűnös tevékenységének, illetve a bűntársaival folytatott beszélgetések lebonyolítására.

se történik, amelynek célját, jelentőségét az érintett személy nem érti vagy nem ismeri fel.

Az eljárásban részt vevő (bírói engedélyben nem érintett) tanú kihallgatása során elfogadható olyan szituáció-teremtés, amely során a kihallgató (szándékosan) releváns információkat közöl a tanúval, amelynek célja, hogy a kihallgatást követően egy információs lánc induljon el, és a titkos adatszerzéssel érintett személy releváns közleményeket bonyolítson le a telefonon.

Továbbá kérdés, hogy taktikai lépésként elfogadható-e olyan szituáció-teremtés, mely során például a nyomozó hatóság tagja(i) a rendőri jelleg leplezése nélkül a titkos adatszerzéssel érintett személy lakcímére (a nevére kiállított) idézést visz(nek) ki a távollétében, és a kézbesítés a lakcímen tartózkodó személynek/hozzátartozónak történik. Ez esetben felmerül, hogy az érintett személyt telefonon értesítik az idézésről, aki feltételezhetően a kapott értesítés után a bűntársaival telefonon kapcsolatba lép, vagy már az értesítés során releváns információkat közölnek a bűncselekményről. Ha ezt követően nem keletkezik érdemleges információ az érintett személyről, illetve az idézést követően a kihallgatása során, akkor valóban lezárható a titkos adatszerzés.

c.) Poligráf

A nyomozó szerv a terhelt vagy a tanú vallomását a nyomozásban poligráf alkalmazásával vizsgálathatja. Hollandiában főként nemi erkölcs elleni bűncselekményeknél voltak poligráf vizsgálatok, de a bírósági gyakorlat alapján a poligráfnak alacsony a validitása, míg Belgiumban a poligráf alkalmazása számos nyomozás eredményességéhez hozzájárult, és a belga bíróságok egy része bizonyítékként fogadja el a poligráf vizsgálat eredményét.³⁴³ Az Amerikai Egyesült Államokban csaknem egy évtized alatt háromszorosára nőtt a kormányzati poligráf alkalmazása. Míg 1973-ban 7 ezer vizsgálatot végeztek, addig 1985-ban már 4 millió munkavállaló alkalmazottat érintett a vizsgálat.³⁴⁴

A poligráf vizsgálatot követően előfordulhat, hogy a tanú megváltoztatja vallomását, beismerheti a bűncselekmény elkövetését, miután ismertetik vele a vizsgálat eredményét. Az őszinteségvizsgálaton vitatkozókat egyetérttenek abban, hogy az őszinte-

³⁴³ MEIJER, Ewout H. – KOPPEN, Peter J. van: *Lie Detectors and the Law: The use of the polygraph in Europe*, (editors) David Canter – Rita Zukauskienė Burlington, USA, 2008. 31.

³⁴⁴ WISEMAN Christine M.: *Invasion by polygraph (1987): An Assessment of Constitutional and common Law Parameters*. Saint Louis University Law Journal, 27. évfolyam, 1987/1. szám. Saint Louis, Missouri, USA, 1987., 27–28.

sévizsgáló módszerek akkor megfelelőek, hogyha a vizsgáló felkészült és ideálisak az általa feltett kérdések.³⁴⁵

Ha a poligráf eredményének tükrében (a tanú nem őszinte, és nyilatkozatai a vizsgálat során ellentétesek a korábbi vallomással), továbbá a tanú nem változtatja meg a vallomást, felmerül a kérdés, hogy a rendelkezésre álló adatok alapján, amennyiben gyanúsíthatóvá válik a vizsgált személy, vele szemben titkos adatszerzés alkalmazható-e.

A poligráf vizsgálatának az eredménye önmagában nem elegendő a bűnösségét megállapító vagy felmentő ítélet meghozatalához, inkább nyomozás orientáló szerepe van, abban nagyon hasznos. A megállapított eredmény nyugtató hatással lehet a bíróságra, ha a vizsgálat eredménye egy újabb érv a bűnösség megállapítása mellett vagy ellen.³⁴⁶

Összegzésként megállapítható, hogy a fejezet a nyomozó hatóság (rendőrség) oldaláról vizsgálja részben a titkos információgyűjtést, részben a titkos adatszerzést, aminek a szervezett bűnözés elleni nyomozás során igen nagy jelentősége van. Több esetben látható, hogy a titkos adatszerzéshez képest a titkos információgyűjtés szabályozása hiányos, kevésbé szabályozott (különleges eszközt engedélyező bíró megszüntetési jogköre az engedély kereteinek túllépése esetén, igazságszolgáltatási kontroll, ügyészi felügyelet, az érintett személy tájékoztatása a különleges eszköz alkalmazásáról). Azonban az új Be. a felmerülő kérdéseket szabályozza: *az ügyész tudta és felügyeleti lehetősége nélkül bűncselekményt érintő titkos információgyűjtést a rendőrség nem folytathat, a bűnüldöző célú titkos információgyűjtés szabályainak a büntetőeljárásba integrálása (így a titkos információszerzés szabályozásának elkülönüléséből fakadó gyakorlati, jogalkalmazási probléma elháríthatóvá válik), a leplezett eszközök alkalmazásának végrehajtását követően, az érintett személyt a leplezett eszközök alkalmazásának a tényéről tájékoztatni kell (ha a büntetőeljárás eredményességét, illetve a titkos információgyűjtés érdekét nem veszélyezteti).*

Továbbra is kérdés, hogy a technikát (különleges eszközt) mikor kell beszerezni, valamint kiszerezni a megfigyelt helyiségben. Egyik lehetőség a határidő kezdete előtt és a határidő lejártá után, ebben az esetben határidőn kívül két alkalommal kell a megfigyelt területre bejutni, amivel a hatóság megsértené a magánlakás sérthetlenségét biztosító alapjogot. Másik lehetőség, hogy az engedélyben szereplő határidő alatt kell az eszközt

³⁴⁵ EDWARDS, Carl N.(2001): Responsibilities and Dispensations. Behavior, Science & American Justice. Four Oaks Press. Dover, Massachusetts, USA, 2001., 302–303.

³⁴⁶ BUDAHÁZI Árpád (2015): Polygraph Examinations Blessing of Curse, Lap Lambert Academic Publishing, Saarbrüchen, Germany, 2015., 105–106.

beszerelni illetve kiszerezni, de ebben az esetben az engedélyben szereplő határidő nem használható ki teljes mértékben, ami veszélyeztethetné a titkos információgyűjtés eredményességét.³⁴⁷

Kivételt képezhet, ha a későbbiekben a büntetőeljárás során lehetőség adódik a kiszerezésre, vagy a különleges eszközt a lakásba történő bejutás nélkül lehet használni a kérdéses helyiség megfigyelésére. Más esetekben több kérdés is felmerül, például hogy az engedély kiterjed-e az engedélyezett időtartam előtti vagy utáni szerelési munkálatokra, mikor és hogyan célszerű beszerelni a kérdéses eszközöket úgy, hogy az alapjogok ne sérüljenek. A jogalkotó nem rendelkezik arról, hogy a technikai eszközt mikor kell be- illetve kiszerezni, így véleményem szerint olyan technikai eszközt lehet igénybe venni magánlakás megfigyelésére, melyhez a lakásba nem kell bejutni.

A BKv. 74. alapján a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat az írásbeli megkeresés alapján az engedély megadásával kezdheti meg a megkeresés végrehajtását, valamint a végrehajtáshoz szükséges eszközök telepítését. (Büntető Kollégium vélemény 74 (BKv 74.), 2008.El.II.E.3/14.) A vélemény kizárólag az engedély megadásához köti a technika beszerelését, de arról nem rendelkezik, hogy engedélyezett időtartam előtt vagy alatt lehet beszerelni a technikát.

Az új Be. törvény azonban a kiszerezés tekintetében előírja, hogy a bírói engedélyhez kötött leplezett eszköz alkalmazása során igénybe vett technikai eszközt a leplezett eszköz alkalmazásának befejezését követően haladéktalanul el kell távolítani. Ha az eltávolítás akadályba ütközik, a technikai eszközt az akadály megszűnését követően kell haladéktalanul eltávolítani.³⁴⁸

A nyomozó hatóságoknál egyre több „operatív” egység alakult az elmúlt években, mert felismerték, hogy a tudománnyal, a technika fejlődésével lépést kell tartaniuk, és a jól szervezett bűnözői körökkel szemben, illetve a bonyolult megítélésű ügyekben a klasszikus eszközökkel legtöbbször nem lehet eredményt elérni.

A titkos eszközök által beszerzett bizonyítékok önmagukban nem lehetnek elegendők, további bizonyításra is szükség van. A különleges eszközök által beszerzett bizonyítékokat a többi bizonyítékkal együtt, összességükben kell értékelni.

A titkos eszközök is rohamosan fejlődnek, alkalmazásukkal a szervezett bűnözői körök felépítését, illetve az általuk elkövetett bűncselekményeket fel lehet deríteni, illetve

³⁴⁷ GYURCSO Judit (2011): A titkos információgyűjtés és titkos adatszerzés (újra) szabályozásához. Belügyi Szemle, 2011/7–8., 144–145. o.

³⁴⁸ Új Be. 233. § (1)

bomlasztani lehet a szervezetet, így a látens kiemelt bűncselekmények száma csökkenő ütemet kell, hogy mutasson.

Fontos követelmény, hogy a törvényben meghatározott feltételek szerint alkalmazzák a „titkos eszközöket”, valamint a használatukat ellenőrizték, ami által az önkényes alkalmazás elkerülhető.

4.7. A vádalku

A szervezett bűnözés elleni küzdelem igen fontos eszköze az együttműködő gyanúsítottal való megállapodás. Egy szervezett bűnözői csoport tevékenységéről a csoport tagjai, illetve a csoporthoz közel álló személyek a bennfentességük miatt a legpontosabb információkkal szolgálhatnak, ezért szükséges a büntetőeljárás során felmerült egyes kérdéseket elemezni és a helyes irányt bemutatni.

A vádalku intézménye eredetileg az angolszász országokból indult el, pontosabban az USA-ban erősödött meg elsőként.³⁴⁹ Az Egyesült Államokban fontos szerepet tölt be a vádalku (Plea bargaining), illetve a megegyezés a bűnösség kérdéskörében (Plea Agreement Procedure).³⁵⁰ A vádalku intézményét az Amerikai Egyesült Államokban a büntetőügyek többségénél alkalmazzák. A vádemelést követően az ügyész, a vádlott és az ügyvéd alkudoznak, hogy a vádhoz képest a vádlott milyen bűncselekményben ismeri el a bűnösségét. A beismerés esetén az ügyész az egyes vádpontok alól mentesülést ajánlhat, vagy enyhébb bűncselekmény miatt képviselheti a vádat.³⁵¹ Friedmann a vádalku funkciójáról úgy ír, mint egy legális üzleti tranzakcióról, mely során az enyhébb büntetés ösztönzi a beismerő vallomást, és így az igazságszolgáltatást tehermentesítik, hatékonyabb lesz.³⁵² A vádalku egy lóvászárhoz is hasonlítható, amikor az ügyész taktikai szempontból súlyosabb vagy több bűncselekmény miatt emel vádat, amelyet alkudozás követ, és végül megszületik megállapodás az elkövetővel.³⁵³ Egyes adatok alapján

³⁴⁹ PÁPAI-TARR Ágnes (2011): Vádalku – az amerikai és a magyar valóság. Jogelméleti Szemle, 2011/1. sz., <http://jesz.ajk.elte.hu/papai45.html> (2017. 03. 22.)

³⁵⁰ KELEMEN Ágnes (1990): A vádalku, illetve megegyezés az Amerikai Egyesült Államok igazságszolgáltatásában. Magyar Jog, (32. évfolyam.) 1990/10., Budapest, 856. o.

³⁵¹ MISKOLCZINÉ Juhász Boglárka (2014): A ‘vádalku’ jogintézményét érintő kérdések az Amerikai Egyesült Államok hatályos szabályainak tükrében, *Iustum aequum salutare*, 2014/3. sz. 65–66. o.

³⁵² FRIEDMAN, Lawrence M. (1979): Plea bargaining in historical Perspective. *Law and Society Review*, Vol. 13, No. 2. 1979. 248.

³⁵³ ALSCHULER, Albert W. (1969): The Prosecutor’s Role in Plea Bargaining. 36 *University of Chicago Law Review* 50. 1968. 85. http://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1901&context=journal_articles

azok, akik a bűnösségüket beismerik, 30–40%-kal enyhébb büntetést kapnak, mint akiket ugyanazért a bűncselekményért tárgyaláson ítélnék el.³⁵⁴

A hazai szakirodalom gyakran említi a „vádalku” kifejezést a tárgyalásról lemondás jogintézménnyel kapcsolatosan. A magyar vádalkut illetően Herke Csongor három jogintézményt különböztet meg: gyanúsítottal való együttműködést, a tárgyalásról lemondást és a Védelmi Program keretében kötött megállapodásokat, amivel egyetértek.³⁵⁵ A magyar terminológiában azonban vita tárgya a „vádalku” kifejezés.³⁵⁶ Bócz Endre az egyik tanulmányában félrevezetőnek tartja az elnevezést, az ellene való küzdelmet pedig „szélmalomharcnak” tekinti.³⁵⁷

4.7.1. A nyomozás megszüntetés együttműködő gyanúsítottal

A Be. 192. §. (1) bek. alapján a gyanúsítottal szemben a nyomozás megszüntethető, ha vállalja a nyomozó hatósággal való együttműködést.

Az együttműködő személy vallomását gyakran megkérdőjelezik a vádlottak és azok védői, s arra hivatkoznak, hogy (3-H-BJ-2006-2. bírósági határozat, Bács-Kiskun Megyei Bíróság a 2. B.268./2005/505. sz. ítélet)

- az együttműködési megállapodás nem volt törvényes (mivel a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. tv. 67. §-a és a Be. 192. §-a között ellentmondás van),
- az együttműködés ténye befolyásolta az érintett személyek vallomását,
- együttműködési megállapodás tilalma, akadálya (az Rtv. 67. § (3) bek. és a Be. 192. § (3) bek.) áll fenn, amikor az együttműködő tanú ellen emberölés büntetékének előkészülete vagy kísérlete miatt folyik eljárás.

Az Rtv. 67. § (1) bek. szerint *a rendőrség az ügyész hozzájárulásával a feljelentés elutasításának vagy a nyomozás megszüntetésének kilátásba helyezésével információszolgáltatásban állapodhat meg a bűncselekmény elkövetőjével, ha a megállapodással elérhető bűnüldözési célhoz fűződő érdek jelentősebb, mint az állam büntetőjogi igényének érvényesítéséhez fűződő érdek.*

A Be. 192. § (1) bek. szerint *a bűncselekmény elkövetésének megalapozott gyanúja esetében az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság az ügyész engedélyével a nyomozást*

³⁵⁴ RÉVÉSZ Judit (1999): A vádalku alkalmazásának tapasztalatai az Amerikai Egyesült Államokban. Jogtudományi Közlöny, LIV. évfolyam 1999/6. 272. o.

³⁵⁵ HERKE Csongor (2008): Megállapodások a büntetőperben. Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Monográfia, Pécs, 127. o.

³⁵⁶ PÁPAI-TARR Ágnes (2011): Vádalku – az amerikai és a magyar valóság. Jogelméleti Szemle, 2011. 1. sz., <http://jesz.ajk.elte.hu/papai45.html> (2017. 03. 22.)

³⁵⁷ BÓCZ Endre (1995): Az ún. vádalkuról. Belügyi Szemle, 1995/10. 3. o.

megszüntetheti, ha a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy az ügy, illetőleg más büntetőügy bizonyításához hozzájárulva olyan mértékben együttműködik, hogy az együttműködéshez fűződő nemzetbiztonsági vagy bűnüldözési érdek jelentősebb, mint az, amely az állam büntetőjogi igényének érvényesítéséhez fűződik.

A két jogszabály összehasonlításával megállapítható, hogy az Rtv. az ún. „vádalku” alapját adja meg (pontosabban biztosítja a tárgyalás, megállapodás jogi lehetőségét, illetve felhatalmazást ad a megszüntetés kilátásba helyezésére). A Be. rendelkezései a megállapodás végrehajtását teszik lehetővé (a nyomozás megszüntetésére adnak felhatalmazást). A megállapítottak alapján a két törvényi hivatkozás között nincs ellentmondás, ugyanannak a folyamatnak két különböző, de egymást követő szakaszát szabályozzák. Továbbá a Be. kifejezetten utal arra, hogy az együttműködés olyan ügyre is kiterjedhet, amelyben az együttműködő nem szerepel gyanúsítottként.

A Be. és az Rtv. szakaszai nem tartalmaznak olyan rendelkezést, hogy az együttműködő gyanúsítottnak beismerő vallomást kell tennie a kedvezményes eljárási mód feltételeként, mint például a Be. 534. § szerinti tárgyalás lemondás esetén. A hatályos jogi szabályozás arról rendelkezik, hogy az együttműködésnek valamely ügyben más személyek cselekvőképességének, büntetőjogi felelősségének a bizonyításához kell hozzájárulnia, ami nem esik egybe az együttműködő személy saját bűnösségének az elismerésével.

Az Rtv. és a Be. szakaszai alapján a nyomozás megszüntetésének az akadálya az együttműködő gyanúsított befejezett emberölésben való részvétele, de emberölés bűntettének korábbi stádiumai (előkészület, kísérlet) a kizáró okok közé nem tartozik.

Az együttműködő gyanúsított büntetett előélete vagy a bűnözői életre való berendezkedése nem enged következtetést a szavahihetőségére vonatkozóan, vagy sajátos eljárási pozíciója nem indokolja azt, hogy vallomását fenntartással kellene kezelni. Továbbá a vádlottak szavahihetőségét sem az előéletük alapján kell megítélnie a bíróságnak. Az együttműködő személy szavahihetőségének az alapja, hogy a vallomásában szereplő állítások összhangban vannak-e vagy sem az ügyben feltárt bizonyítékokkal. Továbbá az együttműködő tanút nem csupán a hamisan vádolás tilalma korlátozza, hanem az igazmondás kötelezettsége is terheli. (3-H-BJ-2006-2. bírósági határozat, Bács-Kiskun Megyei Bíróság a 2. B.268./2005/505. sz. ítélet)

Érdemben nem változott az együttműködő személyt érintő feljelentést elutasító ok a 2017. XC. törvényben. A fedett nyomozó által elkövetett bűncselekmények kérdését a törvény a leplezett eszközök alkalmazásának a szabályai között, egyéb büntethetőséget

kizáró okként szabályozza. A feljelentés elutasítása minden esetben feltételezi a 219. §-ban szabályozott büntetőjogi felelősségre vonás elkerülésének kilátásba helyezése, a 404. §-ban szabályozott ügyészégi határozat vagy intézkedés kilátásban helyezése, vagy a 411. § alapján az egyezség megkötése intézményének alkalmazását, így alakulhatnak ki azok az együttműködési feltételek, amelyekre tekintettel a feljelentés elutasítható.³⁵⁸ A 2017. XC. törvény 399. § (1) bek. szerint „az ügyészség az eljárást megszüntetheti, ha a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy vagy a gyanúsított az ügy, illetve más büntetőügy felderítéséhez, bizonyításához hozzájárulva olyan mértékben együttműködik, hogy az együttműködéshez fűződő nemzetbiztonsági vagy bűnüldözési érdek jelentősebb, mint a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy vagy a gyanúsított büntetőjogi felelősségre vonásához fűződő érdek.”

4.7.2. Lemondás a tárgyalásról

Ha a terhelt a vádemelést megelőzően bűnösségére kiterjedő beismerő vallomást tesz, és a tárgyaláshoz való jogáról lemond, a bíróság ítélettel megállapíthatja a vádlott bűnösségét, és büntetést szabhat ki, illetve intézkedést alkalmazhat. Ez a terhelt számára kedvezőbb elbírálást is jelent, mivel a szabadságvesztés kiszabásakor a Btk. 82. § (2) és (3) bekezdése alapján meghatározott büntetési tétel az irányadó. Azonban ha nem elegendő a terhelt beismerő vallomása és további bizonyítás szükséges, akkor a bíróság az ügyet tárgyalásra utalja. Noha a tárgyalásról lemondásra nem kerülhet sor, ha a terhelt a bűncselekményt bünszervezetben követte el a törvény kivételt tesz, és lehetővé teszi a tárgyalásról lemondást azzal az együttműködő terhelttel, aki a bűncselekményt bünszervezetben követte el, és a nyomozás során az ügy vagy más büntetőügy bizonyításához hozzájárulva az ügyésszel, illetve a nyomozó hatósággal jelentős mértékben együttműködött, de a nyomozás megszüntetésére bármely okból nem került sor. Ennek indoka az, hogy a bünszervezetek bomlasztásához, felszámolásához jelentősebb társadalmi igény fűződik, mint a felderítésben közreműködő személy súlyosabb megbüntetéséhez, így lehetővé válhat az elkövetett bűncselekmények felderítése. Ha a tárgyalásról lemondásnak nyolcévi szabadságvesztésnél súlyosabban büntetendő bűncselekmény miatt van helye, a bünszervezetben való elkövetésre előírt szigorúbb rendelkezések nem alkalmazhatóak, a büntetést a bűncselekményre előírt büntetési tételkeretek között kell kiszabni. Azonban nem kizárt, hogy azonosnak mondható tényállás esetén az egyik ügyész indítvá-

³⁵⁸ 2017. évi XC. törvény indokolása a büntetőeljárásról

nyozza a tárgyalásról lemondást, a másik pedig nem. Így a bíróság eltérő büntetési ke-
rettel áll szemben, mivel az egyik ügy tekintetében a törvény, míg a másikban a szank-
ció mértékét a felek határolják be.³⁵⁹

Az ügyész kulcsfontosságú szereplője az eljárásnak, a mérlegelési jogkörében dől el
tulajdonképpen a terhelt „sorsa”, azonban kötelessége tájékoztatni a terheltet, hogy mi-
lyen jogkövetkezményekkel jár a tárgyalásról lemondás, valamint arról, hogy a bíróság
nem köteles elfogadni a megállapodást, így az ügyész ismerteti, hogy az enyhébb garan-
tált büntetésnek, intézkedésnek mi az ára.³⁶⁰

Az ügyészségi gyakorlatban a tárgyalásról lemondás csak akkor alkalmazandó, ha
nem lehetséges a tárgyalás mellőzése vagy a bíróság elé állítás. A beismerő vallomás-
nak a többi bizonyítékhoz képest kiemelkedő súlyúnak kell lenni. Ha a bizonyítás nem
ütközik nehézségbe, nincs értelme az intézmény alkalmazásának, figyelembe kell venni,
hogy a csökkentett büntetési tétellel ne hozzuk kedvezőbb helyzetbe a terheltet, ameny-
nyiben az nem indokolt.³⁶¹

4.8. A vagyon-visszaszerzési eljárás és felderítés

Az eljárást a hatóság az ügyész, illetve a nyomozó hatóság megkeresésére folytatja le,
amely során a vagyon-visszaszerzési eljáráshoz szükséges adatokat a büntetőeljárás
törvény alapján átadják. A bűnös vagyon felderítéséhez szükséges a hatóságnak adat-
gyűjtő munkát folytatni, továbbá tudnia kell a hatóság tagjának, hogy milyen adatbázis-
ból kérhet információt, és azokat hogyan tudja felhasználni, hogy az elkobzás vagy a
vagyonelkobzás alá eső dolgot biztosítani tudja. Felsorolásra kerül számos intézmény,
hatóság, mely az eredményes felderítést segítheti. Az alfejezet rámutat a raszter nyomo-
zás jelentőségére a nyilvántartások tárgyalása során, mivel a felderítés eredményességé-
hez elengedhetetlen a háttér adatbázisok ismerete, legyenek azok közvetlenül vagy köz-
vetetten elérhető adatbázisok.

A szervezett bűnözői csoportok a határokon átnyúlóan fejtik ki tevékenységüket, fő
indítékuk az anyagi haszonszerzés, és egyre nagyobb mértékben szereznek vagyonokat
más tagállamokban és harmadik országokban. A hatóságokat el kell látni a bűncselek-
ményekből származó jövedelem felkutatásához szükséges eszközökkel, és szükség van

³⁵⁹ FANTOLY Zsanett (2010): Lemondás a tárgyalásról – lemondás az igazságról? In: Erdei Árpád (szerk.):
A büntető ítélet igazságtartalma. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 152. o.

³⁶⁰ MAJOROS Tímea (2010): Lemondás a tárgyalásról. Jogi Tanulmányok, 14. évf. 1. sz. 2010., 339–340.
o.

³⁶¹ MAJOROS Tímea (2010): Lemondás a tárgyalásról. Jogi Tanulmányok, 342–434. o.

hatékony nemzetközi együttműködésre a vagyonvisszaszerzés terén, illetve kölcsönös jogi támogatásra. A szervezett bűnözés elleni küzdelem legeredményesebb módszerei közé tartozik a bűncselekmények elkövetése esetén a szigorú jogkövetkezmény előírása, a hatékony felderítés, valamint a bűncselekmény elkövetéséből származó jövedelem befagyasztása.³⁶²

A Vagyon-visszaszerzési Hivatal (továbbiakban: VVH) 2015-ben alakult a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda önálló főosztályaként, amely két osztályra tagolódik.

A tagállamok vagyon-visszaszerzési hivatalai közötti, a bűncselekményből származó jövedelmek és a bűncselekményekhez kapcsolódó egyéb tulajdon felkutatása és azonosítása terén való együttműködésről szóló 2007/845/IB kerethatározat alapján a tagállamoknak nemzeti vagyon-visszaszerzési hivatalokkal kell rendelkezniük, és biztosítaniuk kell, hogy e hivatalok képesek legyenek a gyors információcserére.

A szervezett bűnözés fő oka az anyagi haszonszerzés, amely a bűnözés tovább folytatására ösztönöz, és a tevékenység átnyúlik a határokon. A bűnüldöző szerveknek rendelkezniük kell a bűnözői tevékenységek pénzügyi nyomainak felderítéséhez és elemzéséhez szükséges szakismeretekkel, és biztosítani kell a gyors információcserét, amely a bűncselekményből származó jövedelmek felkutatásához és lefoglalásához vezethet. (2007/845/IB kerethatározat) Továbbá a bűnüldöző egységeknek a szervezett bűnözői körök pénzügyi nyomainak a felderítéséhez szakismeretek és módszerek cseréje is szükséges. A VVH együttműködik az unió államainak hasonló szerveivel, így a magyar hatóságok esélye is nőhet, hogy visszaszerzik a bűncselekményekből származó milliárdokat, melyeket a bűnözők külföldre menekítettek. A bűnszervezetek gazdasági hátterét kell gyengíteni a sikeres küzdelemhez.

4.8.1. A vagyon-visszaszerzési eljárás feltételei

A vagyon-visszaszerzési eljárás folytatható a nyomozással párhuzamosan, illetve a bíróság jogerős döntését követően.

A vagyon-visszaszerzési eljárás lefolytatására nyomozó hatóságként a vagyonvisszaszerzési hatóságot jelölték ki, a feladatait a rendőrség végzi. A jogszabály rendelkezéseiből kiderül, hogy a tényleges nyomozati tevékenységet végző hatóság elkülönül a vagyon-visszaszerzési hatóságtól. A vagyon-visszaszerzési eljárás célja az elkobzás

³⁶² A bűncselekmények elkövetési eszközeinek és az abból származó jövedelemnek az Európai Unión belüli befagyasztásáról és elkobzásáról szóló 214/42/EU irányelv

vagy a vagyonekobbzás alá eső dolog vagy vagyon felderítése és biztosítása, a vagyon visszaszerzéséhez szükséges feladatok elvégzése, és nem a bizonyítékok beszerzése.[Be. 554/Q. § (1)] A vagyon-visszaszerzési hatóság hivatalból nem indíthat eljárást, hanem azt az ügyész, illetve a nyomozó hatóság megkeresésére folytatja le, amely során az ügyész, illetve a nyomozó hatóság kizárólag olyan adatot adhat át, amely a vagyon-visszaszerzési eljárás lefolytatásához szükséges. Felmerül, hogyan mérlegel az ügyész és a nyomozó hatóság azzal kapcsolatban, hogy mely adat szükséges az eljárás lefolytatásához.³⁶³Míg az 2017. évi XC. törvény 354. § (4) bek. szerint a nyomozó hatóság vagyonvisszaszerzésért felelős szerve minden olyan adatot megismerhet, amely az elkobozható vagy vagyonekobbzás alá eső dolog vagy vagyon felderítése és biztosítása érdekében szükséges. Azonban szükségesnek tartanám a jelenlegi szabályozást kiegészíteni azzal, hogy a vagyon-visszaszerzési eljárás elrendelését követően nyomozó hatóság vagyonvisszaszerzésért felelős szerve kötelezően ismerjen meg minden rendelkezésre álló adatot, amely büntetőeljárás során keletkezett. Ugyanis így hozhat megfelelő döntést, hogy mely adat az, amely hozzájárulhat az elkobozható vagy a vagyonekobbzás alá eső dolog vagy vagyon felderítéséhez és biztosításához. Teljes körű felderítést a már meglévő, rendelkezésre álló adatok elemzése és értékelése alapján lehet lefolytatni, mivel a nyomozó hatóság nem minden esetben tudja eldönteni, hogy mely információk szükségesek a vagyon-visszaszerzési eljárások lefolytatásához. Hiszen sokszor egy töredék információból indul a felderítés, amely megalapozhatja a biztosítási feladatokat is.

Ha a nyomozást a Nemzeti Adó- és Vámhivatal végzi, és az megkeresi a vagyon-visszaszerzési hatóságot, akkor a vagyon-visszaszerzési hatósággal közös nyomozó csoport hozható létre.[Be. 554/Q. § (2) (3)] A vagyon-visszaszerzési hatóság eljárási cselekményt az ügyész előzetes tájékoztatásával végezhet, azzal, hogy őrizetbe vételt nem rendelhet el és gyanúsítottat nem hallgathat ki, de a kihallgatáson jelen lehet és kérdéseket tehet fel. A vagyon-visszaszerzési hatóság a lefoglalt tárgyi bizonyítási eszközöket haladéktalanul, a keletkezett iratokat a nyomozás iratainak megismerését megelőzően az ügyész, illetve a nyomozó hatóság részére átadja. [Be. 554/Q § (4) (5)]A bíróság ügydöntő határozatának jogerőre emelkedését követően akkor van helye a vagyon-visszaszerzési eljárásnak, ha a jogerős ügydöntő határozatában elrendelt elkobbzás

³⁶³ Amennyiben az elektronikus hírközlési szolgáltatás útján továbbított kommunikáció tartalmában (lehallgatott hanganyag kivonatolt iratában) a bűncselekményre utaló adatok mellett szerepel, hogy a célszemély a bűncselekmény elkövetése előtt „lovagolni ment” vagy „Piroshoz ment a lovardába”, célszerű ezt az adatot is megküldeni a VVH-nak, mert így egy verzió állítható fel, amely leellenőrizhető NEBIH OLIR (Országos Lótenyésztési Informatikai Rendszerében), hogy a célszemély lótulajdonos-e. A megkeresésre kapott válasz elősegítheti a vagyon-visszaszerzési eljárást, a vagyonekobbzás alá eső vagyonnak a biztosítását.

vagy a vagyonekobzás nem vezetett eredményre. Az eljárást az ügyész rendelheti el a vagyon-visszaszerzési eljárást a végrehajtás szüneteléséről szóló jegyzőkönyv alapján, s a lefolytatásról a vagyon-visszaszerzési hatóságot bízta meg. A vagyon-visszaszerzési hatóság, illetve az ügyész a zár alá vétel megszüntetését követően a vagyonekobzás alá eső dolgot vagy vagyont a bírósági végrehajtónak átadja, ha a dolgot vagy a vagyont az a személy szerezte meg, akivel szemben az elkobzást vagy a vagyonekobzást elrendelték. Az ügyész, illetve a vagyon-visszaszerzési hatóság az eljárást határozattal megszünteti, ha annak során elkobzás vagy vagyonekobzás alá eső dolog vagy vagyon nem volt felelhető. [Be. 554/R. § (1) (2), (3), (4)] A vagyon-visszaszerzési hatóság megkeresése a vagyon-visszaszerzési eljárás lefolytatása érdekében akkor indokolt, ha az elkobzás vagy a vagyonekobzás alá eső dolognak a felderítése bonyolult, illetve a nyomozás elhúzódásához vezetne.³⁶⁴

4.8.2. A Vagyon-visszaszerzési Hivatal feladatai

A 45/2010. (OT.25.) ORFK utasítás alapján a Rendőrség nyomozó hatóságainak a rendelkezésükre álló erők, eszközök hatékony és arányos felhasználásával arra kell törekedniük, hogy a vagyon elleni, valamint más, jelentős anyagi hasznot ígérő bűncselekmények felderítése, nyomozása és bizonyítása során felkutassák a bűncselekmény elkövetéséből származó vagyoni előnyt, valamint feltérképezzék az elkövetők vagyoni helyzetét. A vagyonfelderítés során nem csak az elkövetőkhöz és azok szűk környezetéhez közvetlenül köthető vagyontárgyakat kell figyelembe venni, hanem az üzleti érdekeltségeket, pénzügyi befektetéseket és megtakarításokat is.³⁶⁵ A hatóság felelőssége a sértetti igények kiszolgálása, hogy az okozott kár minél nagyobb mértékben megtérülhessen.³⁶⁶

A büntetőeljárást megelőzően folytatott titkos információgyűjtés során a potenciális elkövetők vagyoni helyzetét is fel kell térképezni, továbbá a nyomozati tervnek tartalmaznia kell azokat az intézkedéseket, amelyek célja a bűncselekményből származó vagyoni előny beazonosítása, fellelhetőségének, helyének, sorsának tisztázása. A titkos információgyűjtés befejezésekor kötelező összefoglaló jelentést készíteni a vagyonfelderítés eredményéről. Összefoglaló jelentést kell készíteni a lefolytatott büntetőeljárásban,

³⁶⁴ 11/2003. (ÜK. 7.) LÜ utasítás a vádelőkészítéssel, a nyomozás törvényessége feletti felügyelettel és a vádemeléssel kapcsolatos ügyészi feladatokról

³⁶⁵ 45/2010. (OT.25.) ORFK utasítás 3. pont

³⁶⁶ BóI László (2015): Tricky implementation serial crimes and facilities of asset recovery, Legal journal: scientific-practical professional journal, 2015/2., Ukraine 9

hogy történt-e intézkedés a vagyonbiztosításra. Az összefoglaló jelentésben utalni kell a vagyonfelderítés hiányának az okára.³⁶⁷

Ha a bűncselekményt bünszervezetben követték el, a vagyonfelkutatást ki kell terjeszteni a bünszervezet fennállásának teljes időtartamára, illetőleg az adott gyanúsítottira vonatkozóan arra az időszakra, amíg a bünszervezet tagja volt. A sikeres felderítés céljából együtt kell működni mind a büntetőeljárások, mind a titkos információgyűjtés során különböző állami és gazdasági szervezetekkel, amelyek vagyoni eszközök nyilvántartását és ellenőrzését végzik, vagy tevékenységükből adódóan rálátásuk van az ilyen jellegű adatokra.³⁶⁸

A VVH feladatai az alábbiak szerint csoportosíthatók:

- a Rendőrség szerveiről és a Rendőrség szerveinek feladat- és hatásköréről szóló 329/2007. (XII. 13.) Korm. rendelet 9. § Q) pontja szerint ellátja a bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről szóló, valamint az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló 2012. évi CLXXX. törvény 52. § szerinti feladatokat:

- a bűncselekményből származó jövedelem és bűncselekményhez kapcsolódó más vagyon felkutatásának és azonosításának elősegítése érdekében az erre a feladatra kijelölt tagállami közigazgatási, bűnüldözési vagy igazságügyi hatóságtól közvetlenül tájékoztatást kérhet, illetve annak tájékoztatást adhat.

- az Európai Unió tagállamaiban megalakult vagyon-visszaszerzési irodák (ARO) megkereséseire, illetve a CARIN (Camden Assets Recovery Inter-Agency Network) csatornákon (az unión kívül országok vagyon-visszaszerzési irodáiból) érkezett nemzetközi megkeresések alapján vagyon-felderítési tevékenységet végez,
- a rendőrség, az ügyészség és a NAV által folytatott eljárások támogatására nemzetközi vagyon-felderítést végez, illetve vagyon-visszaszerzési eljárásokat folytat le,
- kiemelt ügyekben és a szervezett bűnözői csoportok által elkövetett bűncselekmények esetén önálló nyomozásokat és titkos információgyűjtést folytat,
- részt vesz a JIT-ben (Joint Investigation Team – közös nyomozó csoport),
- nemzetközi egyezmények, megállapodások, kétoldalú szerződések alapján együttműködik más államok bűnügyi szerveivel, nemzetközi konferenciákon vesz részt, az Interpol, az Europol, az Aro és a Carin tagsága alapján adatszolgáltatási kötelezettségeit teljesíti.

³⁶⁷ 45/2010. (OT.25.) ORFK utasítás 7–10. pont

³⁶⁸ 45/2010. (OT.25.) ORFK utasítás 12. pont

4.8.3. Az adatgyűjtés a vagyonfelderítésben

A vagyon-visszaszerzési eljárás célja az elkobzás, vagyonelkobzás alá eső dolog vagy vagyon felderítése és biztosítása, mely során a VVH eljárási cselekményt végezhet az ügyész tájékoztatásával, de őrizetbe vételt nem rendelhet el és gyanúsítottat nem hallgathat ki, de kihallgatáson jelen lehet és kérdéseket intézhet. A vagyonfelderítés céljának a biztosítására a Be. több kényszerintézkedést szabályoz:

- lefoglalás,³⁶⁹
- zár alá vétel,³⁷⁰
- házkutatás,³⁷¹
- motozás.³⁷²

Ez a négy kényszerintézkedési forma lehetővé teszi, hogy a vagyonelkobzás eredményes legyen, és biztosítva legyen a bűnös vagyon. Ha az elkövetőt megfosztjuk a bűncselekmény útján szerzett vagyontól, akkor nem éri meg számára a bűncselekmény elkövetése, továbbá ha ez gyakorlattá válik, alkalmas a gazdasági bűnözés visszaszorítására, illetve a sértett érdekeinek kielégítésével növelhető az állampolgárok biztonságérzete és bizalma.³⁷³

A bűnüldözés legtöbbször a tettes elfogására és a bizonyítási eszközök összegyűjtésére fókuszál, és sokszor nem fordít figyelmet a bűncselekményből származó vagyon felkutatására és lefoglalására.³⁷⁴

A Vagyon-visszaszerzési Hivatalnak lehetősége van vagyon-visszaszerzési eljárásokban, hogy a felderítés során megkereséseket küldjön az állami és gazdasági szervezeteknek, akik a vagyoni eszközök nyilvántartását végzik, vagy olyan adatokat kezelnek, amelyek segítségével szolgálhatnak az érintett vagyonának feltérképezéséhez. A re-

³⁶⁹ Be. 151. § (1) A lefoglalás a bizonyítás érdekében vagy az elkobzás, illetőleg a vagyonelkobzás biztosítására a dolognak a bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság általi őrzésbe vétele vagy megőrzésének más módon történő biztosítása.

³⁷⁰ Be. 159. § (2) Ha az eljárás olyan bűncselekmény miatt folyik, amellyel kapcsolatban vagyonelkobzásnak van helye, illetve ha polgári jogi igényt érvényesítenek, és alaposan tartani lehet attól, hogy a kielégítést megghiúsítják, ezek biztosítására dolog, vagyoni értékű jog, követelés vagy szerződés alapján kezelt pénzeszköz zár alá vétele rendelhető el. A zár alá vétel elrendelhető a vagyonra, a vagyon meghatározott részére vagy egyes vagyontárgyakra is.

³⁷¹ Be. 149. §. (2) c) Házkutatásnak akkor van helye, ha megalapozottan feltehető, hogy az elkobozható vagy vagyonelkobzás alá eső dolog megtalálására vezet.

³⁷² Be. 150. §. (1) A motozás bizonyítási eszköz vagy elkobozható, illetőleg vagyonelkobzás alá eső dolog megtalálása céljából a terhelt és az olyan személy ruházatának és testének átvizsgálása, akiről megalapozottan feltehető, hogy bizonyítási eszközt vagy elkobozható, illetőleg olyan dolgot tart magánál, amely vagyonelkobzás alá eshet.

³⁷³ CIELESZKY Péter – HENYECZ Tamás – HORVÁTH Csaba (2007): A vagyonfelderítés lehetőségei. Rendészeti Szemle, 2007/1., Budapest, 32–37. o.

³⁷⁴ SALY György (2007): A bűnözés gazdasági alapjainak gyengítése. Rendészeti Szemle, 2007/1., Budapest, 41. o.

leváns adat beszerzése érdekében több tucat megkeresést küldenek a szervek, társaságok irányába. Az így beszerzett adat kiindulópont lehet, amely megalapozhat egy kényszerintézkedést is (pl. házkutatás, lefoglalás stb.). Azonban a felderítést nagy mértékben nehezíti, hogy a válaszok beérkezése több hetet is igénybe vesz, ami rámutat az általam korábban tárgyalt raszter nyomozás jelentőségére is, mely a vagyon-visszaszerzési eljárás eredményességéhez is hozzájárulhatna. A felderítés sikerességéhez elengedhetetlen a háttér adatbázisok ismerete, legyenek azok közvetlenül vagy közvetetten elérhető adatbázisok.³⁷⁵ A háttér adatbázisból akár elmentett videofelvételek is lekérhetőek. Fontos elemezni és bemutatni, hogy milyen adatokat tudunk kinyerni az adatbázisokból, amelyek a potenciális elkövetők vagyoni helyzetének feltérképezését teszik lehetővé.

Az elkobzás vagy a vagyoneklobzás alá eső dolognak vagy vagyonnak a felderítése és a biztosítása érdekében a vagyon-visszaszerzési eljárás során nélkülözhetetlen szerepet töltenek be az alábbi szervek adatbázisai:

- pénzügyintézetek,³⁷⁶
- életbiztosítók,³⁷⁷
- befektetési társaságok,³⁷⁸
- nyugdíjpénztárak,³⁷⁹
- Nemzeti Adó- és Vámhivatal,³⁸⁰

³⁷⁵ NYITRAI Endre (2015): Bűnelemzés a nyomozásban, In.: Gaál Gyula, Hautzinger Zoltán, Tanulmányok modernkori veszélyek rendészeti aspektusai című tudományos konferenciáról, XVI. kötet, Pécs, 146. o.

³⁷⁶ Az elkövetőről az alábbi tájékoztatást kérhetjük: a természetes személy nevén vezetnek-e, illetve vezettek-e folyószámlát, forintszámlát, devizaszámlát, betétszámlát, egyéb alszámlát (ideértve valamennyi pénzforgalmi számlát), értékpapírszámlát; bérel-e vagy bérelt-e széfet, postafiókot; rendelkezik-e, rendelkezett-e hitelkártyával, nyeresémbetéttel, gazdasági társaság számlája feletti rendelkezési jogosultsággal; befektetési eszközöket (befektetési alapok, kötvények, részvények, állampapírok, strukturált befektetések stb.) tart vagy tartott-e nyilván; nevezettek harmadik személy szolgáltatásával összefüggésben jogosultként eljárathatnak-e.

³⁷⁷ Életbiztosítással foglalkozó gazdasági társaságoktól információ kapható, hogy az érintett személynek jelenleg van-e életbiztosítási szerződése (mint szerződő fél vagy kedvezményezett), kockázati életbiztosítása, illetőleg befektetéshez kötött vagy egyéb biztosítási jogviszonya (pl. hitelfedezeti, utazási, vagyon-, esetlegesen gépjármű stb.). Pozitív válasz esetén a kötvényszám, termék vagy a biztosítás tárgya, a szerződés érvényessége, valamint a befizetések összege megtudható.

³⁷⁸ Tájékoztatás kérhető arról, hogy az elkövető nevén befektetési eszközöket (befektetési alapok, kötvények, részvények, állampapírok, strukturált befektetések stb.) tartanak-e vagy tartottak-e nyilván, ezzel összefüggésben részükre bármilyen szolgáltatást nyújtanak-e vagy nyújtottak-e; az elkövető nevezett harmadik személy szolgáltatásával összefüggésben jogosultként eljárhat-e; van-e a tulajdonos adatait tartalmazó számlanyitási dokumentáció; melyek a hozzáférési jogosultsággal bíró személyek (társulajdonos, kedvezményezett, rendelkezésre jogosult stb.) adatai; mikori a számlanyitás dátuma, milyen a számla jelenlegi állapota és mennyi a lekérdezés napján érvényes egyenlege; melyek a számlaforgalmi adatokat tartalmazó számlatörténeti kimutatás(ok) meghatározott időintervallumra; vannak-e egyéb rendelkezésre álló adatok.

³⁷⁹ A megkeresésben szereplő személy nevén nyugdíjbiztosítási számlát tartanak-e nyilván, mekkora összeg található rajta, arra honnan érkeznek a befizetések, illetve nevezett harmadik személy szolgáltatásával összefüggésben rendelkezési jogosultként eljárhat-e, kedvezményezettként megjelölték-e a nyilvántartási rendszereik alapján.

- Miniszterelnökség, a Magyar Művészeti Akadémia, illetve a Budavári Ingatlanfejlesztő és Üzemeltető Nonprofit Kft.,³⁸¹
- Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal,³⁸²
- Nemzeti Közlekedési Hatóság,³⁸³
- Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal,³⁸⁴
- Nemzeti Mobilfizetési társaság és a Nemzeti Útdíjfizetési Szolgáltató Társaság,³⁸⁵
- Nemzeti Bűnügyi Együttműködési Központ,³⁸⁶
- igazgatásrendészeti osztály,³⁸⁷
- szolgáltatók nyilvántartásának,³⁸⁸

³⁸⁰ Az elkövetőről a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Központi Irányítás Pénzmosás és Terrorizmusfinanszírozási Elleni Iroda adatbázisa (FIU, EGMONT GROUP) tartalmaz-e pénzmosásra utaló adatot, körülményt a meghatározott éveket érintően a magyarországi, európai uniós vagy harmadik országbeli adatszolgáltatóktól.

A Nemzeti Adó- és Vámhivaltól kérhető, hogy a nevezett által benyújtott adóbevallást érintően tájékoztasson: az elkövető jelenlegi és korábbi munkáltatójának adatairól; a rendszeres és nem rendszeres szociális kifizetésekről; az esetlegesen lefolytatott ellenőrzésekről és azok eredményéről.

A gazdasági társaságról az alábbi információkat tudhatjuk meg: a vállalkozás által a meghatározott évben benyújtott adóbevallásainak tartalma (a kapcsolódó dokumentumok megküldésével egyidejűleg); könyvelőjének, képviselőjének neve és személyes adatai; a bejelentett iratórzségi hely, telephely, fióktelep; ismert bankszámlaszámok; a jelenlegi és korábban foglalkoztatott személyek neve, személyes adatai, a kifizetések összege; az esetlegesen lefolytatott ellenőrzések és azok eredménye.

³⁸¹ Ennek a szolgáltatónak a felkeresése során meg tudható, hogy a regisztrált személyek tulajdonában kulturális vagy védett kulturális javak (műtárgy, műkincs, régiség stb.) fellelhetők-e, pozitív válasz esetén meg tudható a tárgy részletes leírása, valamint az azonosítását lehetővé tevő egyéb adatok, a tárgy tulajdonosának és birtokosának természetes személyazonosító adatait, valamint lakcíme, a tulajdonszerzés ideje és módja.

³⁸² A hivatal által vezetett nyilvántartási adatbázis két fő nyilvántartásból épül: a Tenyészet Információs Rendszerből (TIR); a Országos Lótenyésztési Informatikai Rendszerből (OLIR).

Meg tudható például, hogy a megkeresésben szereplő személy szerepel-e regisztrált lótulajdonosként az OLIR-ban. A nyilvántartott adatok: a ló azonosítója, neve, színe, neme, a tulajdonos neve, a tulajdon átvezetésének dátuma.

³⁸³ Meg tudható, hogy bármilyen lajstromköteles légi jármű vagy úszólétesítmény a megnevezett természetes személy tulajdonába tartozik-e.

³⁸⁴ Tájékoztatás kérhető arról, hogy rendelkeznek-e információval arra vonatkozóan, hogy a külföldi állampolgár (nevezett személy) mikor lépett először és milyen státuszban Magyarország területére, illetve jelenleg milyen jogcímen tartózkodik itt, továbbá meg tudható a nyilvántartási rendszerből, hogy milyen adatokkal szerepel a célszemély, illetve mely adatok érhetőek el vele kapcsolatosan; milyen magyarországi családi és vagyoni viszonyai ismertek a hatóság előtt; munkavállalásra jogosult volt-e, illetve jelenleg jogosult-e Magyarország területén; a Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal rendszeres vagy nem rendszeres juttatásban részesítette-e nevezettet. Ha igen, úgy szükséges a kifizetett összegek, időszak, jogcím és kedvezményezett számlaszám megállapítása is.

³⁸⁵ A megjelölt gépjárművek esetén kérhető annak megállapítása, hogy a megadott időintervallumban milyen telefonszámokról és mikor regisztráltak mobilparkolást, illetve milyen típusú e-matricát vásároltak.

³⁸⁶ A vagyon-visszaszerzési hivatal a NEBEK-en a keresztül a tagállamoknak megkeresést küldhet SIRENE csatornán. Az információcserére a Tanács 2006/960/JHA keretszerződése adja az alapot a kérő tagállam részére. A megkeresésben kérhető információ vagy adat: a nevezett vagyona vonatkozó adatok, így különösen gépjárművek, ingatlanok, gazdasági társaságban birtokolt tulajdonrész, illetve bankszámlák; nevezett ellenőrzése kérhető a személyi adat- és lakcímnnyilvántartásában, vagy bűnügyi nyilvántartásában.

³⁸⁷ A fegyver-nyilvántartásból kérhető, hogy a nevezett személy rendelkezik-e fegyvertartási engedéllyel, lőfegyverrel. Ha igen, tájékoztatás kérhető a lőfegyver típusára, tárolási helyére, illetve a személy által az engedélyezési eljárással összefüggésben megadott elérhetőségi adatokra.

- A Belügyminisztérium Nyilvántartások Vezetéséért Felelős Helyettes Államtitkárság (jogelődje a KEKKH Személyi Nyilvántartási és Igazgatási Főosztály) nyilvántartásai,³⁸⁹
- a Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő (jogelődje az Országos Egészségbiztosítási Pénztár) nyilvántartásai Egészségbiztosítási Pénztár nyilvántartásának,³⁹⁰
- Közjegyzői nyilvántartás³⁹¹

Összegzésként megállapítható, hogy a bűnüldözés legtöbbször a tettes elfogására és a bizonyítási eszközök összegyűjtésére fókuszál, és sokszor nem fordít figyelmet a bűncselekményből származó vagyon felkutatására és lefoglalására.³⁹²

A rendőrség feladatai közé tartozik a bűncselekményből származó vagyon visszaszerzése is, melynek érdekében titokban információt gyűjthet. A rendőrség a vagyonvisszaszerzési eljárás során a bűncselekményből származó vagyon felderítése érdekében:

- informátort, bizalmi személyt vagy a rendőrséggel titkosan együttműködő más személyt vehet igénybe;
- az eljárás céljának leplezésével (puhatolás) vagy a kilétét leplező fedett nyomozó igénybevételével információt gyűjthet, adatot ellenőrizhet;
- saját személyi állománya, valamint a vele együttműködő személy és a rendőri jelleg leplezésére, védelmére fedőokiratot állíthat ki, használhat fel, fedőintézményt hozhat létre, és tarthat fenn;

³⁸⁸ A szolgáltatóktól bekérhetőek az elektromos áram és közüzemszolgáltatások tárgyában kötött szerződések másolatai, a kommunális hulladék szállítása tárgyában benyújtott bejelentő lapok, illetve a gázközmű szolgáltatás tárgyában kötött szerződések másolatai, hogy a szerződésben rögzített díjak milyen módon és ki által kerültek kiegyenlítésre. Ha a díjak megfizetése átutalással történt, úgy a bankszámlaszám megjelölése is kérhető.

³⁸⁹ A kért gépjárművek teljes háttéranyagának, a tulajdonszerzéssel összefüggésben keletkezett anyagoknak a bekérése. A nyilvántartótól családfakutatás kérhető a személyi összefüggések felderítése céljából, így feltérképezhető az adott személy hozzátartozói kapcsolatrendszere.

³⁹⁰ A pénztártól kérhető, hogy a nevezett személy a meghatározott időintervallumban mely munkáltatónál rendelkezik munkaviszonnyal (milyen jogviszony alapján, mettől meddig terjedő időszakban, milyen munkaidővel, mekkora jövedelemmel), a TAJ szám feltüntetésével.

³⁹¹ A közjegyzői nyilvántartási adatbázis 5 nyilvántartásból épül fel, az alábbiak szerint: Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartása (ÉNYNY); Egyedi azonosításra kétséget kizáróan alkalmas ingó dolgok zálogjogi nyilvántartása; Házassági és Élettársi Vagyonjogi Szerződések Nyilvántartása (HÉVSZENY); Hitelbiztosítéki Nyilvántartás (HBNY); Végrendeletek Országos Nyilvántartása (VONY); Zálogjogi Nyilvántartás (ZONY).

A közjegyzői nyilvántartások által megismerhetővé válna, hogy a célszemély készített-e végrendeletet közjegyzőnél. Ha ilyen adat szerepel, megismerhetővé válna a végrendeletből, hogy a célszemély milyen ingóságokkal (műtárgyak, festmények) rendelkezhet. Ha a Házassági és Élettársi Vagyonjogi Szerződések Nyilvántartásában (HÉVSZENY) is rögzítették a célszemélyt, megismerhetővé válna a vagyonjogi szerződés tartalma, amely szintén a vagyonfelderítést segítené, illetve a vagyonelkobzás alá eső dolog és vagyon biztosítását.

³⁹² SALY György (2007): A bűnözés gazdasági alapjainak gyengítése, Rendészeti Szemle, 2007/1., Budapest, 41. o.

- mintavásárlás végzése érdekében informátort, bizalmi személyt, a rendőrséggel titkosan együttműködő más személyt vagy fedett nyomozót, továbbá – az ügyész engedélyével – álvásárlás, bizalmi vásárlás, bűnszervezetbe való beépülés, illetve – ellenőrzött szállítás folytatása érdekében – fedett nyomozót alkalmazhat;
- ha a bűncselekmény megelőzésére, magakadályozására, felderítésére, az elkövető elfogására, kilétének megállapítására nincs más lehetőség, a sértettet szerepkörében – életének, testi épségének megóvása érdekében – rendőr igénybevételeivel helyettesítheti,
- a bűncselekményből származó vagyonnal kapcsolatban lévő személyt, valamint a bűncselekményből származó vagyonnal kapcsolatba hozható helyiséget, épületet és más objektumot, terep- és útvonalszakaszt, járművet, eseményt megfigyelhet, arról információt gyűjthet, az észlelteket technikai eszközzel rögzítheti;
- sérülést vagy egészségkárosodást nem okozó csapdát alkalmazhat.[Rtv. 64. § (1a)]

Az új büntetőeljárás törvény a vagyon-visszaszerzést a büntetőeljárás szerves részévé teszi, szakít a büntetőeljárással párhuzamos külön eljárás szabályozásával. A bűncselekményből eredő vagyon visszaszerzésének a nyomozás során kiemeltebb szerep jut, a vagyon visszaszerzéséért felelős szervek a nyomozást folytató szervekkel szorosabb együttműködésben folytatják tevékenységüket. A törvény lehetővé teszi az új típusú vagyoni formák, mint a bitcoin vagy az elektronikus pénz speciális formáinak lefoglalását.

Ha az elkövető előzetes letartóztatását elrendelték, célszerű lenne ún. „fogdaügynök” bevezetése, aki az elkövetők körében operatív munkát végezne. A fogdaügynököt olyan személyek köréből kellene kiválasztani, akik szintén a börtönbüntetésüket töltik.

A fogdaügynökség alkalmazása lehetőséget nyújtana:

- a bűnös vagyon felderítésére,
- a letartóztatott személy vallomástételekor tervezett taktikájának felderítésére,
- a nyomozás által még fel nem tárt, vagy előkészület alatt álló bűncselekmények, bűnös kapcsolatok felderítésére, és elősegítené, illetve meggyorsítaná a vizsgálati munkát.³⁹³

³⁹³ http://www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_23_10_62.pdf (2017.május 18.)

4.8. A szervezett bűnözés elleni küzdelem egyéb eszközei

4.8.1. Együttműködési megállapodások

A szervezett bűnözés elleni harcban több országgal kötöttünk kétoldalú megállapodást, így például Nagy-Britanniával és Észak-Írországgal, Lengyelországgal, Kínával, Olaszországgal és Szlovákiával. Magyarország megállapodott, hogy együttműködik a kábítószeres illegális forgalma, a szervezett bűnözés, a nemzetközi terrorizmus és az illegális migráció elleni harcban.

A szervezett bűnözés elleni küzdelemben szoros együttműködésre van szükség a nemzetbiztonsági szolgálatokkal³⁹⁴ és a Nemzeti Védelmi Szolgálattal. A szolgálatoknál is keletkezik információ szervezett bűnözői körökre (pl. az Információs Hivatal információkat gyűjt a nemzetbiztonságot veszélyeztető, külföldi szervezett bűnözésről, míg a Katonai Felderítő Hivatal a Magyar Honvédség biztonságát veszélyeztető szervezett bűnözésről). Ez fordítva is előfordulhat, mivel a rendőrség szerveinél is keletkezik olyan információ, hogy a rendvédelmi szerv dolgozója bűnös (kifogásolható) kapcsolatot tart fenn bűnszervezettel, vagy a bűnszervezet vezetője, tagjai a politikai körökben, társadalmi szervezetekben befolyásra törekcszenek, kapcsolatot építenek ki, valamint olyan bűncselekmény elkövetése valószínűsíthető, amely az Alkotmányvédelmi Hivatal felderítési hatáskörébe tartozik. Az információáramlásnak kölcsönösnek kell lennie, mert így lehet hatékonyan fellépni a szervezett bűnözői körökkel szemben, melyhez azonban a szerveknek együtt kell működnie.

4.8.2. Nemzetközi szervezetek a szervezett bűnözés elleni küzdelemben

a.) Európai Rendőrségi Hivatal (Europol)

Az Europol 1999-ben kezdte meg működését, segíti az EU tagállamainak bűnüldöző tevékenységeit az alábbi területeken: illegális kábítószer-kereskedelem; terrorizmus; emberkereskedelem, embercsempészet; gyermekprostitúció; pénzmosás; termékhamisítás; pénzhamisítás. Az Europol a tagállamok között végrehajtja a biztonságos információcserét, a bűnügyi hírszerzést megkönnyíti, stratégiai jelentéseket készít, bűnügyi elem-

³⁹⁴ Magyarország nemzetbiztonsági szolgálatai: az Információs Hivatal; az Alkotmányvédelmi Hivatal; a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat; a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat; valamint a Terrorrelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ

zéseket, szakmai képzéseket bonyolít le a tagállamok között. Az Europol Információs Rendszer (IS) az Europol adatbázisának tekinthető, súlyos megítélésű és legalább két tagországot érintő bűncselekmények esetén a tagállamokban folyamatban lévő nyomozásokat összekapcsolja. Az Europolon keresztül a tagországok hatóságai egymással kapcsolatba léphetnek. Hazánkban az Europol egysége az Országos Rendőr-főkapitányság Nemzeti Bűnügyi Együttműködési Központjában található.³⁹⁵

Az Europol fő feladatai: tagállamok közötti információáramlás megkönnyítése; haladéktalanul értesíti a tagállamok hatóságait az őket érintő bűncselekmények között feltárt összefüggésekről és az információkról; a tagállamokban folyó nyomozások elősegítésére jelentőséggel bíró információk továbbítása; az összegyűjtött adatok fenntartása.

Az Europol rendszeres értékelést végez, amelyek átfogó elemzést adnak az Európai Uniót érintő bűnözésről és terrorizmusról, a Szervezett Bűnözési Fenyegetés-értékelés [OCTA] jelentés azonosítja és értékeli a felmerülő fenyegetéseket, továbbá az OCTA bemutatja a szervezett bűnözői csoportok szerkezetét és működésük módját, valamint az uniót érintő főbb bűnelkövetési formákat.³⁹⁶ 2006 óta „a szervezett bűnözés általi fenyegetettség értékelése” (OCTA) az Europol által készített legfontosabb stratégiai elemzési dokumentum, amelynek alapján az Európai Unió megállapítja prioritásait és megfogalmazza ajánlásait a szervezett bűnözés ellen Európában vívott küzdelem terén. 2013-ban az OCTA helyébe „a súlyos és szervezett bűnözés általi fenyegetettségek értékelése” (SOCTA) lépett. Az orosz szervezett bűnözés általi fenyegetettség értékelése (ROCTA), míg Nyugat-Afrika tekintetében (OCTA-WA).³⁹⁷

Az EUROPOL legfontosabb bűnelemzési terméke az EU súlyos és szervezett bűnözés fenyegetettség értékelése (EU Serious and Organized Threat Assessment, SOCTA).³⁹⁸

A szervezett és súlyos nemzetközi bűnözés elleni küzdelemmel kapcsolatos, a 2018 és 2021 közötti időszakra szóló uniós prioritások meghatározásáról szóló tanácsi következtetések tervezetében megjegyzésre kerül, hogy az EU SOCTA-ból kiderül, hogy az Unióban jelenleg több mint 5 000, a nemzetközi szinten működő bűnszervezet ellen folyik vizsgálat, valamint hogy a bűnözési piacok egyre összetettebbek, és megjelentek

³⁹⁵ <http://www.naih.hu/europol.html> (2017. 07.11.)

³⁹⁶ europolprofile.pdf (2017. 07. 11.)

³⁹⁷ AGNIESZKA Biegaj (szerkesztő): Europol Szemle, Általános jelentés az Europol tevékenységeiről, Európai Rendőrségi Hivatal, Luxembourg, 2012., 15-18. o., file:///C:/Users/peterz/Downloads/hu_europolreview%20(1).pdf (2017.07.12.)

³⁹⁸ URSZÁN József: A szervezett bűnözés fenyegetettség értékelésének jelentősége az Európai Unióban, In: Gaál Gyula, Hautzinger Zoltán (Szerk.), Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, 2013, Pécs, 434. o.

a konkrét bűnözői tevékenységekre – mindenekelőtt online bűncselekményekre – szakosodott kisebb bűnszervezetek.³⁹⁹

A tervezet tíz pontban határozza meg a prioritásokat a szervezett és súlyos nemzetközi bűnözés elleni küzdelem területén a 2018 és 2021 közötti időszakra.⁴⁰⁰

b.) OLAF (Európai Csalás Elleni Hivatal)

Az OLAF az Európai Bizottság szervezetén belül működik. Fő célja a csalás, a korrupció elleni küzdelem és az Európai Unió pénzügyi érdekeinek a védelme.

Az OLAF az uniós adófizetők pénzét védi, biztosítja, hogy az egyes tagállamok szabályosan használják fel a támogatásokat. A Hivatal közvetlen kapcsolatot tart fent a rendőrséggel és a bírósággal. Az OLAF-ot létrehozó egyezmény függetlenséget biztosít a Hivatalnak, ez fontos garanciális szabály. Az OLAF sem a Bizottságtól, sem állami szervtől nem fogadhat el utasításokat feladatának ellátása során.⁴⁰¹

c.) Az EUROJUST

³⁹⁹ Az Európai Unió Tanácsa, Tervezet – A Tanács következtetései a szervezett és súlyos nemzetközi bűnözés elleni küzdelemmel kapcsolatos, a 2018 és 2021 közötti időszakra szóló uniós prioritások meghatározásáról, 8654/17 JAI 377 Brüsszel, 2017. május 12.

⁴⁰⁰ Az alábbi prioritásokat határozza meg – fontossági sorrend nélkül – a szervezett és súlyos nemzetközi bűnözés elleni küzdelem területén a 2018 és 2021 közötti időszakra: küzdelem a számítástechnikai bűnözés ellen; a hasis, a kokain és a heroin EU-ba irányuló, nagybani tiltott kereskedelmében közreműködő bűnszervezetek tevékenységének megakadályozása; a különféle kábítószeres európai uniós piacokon történő tiltott kereskedelmében és terjesztésében közreműködő bűnszervezetek elleni fellépés; valamint a szintetikus kábítószeres és új pszichoaktív anyagok EU-beli előállításának visszaszorítása, illetve az ezek előállításában, tiltott kereskedelmében és terjesztésében közreműködő bűnszervezetek felszámolása; olyan, az illegális bevándorlást elősegítő bűnszervezetek felszámolása, amelyek hozzájárulnak az illegális bevándorláshoz azzal, hogy az EU külső határát átszelő és az EU területén lévő fő migrációs útvonalak mentén segítséget nyújtanak az irreguláris migránsoknak, különös figyelemmel azokra, amelyek módszerei emberéleteket veszélyeztetnek, amelyek szolgáltatásaikat online kínálják és amelyek üzleti modelljének részét képezi az okmányokkal való visszaélés; a vagyon elleni szervezett bűnözés elleni küzdelem, kiemelt figyelmet fordítva az EU egészében a szervezett lopásokat és betöréseket elkövető, rendkívül mozgékony bűnszervezetek tevékenységének megakadályozására; küzdelem az EU-ban a kizsákmányolás minden formája – köztük a szexuális és a munkaerőkizsákmányolás – céljából folytatott emberkereskedelem ellen, valamint a gyermekkereskedelem minden formája ellen; a jövedéki adóval kapcsolatos csalásban, illetve a Közösségen belül eltűnő kereskedő útján elkövetett csalásban közreműködő bűnszervezetek és specialisták tevékenységének megakadályozása; a tűzfegyverek tiltott kereskedelmében, terjesztésében és használatában érintett bűnszervezetek tevékenységének megakadályozása; a környezeti bűnözésben – konkrétan a vadon élő állatok és a hulladék tiltott kereskedelmében – érintett bűnszervezetek tevékenységének megakadályozása; a bűnszervezetek bűncselekményből származó jövedelmének tényleges elkobzása céljából küzdelem a bűncselekményből származó jövedelem és a pénzmosás ellen, valamint a vagyonvisszaszerzés megkönnyítése; küzdelem az EU-ban elkövetett, okmányokkal való visszaélés ellen, azon bűnszervezeteket megelőzve, amelyek közreműködnek megtévesztő és hamis okmányok más bűnözők részére való előállításában és nyújtásában.

⁴⁰¹ TÓTH Mihály: Bűnszövetség, bűnszervezet, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest 2009. 93-94. o.

Az Eurojust célja a szervezett bűnözés elleni hatékony fellépés, a nemzeti nyomozó hatóságok és az ügyészségek munkájának elősegítése, az eredményesség növelése, a koordináció és együttműködés előmozdítása, segítése a határon átnyúló bűncselekmények elleni küzdelemben.

Az Eurojust koordinációs értekezleteket tart bíróknak, ügyészeknek, a nyomozó hatóság képviselőinek, melyeken büntetőügyek problémáit oldják meg, operatív terveket dolgoznak ki.

Az értekező középontjában az alábbi kiemelt bűncselekmények állnak: terrorizmus; kábítószer-kereskedelelem; emberkereskedelelem; különféle csalások; korrupció; cyber-bűnözés; pénzmosás; egyéb bűncselekmények, melyek szervezett bűnözés jelenlétére utalnak.

Az Eurojust kiadhat Eurojust Határozatot, mely alapján felkérheti a tagállamokat konkrét ügyekben nyomozás elrendelésére, illetve ügyészi eljárás lefolytatására, továbbá közreműködik joghatósági összeütközések megoldásában, amikor kérdéses, hogy melyik hatóság jogosult a büntetőeljárás lefolytatására.⁴⁰² Az Eurojust szoros kapcsolatot tart fent az Europol-lal, az OLAF-fal, a Frontex-szel, a Ceuol-lal, és az Európai Igazságügyi Képzési Hálózattal. Az Eurojust jogi személyiséggel rendelkezik, és a Közös költségvetéséből biztosítják a működéséhez szükséges anyagi forrásokat. Továbbá minden tagállam delegálhat tagot az Eurojustba.⁴⁰³

d.) CEPOL (Európai Unió Bűnüldözési Képzési Ügynökség)

A CEPOL egy európai uniós ügynökség, amely képzéseket szervez a nemzetközi bűnözés elleni fellépés érdekében. A CEPOL bűnüldözési szakembereket hoz össze, hogy:

- a képzésen keresztül lehetőséget adjon számukra a személyes és szakmai fejlődéshez;
- a tanulás segítségével hozzájáruljanak az európai biztonsággal kapcsolatos problémák megoldásához;
- létrehozzanak egy képzési intézményekből és szakemberekből álló hálózatot.⁴⁰⁴

Az EU minden évben megnevezi, hogy a súlyos szervezett bűnözésen belül melyek a legfontosabb fenyegetések; a CEPOL az éves kurzuskínálat összeállításakor elsőbbséget biztosít a súlyos fenyegetésekkel foglalkozó képzéseknek. A szervezett bűnözéssel szembeni fellépés elősegítése érdekében a CEPOL Európa minden részéből összehívja a

⁴⁰² <http://eurojust.europa.eu/Pages/languages/hu.aspx> (2017. 07. 11.)

⁴⁰³ TÓTH Mihály: Bűnszövetség, bűnszervezet, 94-95. o.

⁴⁰⁴ <https://www.cepol.europa.eu/hu> (2017. 07.11.)

vezető beosztású rendőrtiszteket a bevált gyakorlatok és ismeretek megosztására, hogy javítsa a bűnözés elleni küzdelmet.⁴⁰⁵

e.) Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ⁴⁰⁶

A Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ feladata a szervezett bűnözés elleni küzdelem területén, hogy a szervezett bűnözéssel összefüggő bűncselekményekre, valamint az illegális migráció területén megjelenő szervezett bűnözői csoportok és bűnszervezetek által elkövetett bűncselekményekre elemző-értékelő tevékenység keretében kockázatelemzést végezzen. Ellátja az utasadat-információs egység feladatait, amelynek a célja a szervezett bűnözéssel összefüggő bűncselekmények, valamint az illegális migráció területén megjelenő szervezett bűnözői csoportok és bűnszervezetek által elkövetett bűncselekmények felderítésének és nyomozásának elősegítése, továbbá a nemzetbiztonságot veszélyeztető törekvések és tevékenységek elhárításának elősegítése. A felderítésekről küldött adatok alapján figyelemmel kíséri, hogy az együttműködő szervek között a hatáskörébe utalt bűncselekmények esetében párhuzamoson folyik-e felderítés, ennek észlelése esetén értesíti az érintett szerveket. A TIBEK által készített elemzések segítséget adnak az együttműködő szerveknek, továbbá a szervezett bűnözés elleni kormányzati döntések meghozatalában.⁴⁰⁷ A TIBEK támogató, koordinációs elemző-értékelő tevékenysége során figyelemmel kíséri a bűnszervezetek és terrorszervezetek, valamint a szervezett bűnözői és terrorista csoportok tevékenységét, az ilyen szervezetek és csoportok egymáshoz való viszonyát, kapcsolatait, a jogsértő módon szerzett vagyonuk, illetve az ilyen vagyon jogsértő eredetének leplezésére irányuló törekvéseik és az ilyen célt szolgáló vállalkozásaik elemzésével segítséget nyújt az ellenük való fellépéshez.⁴⁰⁸

4.8.3. Közös nyomozócsoporthoz (Joint Investigation Team JIT)

A határokon átnyúló, szerteágazó szervezett bűnözői csoportok ellen csak különleges eszközökkel, formákkal lehet hatékonyan fellépni, egyik ilyen hatékony eszköz a közös nyomozócsoporthoz, melynek keretében történik a nyomozás és az információcsere.⁴⁰⁹ A

⁴⁰⁵ <https://www.cepol.europa.eu/sites/default/files/2014-cepol-flyer-hu.pdf> (2017.07.11.)

⁴⁰⁶ Jogelődje: Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ

⁴⁰⁷ <http://tibek.gov.hu/bemutakozasbo> (2017. 07. 11.)

⁴⁰⁸ A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény 8/A. §.

⁴⁰⁹ SZALÁRDI GÁBOR: A közös nyomozó csoport alkalmazásának hazai gyakorlata, eddigi tapasztalatai, Belügyi Szemle 2014/10. sz., Budapest, 135. o.

közös nyomozócsoporthoz intézmény szabályozásának főbb kereteit a 2000. évi Kölcsönös Bűnügyi Jogsegélyről szóló Egyezmény⁴¹⁰ 13. cikke, valamint a 2002. június 13-án a Tanács által elfogadott, a közös nyomozócsoporthoz szóló kerethatározat adja.⁴¹¹

A közös nyomozócsoporthoz két vagy több tagállam illetékes hatóságai hozzájárulnak létrehozásához, kölcsönös megállapodás alapján meghatározott célra, azonban meghosszabbítható időtartamra, annak érdekében, hogy a csoportot létrehozó egy vagy több tagállamban bűnügyi nyomozást folytasson. A közös nyomozócsoporthoz létrehozása különösen olyan esetekben indokolt, amikor a bűncselekmények felderítésére irányuló nyomozás során egy tagállamnak bonyolult és nagy ráfordítást igénylő, más tagállamokat is érintő bűnügyi nyomozást kell folytatnia; több tagállam folytat olyan bűncselekmények felderítésére irányuló nyomozást, amelyek körülményei az érintett tagállamok összehangolt és egyeztetett fellépését teszik szükségessé. Bármely tagállam kérheti a létrehozását, az egyik olyan tagállam területén hozzájárul létrehozásához, amelynek a területén a nyomozást előreláthatólag folytatni kell.⁴¹² Az Europol személyzete segítheti a közös nyomozócsoporthoz tevékenységét, és információt cserélhet a közös nyomozócsoporthoz valamennyi tagjával, azonban nem vehetnek részt a kényszerítő eszközök alkalmazásában. Az Europol és az Eurojust felismerhetik azon alkalmas ügyeket, ahol nyomozócsoporthoz felállításuk szükséges, amely az információ továbbításában és a kölcsönös jogsegély koordinálásában megnyilvánuló szerepükből következik, következésképpen a tagállamokat felkérhetik, hogy működjenek együtt. A későbbiekben pedig koordinálják a csoportok tevékenységét, a csoport által gyűjtött adatokat összevetik a saját nyilvántartásukkal a helyszínen és ezt követően az Elemzői Munkafájlokkal értékelik.⁴¹³ Az Eurojust a közös nyomozócsoporthoz létrehozásában logisztikai szakértői segítséget nyújt, amennyiben az Eurojust képviseli magát a közös nyomozócsoporthozban. Így ennek következtében lehetővé válik,

⁴¹⁰ Az Európai Unió tagállamai közötti kölcsönös bűnügyi jogsegélyegyezménynek az Európai Unióról szóló szerződés 34. cikke szerinti létrehozásáról szóló, 2000. május 29-i tanácsi jogi aktus, HL C 197/1., 2000.7.12.

⁴¹¹ A közös nyomozócsoporthoz szóló, 2002. június 13-i tanácsi kerethatározat, HL L 162/1., 2002.6.20. A kerethatározat hatályát veszti, mielőtt a kölcsönös bűnügyi jogsegélyről szóló európai egyezmény valamennyi tagállamban hatályba lép (5. cikk).

⁴¹² 2005. évi CXVI. törvény az Európai Unió tagállamai közötti kölcsönös bűnügyi jogsegélyről szóló, 2000. május 29-én kelt egyezmény és az egyezmény 2001. október 16-án kelt kiegészítő jegyzőkönyve kihirdetéséről (Az Európai Unió tagállamai közötti kölcsönös bűnügyi jogsegélyegyezménynek az Európai Unióról szóló szerződés 34. cikke szerinti létrehozásáról szóló, 2000. május 29-i tanácsi jogi aktus HL C 197/1., 2000.7.12. 13.cikk)

⁴¹³ NAGY Judit (2004): Az Europol, In: Hollán Miklós (Szerk.), Az EU mint a szabadság, a biztonság és a jog térsége: Magyarország az Európai Unióban 2004–2014, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 147-148. o.

hogy sikerrel pályázzon a közös nyomozócsoport a tevékenységének pénzügyi finanszírozását szolgáló uniós pénzeszközökre.⁴¹⁴

Azonban nehézségek és problémák is jelen vannak a közös nyomozócsoportoknál, mint például az állami szuverenitás bizonyos elemeiről való lemondás miatt kialakult negatív attitűd, a jogi ellenőrzés, ellenőrizhetőség problematikája, az új dolgokkal szembeni hagyományos gyanakvás, a „közös” nyelv megfelelő szintű ismereteinek a hiányából adódó problémák, félreértések, bizonyítékok felhasználhatósága (tagállamok szabályozásának különbözősége), ténylegesen alkalmazandó jog, a technikai eszközök inkompatibilitása, finanszírozási problémák.⁴¹⁵

⁴¹⁴ POLT Péter (2014): Az Eurojust működése és az Európai Ügyészség létrehozásának tervei, , In: Hollán Miklós (Szerk.), Az EU mint a szabadság, a biztonság és a jog térsége: Magyarország az Európai Unióban 2004–2014, Nemzeti Közszerzői Egyetem, Budapest, 168. o.

⁴¹⁵ NAGY Judit (2014): Az uniós bűnügyi együttműködés tendenciái, In: Ruzsonyi Péter (Szerk.), Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből. Nemzeti Közszerzői Egyetem, Budapest, 2014. 155-156.o.

5. A BEFOLYÁSOLÓ KÉRDÉSEK HATÁSAI A BÜNSZERVEZETEK ELLENI FELDERÍTÉSBEN

A megkérdezett interjúalanyok egy része a szervezett bűnözés elleni területen dolgozó nyomozók, ügyészek közül, míg a másik része a védők közül került ki.

Tekintettel arra, hogy az interjúalanyok a befolyásoló tényező hatásait a legsúlyosabb hibaként emelték ki, amely a szervezett bűnözés elleni küzdelmet és a büntetőeljárás sikerességét veszélyezteti, ezért elengedhetetlennek tartottam a lehetséges hátrányok feltárását, amelyek hatással lehetnek a bünszervezetek felderítésére. Az interjúalanyok kiemelték, hogy a kérdések befolyásoló hatása nemcsak kihallgatáson érvényesülhet, hanem az adatgyűjtés során is, vagy titkos információgyűjtés során, amikor a nyomozó a rendőri jelleget leplezve puhatolást hajt végre, vagy a titkos információgyűjtés során informátort, bizalmi személyt vagy a rendőrséggel titkosan együttműködő más személyt vesz igénybe.⁴¹⁶ A szervezett bűnözés elleni küzdelem további akadályaként az interjúalanyok a hatóság rendelkezésére álló erőket, eszközöket, az adatbázisok hiányát, egyéb szervezeti problémákat emelték ki.⁴¹⁷ A felmerülő problémák közül fontosnak tartottam a befolyásoló kérdések hatásainak vizsgálatát, továbbá az adatbázisbeli és a szervezeti problémákat, amelyeket külön kutatás alá vontam, és a megállapítások alapján javaslatokat fogalmaztam meg.

A bünszervezetek elleni küzdelem során az együttműködő személyek vallomását gyakran megkérdőjelezi a vádlottak és azok védői, s arra hivatkoznak, hogy az együttműködés ténye és a nyomozó hatóság befolyásolta az érintett személyek vallomását. Az együttműködő gyanúsított szempontjából is fontos, hogy a nyilatkozattétele befolyásolástól mentesen történjen, külső behatás ne érje, befolyásolja a vallomásának tartalmát, hogy később a vallomása bizonyítékként felhasználható legyen.

Az empirikus kutatás során megállapítottam, hogy a befolyásoló kérdések káros következményei a szervezett bűnözés elleni küzdelem során a következők lehetnek:

⁴¹⁶ A bünszervezetek felderítésekor a befolyásoló tényezők hatásait a titkos információgyűjtő munka során is célszerű lenne vizsgálni, azonban a minősített adatokra (normákra) tekintettel a kérdéses területen lévő eszközök, módszerek tekintetében nem vizsgáltam a befolyásoló kérdések hatását. Kérdésként merülhet fel, hogyha az együttműködő személy egy bünszervezet vezetőjéről csak minimális adatokkal rendelkezik (kb. 35 éves, magasság, becenév, lakhely, gépkocsijának típusa), és kapcsolattartó nyomozó több lehetséges személyt talál az adatbázis alapján, hogyan fogja „azonosítani” a bünszervezet vezetőjét. Egy fényképet mutat a kapcsolattartó vagy több fényképet, vagy a büntetőeljárás alapján a felismerésre bemutatás szabályainak megfelelően fogja végrehajtani a személy felismertetését. Ha nem a felismerésre bemutatás szabályainak megfelelően történik a felismerés, már megtörténik a befolyásolás, hiszen a hasonlót is hasonlóan fogja találni. Számos kérdés merül fel a szervezett bűnözés elleni küzdelem során, amikor befolyásoló tényezőknek jelentős szerepe van, ezért is fontos a kérdéses témát elemezni.

⁴¹⁷ A szervezeti problémákat és azok megoldására tett javaslatok részletesen az 5. fejezet tárgyalja.

- a bünszervezetek felderítése megakadhat,
- hamis nyilatkozattételre készítheti a kihallgatottat és a vallomás ellenőrzésének lehetőségét megnehezítheti,
- a hierarchikusan felépített szervezet vezetőjéhez nem lehet eljutni, a szervezet tovább működhet,
- a tagokat nem lehet felelősségre vonni,
- a keletkezett vallomás, az abban foglaltak hatással lesznek a bizonyítási eljárásokra, mely során szintén hamis adatok születhetnek, és összeállhat egy olyan hamis adatokra épülő bizonyítási láncsorozat, mely látszatra azt mutatja, hogy a hamis adatok megfelelnek a valóságnak,
- befolyásolják a látottakat, a halottakat,
- nem derül fény arra sem, hogy az elkövető és a gyanúsított nem ugyanaz a személy, vagy a tanúk szándékosan félrevezetik a nyomozó hatóságot,
- olyan vallomás kerülhet rögzítésre, melynek tartalma nem felel meg a valóságnak, amely justizmordhoz is vezethet.

A befolyásoló kérdéseknek szintén negatív hatásaik lehetnek, ugyanúgy, mint a blöffnek, vagy a rosszul alkalmazott taktikai blöffnek, továbbá a befolyásoló kérdések és a blöff összeolvadva (egyszerre, egymást erősítve) is megjelenhetnek a nyomozás során. Hogy ez mennyire van így, azt egy saját kísérleten, majd pedig egy példán keresztül fogom ismertetni.

A kihallgatás során tilos a befolyásoló kérdésfeltevés, illetve tilos a kérdés módjával utalni arra, hogy milyen választ szeretnénk kapni a kihallgatottól. A kihallgató nem mutathatja ki a gondolatait, nem utalhat a testbeszéddel (arc és kézmozdulat), a hanglejtésével, a szavak hangsúlyozásával arra, hogy milyen választ szeretne kapni.⁴¹⁸

A Magyar Értelmező kéziszótár alapján a befolyásolás, amikor valakinek „akaratára, állásfoglalására, érzelmeire könnyen lehet hatni”, illetve „valamely (kedvezőtlen) irányba térítő” hatás. A befolyásolásnál erősebb hatású a szuggesztió, mely „az az eljárás, amellyel valakit szuggerálnak”. A szuggerálás, amikor valaki „magatartásával, szavaival akaratát fokozatosan átviszi valakire, illetve ráhatással, ingerrel a természetestől eltérő reakciót vált ki valakiben”.⁴¹⁹

⁴¹⁸ LAKATOS János (2004): A kihallgatás In: Lakatos János (Szerk.) Krimináltaktika I. Rejtjel Kiadó, Budapest, 196. o.

⁴¹⁹ Magyar Értelmező Kéziszótár. Szerk.: Juhász József, Szőke István, O. Nagy Gábor, Kovalovszky Miklós. Budapest, Második, átdolgozott kiadás. 2003., 98., 1288. o.

A befolyásolás történhet tudatosan vagy nem tudatosan, melynek hatására a kihallgatott szándékosan hamis vallomást tesz, vagy abban a tudatban van, hogy igazat mond, de valójában rosszul emlékszik.⁴²⁰

A nyomozás során a befolyásoló kérdések feltevése általában nem tudatosan, hanem „rutinszerűen” történik, a kihallgatóban fel sem merül, hogy a kérdésével befolyásolhatja a kihallgatottat, vagy az, hogy a kelleténél jóval több információt oszt meg a vallomástevővel.

Elek Balázs a bírósági tárgyalások kihallgatásainak gyakorlatát vizsgálva elemezte a lehetséges kérdésfeltevést, ennek rögzítését, a válaszadás megtiltásának gyakorlatát és a felek erre történő reakcióját is. A kutatása során megállapította, hogy néhány ügyben rögzítette a jegyzőkönyv azt, hogy a tanács elnöke kioktatta a tanút a védő kérdése után, hogy megtagadhatja a válaszadást vagy megtiltotta a válaszadást. A bírósági jegyzőkönyvírás gyakorlata nem minden esetben rögzíti a kérdéseket, csak a kérdésfeltevő személyét, így a kérdések befolyásoló jellege nem ellenőrizhető utólag. A helyes gyakorlat, amikor a kérdéseket és az arra adott válasz lényegét is pontosan rögzítik, így utólag megítélhető, hogy a Be. kérdésfelvételi szabályának megfelelt-e a feltett kérdés, és nincs szükség az arra kapott válasz figyelmen kívül hagyására. Továbbá a kérdésre adott válasz megtiltását is rögzíteni kellene a jegyzőkönyvben, mivel a fellebbezést elbíráló bíróság így tudomást szerezhet arról, hogy az elsőfokú bíróság a kérdésfeltevési jog gyakorlását jogosan korlátozta-e.⁴²¹

A tárgyaláson nem kizárt, hogy a befolyásoló hatású kérdéseket a bíró teszi fel a vádlottnak vagy a tanúnak, azonban nem illik félbeszakítani azzal, hogy tegye fel más-képp a kérdését, mert az befolyásoló hatású, és egyben tiltsa meg a saját kérdésére a válaszadást. Így „nehézkés a Be. 78. (4) bekezdés alapján, mint tiltott módon megszerzett bizonyítékot kizárni a bizonyítékok értékelése köréből a befolyásoló kérdésre adott vallomást”, mert ismerni kellene a pontos kérdést és az elhangzás körülményeit, ami valószínűleg utólag nem rekonstruálható. A befolyásolás tovább élhet a megismételt eljárásban, amennyiben a vallomástevő nem az eseményekre, hanem a válaszaira próbál visszaemlékezni.⁴²² A nyilatkozó így nem a történeti tényállás valós eseménysorára próbál

⁴²⁰ Objektíve hamis, szubjektíve igaz az a vallomás, ha a tanú vagy a gyanúsított nem szándékosan közöltéves (hamis) információkat.

⁴²¹ ELEK Balázs (2008): A vallomás befolyásolása a büntetőeljárásban. A tanú védelmének elméleti és gyakorlati kérdése, Debrecen, 132–133. o.

⁴²² ELEK Balázs (2007): A befolyásoló kérdésfeltevés a büntetőeljárásban. Tanulmányok Dr. Dr. H. C. Horváth Tibor professor emeritus 80. születésnapja tiszteletére, Bíbor Kiadó, Miskolc, 266. o.

visszaemlékezni, hanem a korábbi megnyilatkozásaira, amely elferdíti az átélt képet.⁴²³

A befolyásoló kérdések következményeit, eredményeit a fejezet egy kísérleten keresztül mutatja be. Az egyetemi oktatásban a kérdéses témát felületesen érintik, szükségesnek látom a leendő kriminalistáknak a téma részletekbe menő oktatását. A téma fontossága és a figyelem felhívása miatt éppen ezért leendő rendőrtiszteket (kriminalistákat) vontam be a kísérletbe, akiknek a többsége vezetőként fog dolgozni, vagy kiemelt ügyekkel (súlyos bűncselekményekkel, bűnszervezetek által elkövetett bűncselekményekkel) fog foglalkozni.⁴²⁴

A kísérlet Hugó Munsterbergnek az „On the Witness Stand” (A tanúk padján) című könyvére építkezik, mely szintén a szuggesztív, befolyásoló kérdéseket vizsgálta.⁴²⁵

A befolyásolás egyes csoportoknál nemcsak a kérdésekben mutatkozott meg, hanem a kérdezés hangnemében, az előadó testbeszédében rejlett, mely növelte a hamis válaszok számát.

Fontos a befolyásoló kérdések elemzése, mivel a bűnszervezetek vagy más ügyek felderítése megakadhat a befolyásoló kérdések miatt, mert hamis nyilatkozattételre készítheti a kihallgatottat, és a vallomás ellenőrzésének lehetőségét megnehezítheti. Az interjúk, valamint a saját tapasztalataim alapján megállapítható, hogy egyes esetekben az elkövető előállításánál elmondott információk nem egyeznek meg a vallomásban elmondottakkal, ami egyrészt annak is a következménye lehet, hogy más személlyel kommunikáltak az előállítás ideje alatt, mint a kihallgatáson, másrészt a kihallgatáson a befolyásolás hatására többlet információt kapott (védett adatot ismert meg), így annak során más nyilatkozatot tett.

5.1. A befolyásolás vizsgálata

5.1.2. A vizsgálat célja, körülményei, módszere

Közel tíz évig végeztem kihallgatásokat a szervezett bűnözés területén, a napi gyakorlatból ismerem a kérdésfeltevés módjának, technikájának, taktikájának erejét. A kérdések feltevésének, mint fentebb láttuk, sok esetben – akár tudatosan, akár tudattalanul

⁴²³ MAROSVÁRI Attila (2012): A befolyásolás művészete Elek Balázs után szabadon. Belügyi Szemle, (60. évfolyam), 2012/2., Budapest, 79. o.

⁴²⁴ A kísérlet további célja volt, hogy a hallgatók ne csak halljanak a befolyásoló kérdésekről, hanem az is, hogy megtapasztalják annak hatásait is, hogy az emlékképeket hogyan lehet megváltoztatni egy jól fel-tett kérdéssel, és a jövőben tartózkodjanak a hasonló kérdésfeltevésektől.

⁴²⁵ MÜNSTERBERG, Hugo (1908): On the Witness Stand. New York, 180–183.

kérdez is a kihallgatást végző – befolyásoló hatásuk van. Hogy az interjúalanyok által közölt adatok, illetve az állításom ne csak egy szubjektív vélemény legyen, szerettem volna valami módon láthatóvá tenni, hogyan működik ez a befolyásolás. Magától értedően kínálta magát erre az a helyzet, hogy a rendészeti felsőoktatásba kerültem, és a kihallgatásokat végző leendő rendőrtiszteket taníthatom, akik előbb-utóbb vezetők lesznek és kiemelt ügyekkel, vagy szervezett bűnözés elleni területen fognak dolgozni.

A befolyásoló kérdések vizsgálata során tehát egy 100 fős mintán empirikus kutatást végeztem, majd a feltárt összefüggéseket elemeztem. A kísérlet alanyai rendőrtisztjelöltek voltak. A vizsgálat során a résztvevők 26%-a nő, míg 74%-a férfi volt, az átlag életkor 20 év.

A kísérlet az alanyok megfigyelési képességére és a befolyásolhatóságukra irányult. A vizsgálatba véletlenszerűen vontam be a személyeket, akik közösen nézték meg a képet a kivetítőn keresztül. Egyszerre kb. 20–25 fő ült a teremben. A fotó megtekintését követően a kísérlet résztvevői írásbeli kérdéseket kaptak, azonban az egyes kérdések befolyásoló hatással bírtak. A kérdésekre történő válaszadás egymástól elkülönítve, anonim módon történt.

A felállított hipotézisem az volt, hogy a jól feltett befolyásoló hatással bíró kérdések valótlan tartalmú válaszokat eredményezhetnek. Célként fogalmazódott meg a befolyásoló kérdések negatív következményeinek bemutatása, továbbá hogy a hallgatók figyelmét felhívjuk arra, hogy a jövőben általuk folytatandó kihallgatások során tudatosan figyeljenek oda a helyes kérdezési módra. A valótlan információt tartalmazó vallomás téves következtetésekhez vezethet, míg a valós információt tartalmazó vallomás a bűncselekmények felderítéséhez, ami a múltbeli releváns esemény megismerését segítheti elő.

A befolyásoló kérdések hibájára fel kell hívni a nyomozó hatóság tagjainak a figyelmét, mivel használatuk súlyos következményekkel járhat. Münsterberg vizsgálataira alapozva folytattam le az alábbi kísérletet 100 rendőrtisztjelölt hallgató körében. Egy fotót mutattam be, majd ezt követően 6 kérdésre kellett válaszolniuk, melyek a következők voltak:

Hány személy volt a szobában?

Van-e a szobának ablaka?

Mit csinált a férfi a szobában?

Látta-e a kályhát a szobában?

Hol állt a szobában a kályha?

Milyen színű volt a hintaló?

A képen a Mikulás egy karosszékben ül egy szobában, mögötte egy karácsonyfa, illetve egyéb (lakberendezési) tárgyak. A kép idilli hatást, meghitt, békés hangulatot sugall. A hallgatóknak elmondtuk, hogy ezzel a képpel kívánunk boldog karácsonyt, illetve a kép megmutatásának más szerepe is van, ezért figyelmesen nézzék meg. Az alábbi képről van szó:⁴²⁶

A kérdések előtt kb. 3 percig nézhették a képet, ezt követően a fenti kérdésekre kellett válaszolniuk. Az előadó közölte a válaszadás előtt, hogy a kérdések összefüggésben vannak a kihallgatással. Az első három kérdésre helyes választ adtak a hallgatók, azonban az utolsó három kérdésre már eltérő válaszok születtek.

A „Látta-e kályhát, illetve hol állt a kályha?” kérdésre elég magas számban adtak téves választ. 57%-ban mondták, hogy látták a kályhát. Míg a kályha helyére vonatkozó kérdésre különböző válaszok születtek. Például a Mikulástól jobbra, balra vagy mögötte. 3%-ban mondták azt, hogy nem emlékeznek arra, hogy hol állt a kályha. A hallgatók csupán 43%-a válaszolta azt, hogy a képen nem volt kályha. Az utolsó kérdésre 59%-ban adtak téves választ (a hintaló színére vonatkozóan, különböző színeket jelöltek meg, mint pl. barna, fehér), továbbá 5% válaszolta azt, hogy nem emlékeznek a hintaló színére. Az utolsó kérdésre 36%-ban válaszolták, hogy nem is volt hintaló a képen. A válaszadók többségénél a befolyásoló kérdések hatással bírtak, mivel a képen nem szereplő hintalónak a színét megválaszolták.

Egy 20 fős csoportnál a kérdéseket nemcsak kivetítettük, hanem az előadó fel is olvasta azokat. Hanglejtésével és testbeszédével is befolyásolásra törekedett, mely a válaszadásban megmutatkozott. A kályhára vonatkozó kérdésekre 67%-ban, míg a hintaló-

⁴²⁶ Forrás:

https://www.google.hu/search?q=t%C3%A9l%C3%B3+szob%C3%A1ban&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwiLw66UpezSAhWjO5oKHdI4B98Q_AUIBigB&biw=1280&bih=856#imgrc=pfx5eiUWW6SjNM:

ra utaló kérdésekre 65%-ban nyilatkoztak hamisan. Az eredmény azt mutatja, hogy a hanglejtés és a testbeszéd is növelheti a hamis válaszok számát, mely egy esetleges kihallgatást tekintve valótlan vagy ellenőrizetlen tartalmú vallomást eredményezhet.

A megállapított eredményt megelőzően a hallgatóktól megkérdeztem, hogy mi lehetett a célja a kérdéseknek. A kérdést részben helyesen válaszolták meg, mert a többség azt nyilatkozta, hogy „az emlékező képességnek volt szerepe”, hogy mennyire képes visszaemlékezni a fotón látottakra. Valóban, a cél részben erre irányult, de a fő cél a befolyásoló kérésekre való figyelemfelhívás volt, annak félrevezető módjának a bemutatására.

A válaszadóknak az emlékeik még frissek voltak, hiszen nem sokkal a kép megtekintése után (kb. 2 perc elteltével) kellett válaszolniuk a kérdésekre. A valóságos kihallgatások azonban soha nem ilyen kis időtávlatban történnek, sokszor napok, hetek, hónapok is eltelnek az esemény óta, ami mind az emlékezőképességre, mind pedig a befolyásoltságra nyilvánvalóan torzító hatással van.

Több hallgató azt nyilatkozta a kísérlet előtt, hogy nem érti, hogy „miért nem emlékeznek általában a tanúk az elkövetőre és a bűncselekmény egyes részleteire, ha ott voltak a bűncselekmény helyszínén, pedig csak pár nap vagy hét telt el a bűncselekmény elkövetése óta.” A kísérlet után a hallgatók véleménye e téren megváltozott, és rádőbentek a kérdések megfogalmazásának a fontosságára is.

A kísérletnek a következő célja az volt, hogy felhívja a figyelmet az idő múlásának jelentőségére is, hiszen az eredmény azt mutatja, hogy pár perc elteltével sem emlékeznek a látottakra, pedig nyugalmi, stressz mentes környezetben kellett megnézniük a fotót. Ez is azt igazolja, hogy nem szabad kérdőre vonni a tanút, aki nem minden részletre emlékszik pontosan az idő múlása miatt. A nyomozás gyorsaságának az elve is indokolja, hogy a vallomásokat rövid időn belül szerezzük be, mert az idő múlásával az emlékek halványulnak.

A hallgatók nyugalmi állapotban, stressz mentesen, anonim módon válaszoltak a kérdésekre, mely hozzásegítette őket ahhoz, hogy őszinte válaszokat adjanak. A kihallgatásokon, függetlenül attól, hogy tanúként vagy terheltként van jelen a személy, már stressz hatása alatt állhat, hiszen egy hivatalos személy előtt kell nyilatkoznia, ráadásul vallomásának számára is nyilvánvalóan tétje van, és nem is anonim módon teszi meg.

A tanúk az esetek többségében úgy érkeznek a rendőrségre, hogy izgulnak, stressz helyzetben, idegesen várokoznak az előadóra, főleg, ha korábban még nem vettek részt kihallgatáson. Az előadó feladata ezt a stressz helyzetet feloldani, és megnyugtítani a tanút, hiszen az érzelmi állapota is befolyásolhatja a kihallgatást. Előfordult olyan eset is,

amely során az általam megkérdezett tanú azt nyilatkozta, hogy volt olyan kihallgatáson, ahol a kihallgatón látszott az érdektelenség, és kizárólag az általa feltett kérdésekre kívánt választ kapni, valamint sietett, gyorsan túl akart lenni a kihallgatáson. A tanú ezért több részletet nem mondott el, pedig készült a kihallgatásra, mivel kellemetlenül érezte magát, ezért alig várta ő is, hogy vége legyen a kihallgatásnak.

A kísérletnek a legfontosabb célja, mint már fentebb is utaltam rá, hogy lássuk: a befolyásoló kérdéseknek a bemutatásával miként lehet megzavarni a friss memóriát.

Látta-e a kályhát? Ez egy erős befolyásoló kérdés volt, hiszen az sugallta, hogy ott kellett lennie a kályhának. Enyhébb befolyásoló kérdés lett volna, ha úgy tesszük fel a kérdést, hogy Van-e kályha a szobában? Ez a kérdés egy nyitott kérdés, de enyhe befolyásoló hatással bírt volna. Abban az esetben, amikor már a személy azt nyilatkozta, hogy látta a kályhát, könnyen válaszolt a kályha elhelyezkedésére is.

A befolyásoló kérdések valószínűleg egyes esetekben azért voltak hatással, mert a válaszadónak már voltak emlékei a múltból (gyerekkorából), és a tudatalatti emlékképeket összekapcsolta az általa látottakkal, mely köszönhető a befolyásoló kérdéseknek.

A kérdésre magyarázatot kívánt keresni a hallgató, mert úgy vélte, hogy valóban ott kellett lennie a képen a hintalónak. A korábbi emlékképében szereplő hintalónak a színeivel kapcsolta össze, amit valóban láthatott. Hasonló magyarázat lehet a „deja vu” érzés mögött, amikor egy korábbi emlékekkel kapcsolja össze a jelenben észlelteket a vizsgáló személy. „A nullához közelít ama vizsgálatok száma, ahol a tanú korábbi életében átélt releváns események befolyásoló szerepét elemzik a folyamatban lévő eljárás tükrében, és ezáltal a tanúból fakadó befolyásoltság kérdését próbálják feltárni.”⁴²⁷ A vallo-más összefüggő előadásának egyes esetekben elsőbbséget kellene élveznie a kérdésekkel szemben, amennyiben lehetséges, hiszen befolyásoló hatás (kérdés) így kevésbé érheti a kihallgatott személyt.

Célszerű lett volna feltenni úgy a kérdést, hogy annak ne legyen befolyásoló hatása. Mondjuk így: Kérem, mondja el részletesen, hogy mit látott a képen. Ezt követően, amikor közölte a képen látott tárgyakat, személyeket, úgy kellett volna folytatni a kérdéssort: Kérem, mondja meg, hogyan helyezkedtek el az Ön által említett tárgyak?, míg a személyről: Képes lenne azonosítani a személyt valamilyen ismérvek alapján?⁴²⁸

⁴²⁷ MAROSVÁRI Attila (2012): A befolyásolás Elek Balázs után szabadon. Belügyi Szemle, 2012/2., (60. évfolyam), Budapest, 80. o.

⁴²⁸ Természetesen minden ügy egyedi, így a kérdések feltevése változhat, számos kérdés fontossággal bírhat, úgymint mikor észlelte, milyen távolságból, milyen volt az időjárási viszony stb. Egyes esetekben szükséges lehet az észlelés alanyával, tárgyával és körülményeivel kapcsolatos kérdéseket is tisztázni, mely fontos lehet a bizonyítási eljárások (felismerésre bemutatás, bizonyítási kísérlet) lefolytatása során.

A kísérlet szemléltette, hogy a befolyásoló kérdések hogyan tudják akár meg is változtatni a látottakat, és mindez emlékképként hogyan tud rögzülni.

Amennyiben a befolyásoló kérdések alapján születik meg a vallomás, az abban foglaltak hatással lesznek a bizonyítási eljárásokra, mely során szintén hamis adatok születhetnek, és összeállhat egy olyan hamis adatokra épülő bizonyítási láncsorozat, mely látszatra azt mutatja, hogy a hamis adatok megfelelnek a valóságnak.

A befolyásoló kérdéssel elérhető, hogy a tanú a kérdésből azt a következtetést vonja le, hogy rosszul emlékezik a múltbeli eseményre (például ha a kihallgató megkérdezi, hogy az a férfi, akit a bűncselekmény helyszínén látott, 170 cm magas volt-e). Előfordulhat, hogy a tanú nem tudta volna elmondani magától, hogy akit látott, az férfi vagy nő volt, illetve lehet, hogy a magasságra magától 180 cm mondott volna. A tanú a kérdést követően azonban úgy is gondolhatja, hogy a kihallgató pontosabb adatokkal rendelkezik, mint ő, hiszen a kihallgatónak általában jóval több információval kell rendelkeznie. A tanú ebben az esetben nem biztos, hogy el fogja mondani, hogy az általa látott személy nemét nem tudná megmondani, hanem úgy fog nyilatkozni, hogy igen, a férfi, akit látott, 170 cm magas volt. Már a kérdés megfertőzheti a tanút, hiszen abban bízunk, hogy a nyomozó hatóságnak van információja, és amiben bizonytalan volt (a személy nemében), azt magabiztosan fogja állítani. Amiben viszont biztos volt (magasság), annak helyére a nyomozó által megjelölt, szuggerált tény helyezi. Az is kiderült, hogy a szuggesztió sokszor a kihallgató testtartásában, hanglejtésében, tekintetében jelenik meg.

A kérdést követően a tanú memóriája tehát megfertőződik, és a bírósági tárgyaláson már magabiztosan fogja állítani, hogy egy férfit látott, aki 170 cm magas volt.

A kiemelt ügyeknél, például a szervezett bűnözés elleni küzdelem során egy ilyen kérdés hozzájárulhat ahhoz, hogy a hierarchikusan felépített szervezet vezetőjéhez nem lehet eljutni, így a szervezet tovább működhet, sőt egyes esetekben még a tagokat sem lehet felelősségre vonni. Nem derül fény arra sem, hogy az elkövető és a gyanúsított nem ugyanaz a személy, vagy a tanúk szándékosan félrevezetik a nyomozó hatóságot.

5.2. A kihallgatásra ható befolyásoló tényezők

Az Alkotmánybíróság kifejtette, hogy befolyásoló tényezőként pszichikai hatást válthat ki a terheltre a kihallgatás környezete és körülményei, továbbá a nyilvánosság kizárása miatt a kihallgatáson elhangzottak nehezebben ellenőrizhetők. A kirendelt védőt igazolható módon és kellő időben kell értesíteni a kihallgatás helyéről és idejéről. A védői je-

lenlét garantálja, hogy a terhelt önként tett vallomást, és így vallomása kételyek nélkül felhasználható bizonyítékként a tárgyaláson.

Az Alkotmánybíróság a 8/2013. (III. 1.) határozatában⁴²⁹ megállapította, hogy az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdéséből fakadó alkotmányos követelmény, hogy a Be. 48. § (1) bekezdésének alkalmazásakor a terhelt érdekében kirendelt védőt a terhelti kihallgatás helyéről és időpontjáról igazolható módon, olyan időben értesítsék, hogy a kirendelt védőnek lehetősége legyen az eljárási törvényben foglalt jogait gyakorolni és a terhelt kihallgatáson részt venni. Amennyiben az értesítés elmarad, a terhelt e vallomása bizonyítékként nem értékelhető és nem vehető figyelembe. (8/2013. (III.1.) AB hat., ABH 2013) A terheltnek az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésében foglalt védelméhez fűződő jogát sérti, mely szerint *a büntetőeljárás alá vont személynek az eljárás minden szakaszában joga van a védelemhez. A védő nem vonható felelősségre a védelem ellátása során kifejtett véleménye miatt.*

Az Alkotmánybíróság a határozatban kifejtette, hogy a nyomozások során több alkalommal az éjjeli órákban a bűnügyi őrizetbe vett és kihallgatott terhelt részére a nyomozó hatóság a kirendelt védőt faxon értesítette, ezért a védő a következő napon értesült a terhelt kihallgatás után az eljárási cselekményről. A nyomozó hatóság így számos esetben nem teremti meg annak a lehetőségét, hogy a kirendelt védő az eljárási törvényben foglalt jogait ténylegesen gyakorolhassa. Hasonló eset merül fel, ha a nyomozó hatóság hétvégén hallgatja ki a terheltet, és a kirendelt védő formálisan kap értesítést a kihallgatás tervezett időpontjáról és helyszínéről, azonban az értesítés módja és ideje miatt nincsen lehetősége megjelenni a kihallgatáson. A nyomozó hatóság ebben az esetben nem teremti meg a lehetőséget, hogy a terhelt védő igénybevételéhez fűződő joga hatékonyan érvényesüljön. [8/2013. (III.1.) AB hat., ABH 2013, 319, (21), ABH 2013, 332, (46)] Amennyiben a kihallgatást fogantató hatóság elmulasztja az értesítést, így a kihallgatás nem felel meg az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésben foglalt garanciáknak.

Az Alkotmánybíróság az említett kérdés vizsgálatakor a terhelt helyzetéből és erre figyelemmel a védői jelenlét funkciójából indult ki. A tárgyalás nyilvánossága (meghatározott kivételektől eltekintve) a tisztességes eljárás védelme alá tartozó garanciális szabály, mely az igazságszolgáltatás társadalmi ellenőrzését segíti elő. Míg a nyomozás főszabályként nem nyilvános, a terhelti kihallgatások sem, azokon a nyomozók, jegyző-

⁴²⁹ Megjegyezni kívánom, hogy ennek a határozatnak nem a befolyásoló kérdések volt a kiindulópontja, hanem az, hogy nyomozó hatóság nem kellő időben és nem igazolható módon értesítette a védőt a fogva lévő gyanúsított (első) kihallgatásáról, és ez (azaz a hatékony védelemhez való jog csorbulása) eredményezte az AB hat. rendelkező részének kimondását.

könyvvezető, a terhelt és a védő vehet részt. *A nyilvánosság hiánya miatt a kihallgatáson történtek nehezebben ellenőrizhetők, rekonstruálhatók.* A kihallgatások a nyomozók irányítása alatt állnak, ők jogosultak meghatározni a kihallgatás helyszínét, idejét, a feltenni kívánt kérdéseket, azok ütemezését, sorrendjét. *A kihallgatások környezete és körülményei pszichikai hatást gyakorolhatnak a terheltre. Megállapítható, hogy a terhelt számára idegen és izolált környezetben folytatott kihallgatások következtében a terhelt kiszolgáltatottá válik, melyet növel, ha a terhelt fogvatartása miatt tartósan el van zárva a külvilágtól, illetve valamilyen testi vagy szellemi fogyatékosága, az eljárási nyelv ismeretének hiánya miatt nem képes a nyomozókkal kommunikálni.* A Be. 46. §-a az ilyen esetekben kötelező jelleggel írja elő a védő közreműködését. Továbbá *a bűncselekmény tárgyi súlya és a kiszabható büntetés nagysága is fokozza a terhelt kiszolgáltatott helyzetét.* [8/2013. (III.1.) AB hat., ABH 2013, 328, (39)]

Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint *ezek a körülmények magyarázzák, hogy a bírósági tárgyalás során tett vallomásokhoz képest a nyomozás során tett vallomások önkéntessége tekintetében miért merül fel számos alkalommal kétség.* A vallomások önkéntességéről abban az esetben lehet meggyőződni, ha a nyomozó hatóság igazolja, hogy a terhelt kihallgatását a garanciális jelentőségű eljárási szabályok megtartásával foganatosították. [8/2013. (III.1.) AB hat., ABH 2013, 329, (40)]

A védői jelenlét képes garantálni a terhelti vallomás önkéntességét, hozzájárul ahhoz, hogy a terhelt vallomása később kételyek nélkül bizonyítékként a tárgyaláson felhasználható legyen. A védelemhez fűződő jog nem érvényesül, ha a kirendelt védő nem tud arról, hogy a védencét pontosan hol és mikor hallgatják ki, ezért a kirendelt védőnek nincs lehetősége megjelenni a kihallgatáson, megismerni az ügyet, kapcsolatot felvenni a kihallgatottal, illetve az egyéb feladatait ellátni. [8/2013. (III.1.) AB hat., ABH 2013, 331, (44), (45)]

A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányát hazánk is ratifikálta. Az Egyezségokmány 14. cikk (3) bekezdésének b) és d) pontjai írják elő a védelemhez és a védő igénybevételéhez fűződő jogot:

- a terhelt megfelelő idővel és lehetőséggel rendelkezék védelme előkészítésére és az általa választott védővel való érintkezésre;
- a tárgyaláson személyesen jelen lehessen, személyesen vagy az általa választott védő útján védekezhessék; amennyiben védője nincsen, tájékoztassák a védő választására vonatkozó jogáról; és minden olyan esetben, ha az igazság érdekei ezt megkövetelik, hivatalból védőt rendeljenek ki számára, éspedig ingyenesen, amennyiben nem rendelkezik a védő díjazásához szükséges anyagi eszközökkel.

5.3. A fedett nyomozó által történő befolyásolás

A bűnszervezet elleni küzdelemben a humán hírszerzési lehetőségek is fontos szerepet játszanak, úgymint az informátorok, bizalmi személyek vagy a rendőrséggel titkosan együttműködő más személyek, akik magánszemélyként vannak jelen. A fedett nyomozó azonban a szakmai felkészültsége tekintetében, illetve a jogi felhatalmazását és felelősségét illetően nagyobb biztosítékot nyújt az eljárás törvényességéhez és eredményességéhez, mint a bűnözői körökből kikerülő informátor.⁴³⁰

A fedett nyomozó a bűnszervezetbe való beépülés során tagjává válik a felszámolni kívánt bűnszervezetnek, és adott esetekben elkövethet bűncselekményeket is. A beépülni kívánt nyomozó kitalált adatait hiteles okmányok fogják tartalmazni (személyazonosító igazolvány, vezetői engedély), továbbá fedőokirattal látják el. A fedőadatok elhelyezését a közigazgatási nyilvántartásokban a törvény lehetővé teszi.⁴³¹

A fedett nyomozó intézménye hozzájárul a bűnszervezet bomlasztásához, az általa közölt információk megalapozhatják a titkos információgyűjtés elrendelését, illetve a bírói engedélyhez kötött eszközök bevezetését. A fedett nyomozó által közölt információk nem minden esetben kerülnek felhasználásra a büntetőeljárásban, hanem a titkos információgyűjtő munkát segítik elő (a fedett nyomozó alkalmazása titokban marad), és az átadott információ minősítésre kerül, azonban így megalapozhatja a további erő, eszközök és módszerek bevezetését, mely során a nyomozó hatóság releváns információkhoz juthat.

A fedett nyomozó által közölt információk alapján lehetőség nyílik a bűnszervezet feltérképezésére, valamint a beszerzett adatok felhasználására a felderítésben és a bizonyítási eljárás során. Továbbá a fedett nyomozók által közölt adatok alapján leellenőrizhetőek a rendőrséggel titkosan együttműködő személyektől származó információk.

A fedett nyomozó alkalmazása titkos információgyűjtés (a továbbiakban: TIGY) keretében (bírói engedélyhez nem kötött eszközként), valamint egyéb adatszerző tevékenység (a továbbiakban: EASZ) keretében történhet. A TIGY során a fedett nyomozó bevezetése a büntetőeljárást megelőzően történik, míg az EASZ keretében a büntetőeljárás alatt. A nyomozó hatóság az EASZ során az ügyész engedélyével alkalmazhat fedett nyomozót, míg a TIGY során a nyomozó hatóságnak nem kell beszerezni az ügyész

⁴³⁰ FINSZTER Géza (2004): A bizonyítási lehetőségek felkutatásának különleges módjai és eszközei. In: Bócz Endre (Szerk.) Kriminálisztika 1–2. BM Kiadó, Budapest, 734. o.

⁴³¹ MÉSZÁROS Bence (2005): A fedett nyomozó szabályozásának és alkalmazásának aktuális kérdései. Belügyi Szemle, 2005/2., 53. évfolyam Budapest, 74–75. o.

vagy a bíró engedélyét a fedett nyomozó alkalmazásához, az információgyűjtéshez, az adatellenőrzéséhez és a mintavásárláshoz. A titkos információgyűjtés során kizárólag akkor kell az ügyész engedélye, ha az álvásárlás, bizalmi vásárlás, bünszervezetbe való beépülés, illetve ellenőrzött szállítás folytatása érdekében alkalmaz fedett nyomozót a nyomozó hatóság.

Nem kizárt, hogy a TIGY során alkalmazott fedett nyomozó a magánlakásban történeteket technikai eszközzel rögzítse (pl. az érintettel folytatott beszélgetést), amennyiben a bírói engedélyhez kötött különleges eszköz használatára vonatkozó engedély rendelkezésre áll. Ha a felvétel készítésére a büntetőeljárást megelőzően került sor, a Be. 206/A. § (1) bekezdés b) pontja alapján bizonyítékként akkor használható fel, ha a titkos információgyűjtés engedélyezését kérő szerv a büntetőeljárásban felhasználni kívánt információ megszerzését követően a nyomozást nyomban elrendelte vagy a feljelentési kötelezettségének nyomban eleget tett.

A fedett nyomozó a magánlakáson kívül – bírói engedély nélkül – az Rtv. 64. § (1) bekezdés d) pontja alapján „*a bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható és vele kapcsolatban lévő személyt, valamint a bűncselekménnyel kapcsolatba hozható helyiséget, épületet és más objektumot, terep- és útvonalszakaszt, járművet, eseményt megfigyelhet, arról információt gyűjthet, az észlelteket hang, kép, egyéb jel vagy nyom rögzítésére szolgáló technikai eszközzel (a továbbiakban: technikai eszköz) rögzítheti*”. A fedett nyomozónak a rögzíteni kívánt beszélgetést a bűncselekményről – bírói engedély nélkül –, csak nyilvános vagy közönség számára nyitva álló helyen kell folytatnia, mert ez a hely nem minősül magánlakásnak.⁴³²

A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (Rtv.) 67/A. § (1) bekezdése értelmében a feljelentés elutasítható, illetve a nyomozás megszüntethető a fedett nyomozóval szemben:

- ha a bünszervezetbe beépült fedett nyomozó a szolgálati feladata teljesítése közben elkövetett bűncselekmény bűnüldözési érdeket szolgál,
- és az jelentősen meghaladja az állam büntetőjogi igényének érvényesítéséhez fűződő érdeket.

⁴³² Amennyiben a fedett nyomozó nem így jár el, a beszerzett bizonyíték törvénytelennek minősül. A Be. 78. § (4) bekezdés alapján nem értékelhető bizonyítékként az olyan bizonyítási eszközből származó tény, amelyet a bíróság, az ügyész vagy a nyomozó hatóság bűncselekmény útján szerzett meg. A fedett nyomozó elköveti a jogosulatlan titkos információgyűjtés vagy adatszerzés büntetettét.

Nem szükséges, hogy a fedett nyomozó feladatának ellátása során jogi normát sértsen, azonban nem zárható ki, hogy konspirációs okból, vagy azért, mert közel került az elkövetői körhöz, maga is a bűncselekmények részesévé vagy tettesévé válik.⁴³³

Felmerül kérdésként, hogy a kiképzett fedett nyomozó a közölt információkat befolyásolástól mentesen szerezte-e meg, illetve az adatszolgáltató mennyire adja át torzulás nélkül az adatokat. A nyomozó hatóság az információt ellenőrizni fogja, de nagy valószínűséggel nem fog kiderülni, hogy a fedett nyomozó az információgyűjtés során nem megfelelően kérdezett, befolyásolta az adatszolgáltatót, illetve tévesen értelmezte az információt. Az információgyűjtés során célszerű a kérdéseket a korábbi fejezetben leírt módon feltenni, mely könnyítheti a felderítést végző, információt feldolgozó munkáját. A befolyásolás megállapítására az információt feldolgozó hatóságnak az esetek többségében nincs lehetősége ellenőrzésre, kivéve, ha a fedett nyomozó kép- és hangfelvételt készít.

A fedett nyomozók és az informátorok a felvett beszélgetéseket manipulálhatják, kommunikációs technikákat tudatosan alkalmazhatnak a célszeméllyel szemben. Shuy amerikai nyelvész professzor könyvében rögzítette a tapasztalatait. Leírja, hogy *több száz beszélgetést hallgatott meg bűncselekményekről, melyekben a fedett nyomozók vagy az együttműködő személyek tudatosan alkalmaztak kommunikációs stratégiát. A rögzített beszélgetések egy illúziót kreáltak, mely szerint a gyanúsított részt vett a bűncselekmény elkövetésében, amely a valóságban meg sem történt. Felmerült kérdésként, hogy a fedett nyomozók és az együttműködő személyek szándékoztak-e ilyen gyanút kelteni. A rögzített beszélgetések nyelvészeti vizsgálatai alátámasztották az esetekben a nyelvész állításait, melyeket nem vontak kétségbe. Azok a társalgási stratégiák, amelyeket a rendőrtisztek alkalmaztak, komoly hatással voltak a célszemélyekre. A célszemélyek téves következtetéseket vontak le, nem rendelkeztek olyan tudással, hogy felismerjék a manipulálást. A hangfelvételt hallgatva a célszemélyek bűnösnek tűntek, olyan esemény került rögzítésre, amely a valóságban meg sem történt. A fedett nyomozó tudatosan állította be úgy a beszélgetést, mintha a célszemély bűncselekményt követet volna el.*⁴³⁴

Az idézett tanulmány rámutat arra, hogy a befolyásoló beszélgetésnek milyen hatásai lehetnek, s arra, hogy a fedett nyomozónak kerülnie kell az ilyen jellegű társalgatást.

⁴³³ FINSZTER Géza (2004): A bizonyítási lehetőségek felkutatásának különleges módjai és eszközei. In: Bócz Endre (Szerk.) Kriminálisztika 1–2. BM Kiadó, Budapest, 733. o.

⁴³⁴ SHUY, Roger W. (2005): *Creating Language Crimes: how Law Enforcement Uses (and Misuses) Language*, Oxford University Press, New York, 13–15., idézi: MÉSZÁROS Bence: *Fedett nyomozás a bűnüldözésben*, Doktori értekezés, Pécs, 2011. 92-93. o.

A fedett nyomozó tevékenységét leplezi, mely során „megtéveszti” a célszemélyt az információ megszerzése érdekében. A fedett nyomozó magatartásával nem befolyásolhatja a célszemélyt, nem bírhatja büncselekmény elkövetésére, mert felbujtóvá válik.

Nyíri Sándor álláspontja szerint a büntetlenség erre az esetre nem terjedhet ki, amikor a szándék kialakítása bizonyíthatóan a fedett nyomozónak tudható be, mivel a bűnös magatartás befolyás eredménye. Ebben az esetben a fedett nyomozó büntethető és felbujtóvá válik.⁴³⁵

Összegzésként megállapítható, hogy a befolyásoló kérdések rámutattak arra, hogyan lehet befolyásolni a friss emlékképeket, a memóriát. Fontosnak tartom erre felhívni a figyelmet, főleg a rendőrtisztjelöltek és a joghallgatók körében.

Ismételten hangsúlyozom, hogy a kihallgatás előtt a kihallgatónak fel kell készülnie az ügyből, illetve felkészülhet a személyből is.

Elképzelhető, hogy a kihallgató a rendelkezésre álló tanúvallomásban szereplő adatokat akarja kiegészíteni, illetve megerősíteni egy újabb személy kihallgatásával. A kihallgató, ha befolyásoló módon teszi fel a kérdéseket a kihallgatáson (mely a korábbi más személy tanúvallomásának az adatait is tartalmazza), akkor az így kapott válasz nem biztos, hogy a valóságot tartalmazza. Főleg akkor, ha a kihallgatásra való felkészülés során a rendelkezésre álló tanúvallomásból készül fel a nyomozó, mely objektíve hamis, szubjektíve igaz vallomás, mert a tanú nem szándékosan közölt téves (hamis) információkat, mivel abban a tudatban volt, hogy igazat mondott, valójában rosszul emlékezett.

A befolyásoló kérdések hatására olyan vallomás kerülhet rögzítésre, mely nem felel meg a valóságnak. A vallomásokat azonban felhasználhatják bizonyítékként, mely justizmordhoz is vezethet.⁴³⁶

A legsúlyosabb eset, ha fel sem ismerik a befolyásoló kérdésfeltevést, mely általában a jegyzőkönyvből sem derül ki, mivel az esetek többségében csak a kihallgatott választ rögzítik.

További kérdés, hogy a poligráfos vizsgálat eredménye mennyire lesz hiteles, ha előtte a kihallgatott személyt befolyásolták és a memóriájába beépült a hamis szuggesztív adat.

Fontos lenne a jövőben a szervezett bűnözés elleni egységeknél a kihallgatásokat kamerával rögzíteni, így az visszanezhető, az esetleges hibák feltárhatóak. A kihallgató

⁴³⁵ NYÍRI Sándor (0999): A fedett nyomozó, Belügyi Szemle, Budapest, 1999/12., 185. o.

⁴³⁶ Súlyos tévedés a terhelt rovására, ártatlanul ítéltetik el.

személyt is védi a felvétel, hiszen ha a kihallgatott személy valótlanul állítja, hogy kényszerítették a vallomástételre, az így objektív tényekkel cáfolható. Továbbá a kérdéses vallomás az alkalmazott taktikára is rámutatna és a vallomások elemzését is elősegítené.

Indokolt lenne a kihallgató személyek továbbképzése, a kriminálpszichológiai ismereteik bővítése példákon bemutatva, illetve a kihallgatási gyakorlatok levezetése, a felmerülő hibák ismertetése.

A rendelkezésre álló eredmények ismertetése előtt érdemesnek tartom a gyakorlaton részt vevő személyek bevonását az általam végzetthez hasonló kísérletekbe, hogy átlás-sák és megtapasztalják a befolyásoló kérdések hatásait, és rögzüljön, hogy milyen erővel bírnak az általuk feltett kérdések, milyen folyamatokat válthatnak ki a kihallgatottban, és milyen eredményre vezetnek a felderítés és a bizonyítás során.

6. A SZERVEZETT BÜNZÉS ELLENI KÜZDELEM NEMZETKÖZI MÓDSZEREI

6.1. A bűnszervezetek feltérképezése a Bűnügyi Arborista módszerrel

A hagyományos rendőri vizsgálati megközelítés a bűnelkövetőket etnikai, maffia-elvű vagy más tényezők alapján szerveződő struktúrákban kategorizálja. A téma kutatói általában azt igyekeznek feltárni, hogy a különböző bűnözői szerveződések hogyan és milyen mértékig állnak kapcsolatban egymással. Az elemzések elsődlegesen csoportszintű vizsgálatok. A bűnügyi arborista módszert a svéd rendőri hírszerzési szervek alkalmazzák a bűnszervezetek feltérképezésére.⁴³⁷

A bűnügyi arborisztikus módszert a Svéd Nemzeti Nyomozó Iroda fejlesztette ki a szervezett bűnözés elleni küzdelem érdekében. A módszer szükségesnek tartja az egyéni perspektíva alkalmazását a bűnügyi hálózatok szerkezetének megértéséhez. A módszer a stratégiai fontosságú személyek azonosítására koncentrál. Az arborista módszer abban az esetben alkalmazható, ha feltételezhető a bűnözők közötti együttműködés szükségessége, így nem használható például szexuális erőszakot elkövetők ellen, vagy családon belüli erőszak esetén. Az arborisztikus módszer eredményeként a hatóságok tisztább képpel rendelkeznek a szervezett bűnözés hálózatairól. A módszer alkalmazható helyi szinten, erre példa, amikor a svéd hatóságnak sikerült beazonosítani a helyi kábítószerhasználó fiatalokat, akik korábban ismeretlenek voltak a rendőrség előtt. A drogteszten pozitívnak talált helyi serdülőkorúak kapcsolati hálóját térképezték fel. A kapcsolati hálókat beillesztették egy adatbázisba, és a rendőrség kielemezte a személyek kapcsolati hálóját. A kapcsolati hálóban szereplő fiatalok többsége pozitív teszteredménnyel rendelkezett, így a hatóságok teljesebb képet kaphattak a droghasználó fiatalokról.

Az arborista módszer más célból is alkalmazható, például:

- „látens” (rejtett) bűnözők azonosítására,
- informátorok toborzására, alkalmazására,
- lehetőséget nyújt a napi műveletek irányításához és levezetéséhez.⁴³⁸

Az arborista módszer elve alapján a bűnözői hálózatok megértéséhez az egyénekre összpontosító szemléletet kell kialakítani, a stratégiai fontosságú személyeket kell megtalálni a szervezett bűnözői hálózatokon belül. A módszer elsődleges célja, hogy eljárás

⁴³⁷ KEGÖ, Walter – LEJONMARCK, Erik (2012): Countering Cross-Border Crime in the Baltic Sea Region: Research and Law Enforcement Perspectives. Stockholm-Nacka, Sweden, 27.

⁴³⁸ Kiegészítő megközelítések és intézkedések a szervezett bűnözés megelőzése, az ellene való küzdelem érdekében – Összeállítás az EU tagállamainak jó gyakorlatából. Brüsszel, 2011., 20–21. o. 10899/11 (JAI 380 COSI 44 CRIMORG 77 ENFOL 179)

induljon a bűnözők ellen, meg lehessen zavarni a tevékenységüket. A cél a szervezett bűnözés legnagyobb mértékben történő akadályozása. Fel kell mérni a stratégiai jelentőségű bűnözők képességeit, és sorrendet kell felállítani a lehetséges célpontok között. A sorrend felállítása révén fel lehet mérni, hogy a bűnözők mekkora veszélyt jelentenek a társadalomra. A belső kapcsolatok feltérképezése lehetővé teszi, hogy a hatóság rajtuk keresztül okozzon kárt, és így gyengítse a bűnözői kör erősségét.⁴³⁹

A bűnügyi arborista megközelítés a magánszemélyek kapcsolatait helyezi a vizsgálat középpontjába. Elismeri a bünszervezetek létezését, ugyanakkor az egyes szervezett bűnelkövetői közösségeket egyetlen különálló személyiségként kezeli, melyeket magánszemélyek átmeneti kapcsolatai és szerveződése alkottak. A kutatók a magánszemélyek, és nem a bűnözői csoportok egymás közti kapcsolataira összpontosítanak. A nyomozók az egyes magánszemély bűnelkövetők egymás közti kapcsolatainak feltárása révén térképezik fel a nagyobb bünszervezeteket.

A bűnügyi arborista megközelítés úttörője Stanley Milgram⁴⁴⁰ amerikai pszichológus volt, aki a „hat lépés távolság” módszerét alkalmazta. Meggyőződése szerint minden amerikai bármely másik amerikaitól számítva átlagosan hat lépésben elérhető. A hat lépés koncepciója kiemelkedő jelentőségű a szociális hálókat érintő kutatásokban is.

Mint bárki másnak, a bűnözőknek is vannak barátai és ismerősei, közelebbi és távolabbi kapcsolataik egyaránt. Azok a személyek, akikben inkább bízunk és jobban ismerünk, alkotják a legközelebbi barátaink (belső) körét. Ennek ellenére nem mindegyükkel egyszerre töltünk együtt időt vagy találkozunk. Egyéb körülmények, érdekek, érdeklődési kör és egyesek szabadidejének alakulása szerint döntjük el, kit hívunk át vacsorázni vagy kivel megyünk moziba. Közelebbi barátaink belső körétől függetlenül mindannyiunknak vannak távolabbi ismerősei, akiket kevésbé ismerünk (külső kör). A bűnözői kapcsolatok ugyanígy működnek. A bűnügyi arborista megközelítés azon a feltetelezésen alapszik, mely szerint a modern bünszervezetek lazán szervezettek, és a bűnelkövetők az egyes projektek alapján kialakult laza hálózatokban tevékenykednek. Az elkövetők bizalmi alapon, illetve az egyes bűncselekmények által megkívánt készségek figyelembevételével választják meg büntársaikat. A bűnözők szívesebben választanak büntársakat annak a belső körnek a tagjai közül, akikben leginkább bízhatnak. Ha

⁴³⁹ Európai uniós kézikönyv II. rész. A szervezett bűnözés megelőzésére és akadályozására irányuló kiegészítő megközelítések és intézkedések. Brüsszel, 2013., 99–101. o. 17600/13 (JAI 1143 COSI 168 ENFOL 412 GENVAL 89 COPEN 242)

⁴⁴⁰ MILGRAM, Stanley (1967): The Small World Problem. *Psychology Today*. 2, 1, 60–67., <http://snap.stanford.edu/class/cs224w-readings/milgram67smallworld.pdf> (2017. 03. 23.)

azonban az adott „feladat” megkívánja, érdemes lehet a megfelelő szakértelemmel rendelkező külsősök alkalmazása.⁴⁴¹

A bűnszervezetek közössége egy nagy fának tekinthető. Metaforikus megközelítésben az egyes bűnszervezetek egy-egy, különböző méretű ágakból álló faként értelmezhetők. A vastag ágak a felső vezetőket, a közepes méretű faágak a szervezet középszintjén tevékenykedőket jelképezik. A gyengébb ágak a kijjebb elhelyezkedőket, a rendőri megfigyeléssel és beépüléssel szemben a legkiszolgáltatottabbakat jelképezik, a leggyengébb láncszemeket. A fenti három hasonlat segít annak megértésében, hogyan is kellene a rendőrségnek megközelítenie a szervezett bűnözést. Minden bizonnyal a felső vezetők direkt megközelítése a legnehezebb, hiszen feltehetően a szervezet lojális tagjai (a belső körök résztvevői) megvédik őket a beszivárgási cselekményekkel szemben. Másfelől viszont a gyengébb, alsóbbrendűnek vélt ágakra való lecsapás legrosszabb esetben a bűnözői szerveződés szorosabbra vonását eredményezheti, amennyiben megszabadulnak a gyengébb résztvevőktől, azokat erősebb, a rendőri nyomásnak inkább ellenálló tagokkal helyettesítve. A titkos információgyűjtésen alapuló felderítési rendőri munka a középszinten elhelyezkedő, de a bűnszervezet számára létfontosságú személyek azonosítását célozza, akik ugyanakkor kevésbé ellenállóak a rendészeti szervek beépülési módszereinek. Megfelelően alkalmazva az arborista rendőri módszer képes ezen személyek azonosítására, biztosítva őrizetbe vételüket és a felső vezetőkkel szembeni közvetlen fellépés lehetőségét. Míg az igazi fakertész a beteg ágak levágásával igyekszik megóvni a fa egészségét, a nyomozati megközelítésként használt bűnügyi arborista perspektíva ellenkezőképpen, a „fa” életben maradása szempontjából létfontosságú ágak azonosítását és levágását célozza.⁴⁴²

A bűnügyi arborista megközelítés során többféle gyakorlati metódus alakult ki. Elsőként a rendőrségnek meg kell határoznia azt a területet, illetve feladatot, melyre összpontosítani kíván, pl. kábítószer-kereskedelem, bűnszervezetek feloszlata, egyes földrajzi területek megtisztítása a bűnözéstől, etnikai hálózatok felszámolása. A bűnügyi arborista megközelítés öt lépést különít el az egyes célterületeken:⁴⁴³

⁴⁴¹ KEGŐ, Walter – LEIJONMARCK, Erik (2012): Countering Cross-Border Crime in the Baltic Sea Region: Research and Law Enforcement Perspectives, 27–28.

⁴⁴² KEGŐ, Walter – LEIJONMARCK, Erik (2012): Countering Cross-Border Crime in the Baltic Sea Region: Research and Law Enforcement Perspectives, 28–29.

⁴⁴³ KEGŐ, Walter – LEIJONMARCK, Erik (2012): Countering Cross-Border Crime in the Baltic Sea Region: Research and Law Enforcement Perspectives, 29–34.

1. lépés

A nyomozati munka első lépése azon stratégiai szempontból érdekes személyek nagy vonalakban történő feltérképezése, akikről a rendőrség már feltételezi a potenciális bűnelkövetést. Ezen személyek a „Stratégiailag fontos bűnelkövetők” (Criminals of Strategic Importance, CSI). A kezdetekben ezen személyek száma meglehetősen nagy lehet.

Ezen személyek meghatározásakor az elemzők hosszú távú szervezőképességgel rendelkező személyeket keresnek, annak figyelembevételével, hogy ezen személyek hogyan kezelik a bűncselekmény elkövetéséből származó jövedelmeiket.

2. lépés

A második lépés a magánszemélyek kapcsolatainak és hálózatainak feltérképezése. Elsőként annak meghatározása szükséges, hogy mikor találkoznak, és milyen gyakorisággal tartják egymással a kapcsolatot a bűnözők, annak érdekében, hogy felmérjék, kiivel és milyen rendszerességgel áll kapcsolatban. A második lépés már mélyebbre hatol, és felméri az egyes kapcsolatok erősségét, pl. annak alapján, hogy mióta ismerik egymást, ismerősei-e egymásnak az internetes közösségi oldalakon, gyerekkori barátok-e, vannak-e közös gazdasági társaságaik, korábban követtek-e el együtt bűncselekményeket, látogatták-e egymást a börtönben stb. Ezen tényezők a vizsgált személyek kapcsolatainak indikátorai. Ezen elemzés a bűnözői kapcsolatok térképét jelenti a bűnüldöző szervek számára, melyen bizonyos személyek szorosabb vagy aktívabb kapcsolatai kiemelkednek. Ez a térkép olyan érdekes mintákat is feltárhat, amelyek más esetben nagy valószínűséggel elkerülték volna a vizsgálat figyelmét. Bizonyos személyek valószínűleg nagy számú, akár hálózatszintű kapcsolattal rendelkeznek majd a bűnelkövetők világából, míg mások csak korlátozott körben, egymást jól ismerő személyekkel állnak kapcsolatban vagy követnek el bűncselekményeket. Más személyek mintegy a híd szerepét töltik be különböző elkövetői szerveződések között, és e minőségükben a különböző csoportok összefonódásában játszanak létfontosságú szerepet. Amennyiben egy elkövető kapcsolatainak belső köre különböző szerveződésekben is részt vevő személyekből áll, úgy a személy a kapcsolatai révén különösen értékes a rendőrség számára.

A hírszerzés számos eszközt alkalmazhat. Ilyenek a megfigyelés, lehallgatás, informátorok alkalmazása, kihallgatás vagy más módon történő információgyűjtés, de unortodox módszerek is igénybe vehetők.

Az unortodox módszerek egyik példája a svéd rendőrség egyik akciója, melynek során annak alapján tárták fel egy jól ismert bűnelkövető belső körét, hogy ki szervezte, illetve ki vett részt az adott személy ún. „stag” partiján.⁴⁴⁴

A kvantitatív és kvalitatív tényezők együttes vizsgálata alapján a bűnüldöző hatóság megbízható adatokat nyer arra vonatkozóan, kire kell jövőbeni figyelmét fordítania, illetve ki zárható ki a további nyomozásból. Így a potenciális, stratégiaileg fontos bűnelkövetők eredeti listája számottevően megrövidül.

3. lépés

A harmadik lépés során a stratégiaileg fontos elkövetők potenciális veszélyességére derül fény. Amint a működési kapacitásuk felmérése megtörtént, a felderítő szerv érdeklődése annak feltárására irányul, hogy a stratégiaileg fontos elkövetők működtetnek-e illegális gazdasági társaságokat, és amennyiben igen, azok tevékenységéből, illetve más bűncselekményekből milyen összegű bűnös bevételük származik. A bűnüldöző hatóságok meg kívánják tudni az illegális jövedelem összegét, és annak mértékét, hogy mekkora befolyással rendelkeznek e személyek mások felett (fenyegetés vagy megfélemlítés útján), továbbá mekkora nyomást gyakorolnak köztisztviselőkre, mennyire erőszakos természetűek.

Operációs kapacitásuk alapján valamennyi stratégiaileg fontos elkövetőt egy „Személyes Értékelő Dokumentumban” rangsorolnak, értékeléssel és motivációjuk feltüntetésével együtt. Az értékelés kategóriái a „magas” (élet kioltására képes), „közepes”, „alacsony” és „jelzés nélküli” között változnak. Előfordulhat azonban, hogy a hatóság nem tudja az adott személy készségeit (kapacitását) megállapítani, ez esetben az „ismeretlen” fordulat kerül rögzítésre. A személyes értékelő dokumentum az egyes elkövetők aktája.

A hármas lépés befejezését követően az elemző gyakran dönt úgy, hogy visszatér az első lépéshez, és ezúttal alaposabban megismétli a folyamatot azon stratégiaileg fontos elkövetők esetén, akik még fennakadtak az információgyűjtés radarján.

4. lépés

A hírszerző szervek immár megbízható információval rendelkeznek a bűnelkövetési térképről, a kriminálstratégiaileg fontos személyekről, lehetővé téve a nyomozó hatóságok számára a stratégiaileg fontos személyek további rangsorolását. A nyomozók három szempont alapján priorizálják az ügyeket:

⁴⁴⁴ A legénybúcsú szlengben használt fogalma, finoman szólva nem éppen a szoliditás jellemzi.

- *az elkövető stratégiai jelentősége:* A rendőrség azon elkövetőket célozza meg, akik elítélése a legtöbb bűnelkövetőre hatással lesz – akiknek a belső körébe a legnagyobb számú személy tartozik és/vagy akik a híd szerepét töltik be különböző bűnelkövetői szerveződések között.
- *siker faktor:* Mi a valószínűsége annak, hogy a nyomozás marasztaló ítéletben végződik? Van-e folyamatban lévő nyomozás az elkövetővel vagy annak belső körébe tartozó személyekkel szemben? Vannak-e az elkövető környezetében beépült informátorok?
- *a bűnmegelőzés pozitív hatásai:* Lesz-e a sikeres marasztaló ítéletnek pozitív hatása a bűnmegelőzésre? Megingathatja-e a bűnözői példaképeket, vagy rámutathat-e arra, hogy a bűnelkövetés nem kifizetődő?

5. lépés

Az ötödik és utolsó lépésben a hírszerzés összegzi a nyomozati eljárás tapasztalatait. Az elemzés során összegyűjtött információt rögzítik a személyes elemző dokumentumokban és elmentik további felhasználásra.

A bűnügyi arborista megközelítés alkalmazása egyfelől lehetővé teszi a bűnelkövetők világának alaposabb megértését, másfelől segítséget nyújt a rendőrség számára annak megítélésében, hogy mely személyek vonhatók be a legnagyobb eséllyel és hatékonysággal informátorként a nyomozati munkába.

A bűnügyi arborista módszer hasznosan alkalmazható, ha a rendvédelmi szervek bizonyos mértékű információval rendelkeznek az elkövetői környezetről. A határon átnyúló bűnözéssel szemben nemzetközi szinten ugyancsak hasznosítható. A rendvédelmi szervek felderíthetik a nemzetközi kapcsolódási pontokat a különböző országok bűnszervezetei között a híd szerepet betöltő személyek azonosítása során.

A bűnügyi arborista perspektíva alkalmazása a vámhatóságok tevékenységét is segítheti az illegális küldemények eredetének felderítésében azon kereskedők „lekapcsolása” helyett, akik csak a „fa” külső peremén helyezkednek el.

Az elmúlt több mint két évtizedben a szervezett bűnözés megelőzése érdekében az EU tagállamainak rendvédelmi szervei a joggyakorlat egységesítése, különböző ügynökségek (pl. Europol) létrehozása, számos közös stratégia elfogadása és egyéb koordinációs tevékenységek útján fokozták az információcsere mértékét. Ennek ellenére a szervezett bűnözés felívelése még mindig töretlen.

6.2. Az „Életútkövetés” módszere az Egyesült Királyságban

A „Folyamatos megfigyelés” koncepcióját az Egyesült Királyság Súlyos Szervezett Bűnözés Elleni Ügynöksége (SOCA) 2006-ban dolgozta ki. A folyamatos megfigyelést a SOCA Centurion csoportja végzi. A Centurion számos eszközt és módszert használ az elkövetők megfigyelésére, hogy további bűncselekményeket ne kövessenek el, akár a szabadságvesztés végrehajtása alatt vagy a szabadulást követően.⁴⁴⁵

A szervezett bűnözői körök tagjai gyakran életvitelszerűen követnek el bűncselekményeket, hosszú időre rendezkednek be erre az életstílusra, továbbá legtöbbször a börtöntől való szabadulást követően a bűnözői életformához térnek vissza. Az Egyesült Királyság hatóságai a szervezett bűnözésben részt vevő elkövetőket folyamatosan szemmel tartják, melyre módszerként szolgál az életútkövetés. A módszer célja, hogy lehetőséget találjon akár büntetőjogi eszközökkel, vagy a beavatkozás hagyományos formáival hatékonyabban előzze meg és akadályozza meg a súlyos bűncselekmények elkövetését, a szervezett bűnözésben részt vevő elkövetőket eltérítse az életvitelszerű bűnözéstől. Az életútkövetést az Egyesült Királyságban a Nemzeti Bűnüldözési Hivatal (National Crime Agency, NCA) végzi. A célra használt eszközök között szerepelnek az ítélet-hirdetéskor hozott kiegészítő határozatok, valamint a börtönökhöz köthető és a pártfogó felügyelethez kapcsolódó eszközök.

A kiegészítő határozatok az alábbiak lehetnek:

- pénzügyi jelentésre kötelező határozatok (FRO),
- utazási korlátozást előíró határozatok (TRO),
- súlyos bűncselekményben való részvétel megakadályozására irányuló határozatok (SCPO).

A pénzügyi jelentésre kötelező határozatok célja, hogy a terhelt kötelezően számoljon be pénzügyeiről a jogerős ítélet hozatalát követően. A határozat meghozatalának feltétele, hogy a terhelt ellen a bűncselekményből származó jövedelemről szóló törvényben (The Proceeds of Crime Act 2002) meghatározott jogsértés miatt szülessen jogerős ítélet. A súlyos bűncselekményekben való részvétel megakadályozására irányuló határozatok a súlyos bűncselekményről szóló 2007-es törvénnyel (Serious Crime Act) kerültek bevezetésre. A határozatok célja nem a büntetés, mivel preventív eszközök. A határozatoknak két típusa különböztethető meg:

⁴⁴⁵ Kiegészítő megközelítések és intézkedések a szervezett bűnözés megelőzése, az ellene való küzdelem érdekében – Összeállítás az EU tagállamainak jó gyakorlatából. Brüsszel, 2011., 26–28., 10899/11 (JAI 380 COSI 44 CRIMORG 77 ENFOL 179)

- olyan személyek ellen irányulhatnak, akik bűnösnek mondták magukat, vagy ilyen bűncselekmény miatt bűnösnek találták őket,
- vagy a bíróság meggyőződött arról, hogy az érintett személy részt vett súlyos bűncselekményben, még abban az esetben is, ha nem ítélték el a jogsértésért.

Az utazási korlátozást előíró határozatok arra hivatottak, hogy megakadályozzák, hogy a kábítószer-kereskedelem miatt elítélt elkövetők a szabadon bocsátást követően elhagyják az Egyesült Királyságot. Az ilyen határozatokat az ítélethozatalkor állapítják meg, és a szabadlábra helyezést követően legalább két évig érvényesek. Az életútkövetés hatékony módszernek tekinthető a szervezett bűnözés elleni küzdelemben, mivel az alkalmazásával az érintett személyek nyomon követhetőek, másrészt ki lehet használni a tevékenységeik ellehetetlenítésére nyíló lehetőségeket. A szervezett bűnözői csoportok tagjainak sikeres életútkövetéséhez kulcsfontosságú a rendelkezések betartásának hatékony ellenőrzése. A nyomozást végzők feladata, hogy indítványozzák az ilyen jellegű határozatokat.⁴⁴⁶

6.3. Görög bűnözői hálózatok felszámolása

A szervezett bűnözés fogalmát a görög jogrendben a büntető törvénykönyv 167. cikke határozza meg. A büntető törvénykönyv 178B cikke „engedékenységi intézkedések” rendelkezése lehetővé teszi az elkövetők szankciók alól való felmentését, illetve a velük szemben folytatott eljárás megszüntetését, ha az általuk közölt információk alapján bűncselekmények előzhetőek meg vagy bűnszervezetek leleplezhetőek le. A büntetőeljárás törvény 253A. cikke fedett rendőrségi nyomozásokról rendelkezik a bűnszervezetek leleplezésével kapcsolatban, ide érte az ellenőrzött kábítószer-szállításokat, képfelvételek készítését, valamint személyes adatok közötti összefüggések és kapcsolatok feltárását. A görög rendőrség létrehozta az Operatív Információkat Gyűjtő és Kezelő Központját a feldolgozott és fel nem dolgozott információk értékelésére, osztályozására, elemzésére és továbbítására, hogy folytassa a küzdelmet a szervezett bűnözés ellen. A központ adatbázisokat hoz létre, tart fenn és azokat naprakésszé teszi, amennyiben releváns információk kerülnek be a nyilvántartásba. A központ feladata, hogy éves jelentéseket készít a szervezett bűnözésről. Az éves jelentésben szereplő adatok nemcsak a rendőrség által vezetett ügyeken alapulnak, hanem más bűnüldözői hatóságokéin is (pl. parti őr-

⁴⁴⁶ Európai uniós kézikönyv II. rész. A szervezett bűnözés megelőzésére és akadályozására irányuló kiegészítő megközelítések és intézkedések. Brüsszel, 2013., 102–104.17600/13 (JAI 1143 COSI 168 GENVAL 89 COPEN 242)

ség, vámhatóság, pénzmosással és terrorizmussal foglalkozó hatóság), amelyek foglalkoznak szervezett bűnözéssel (bűnszervezettel).⁴⁴⁷

6.4. A finn rendészeti szervek szervezetközi együttműködése

A finn rendőrség, vám- és pénzügyőrség, valamint határőrség (a továbbiakban: PCB) szervezett bűnözéssel foglalkozó egységei egy irodában folytatnak bűnügyi adatfeldolgozó tevékenységet a szervezett bűnözés elleni küzdelem során. A rendvédelmi szervek a célpont-kiválasztási eljárást alkalmazzák a súlyos bűncselekmények megelőzésében. Az eljárás során a bűnelkövetők vagy bűnözői csoportok bűnügyi célponttá válhatnak, ehhez pedig az szükséges, hogy több rendészeti szerv vegyen részt a nyomozásban, illetve hogy a kérdéses cselekmény súlyos bűncselekmény legyen. A célpont-kiválasztási eljárást már több éve használja a finn rendészeti egység, és több száz bűnügyi célpontot azonosítottak. A célpontok az esetek többségében kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények voltak, illetve erőszakos (pl. emberölés, testi sértés), vagyon elleni (pl. lopás), gazdasági bűncselekményekhez (pl. adócsalás, pénzmosás) kapcsolódó esetek. A szervezett bűnözés elleni küzdelem két fontos eszköze a PCB adatfeldolgozó és elemző funkció, valamint a hozzá kapcsolható célpont-kiválasztási eljárás.⁴⁴⁸

6.5. Adminisztratív megközelítés Európa egyes országaiban

Az adminisztratív megközelítés keretében a hatóságok visszavonhatnak engedélyeket vagy elrendelhetik a kriminális háttérrel rendelkező üzletek bezárását. A megelőzés keretében az engedélykérők átvilágíthatóak, például Hollandiában a BIBOB- törvény (Közigazgatási Integritási Átvilágítás) ad alapot a hatóság számára. Franciaországban, Lengyelországban, Belgiumban és Finnországban a bizalmas munkakörökben való alkalmazás esetén kötelező átvilágítást, ún. „háttérelővizsgát” végeznek. Míg Olaszországban az engedélykérőknek „maffiaellenes bizonyítvánnyal” kell rendelkezniük. Írországban a hatóság megtagadhatja taxisofozók engedélyének a kiadását bűnügyi okokra hivatkozva.

⁴⁴⁷ Európai uniós kézikönyv II. rész. A szervezett bűnözés megelőzésére és akadályozására irányuló kiegészítő megközelítések és intézkedések. Brüsszel, 2013., 90-92 17600/13 (JAI 1143 COSI 168 GENVAL 89 COPEN 242)

⁴⁴⁸ Kiegészítő megközelítések és intézkedések a szervezett bűnözés megelőzése, az ellene való küzdelem érdekében – Összeállítás az EU tagállamainak jó gyakorlatából. Brüsszel, 2011., 24–25. 10899/11 (JAI 380 COSI 44 CRIMORG 77 ENFOL 179)

A svédországi Göteborgban szervezett bűnözés elleni tudásközpont működik. A központ az érintett szervezetek széles körének (ügyészség, rendőrség, adóhatóság, önkormányzat) biztosít keretet a szervezett bűnözés elleni együttműködéshez. A megfelelő információcsere nemcsak helyi, regionális és országos szinteken alapvető fontosságú, hanem európai szinten is, mivel a szervezett bűnözés nemzetközi jelenség. A közigazgatási szerveknek kiemelkedő szerepük van az illegális tevékenység megelőzésben és kezelésében.⁴⁴⁹

⁴⁴⁹ Kiegészítő megközelítések és intézkedések a szervezett bűnözés megelőzése, az ellene való küzdelem érdekében – Összeállítás az EU tagállamainak jó gyakorlatából. Brüsszel, 2011., 12-14., 10899/11 (JAI 380 COSI 44 CRIMORG 77 ENFOL 179)

7. HOL TART MA MAGYARORSZÁGON A SZERVEZETT BÜNÖZÉS ELLENI KÜZDELEM – ÉS HOVÁ TART?

7.1. Rendőrökkel készített mélyinterjúk a szervezett bűnözésről

Magyarországon 2012-ben megszüntették a szervezett bűnözés elleni egységeket, mind a Budapesti Rendőr-főkapitányságon, mind pedig a Nemzeti Nyomozó Irodánál. Felmerülhet a kérdés, hogy – mint olyan sok szervezeti átalakítás – ez is csak egy a sok közül, vagy elérte-e a kívánt eredményt? Hogy választ kapjak erre a kérdésre, érdeemesnek tartottam meginterjúvolni olyan évek, évtizedek óta dolgozó tapasztalt nyomozókat, vezetőket, akik bünszervezettel kapcsolatos ügyekben nyomoznak.

A kutatás célja, hogy hiteles forrásból képet kapjunk arról, milyen problémák, akadályok nehezítik a bűnüldöző hatóságok munkáját a bünszervezetek elleni felderítésben. Egy ilyen adatgyűjtés és annak elemzése segíti a bűnüldözést, illetve az eredménye alapján elgondolkodhatunk azon, hogy indokolt lehet-e új egységek létrehozása.

A kutatás módszertana mélyinterjúk készítése volt, amelyek félig strukturált, kvalitatív kérdésekre épültek.

Empirikus kutatásom során 20 fővel (nyomozó hatóság tagjaival) készítettem interjút,⁴⁵⁰ amely arra irányult, hogy megtudjam: mit értenek a bünszervezet (szervezett bűnözés) definícióján, és milyen szempontok-ismérvek alapján dönt úgy a nyomozó hatóság, hogy az adott ügyben rendelkezik-e hatáskörrel titkos információgyűjtés,⁴⁵¹ illetve a büntetőeljárás⁴⁵² (nyomozás) elrendelésére vagy magához vonására.

Az interjúk során megállapítottam, hogy a nyomozás megindulásakor nemcsak a Btk. 459. § (1) bekezdés 1. pontjában rögzített bünszervezet fogalmat veszik figyelembe, hanem a szervezett bűnözés különböző kriminológiai ismérveit, úgymint

- az alá-fölérendeltséget,
- a munkamegosztást,
- több személy részvételét, akik a bűncselekményeket foglalkozásszerűen hajtják végre,
- a tagok nem riadnak vissza erőszaktól, igyekeznek pozíciót nyerni a politikában, a médiában,
- a tagok a bűnüldöző hatóságokkal szoros kapcsolatot építenek ki,

⁴⁵⁰ Az interjúalanyok a megyei (fővárosi) rendőrkapitányságok, illetve a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda munkatársai, akik olyan bűnügyekben dolgoztak, amelyeket bünszervezetben követtek el.

⁴⁵¹ A bünszervezetben elkövetett bűncselekmény felderítése érdekében.

⁴⁵² A bűncselekmény bünszervezetben történő elkövetésének gyanúja esetén.

- legtöbbször rokonsági kapcsolatok vagy börtönkapcsolatok révén szerveződnek.

Az alanyok elmondása szerint az ügyek többségénél a nyomozás megindításakor a Btk. bünszervezet fogalmi elemei még hiányoznak, azonban a kriminológiai ismervek már jelen vannak, ami utal arra, hogy egy bünszervezettel állnak szemben, így a nyomozási stratégiát, taktikát, a nyomozási tervet ennek függvényében építik fel.

Az interjúalanyok legnagyobb problémaként a párhuzamos nyomozásokat emelték ki. Az interjúalanyok közölték, hogy a szervezeti egységük vezetője dönti el, hogy a megküldött, keletkezett információ, ügy valóban a szervezeti egységük hatáskörébe tartozik-e.⁴⁵³ Elmondták, előfordul olyan eset is, amikor meglátásuk szerint hozzájuk tartozna az adott ügy, de a szervezeti egység vezetője a hatáskörét vizsgálva egyéb szempontokat (pl. az ügy bonyolultságát, valamint a gyors realizálási lehetőségeket, várható eredményeket) figyelembe véve úgy dönt, hogy hatáskörrel nem rendelkezik, és a kapott információt vagy ügyet átteszi a hatáskörrel rendelkező nyomozó hatósághoz. Az ilyen esetek hatásköri vitára adhatnak alapot (pl. a megyei rendőr-főkapitányság és a Nemzeti Nyomozó Iroda között)⁴⁵⁴, és a szakirányítási egység dönt a hatásköri-illetékességi vitákban.

Előfordul, hogy egyes ügyeket nem a hatáskörrel rendelkező nyomozó hatóság folytat le, aminek okai az alábbiak:

- csak azokkal az ügyekkel foglalkozik a hatáskörrel rendelkező nyomozó hatóság, amelyek prioritást élveznek,
- a nyomozó hatóság kis létszámmal bír,
- az egységet nem akarják túlterhelni, specializálódott,
- a jogi értelmezési okok jelentenek gondot (leggyakrabban nemzetközi jellegű ügyeket érint – a Nemzeti Nyomozó Iroda tekintetében).

A szakirányítási egység a hatásköri-illetékességi vitákon kívül sok párhuzamossággal is találkozhat, amikor két vagy több nyomozó hatóság hasonló tényállás alapján folytat nyomozást. Előfordulhat, hogy egy adott történeti tényállásra több nyomozás folyik a nyomozó hatóságok között, vagy hasonló történeti tényállások és az elkövetési módszerek (pl. sorozat elkövetések) esetén. Ezek a nyomozások előbb-utóbb találkoznak, ezeket egyesítik, de problémaként merül fel, hogy a nyomozás lefolytatására melyik nyo-

⁴⁵³ Figyelembe véve a Rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről szóló 25/2013. (VI. 24.) BM rendeletet.

⁴⁵⁴ Pl. Az Országos Rendőr-főkapitányság dönt a megyei rendőr-főkapitányság és a Nemzeti Nyomozó Iroda közötti hatásköri összeütközés esetén az eljáró nyomozó hatóság kijelöléséről.

mozó hatóság az illetékes. A párhuzamosság általában úgy fordulhat elő, hogy valahol hivatalból indítják meg az eljárást, míg máshol a sértett feljelentése alapján.

A nyomozati szakban nehéz eldönteni, hogy bűnszervezet áll fenn, ez csak az esetek kis részében egyértelmű.

A párhuzamos eljárások lecsökkentése szükséges a hatékony bűnüldözés érdekében.⁴⁵⁵ A párhuzamos nyomozás okai lehetnek:

- elmaradnak az előzménykutatások (pl. Robotzsaru, Net-zsaru),
- vannak előzménykutatások, azonban nem vezetnek eredményre, mert az egyes nyomozó hatóságok a jogszabályi előírásnak nem tesznek eleget és nem töltik fel az adatokat (a Robot-zsaruba),
- a feljelentett személyek adatait nem rögzítik, azonban a feljelentett személy máshol már lehet gyanúsított, de az eljárást folytató hatóság nem tud róla, hogy van vele szemben még egy eljárás, mert a feljelentett személyeket nem tartják nyilván.

A párhuzamos nyomozás hátrányai:

- bizonyítási nehézségeket okozhat a bűnszervezet tekintetében,
- felderítetlenül maradnak a bűnszervezetek, mivel az egy bűnszervezet által elkövetett bűncselekményeket egy hatóság vizsgálja,
- az egyik nyomozó hatóságnál keletkezett információról a másiknak nincs tudomása, pedig ha volna, az a bűncselekmény felderítését elősegítené, így releváns információk veszhetnek el,
- fölösleges kiadásokat okoz,
- a nyomozás gyorsaságának elve nem érvényesül, az idő múlásával bizonyítékok semmisülhetnek meg.

Az értékelt interjúk alapján megállapítható, hogy a párhuzamosságok lehetőséget adnak a szervezetek dezinformálására és a rivalizálásra hajlamos egységek közötti ellentét gerjesztésére, ami gátolhatja az információáramlást és az együttműködést. Előfordulhat, hogy a rivális bűnszervezetek más-más rendőri egységnél keresnek menedéket, amelynek során dezinformálják a hatóságot. A szervezett bűnözés elleni fellépés során elengedhetetlen soron kívül értesíteni a Nemzeti Védelmi Szolgálatot, ha olyan adat merül fel, hogy a rendvédelmi szerv dolgozója bűnös (kifogásolható) kapcsolatot tart fenn bűnszervezettel. Továbbá értesíteni kell az Alkotmányvédelmi Hivatalt, ha olyan információ merül fel, hogy bűnszervezet vezetője, tagjai a politikai körökben, társadalmi szervezetekben befolyásra törekcsenek, kapcsolatot építenek ki, valamint olyan bűncse-

⁴⁵⁵ ZSIGMOND Csaba (2016): Előadás. Nemzetközi jellegű szervezett bűnözés nyomozásának kutatása információáramlási szempontból című konferencia. Budapest, 2016. július 26.

lekmény elkövetése valószínűsíthető, amely az Alkotmányvédelmi Hivatal⁴⁵⁶ felderítési hatáskörébe tartozik. A titkos információgyűjtés erőitől (pl. az informatortól, a bizalmi személytől, a titkosan együttműködő más személytől) beszerzett információ gyors és többoldalú ellenőrzésével lehetővé válik a dezinformációs törekvések (pl. korrupciós rendőrekre vonatkozó információk kiszűrése).

Legtöbbször a büntetőeljárást folytató nyomozó hatóság nem rendelkezik információval arról, hogy a bűncselekmény elkövetői egy bűnszervezet tagjai. Előfordulhat, hogy egy másik szerv kezdeményezi, hogy a különböző nyomozó hatóságoknál folyó ügyeket egyesítsék, mivel egy bűnszervezet követte el országosan a bűncselekményeket, mint az ún. „fekete sereg” esetében is. Amikor a titkos információgyűjtést folytató szerv kezdeményezte a munkamegbeszélést a nyílt (büntetőeljárást) folytató szervvel, a megbeszélésen a titkosan dolgozó felderítő szerv több információt átadott a nyílt eljárást végző egységnek, aminek eredményeként egyesítették az ügyeket, és a bűnszervezet tagjait eljárás alá vonták.⁴⁵⁷

A bűnszervezetek felszámolására számos eszköz áll a hatóság rendelkezésére, azonban ezeknek a használatához egy jól szervezett bűnüldöző egységre van szükség. Fel kell ismerni a bűnüldöző csoportokat, a bűnszervezeteket és az általuk elkövetett bűncselekményeket, amihez egy szervezett bűnözés elleni stratégia létrehozására van szükség. Az ilyen ügyek többségére jellemző, hogy a bűnüldöző a lokális ismereteinek megléte esetén sem képes felismerni a bűnügy szervezett bűnözéshez kapcsolódását, vagy a felismerésben a szervezett bűnözésnek az eljárás hatékonyságát semlegesíteni törekvő védelmi mechanizmusa akadályozza meg, és kényszeríti az ilyen ügyeket a bizonyíthatatlan ügyek táborába.⁴⁵⁸

7.2. Javaslat egy Bűnszervezetek Elleni Iroda létrehozására

Kutatásaim megállapításait összegezve arra az álláspontra jutottam, hogy az eltérő nézetek, hatásköri és illetékességi viták, párhuzamos eljárások, illetve a technikai-digitális fejlődés megköveteli egy speciális szervezet, központ létrehozását, amely még hatékonyabban képes a szervezett bűnözés ellen küzdeni. Egy országos illetékességű Bűnszervezetek Elleni Iroda (továbbiakban: BELI) létrehozása új szemléletet, gyakorlatot köve-

⁴⁵⁶ A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény alapján.

⁴⁵⁷ ZSIGMOND Csaba (2012): Egy bűnszervezet elleni nyomozás tapasztalatai, avagy egy bűnszervezet felszámolása, Rendvédelem, 2012/1. sz., Budapest, 27–28. o.

⁴⁵⁸ BORAI Ákos (1996): Konceptió a szervezett bűnözés elleni fellépés eredményességét javító, a büntetőeljárásokat érintő intézkedésekről (első rész). Főiskolai Figyelő, 1996/1. (VII. évfolyam), Budapest, 58–60. o.

tel meg. A BELI-nek jogállását tekintve a rendészetért felelős miniszter irányítása alá tartozó központi költségvetési szervként kellene működnie.

A BELI hatáskörébe tartozna azoknak a bűncselekményeknek a felderítése, amelyeket bűnszervezetben követnek el. A BELI a döntéseit az Európa Tanács Szervezett Bűnözés Büntetőjogi és Kriminológiai Kérdéseivel Foglalkozó Szakértői Csoportja (PC–S–CO) által megfogalmazott kötelező és esetleges kritériumok figyelembevételével hozná meg. Továbbá a BELI-nek a bűncselekmény bűnszervezetben történő elkövetésének gyanúja esetén rendelkeznie kellene hatáskörrel a nyomozás lefolytatására.

A PC–S–CO által megfogalmazott kötelező és esetleges kritériumok a bűnszervezet megállapíthatóságához az alábbiak:

Kötelező összetevők:

- több személy (legalább három) együtműködése,
- hosszú távú vagy határozatlan időre szóló együtműködés,
- súlyos bűncselekmények elkövetése,
- anyagi haszonszerzés és/vagy hatalmi pozíciószerzés érdekében.

Esetleges kritériumok:

- valamennyi résztvevőnek meghatározott feladata vagy szerepe van,
- kialakult a belső fegyelem vagy ellenőrzés valamilyen formája,
- megfélemlítési céllal erőszak vagy más módszer alkalmazása,
- befolyásolják a politikát, a médiát, a közigazgatást, a rendészeti szervezetet, az igazságszolgáltatást, illetve a gazdasági életet,
- kereskedelmi vagy üzleti jellegű formák alkalmazása,
- pénzmosás,
- nemzetközi együtműködés.

A Bűnszervezetek Elleni Irodán belül létre kellene hozni egy stratégiai szaktanácsadó csoportot is, amely vizsgálná és döntene arról, hogy a BELI rendelkezik-e hatáskörrel

- a titkos információgyűjtések, titkos nyomozások lefolytatására, a saját egység-nél a humán hírszerzés során és a társszervektől kapott információk alapján,
- bűncselekmények nyomozásának (nyílt nyomozásának) lefolytatására, amennyiben felmerül a bűncselekmény bűnszervezetben való elkövetésének gyanúja.

A stratégiai szaktanácsadó csoport tagja kizárólag olyan személy lehetne, aki

- minimum öt éve dolgozik a szervezett bűnözés elleni küzdelem területén,
- megfelelő jártassággal, tudással bír a döntés meghozatala során.

A szervezett bűnözés semlegesítéséhez szükség van szakmai tudással rendelkező rendőrökre, mert így lehet sikeresen fellépni a bűnszervezetekkel szemben.⁴⁵⁹ A szaktanácsadó csoport tagjait közvetlenül a főigazgató alá kellene rendelni, akik függetlenek lennének a többi vezetőtől.

A szakértői csoport a döntés meghozatalához igénybe vehetné a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központot (továbbiakban: TIBEK).

A megalakult Bűnszervezetek Elleni Iroda célkitűzései, feladatai:

- szervezett bűnözés jelenlétének felismerése, megismerni a céljait, tevékenységét, hierarchiáját, a tagok szerepét, annak megállapítása, hogy területileg hol működnek,
- a bűnszervezetben elkövetett bűncselekmények felderítése, megelőzése és megszakítása (megismerni a valószínűsíthető bűncselekményeket, azokat mikor, hol, milyen körülmények között tervezik végrehajtani),
- konkrét személyek, csoportok esetén titkos információgyűjtés lefolytatása,
- nemzetközi bűnügyi együttműködés,
- a bűnszervezet bomlasztását, felszámolását célzó felderítési módszerek kidolgozása (gyenge pontok kiválasztása),
- a bűnszervezet külső kapcsolatainak feltérképezése,
- a raszter nyomozás adta lehetőségek kihasználása,
- együttműködni a területi és a helyi nyomozó hatósággal,
- a titkos információgyűjtés bevezetésekor kiemelt figyelmet fordítani a potenciális elkövetők vagyoni helyzetének feltérképezésére,
- a titkos információgyűjtés erőinek növelése, továbbá a felhasználásával pozíciók kiépítése,
- vagyon-visszaszerzési eljárás kezdeményezése,
- szoros kapcsolattartás a Nemzeti Védelmi Szolgálattal, a nemzetbiztonsági szolgálatokkal, a Vagyon-visszaszerzési Hatósággal, a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központtal és a Terrorelhárítási Központtal.

A Bűnszervezetek Elleni Iroda a hatáskörébe tartozó feladatokat az ország egész területére kiterjedő illetékességgel látná el. A belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat elhárító Bűnszervezetek Elleni Iroda szervezeti egységeként kirendeltségeket kellene létrehozni. A Bűnszervezetek Elleni Iroda központja Budapesten lenne, a kirendeltsége-

⁴⁵⁹ GOVENDER, Doraval (2015): A Conceptual Analysis of Strategies to Combat Organised Crime in South Africa, *Insight on Africa*, vol. 7,2., 2015., 132–134.

ket pedig célszerű lenne létrehozni az alábbi városokban: Miskolc, Győr, Debrecen, Szeged, Veszprém, Szombathely.

A BELI-n belül három főosztályt kellene létrehozni: egy hírszerző főosztályt, amely humán hírszerzéssel és a titkos nyomozások végrehajtásával foglalkozna; egy vizsgálati főosztályt a büntetőeljárások lefolytatására; illetve egy elemző-értékelő főosztályt a központon belüli információáramlás legrövidebb idő alatti biztosítására, valamint a beszerzett adatok elemzésére-értékelésére, illetve az adatok továbbítására a szervezeten belül vagy külső rendvédelmi szervek felé.

A Bűnszervezetek Elleni Iroda által végzett nyomozás esetén az ügyészség Kiemelt, Korrupciós és Szervezett Bűnözés Elleni Ügyek Főosztályának kellene ellátni a nyomozás feletti felügyeletet, illetve felügyelni, hogy az eljárásban részt vevő személyek a jogukat érvényesíthessék. Továbbá a vádirat benyújtása előtt a bíróság feladatait egy állandó (szervezett bűnözés elleni ügyekkel foglalkozó) nyomozási bírónak kellene végrehajtania.

A szervezett bűnözés elleni eredményes küzdelemben fontos szerepet töltené be az új egység létrehozás mellett a Terrorelhárítási Központ és a TIBEK.

A három központi egység az együttműködése során kiemelt helyet foglalna el a szervezett bűnözés és a terrorizmus elleni küzdelemben az információszerzés területén, és így biztosítható lenne a gyors információcsere, a hatékony bűnüldözés, és a szükségtelen párhuzamos eljárások és a hatásköri viták is elkerülhetőek lehetnének.

8. A KUTATÁSI EREDMÉNYEK ÖSSZEFOGLALÁSA

A kutatás során megvizsgáltam a bünszervezetre vonatkozó hatályos büntetőjogi szabályozást, és feltártam a leggyakrabban felmerülő jogalkalmazási kérdéseket, valamint a szervezett bűnözés elleni küzdelem eszközeire vonatkozó kriminalisztikai ismereteket. Az alábbiakban összegzem az értekezés során tett megállapításaimat, és de lege ferenda javaslataimat.

A *Bevezetésben* bemutattam, hogy nélkülözhetetlen a szervezett bűnözés elleni küzdelem büntetőjogi és kriminalisztikai nézőpontból való vizsgálata, mivel kitermelődött egy olyan társadalmi szubkultúra, amelynek felszámolása és ellenőrzése komoly nehézséget jelent, kihívás elé állítja a társadalmat, valamint az érintett rendvédelmi és igazságügyi szektort, mert igyekszik a legális gazdasági tevékenységét és befolyását növelni. Továbbá a bünszervezetek által elkövetett bűncselekmények az esetek többségében látenciában maradnak.

1. Az első kutatási célkitűzés a bünszervezet definíció magyarországi jogtörténeti fejlődésének és a jelenlegi létjogosultságának vizsgálata. Mivel hipotézisem szerint a definíció túl tág fogalmat ölel át, így az alacsonyabb szervezettségűnek tekinthető bűnkapcsolatok (bűnözői csoportok) is bünszervezetnek tekinthetőek, így a fogalom kiegészítésre (de nem újradefiniálásra) szorul.

Ennek érdekében elemeztem a büntetőpolitika szervezett bűnözéssel szembeni fellépésének történeti alakulását, az ezzel kapcsolatosan megfogalmazott ajánlásokat (figyelembe véve a nemzeti törekvéseket, egyezményeket, szerződéseket, határozatokat, biztonsági stratégiai dokumentumokat, az európai uniós kézikönyveket), továbbá a bünszervezet és a bűnszövetség fogalmának a hazai és a nemzetközi jogtörténeti fejlődését.

A Btk.-beli bünszervezet fogalmi elemeinek vizsgálatakor, elemzésekor részletesen megfogalmaztam, hogy milyen ismérvek meglétekor beszélhetünk bünszervezetről. A bünszervezetet összehasonlítottam a bűnszövetséggel, valamint a terrorista csoporttal. Az első hipotézisem ellenőrzésére interjúkat készítettem (rendőrökkel, ügyészekkel és bírákkal, ügyvédekkel), továbbá a hatályos definíciót összehasonlítottam a korábbi definíciókkal, valamint bírósági határozatokat és tanulmányokat elemeztem. A kutatás eredményeként megállapítható, hogy a hatályos fogalmat szükséges kiegészíteni, mert a bünszervezet fogalma valóban indokolatlanul tág kört ölel fel, mivel a hatályos jogszabály széles körű alkalmazását teszi lehetővé. A Btk. 91. § (1)–(2) bekezdéseinek alkalmazásához a PC–S–CO által megfogalmazott esetleges ismérvek (valamennyi résztvevőnek meghatározott feladata vagy szerepe van; kialakult a belső fegyelem vagy elle-

nőrzés valamilyen formája; megfélemlítési céllal erőszak vagy más módszer alkalmazása; befolyásolják a politikát, a médiát, a közigazgatást, a rendészeti szerveket, az igazságszolgáltatást, illetve a gazdasági életet; kereskedelmi vagy üzleti jellegű formák alkalmazása; pénzmosás; nemzetközi együttműködés.) egyik szempontjának a fennállását is szükségesnek tartanám, így lehetővé válna, hogy kizárólag a „maffia típusú és a féhérgalléros” (szervezett bűnözői csoportra) bűnszervezetre vonatkozzon a súlyosabb büntetőjogi megítélés. A bűnszervezet fogalmában szereplő elemeket a PC-S-CO által megfogalmazott esetleges kritériumokkal kellene kiegészíteni, azzal a feltétellel, hogy legalább egy kritériumnak meg kellene jelenni a működésben, hogy a bűnözői csoport bűnszervezetnek minősüljön.

2. A kutatás második célkitűzése volt annak vizsgálata, hogy a taktikai fogások (blöff) helyes alkalmazása, hogyan járul a bűnszervezetek eredményes felderítéséhez és bizonyításához, illetve a befolyásoló (kérdések) hatással vannak-e a bűnszervezetek felderítésére.

A beszerzett vallomás rámutathat egy bűnszervezet szervezeti felépítésére, egy információs folyamatot indíthat el, amely dominóelv alapján a bűnszervezet tagjainak, vezetőinek a büntetőeljárás alá vonásához vezethet. A dominóelv működését általában a bűnszervezet leggyengébb láncszeme indítja el a vallomásával, mely a nyomozási cselekmény foganatosításához hozzájárulhat. A taktikai blöfföt általában minden bűncselekménynél lehet alkalmazni, de a megállapításom alapján jelentőséggel bír a bűnszervezetek felgöngyölítésénél, mivel a kihallgatás során olyan adatokhoz juthatunk, melyek a hatóság előtt korábban nem voltak ismertek.

A taktikai blöffről konzultációkat folytattam, és interjút készítettem a bűnügyekben eljáró rendőrökkel (felderítőkkel, nyomozókkal, vizsgálókkal), ügyészekkel, bírákkal és ügyvédekkel (továbbiakban: kriminalistákkal) arról, hogy mit értenek a taktikai blöffön. Megállapítottam, hogy az egyes kriminalisták nem tesznek különbséget a köznyelvi értelemben használt blöff és a taktikai blöff között, amely számos hiba forrása is lehet.

A hatályos Be., illetve a 2017. június 13-án elfogadott büntetőeljárás törvény sem határozza meg a taktikai blöff fogalmát. Megállapításaim szerint a taktikai blöff *olyan valóságtartalommal bíró kérdésfeltevés, illetve szituációteremtés a nyomozás során, melynek célját és jelentőségét a nyilatkozattevő személy (a kihallgatáson, adatgyűjtésen vagy egyéb nyomozási cselekmény során) nem ismeri fel, melynek következtében releváns adatot közöl a nyomozó hatósággal, elősegítve a felderítést, illetve a bizonyítást.* A kriminalisztikai eszközök feltárása során kiemelt célt volt a taktikai blöff alapjainak kidolgozása. A kutatás során feltételezéseim beigazolódtak, hogy a bűnszervezetek

eredményes felderítéséhez nagymértékben hozzájárulhat a taktikai fogások (blöff) helyes alkalmazása.

A taktikai blöff alkalmazásának tárgyalása kapcsán rámutattam, hogy el lehet téríteni a gyanúsítottat az általa felépített, betanult vallomásától és reagálhat rá. A taktikai blöfföt elhatároltam a hétköznapi értelemben alkalmazott blöff fogalmától, amely során figyelembe vettem az alkalmazás célját, alkalmazóját, használatának dokumentálását, feltételeit, valóság tartalmát és következményeit. Egyrészt számos előnye is lehet a jól alkalmazott taktikai blöffnek a bűnszervezet illetve a tagok által elkövetett bűncselekmények felderítésében, másrészt a felismert, rosszul alkalmazott taktikai blöffnek, illetve hétköznapi értelemben vett blöffnek rengeteg hátrányos hatása is lehet. A kutatásom során megállapítottam, hogy a taktikai blöff helyes alkalmazása jelentős szerepet képvisel a „dominó” effektus alapján a bűnszervezetek elleni küzdelemben, mivel:

- *olyan adatokhoz juthatunk, melyek a hatóság előtt korábban nem voltak ismertek, jelentősége a bűnszervezetek felgöngyölítése,*
- *rámutathat a bűnszervezet szervezeti felépítésére,*
- *a bűnszervezet tagjainak, vezetőinek a büntetőeljárás alá vonásához vezethet,*
- *el lehet téríteni a bűnszervezet tagját (a gyanúsítottat) az általa „mesterségesen” felépített, betanult vallomásától, reagálhat rá,*
- *a taktikai blöff célját a kihallgatott nem ismeri, nem megfelelő következtetéseket vonhat le, és ennek megfelelően fog cselekedni,*
- *rádöbbenhet arra, hogy az ellentmondásokkal lelepleződött, és beismerő vallomást tehet,*
- *olyan információ is felmerülhet, hogy nem a gyanúsított követte el a bűncselekményt, hanem ő ártatlan,*
- *felmerülhet, hogy a gyanúsított kényszer, fenyegetés hatására tett beismerő vallomást, mert a bűnszervezet tagját akarta megkímélni a büntetőeljárástól.*

A felismert, rosszul alkalmazott taktikai blöff, vagy a hétköznapi értelemben alkalmazott blöff következményei, hátrányai:

- *információ közölhető, illetve befolyásolható a gyanúsított, így a nyomozás kimenetele és eredménye,*
- *az alaptalan ígéretéssel, blöffel a nyomozó hitelét is veszti, és a kihallgatott együttműködési hajlama csökkenhet,*
- *a keletkezett közlemények (a lehallgatások hanganyaga) félrevezethetők lehetnek,*
- *a közlemény tévesen értelmezhető, és ez téves következtetésekre vezethet,*

- *a gyanúsított következtetést vonhat le az információ beszerzésének módjáról,*
- *a gyanúsított (bűnszervezet tagja) felismeri a taktikai blöfföt, elképzelhető, hogy blöffel válaszol, melyet, ha a nyomozó nem vesz észre, a nyomozás már téves úton fog haladni,*
- *később az új bűnügyben nem hajlandó együttműködni az a személy, akit félrevezettek, akinek alaptalanul ígéretet a kihallgató,*
- *a bűnszervezet tagja kételkedhet, önellenőrzést végezhet, hogy figyelik-e őket,*
- *a gyanúsított (a bűnszervezet tagja), amennyiben vele szemben különleges eszközök alkalmaznak (a telefonbeszélgetések során), az ellenérdekű bűnszervezetről, valamint a tisztességes, becsületes hivatásos személyekről valótlán információt állíthat, továbbá tévútra viheti a nyomozást, és az elkövetők (a bűnszervezet tagjainak) egy része nem vonható felelősségre,*
- *a blöff alkalmazása során beszerzett vallomás más tiltott módon beszerzett bizonyítéknak tekinthető (minősülhet), súlyosabb esetben pedig a beszerzési mód bűncselekményt is megvalósít (például a kényszervallatást),*
- *jelentős kárt okozhatnak a költségvetésnek.*

Sikeres taktikai blöff alkalmazása során is ellenőrzést kell folytatni, hasonlóan a puhatóláshoz, továbbá kételkedni kell, hogy a beismerő vallomás valóban megfelel-e az igazságnak, vagy a beszerzett adat alkalmas-e további bizonyítékforrás megállapítására. Javaslatként fogalmaztam meg, hogy a jövőben *a szervezett bűnözés elleni egységeknél a kihallgatásokat kamerával rögzítsék*, így visszanezhetők, és az esetleges hibák feltárhatóak. A kihallgató személyt is *védi a felvétel*, ha a kihallgatott személy valótlán állítja, hogy kényszerítették a vallomástételre, az objektív tényekkel cáfolható. Továbbá a kérdéses vallomás videotechnikai rögzítése az alkalmazott taktikára is rámutatna, és elősegítené a vallomások elemzését. A kihallgatási taktika – a taktikai blöff –, amely la-
vinafolyamatot indíthat el, és hozzásegíthet a bűnszervezet felderítéséhez.

A befolyásoló tényező hatásait az interjúalanyok a legsúlyosabb hibaként emelték ki, amely a szervezett bűnözés elleni küzdelmet és a büntetőeljárás sikerességét veszélyezteti, ezért elengedhetetlennek tartottam a lehetséges hátrányok feltárását, amely hatással lehet a bűnszervezetek felderítésére. A bűnszervezetek elleni küzdelem során az együttműködő személyek vallomását gyakran megkérdőjelezzik a vádlottak és azok védői, s arra hivatkoznak, hogy az együttműködés ténye és a nyomozó hatóság befolyásolta az érintettek vallomását. Az együttműködő gyanúsított szempontjából is fontos, hogy a nyilatkozattétele befolyásolástól mentesen történjen, külső behatás ne érje, ne befolyá-

solja a vallomásának tartalmát, hogy később a vallomása bizonyítékként felhasználható legyen.

Az interjúalanyok kiemelték, hogy *a kérdések befolyásoló hatása nemcsak kihallgatáson érvényesülhet, hanem az adatgyűjtés során is, vagy titkos információgyűjtés során, amikor a nyomozó a rendőri jelleget leplezve puhatolást hajt végre, vagy a titkos információgyűjtés során informátort, bizalmi személyt vagy a rendőrséggel titkosan együttműködő más személyt vesz igénybe.* A szervezett bűnözés elleni küzdelem további akadályaként az interjúalanyok a hatóság rendelkezésére álló erőket, eszközöket, az adatbázisok hiányát, egyéb szervezeti problémákat emeltek ki. A befolyásoló kérdések szintén negatív hatásai lehetnek, ugyanúgy, mint a blöffnek vagy a rosszul alkalmazott taktikai blöffnek, továbbá a befolyásoló kérdések és a blöff összeolvadva (egyszerre, egymást erősítve) is megjelenhetnek a nyomozás során. Az egyetemi oktatásban a kérdéses témát felületesen érintik, szükségesnek látom a leendő kriminalistáknak a téma részletekbe menő oktatását. A téma fontossága és a figyelem felhívása miatt éppen ezért leendő rendőrtiszteket (kriminalistákat) vontam be egy kísérletbe, akiknek a többsége vezetőként fog dolgozni, vagy kiemelt ügyekkel (súlyos bűncselekményekkel, bűnszervezetek által elkövetett bűncselekményekkel) fog foglalkozni. A kísérlet további célja volt, hogy a hallgatók ne csak halljanak a befolyásoló kérdésekről, hanem az is, hogy megtapasztalják annak hatásait is, hogy az emlékképeket hogyan lehet megváltoztatni egy jól feltett kérdéssel, és a jövőben tartózkodjanak a hasonló kérdésfeltevésektől.

A befolyásolás egyes csoportoknál nemcsak a kérdésekben mutatkozott meg, hanem a kérdés hangnemében, az előadó testbeszédében rejlett, mely növelte a hamis válaszok számát. Fontos a befolyásoló kérdések elemzése, mivel a bűnszervezetek vagy más ügyek felderítése megakadhat a befolyásoló kérdések miatt, mert hamis nyilatkozattételre készítheti a kihallgatottat, és a vallomás ellenőrzésének lehetőségét megnehezítheti.

Közel tíz évig végeztem kihallgatásokat a szervezett bűnözés területén, a napi gyakorlatból ismerem a kérdésfeltevés módjának, technikájának, taktikájának erejét. A kérdések feltevésének, sok esetben – akár tudatosan, akár tudattalanul kérdez is a kihallgatást végző – befolyásoló hatásuk van. A befolyásoló kérdések vizsgálata során tehát egy 100 fős mintán empirikus kutatást végeztem, majd a feltárt összefüggéseket elemeztem. A vizsgálat során a résztvevők 26%-a nő, míg 74%-a férfi volt, az átlagéletkor 20 év. A kísérlet az alanyok megfigyelési képességére és a befolyásolhatóságukra irányult. A felállított hipotézisem az volt, hogy a jól feltett befolyásoló hatással bíró kérdések valótlantartalmú válaszokat eredményezhetnek. A valótlantartalmú információt tartalmazó vallomás téves következtetésekhez vezethet, míg a valós információt tartalmazó vallomás a bűncse-

lekmények felderítéséhez, ami a múltbeli releváns esemény megismerését segítheti elő. A válaszadóknak az emlékei még frissek voltak, hiszen nem sokkal a kép megtekintése után (kb. 2 perc elteltével) kellett válaszolniuk a kérdésekre. A valóságos kihallgatások azonban soha nem ilyen kis időtávlatban történnek, sokszor napok, hetek, hónapok is eltelnek az esemény után, ami mind az emlékezőképességre, mind pedig a befolyásoltságra nyilvánvalóan torzító hatással van. Több hallgató azt nyilatkozta a kísérlet előtt, hogy nem érti, hogy „miért nem emlékeznek általában a tanúk az elkövetőre és a bűncselekmény egyes részleteire, ha ott voltak a bűncselekmény helyszínén, pedig csak pár nap vagy hét telt el a bűncselekmény elkövetése óta.” A kísérlet után a hallgatók véleménye e téren megváltozott, és rádöbbenek a kérdések megfogalmazásának a fontosságára is. A kísérletnek a következő célja az volt, hogy felhívja a figyelmet az idő múlásának jelentőségére is, hiszen az eredmény azt mutatja, hogy pár perc elteltével sem emlékeznek a látottakra, pedig nyugalmi, stressz mentes környezetben kellett megnézniük a fotót. A nyomozás gyorsaságának az elve is indokolja, hogy a vallomásokat rövid időn belül szerezzük be, mert az idő múlásával az emlékképek halványulnak. A kísérletnek a legfontosabb célja, mint már fentebb is utaltam rá, hogy lássuk: a befolyásoló kérdéseknek a bemutatásával miként lehet megzavarni a friss memóriát. A befolyásoló kérdések valószínűleg egyes esetekben azért voltak hatással, mert a válaszadónak már voltak emlékei a múltból (gyerekkorából), és a tudatalatti emlékképeket összekapcsolta az általa látottakkal, mely köszönhető a befolyásoló kérdéseknek. A kísérlet szemléltette, hogy a befolyásoló kérdések hogyan tudják akár meg is változtatni a látottakat, és mindez emlékképként hogyan tud rögzülni.

Az empirikus kutatás során *megállapítottam, hogy a befolyásoló kérdések káros következményei a szervezett bűnözés elleni küzdelem során a következők lehetnek:*

- *a bűnszervezetek felderítése megakadhat,*
- *hamis nyilatkozattételre készítheti a kihallgatottat, és a vallomás ellenőrzésének lehetőségét megnehezítheti,*
- *a hierarchikusan felépített szervezet vezetőjéhez nem lehet eljutni, a szervezet tovább működhet,*
- *a tagokat nem lehet felelősségre vonni,*
- *a keletkezett vallomás, illetve az abban foglaltak hatással lesznek a bizonyítási eljárásokra, mely során szintén hamis adatok születhetnek, és összeállhat egy olyan hamis adatokra épülő bizonyítási láncsorozat, mely látszatra azt mutatja, hogy a hamis adatok megfelelnek a valóságnak,*
- *befolyásolják a látottakat, halottakat,*

- *nem derül fény arra sem, hogy az elkövető és a gyanúsított nem ugyanaz a személy, vagy a tanúk szándékosan félrevezetik a nyomozó hatóságot,*
- *olyan vallomás kerülhet rögzítésre, melynek tartalma nem felel meg a valóságnak, ami justizmordhoz is vezethet.*

További kérdés, hogy a poligráfós vizsgálat eredménye mennyire lesz hiteles, ha előtte a kihallgatott személyt befolyásolták, és a memóriájába beépült a hamis szuggesztív adat.

Fontosnak tartom a figyelem *felhívását erre a jelenségre, és szorgalmazom, hogy a befolyásoló kérdések hatásait oktassuk a rendőrtisztjelölt és a jogázhallgatók körében.* A kihallgató személyek továbbképzése, a kriminálpszichológiai ismereteik bővítése is indokolt lenne. Érdemes lenne a szakembereket (pl: nyomozókat) bevonni *hasonló kísérletekbe, hogy átlássák és megtapasztalják a befolyásoló kérdések hatásait,* és rögzüljön, hogy milyen erővel bírnak az általuk *feltett kérdések, milyen folyamatokat válthatnak ki,* és milyen eredményre vezetnek a felderítés és a bizonyítás során.

3. A kutatás harmadik célkitűzése egy egységes nyomozási adatbázis felület létrehozására, mivel a feltételezésem szerint megteremtheti a lehetőséget az eredményes bűnüldözéshez, valamint segítséget nyújt a szervezett bűnözés elleni küzdelem során felmerülő akadályok leküzdéséhez.

Megállapítottam, hogy az adatbázisoknak kiemelkedő szerepük van a személyek közötti kapcsolatok feltérképezésében, a személyeket egyes esetekben össze lehet kapcsolni a bűncselekménnyel, és ilyenkor jelentőségük van például az oktatási, egészségügyi, állami hivatalok és a biztosítók adatbázisainak is. A digitális világ robbanásszerű fejlődése során rengeteg információ keletkezett elektronikusan. A szervezett bűnözői körök legtöbbször konspiráció következtében utolérhetetlenek, de elektronikus nyomot azért hagynak maguk után. A szervezett bűnözés elleni küzdelemben illetve más bűnügyekben azonban az időnek, mint tényezőnek, illetve a nyomozás elvének, a gyorsaságnak fontos szerepe van. Az idő múlásával az információvesztés egyre nagyobb, vagyis minél előbb jutunk információhoz, annál nagyobb az esély arra, hogy azonosítsuk az elkövetőt, a folyamatban lévő bűncselekményt megszakítjuk, illetve megelőzhetjük az újabb bűncselekmény elkövetését.

A raszter nyomozás továbbfejlesztése következtében az adatbázisok közötti átjárhatóság és az együttműködés kiépítésével beszélhetnénk az interoperabilitásról. Azonban az adatbázisok közötti interoperabilitás megteremtése számos akadályba ütközik, amely legtöbbször *az adatok háttérkörnyezetéből,* valamint *a nem egységesen értelmezett adatformátumokból* adódik. *A rendészeti (bűnügyi) nyilvántartásoknak, informatikai rendszereknek kompatibilisnek, interoperábilisnak kellene lennie a közigazgatási és egész-*

zségügyi informatikai rendszerekkel, illetve meg kellene felelniük az interoperábilis követelményrendszernek. Tehát szükség lenne a kommunikációs rendszerek összekapcsolására (egy „központi adatbázisra”), amelynek létrehozása jelenleg nem megoldható, akadályba ütközik az információs interoperabilitás hiányában.

Ezért egy olyan koncepció kialakítása szükséges, amellyel a nyomozó hatóság kihasználhatná a nyilvántartási rendszer adta lehetőségeket. *A hatóságnak a felderítés és a bizonyítás elősegítése érdekében – a nyomozás gyorsaságának elvét figyelembe véve – létre kellene hozni az „Egységes Nyomozási Adatbázis Felületet”, hogy az elektronikusan rögzített adatok átadása céljából ne legyen szükséges megkeresni személyesen vagy írásban az állami és helyi önkormányzati szervet, hatóságot. A felület működéséhez nem lenne szükséges, hogy az adatbázisok között létrejöjjön az interoperabilitás, mivel a felület egy „portálhoz” hasonlóan működne.*

Az elektronikus nyomozás (továbbiakban: e-nyomozás) megvalósulásával a nyomozó hatóság közvetlenül hozzáférhetne a különböző intézmények adatbázisaihoz, mintha nála keletkezett volna az információ. Az e-nyomozás azt jelenti, hogy a nyomozó hatóság a közvetlenül vagy a közvetetten elérhető adatbázisokból kér információt a felderítés és a bizonyítás érdekében, amelynek alkalmával taktikai ajánlásokat alkalmazhat (fogalmazhat meg) a nyomozás sikeressége érdekében.

A jelenlegi digitális adatbázisok feltérképezése és egy egységes felületre történő integrálása átalakítaná az információszerzési lehetőségeket. A szervezett bűnözés elleni küzdelmet kell, hogy elősegítse e-nyomozás, amikor az íróasztal mögül az Egységes Nyomozási Adatbázis Felületről (továbbiakban: ENAF) a nyomozó az elemző-értékelő tevékenység alkalmával releváns információkat kapna.

Az Egységes Nyomozási Adatbázis Felület létrehozásával járó előnyök:

- csökkenne az ügyintézésre fordított idő,
- a felszabaduló időben a nyomozók egyéb nyomozási cselekményeket, feladatokat tudnának végrehajtani,
- az információszerzés nem lenne helyhez és időhöz kötve,
- csökkentené a papíralapú ügyintézéssel járó környezetterhelést,
- az elektronikusan tárolt ügyiratok könnyen visszakereshetők,
- használata jelentős költségmegtakarítást jelentene,
- információt szolgáltathatnak a célszemélyről (pl. a titkos információgyűjtés során), a gyanúsítottról vagy a gyanúsítható személyről, illetve olyan személyről, akinél a felsorolt személyekkel való bűnös kapcsolattartásra adat merült fel, vagy ilyen kapcsolat megalapozottan feltehető,

- a tényállás felderítését elősegítené,
- az adatbázis nyújtotta láncmegközelítés lehetővé teheti, hogy (pl. szervezett bűnözői körök tagjai) az elkövetők a sértettek sérelmére ne kövessenek el újabb bűncselekményt (pl. emberrablás során szexuális erőszakot), vagy lehetőség adódna az elkövetni kívánt bűncselekmények (robbantások, alvilági leszámolások, terrorcselekmények) megelőzésére,
- a felületnek számos olyan területe van, amely a nemzetbiztonság szempontjából is alkalmazható.

Továbbá *lehetőség nyílhatna* a nyilvántartásokból beszerzett adatok alapján *újabb adatgyűjtési módszerek alkalmazására* – a törvényi feltételek megléte esetén, például

- a tudásra jutott cím vagy személyes adat alapján az objektum vagy személy figyelésére,
- az objektumban (pl. a magánlakásban) történtek technikai eszközzel történő megfigyelésére és rögzítésére,
- elektronikus hírközlési szolgáltatás útján továbbított kommunikáció tartalmának megismerésére, az észlelt technikai eszközzel történő rögzítésére.

A rövid idő alatt beszerzett információ egy láncfolyamatot, információáradatot indíthatna el. Az információs hálózat célja előmozdítani a nem hagyományos adatgyűjtési módszerek alkalmazását a szervezett bűnözés – bűnszervezetek, terrorista csoportok – terén, a bűncselekmények megakadályozására és megelőzésére. Azonban nem elegendő az adattárak meglétének ismerete, hanem a rögzített adatok ismerete is szükséges.

A bűnszervezet és terrorizmus elleni küzdelem során új nyomozási módszerekre van szükség, megoldást kell találni a kihívásokra, amelyekre *az új információs csatornák feltérképezése és a hatékony e-nyomozás adja meg a választ*. Jelenleg nincs olyan szerv, amely a súlyos bűncselekmények megvalósulásakor a nyilvántartások közvetlen átjárhatóságát lehetővé tenné, így a jelenlegi adatbázisok csak részben biztosítják az optimális adatszolgáltatást. Fő célként fogalmazódhat meg egy egységes nyomozási adatbázis felület létrehozása, amely lehetővé teszi, hogy egy időben több (nyilvántartási) rendszerben lehessen szűrő-kutató munkát folytatni, ezért fontos az adatbázisok között az interkonnektivitás megteremtése.

Ehhez azonban a jogi alapokat is le kell fektetni. Az adatbázisrendszerek megléte adatvédelmi kockázatokkal jár, amelyekre fel kell készülni. A személyes adatok rendszerben történő gyűjtése és használata hatással van az Európai Unió Alapjogi Chartájában foglalt magánélet tiszteletben tartásához való jogra és a személyes védelemhez való jogra. *A rendszernek összhangban kell állnia az adatvédelmi elvekkel, illetve a szüksé-*

gesség, az arányosság, a célhoz kötöttség és az adatminőség követelményével. Rendelkeznie kell biztosítékokkal, amelyek garantálják az érintetteknek a magánéletük és a személyes adataik védelmével kapcsolatos jogokat. Ki kell alakítani egy védelmi mechanizmust az érintettek adatainak hatékony védelme érdekében.

A nyomozó hatóságnak a büntetőeljárás során fontos a kriminalisztikai gondolkodás alkalmazása, a logikai összefüggések meglátása. A nyomozó hatóságnak arra kell törekednie, hogy a felderítés során megállapított adatokat bevigye a büntetőeljárásba, valamint megtalálja annak a lehetőségét, hogy a tudomására jutott információk bizonyítási eszközökként is megjelenjenek a bizonyítás során.

A közvetetten illetve a közvetlenül elérhető állami és helyi önkormányzati szervezetek, hatóságok adatbázisait egy egységes felületen kellene elérhetővé tenni, mely *hatékonyá tenné a bűnüldözést*, és a lekérést követően „*részletes*” *tanulmányt kapnánk az ellenőrzött személyről, az életviteléről, életmódjáról, mozgásáról, esetlegesen napi tevékenységéről, kapcsolatairól (továbbá bankszámláiról, pénzmozgásáról, híváslistáiról, az igénybe vett egészségügyi szolgáltatásokról, közüzemi szolgáltatásokról stb.)*. A közvetetten elérhető nyilvántartások olyan adatbázisok, melyekhez a nyomozó hatóság (rendőrség) tagjai nem rendelkeznek belépési jogosultsággal, így külső megkeresés útján érhetik el az adatbázisban rögzített információkat. Míg a közvetlenül elérhető nyilvántartások olyan nyilvántartások, melyekben a nyomozó hatóság tagjai belépési jogosultsággal rendelkezhetnek, és a rendszerbe bármikor lehetséges a belépés anélkül, hogy megkereséssel kellene fordulni a nyilvántartást létrehozó – természetes vagy jogi – személyhez.

Azokat állami és helyi önkormányzati szervezetek, hatóságok a adatbázisait, amelyek *nem tudnak csatlakozni egyéb okból a felülethez, kötelezni kellene*, hogy (pl. szervezett bűnözés elleni ügyek esetén, mikor az állampolgárok élete, testi épsége veszélyben van, illetve veszélybe kerülhet) a megkeresést követő *egy órán belül válaszüzenetet küldjenek – a nap 24 órájában rendelkezésre álljanak – a nyomozó hatóságnak elektronikusan*. Az elektronikus adatoknak ilyen módon történő megküldésével *a lehető legnagyobb mértékben csökkenthető az adatvesztés kockázata*. Amennyiben a kérelmező a megkeresést levélben (postai úton) bonyolítaná le, a határidő jelentősen hosszabb lenne.

A közvetlen hozzáférésekkel lehetővé válna, hogy a nyomozó hatóság tagja az íróasztal mögül a nyilvántartásokat elérje, adott esetben akár egy zárt (védett) vonalon keresztül. Az adatbázisrendszert *folymatosan* lehetne *bővíteni* a már meglévő, vagy a megalakuló *nyilvántartásokkal*, így a *szervezett bűnözés elleni küzdelem* (bünszervezetek elleni fellépés, terrorcselekmények) esetén *gyorsabban* (megkeresések nélkül) le-

hetne *információhoz jutni*.

Az „Egységes Nyomozási Adatbázis Felület” engedélyezésének alapjául szolgáló bűncselekmények felsorolása esetén a titkos adatszerzés elrendelésének feltételeit vettem figyelembe, tekintettel arra, hogy alkalmazása ugyanúgy sérti az információáramlás szabadságához és a személyes adatok védelméhez való jogot, mint a „titkos, leplezett” eljárások, továbbá a felsorolást megalapozta a bűncselekmények tárgyi súlya, valamint a felderítésük gyakorlati nehézségei. Továbbá az egységes felületről való lekérésnek abban az esetben lenne helye, ha megalapozottan feltehető, hogy más módon a bizonyíték beszerzése kilátástalan, vagy aránytalanul nagy nehézséggel járna, és a lekéréssel a bizonyíték beszerzése valószínűsíthető lenne. Az így nyert adatok bűnüldözési érdeket szolgálhatnak és hozzájárulhatnak a büntetőeljárás sikeréhez. Az adatbázisból a lekérést az ügyész engedélyezné a nyomozó hatóság kérelmére, sürgős esetben (amennyiben a késelem az adott ügyben nyilvánvalóan sértené a bűnüldözés eredményességéhez fűződő érdeket) a nyomozó hatóság rendelné el, ez esetben az elrendeléssel egyidejűleg az engedélyezés iránti kérelmet is elő kellene terjeszteni az ügyészség felé, amennyiben a kérelmet az ügyész elutasítaná, a beszerzett adatokat meg kellene semmisíteni. A megkeresés teljesítésre a Be.-ben megállapított legalább nyolc, legfeljebb harminc napos határidő kiküszöbölhető lehetne egyes esetekben.

5. A kutatás kiemeli a titkos információgyűjtés fontosságát, létjogosultságát, valamint azt, hogy a kriminalisztika részét képezheti. A kutatás nyomozó hatóság (rendőrség) oldaláról vizsgálja részben a titkos információgyűjtést, részben a titkos adatszerzést, aminek a szervezett bűnözés elleni nyomozás során igen nagy jelentősége van. Több esetben látható, hogy a titkos adatszerzéshez képest a titkos információgyűjtés szabályozása hiányos, kevésbé szabályozott (különleges eszközt engedélyező bíró megszüntetési jogköre az engedély kereteinek túllépése esetén, igazságszolgáltatási kontroll, ügyészi felügyelet, az érintett személy tájékoztatása a különleges eszköz alkalmazásáról).

A szervezett bűnözés elleni módszerek meghatározásakor kitértem a tanúvédelem eszközrendszerét segítő anyagi jogi, illetve eljárásjogi előírásokra, illetve a kriminalisztikai ajánlásokra. Ha az adatszolgáltató a büntetőeljárásban nem kíván részt venni, akkor ebben az esetben különböző okok merülhetnek fel:

- nem akarja az idejét a tanúvallomással tölteni, mivel akár több alkalommal is meg kell jelennie a nyomozó hatóságnál,
- nem szeretné, hogy a nevét, lakcímét az elkövető megismerje, mert fél az elkövető bosszújától vagy haragjától,
- már bekövetkezett a sérelem (megfenyegették).

Ha a nyomozónak az a meggyőződése, hogy az adatgyűjtés alá vont személy érdemleges információval rendelkezik, de a kérdésekre mégis nemleges választ ad, vizsgálnia kell, hogy miért nem hajlandó együttműködni. Ha az elkövetőtől való félelem miatt, akkor a tanúvédelmi rendelkezésekről tájékoztatni kell az adatszolgáltatót.

Az eljárás során fordul elő, hogy a tanú a korábban tett vallomását megváltoztatja, mert fél az elkövetőtől vagy a társaitól, és a saját életét, testi épségét vagy személyes szabadságának védelmét fontosabbnak tartja. Ebben az esetben szükséges a tanúvédelmi lehetőségeket (tanúvédelem eszközeit, büntető eljárásjogi előírásokat, büntető anyagi jogi előírásokat, egyéb eszközöket) a szituációk függvényében ismertetni, ami hozzájárulhat az adatszolgáltatónak az eljárásjogi szabályoknak megfelelő együttműködéséhez és a tanúvallomás fenntartásához.

A vagyon-visszaszerzési eljárásról szóló alfejezetben megállapítottam azokat az adatbázisokat, amelyek a potenciális elkövetők vagyoni helyzetének feltérképezését teszi lehetővé. Ha az elkövető előzetes letartóztatását elrendelték, célszerű lenne újfogdaügynök bevezetése, aki az elkövetők körében operatív munkát végezne. A fogdaügynököt olyan személyek köréből kellene kiválasztani, akik szintén a börtönbüntetésüket töltik. A fogdaügynökség alkalmazása lehetőséget nyújtana: a bűnös vagyon felderítésére, a letartóztatott személy vallomástételekor tervezett taktikájának felderítésére, a nyomozás által még fel nem tárt, vagy előkészület alatt álló bűncselekmények, bűnös kapcsolatok felderítésére, és elősegítené, illetve meggyorsítaná a vizsgálati munkát.

A szervezett bűnözés elleni küzdelem egyéb eszközei között fejezetben röviden tárgyaltam az együttműködési megállapodásokat (pl. kétoldalú megállapodásokat más országokkal, nemzetbiztonsági szolgálatokkal), illetve a jelentősebb nemzetközi szervezeteket (pl. Europol, OLAF, Eurojust, CEPOL), valamint a közös nyomozócsoportot (Joint Investigation Teams JIT).

A szervezett bűnözés elleni küzdelem nemzetközi módszerei közül tárgyaltam: a bűnügyi arborista módszert, az életútkövetést, a szervek szervezatközi együttműködését, az adminisztratív megközelítést, amelyek betekintést nyújtottak a nemzetközi módszerekbe.

4. A kutatás eredményeként javaslatot tettem egy speciális szervezet, a Bűnszervezetek Elleni Iroda (BELI) létrehozására, amely még hatékonyabban lenne képes eleget tenni a digitális technikai fejlődés kihívásainak, illetve képes lenne leküzdeni az eltérő nézőpontokat, hatásköri és illetékességi vitákat és a párhuzamos eljárásokat. Feltártam annak az okát, hogy az egyes ügyeket miért nem a hatáskörrel rendelkező nyomozó ha-

tóság folytatja le, milyen okok vezethetnek a párhuzamos nyomozásokhoz, valamint a párhuzamos nyomozás hátrányait is bemutattam.

TARTALMI ÖSSZEFOLALÓ

A kutatás során megvizsgáltam a bűnszervezetre vonatkozó hatályos büntetőjogi szabályozást, és javaslatot tettem, hogy a bűnszervezet fogalmában szereplő elemeket a PC-S-CO által megfogalmazott esetleges kritériumokkal kellene kiegészíteni, mivel a jelenleg hatályos jogszabály túl széles körű alkalmazását teszi lehetővé.

Megvizsgáltam a szervezett bűnözés elleni eszközöket. Javaslatot tettem a hatékony felderítés és a bizonyítás érdekében egy „Egységes Nyomozási Adatbázis Felület” létrehozására. A kutatásom során megállapítottam, hogy a taktikai blöff helyes alkalmazása jelentős szerepet képvisel a „dominó” effektus alapján a bűnszervezetek elleni küzdelemben, illetve kitértem a rosszul alkalmazott taktikai blöff, vagy a hétköznapi értelemben alkalmazott blöff következményeire és hátrányaira. Továbbá megállapítottam, hogy a befolyásoló kérdések káros következményeit a szervezett bűnözés elleni küzdelem során.

A kutatás rámutat a titkos információgyűjtés fontosságára, létjogosultságára, valamint arra, hogy a kriminalisztika részét képezheti. A szervezett bűnözés elleni módszerek meghatározásakor kitértem a tanúvédelem eszközrendszerét segítő anyagi jogi, illetve eljárásjogi előírásokra, illetve a kriminalisztikai ajánlásokra. A vagyon-visszaszerzési eljárásról szóló alfejezetben megállapítottam azokat az adatbázisokat, amelyek a potenciális elkövetők vagyoni helyzetének feltérképezését teszik lehetővé.

Az értekezésben röviden tárgyaltam az együttműködési megállapodásokat (pl. kétoldalú megállapodásokat más országokkal, nemzetbiztonsági szolgálatokkal), illetve a jelentősebb nemzetközi szervezeteket (pl. Europol, OLAF, Eurojust, CEPOL), valamint a közös nyomozócsoportot (Joint Investigation Teams JIT). A szervezett bűnözés elleni küzdelem nemzetközi módszerei közül tárgyaltam: a bűnügyi arborista módszert, az életútkövetést, a szervek szervezetközi együttműködését, az adminisztratív megközelítést, amelyek betekintést nyújtottak a nemzetközi módszerekbe.

A kutatás eredményeként javaslatot tettem egy speciális szervezet, a Bűnszervezetek Elleni Iroda (BELI) létrehozására, amely még hatékonyabban lenne képes eleget tenni a digitális technikai fejlődés kihívásainak, illetve képes lenne leküzdeni az eltérő nézőpontokat, hatásköri és illetékességi vitákat és a párhuzamos eljárásokat.

A SUMMARY OF CONTENTS

In the research I examined the current regulations of criminal law on organized criminal groups, and made recommendations for supplementing the conceptual elements of organized crime with the possible criteria listed by the PC-S-CO, because the current law in force makes it possible to apply the term in a too broad sense.

I examined the instruments used in the fight against organized crime. I made a proposal for establishing the “Unified Investigative Database” for the sake of efficient detection and prosecution. I concluded that the appropriate application of tactical bluff plays a significant role in the fight against organized crime due to its domino effect. I also touched upon the consequences and disadvantages of inappropriate tactical bluff and of bluff used in an everyday sense. Furthermore, I stated that the detrimental consequences of influential questions in combating organized crime.

The study highlights the significance of confidential intelligence collection, its reason for being, and the fact that it can be a part of criminalistics. When defining the instruments of combating organized crime, I elaborated on the instrumental background of witness protection and the supportive aspects of substantive and criminal law, and of forensic proceedings. In a subsection about asset recovery I listed those databases which make it possible to map the financial position of potential perpetrators.

In the thesis I briefly touched upon cooperation agreements (ie. bilateral agreements with other countries and national security services), and the more important international agencies (ie. Europol, OLAF, Eurojust, CEPOL), and the Joint Investigation Teams (JIT). I touched upon the international methods of combating organized crime: the method of forensic arborist, the tracking of a whole lifetime, inter-organizational cooperation, the administrative approach, which all provide insight into international methodology.

As one of the conclusions of the research I proposed the establishment of a special organization, the Bureau of Combating Organized Crime (BELI), which could give state-of-the-art answers to the challenges posed by the development of digital technology, could overcome differing points of view, debates over powers and authorization, and also parallel proceedings.

IRODALOMJEGYZÉK

- ADAMOLI, Sabrina – DI NICOLA, Andrea – U. SAVONA, Ernesto – ZOFFI, Paola (1998): Organised Crime around the world. Helsinki, No. 31., 1998., 1–174
- AGNIESZKA Biegaj (szerkesztő): Europol Szemle, Általános jelentés az Europol tevékenységeiről, Európai Rendőrségi Hivatal, Luxembourg, 2012., 1–64
- ALBANESE, Jay S.: Risk Assasment in Organized Crime Developing a market and Product-Based Model to Determine Threat Levels, *Journal of Contemporary Criminal Justice*, vol. 24, 3, 263–273
- ALSCHULER, Albert W. (1969): The Prosecutor’s Role in Plea Bargaining. 36 *University of Chicago Law Review* 50. 1968. 50–112. , http://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1901&context=journal_articles
- BALLÁNÉ Füzster Erzsébet – LAKATOS János (2012): A nyomozás, a felderítés és a bizonyítás In: Lakatos János (Szerk.) , *Kriminalisztika I. A kriminalisztika egyes elméleti kérdései*, Nemzeti Közszerkesztési Intézet, Budapest., 92-125. o.
- BÁRÁNYOS Bernadett (2012): Bűnszervezet: hatékonyság vagy alkotmányosság. *Jogi tanulmányok*, 2012. 16. évf. 1. kötet, 278–279.
- BARTKÓ Róbert: A terrorizmus elleni küzdelem kriminálpolitikai kérdései, Universitas-Győr Nonprofit Kft. Győr, 2011., 1–267. o.
- BLAZEVSKA ANDONOVSKA Valentina, GLAVINOV Aleksandar: Connectio between organized crime and terrorism as a new security threat, *Contemporary Macedonian Defense / Sovremena Makedonska Odbrana*. 2016, Vol. 16 Issue 30, 97-110
- BEJCI Alexa (2011): A titkos felderítés hatékonysága és törvényessége. *Belügyi Szemle*, Budapest, 2011/7–8., 152–178.
- BELEGI József: (2014): A tanúvallomás In: Belegi József (Szerk.), *Büntetőeljárás jog. Kommentár a gyakorlat számára I.* HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 486-525. o.
- BELOVICS Ervin(2006): A társas bűnelkövetési alakzatok, In: Buch Béla (Szerk.), *Büntetőjog Általános rész, (Harmadik hatályosított kiadás)*Budapest, HVG-ORAC Kft., 194-199. o.
- BELOVICS Ervin (2012): A közbiztonság elleni bűncselekmények, In: Belovics Ervin, Molnár Gábor Miklós, Sinku Pál, *Büntetőjog I.*, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest. 469-496. o.
- BELOVICS Ervin - Tóth Mihály (2013): A bizonyítás a büntetőeljárásban, In: Tóth Mihály (Szerk.), *Büntető eljárásjog.* HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 118-153. o.
- BERAR, Călin (2015): Facing Organized Crime – between the Need for Security and the Protection of the Human Rights. *Journal of Eastern-European Criminal Law*, 1/2015, Timisoara, 162–167. o.
- BERKI Antal (2012): A szervezett bűnözés Magyarországon 2011., *Rendvédelem*, 2012/1., Budapest, 36–51. o.
- BERTA Krisztina (2006): A szervezett bűnözés, In: Gönczöl Katalin – Kerecsi Klára – Korinek László – Lévy Miklós (Szerk.). *Kriminológia – Szakkriminológia*, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2006., 421-443.
- BERSTEN, Michael: Defining organised crime in Australia and the Usa, *Australian & New Zealand Journal of Criminology*, vol. 23, 1990., 1. 39–59. o.
- BLASKÓ Béla (2013): A közbiztonság elleni bűncselekmények, In: Blaskó Béla, *Büntetőjog Különös rész II.*, Rejtjel Kiadó, Budapest, 13-46. o.
- BÓCZ Endre – FINSZTER Géza (2008): A rendészeti adatkezelés és a bűnügyi nyilvántartási rendszer Rendőrségi adattárak, gyűjtemények, In: Bócz Endre,

- Kriminalisztika joghallgatóknak. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 257-282. o.
- BÓCZ Endre (1995): Az ún. vádalkuról. *Belügyi Szemle*, 1995/10. 3–11. o.
- BÓCZ Endre (2001): A szervezett bűnözés néhány problémájáról. *Belügyi Szemle*, 2001/11., 3–16. o.
- BÓCZ Endre (2008): A szervezett bűnözésről és a bűnszervezet fogalmáról Magyar Rendészet, (VIII. évfolyam) 2008/4., Budapest, 5–23. o.
- BÓI László (2015): Tricky implementation serial crimes and facilities of asset recovery, *Legal journal: scientific-practical professional journal*, 2015/2., Ukraine 1–15. o.
- BÓI László: Organized crime in the set of serial crimes and the necessity of crime analysis, *Journal of Eastern European Criminal Law No. 1/2015.*, Timisoara, 116–128.
- BORAI Ákos (1996): Konceptió a szervezett bűnözés elleni fellépés eredményességét javító, a büntetőeljárásokat érintő intézkedésekről (első rész). *Főiskolai Figyelő*, 1996/1. (VII. évfolyam), Budapest, 48–67. o.
- BOŠKOVIĆ, Aleksandar – PAVLOVIĆ, Zoran (2015): Special Evidentiary Actions in the Function of Combating Organized Crime in Serbia, *Journal of Eastern-European Criminal Law No. 1/2015.*, 40–58.
- BUDAHÁZI Árpád: *Polygraph Examinations Blessing of Curse*, Lap Lambert Academic Publishing, Saarbrücken, Germany, 2015.
- BUDAI Balázs Benjámin: E-közigazgatási alapismeretek, 40–41. o., Nemzeti Közszerkesztési Egység, [http://www.kormanyhivatal.hu/download/e/fb/c0000/szakszoveg_e_kozig_alapism\(1\).pdf](http://www.kormanyhivatal.hu/download/e/fb/c0000/szakszoveg_e_kozig_alapism(1).pdf)
- BROADHURST, Roderic GRABOSKY, Peter, ALAZAB, Mamoun BOUHOURS, Brigitte and CHON, Steve (2014): An Analysis of the Nature of Groups engaged in Cyber Crime, *International Journal of Cyber Criminology January-June 2014, Volume 8 (1): 1–20.*
- BROADHURST, Roderic, GRABOSKY, Peter, ALAZAB, Mamoun, BOUHOURS, Brigitte, CHON, Steve & CHEN Da (2013): Crime in Cyberspace: Offenders and the Role of Organized Crime Groups, Working paper, 2013., 1–42.
- CALDERÓN, Felipe (2015): Drug Trafficking and Organized Crime, *Harvard International Review. Summer 2015, Vol. 36 Issue 4, 52-56.*
- CAMPBELL, Liz (2014): The Prosecution of Organized Crime: Removing the Jury, *The International Journal of Evidence & Proof*, vol. 18, 2, 83–100.
- CARR, Indira – GOLDBY, Miriam (2011): Recovering the Proceeds of Corruption: UNCAC And Anti-Money Laundering Standards, *Journal of Business Law*, 2011 issue 2, 170–193.
- CASEY, Eoghan (2011): *Digital Evidence and Computer Crime*, Forensic Science, Computers and The Internet, (Third Edition) Maryland, Usa, 1–704.
- CIELESZKY Péter – HENYECZ Tamás – HORVÁTH Csaba (2007): A vagyonfelderítés lehetőségei. *Rendészeti Szemle*, 2007/1., Budapest, 26–40. o.
- CLARK, Mark (2004): Organised Crime: Redefined for Social Policy, *International Journal of Police Science & Management*, vol. 7, 2., Queensland, 2004., 98–109.
- CSÁNYI Csaba (2009): Gondolatok a tanúvédelemről, In: Mészáros Bence (Szerk.), *A tanú védelmének elméleti és gyakorlati kérdései*, 2009., Pécsi Tudományegyetem, Gazdasági Büntetőjogi Kutatóintézet, Pécs, 20–52. o.
- Czine Ágnes: *Az emberkereskedelem, mint a szervezett bűnözés egyik megjelenési formája*, PhD. értekezés, 2011, Pécs,
- DAGOBERT, Lindlau: *Der mob Recherchen zum organisierten Verbrechen*, Hoffmann & Campe, Hamburg 1987.

- DÁNOS Valér (1986): Munkafüzet a bűnügyi tudományok témacsoportos-komplex oktatáshoz. A szervezett bűnözés elleni harc időszerű kérdései. Budapest, Rendőrtiszti Főiskola.
- DÁNOS Valér (1988): A szervezett bűnözés néhány elméleti kérdése, a szervezett bűnözés jegyeinek megjelenése a hazai bűnözésben. Magyar Jog. (35. évf.) 1988/1. 18-23. old.
- DÁNOS Valér (1990): A szervezett bűnözés. A szervezett bűnözés elemeinek megjelenése a hazai bűnözésben, Kandidátusi értekezés munkahelyi vitaanyaga, Budapest, 1990.,
- DAVID, Levinson (editor): Encyclopedia of Crime and Punishment, Sage Publications 2002.
- DÉRI Pál (1971): A nyomozás-szervezés korszerűsítésének távlatai. Belügyi Szemle, 1971/7. 24-33. old.
- DONIGAN, Guymon CarrieLyn: International Legal Mechanisms for Combating Transnational Organized Crime: The Need for a Multilateral Convention, Berkeley Journal of International, Vol 18., 1., 2000, 53–101.
- EDELBACHER, Maximilian – DOVSEK, Bojan – KRATCOSKI, Peter C. (2016): Corruption, Fraud, Organized Crime and the Shadow Economy: The Relationship of the Informal Economy to Corruption, Fraud, and Organized Crime, London, 2016.
- EDWARDS, Carl N.: Responsibilities and Dispensations. Behavior, Science & American Justice. Four Oaks Press. Dover, Massachusetts, USA, 2001.
- ELEK Balázs (2007): A befolyásoló kérdésfeltevés a büntetőeljárásban. Tanulmányok Dr. Dr. H. C. Horváth Tibor professor emeritus 80. születésnapja tiszteletére. Bíbor Kiadó, Miskolc, 255–280. o.
- ELEK Balázs (2008): A vallomás befolyásolása a büntetőeljárásban. Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft., Debrecen., 1-200.
- ELEK Balázs (2016): Bizonyítási teher az eljárási funkciók megosztásának tükrében. Jogtudományi Közöny, Budapest, 2016/1., 31–41. o.
- Európai uniós kézikönyv II. rész. A szervezett bűnözés megelőzésére és akadályozására irányuló kiegészítő megközelítések és intézkedések. Brüsszel, 2013., 99–101. o. 17600/13 (JAI 1143 COSI 168 ENFOL 412 GENVAL 89 COPEN 242)
- FANTOLY Zsanett (2010): Lemondás a tárgyalásról – lemondás az igazságról? In: Erdei Árpád (szerk.): A büntető ítélet igazságtartalma. Budapest, Magyar Közöny Lap- és Könyvkiadó, 139–152. o.
- FENYVESI Csaba (2003): A bűnmegelőzés és a határőrség, In: Hautzinger Zoltán (Szerk.), Pécsi Határőr Tudományos Közlemények II. Tanulmányok a „Határőrség szerepe a bűnmegelőzésben” című konferenciáról. Pécs, 177–183. o.
- FENYVESI Csaba (2009): Kriminológia, In: Tremmel Flórián, Bűnügyi nyilvántartás, Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 228-239. o.
- FIJUNAUT, Cyrille and PAOLI Letizia: Organized Crime in European Concepts, Patterns and Control Policies in the European Union and beyond, Vol. 4. 2004, 47–77.
- FINSZTER Géza – Mészáros Ádám (2010): A titkos felderítés új szabályozása. Kézirat. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest.
- FINSZTER Géza (2004): A bizonyítási lehetőségek felkutatásának különleges módjai és eszközei. In: Bócz Endre (Szerk.) Kriminológia 1–2., BM Kiadó, Budapest, 703-742. o.,
- FINSZTER Géza (2015): A kriminológiai bizonyítás elmélet. In: Tóth Éva- Belovics Ervin (Szerk.), A büntetőeljárás segédtudományai I., Pázmány Press, Budapest. 98-103.
- FORS, Fredrik; HANSÉN, Dan (2014): Pressured to learn? Swedish police experiences of curbing organized crime. Journal of Scandinavian Studies in Criminology & Crime Prevention, 2014, Vol. 15 Issue 1, 19-34.

- FRANCESCO CALDERONI (2010): Organized Crime Legislation in the European Union, Harmonization and Approximation of Criminal Law, National Legislations and the EU Framework Decision on the Fight Against Organized Crime, Heidelberg, Springer,
- FRIEDMAN, Lawrence M. (1979): Plea bargaining in historical Perspective. *Law and Society Review*, Vol. 13, No. 2.1979. 247–259.
- FÜLÖP Gyula (2008): Gondolatok a szervezett bűnözésről. *Magyar Rendészet*, (8. évf.) 2008/ 4., 24–38. o.
- FYFE, Nicholas – SHEPTYCKI, James (2005): Facilitating witness co-operation in organised crime cases: an international review, Home Office Online Report 27/05, 1–40.
- GÁCSI Anett Erzsébet (2015): A jogellenesen megszerzett bizonyítékok értékelése a büntetőeljárásban PhD értekezés, Szeged. http://doktori.bibl.uszeged.hu/2738/1/Gacsi_Anett_ertekezes.pdf. (2016. május 22.)
- GÁL István László (2012): A pénzmosással és a terrorizmus finanszírozásával kapcsolatos jogszabályok magyarázata. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest. 518
- GÁL István László (2013): A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása az új magyar büntetőjogban, *Belügyi Szemle*, (61. évf.) 2013/6., Budapest, 26-56. o.
- GÁL István László (2014): Pénzmosás, In: Tóth Mihály, Nagy Zoltán (Szerk.), *Magyar Büntetőjog Különös rész*. Osiris Kiadó, Budapest, 516-537. o.
- GÁL István László: Economic Bribery as a Part of Economic Criminal Law and a Concomitant of Political Corruption, *Journal of Eastern European Criminal Law* No. 1/2014., 23–32.
- GELLÉR Balázs József: Gondolatok a büntetőjog jelentőségéről a szervezett bűnözés elleni fellépéssel kapcsolatban, In: Gellér Balázs – Hollán Miklós (Szerk.) *A szervezett bűnözés arcai (Fiatal büntetőjogászok tanulmányai a szervezett bűnözésről)*, Rejtjel Kiadó, Budapest, 2004., 11–45. o.
- GOTTSCHALK, Petter: How Criminal Organisations Work: Some Theoretical Perspectives, *The Police Journal*, vol. 81., 1, 2008., 46–61.
- GOVENDER, Doraval (2015): A Conceptual Analysis of Strategies to Combat Organised Crime in South Africa, *Insight on Africa*, vol. 7,2., 2015., 120–136.
- GYURCSO Judit (2011): A titkos információgyűjtés és titkos adatszerzés (újra) szabályozásához. *Belügyi Szemle*, 2011/7–8., 126–151. o.
- HAJDU Lajos (1971): Az első (1975-ös) magyar büntetőkódex-tervezet, *Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó*, Budapest.
- HALMACHER, H. W.: *Tatort Bundesrepublik. Organisierte Kriminalität*. Hilden, 1986.
- HAUTZINGER Zoltán (2009): A katona tanú védelme, In Mészáros Bence(Szerk.), *A tanú védelmének elméleti és gyakorlati kérdései*, 2009., Pécsi Tudományegyetem, Gazdasági Büntetőjogi Kutatóintézet, Pécs, 84–91. o.
- SZOMORA Zsolt et al. (2013): Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez, In: Karsai Krisztina, *Complex Kiadó*, Budapest, 955-995. o.
- HERKE Csongor (2008): *Megállapodások a büntetőperben*. Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Monográfia, Pécs.
- HOLLÁN Miklós (2000): The resolutions of the XVI. International Congress of Criminal Law, *Magyar Jog* 2000/2., 115–123. o.
- HUNG-EN, Sung (2004): State Failure, Economic Failure, and Predatory Organized Crime: A Comparative Analysis, *Journal of Research in Crime and Delinquency*, vol. 41, 2, 2004. 111–129. o.
- IBOLYA Tibor: Kihallgatási taktika a nyomozásban, <http://ibolyatibor.atw.hu/Sajat/3.pdf>, (2016. augusztus 29.)

- ISTVANOVSZKI László (2015): A szervezett bűnözés elleni harc új stratégiája és taktikája, *Hadtudomány*, 2015/ 1–2. sz., (25. évf) 139–143. o.
- JACSÓ Judit (2007): Bekämpfung der Geldwäscherei in Europa, unter besonderer Berücksichtigung des Geldwäschestrafrechts von Österreich, der Schweiz und Ungarn, *Schriftenreihe Sanktionenrecht in Europa*. 5. Band (Hrsg.: Dannecker, G., Höpfel, F., Schwarzenegger, Ch.). Neuer Wissenschaftlicher Verlag, Berlin-Wien-Zürich, 2007. 1-346.
- JACSÓ Judit (2008): Pénzmosás, In: Kondorosi, F. – Ligeti, K. (szerk.): *Európai Büntetőjog Kézikönyve*, Magyar Közlöny Kiadó, Budapest, 508–531. o.
- JACSÓ Judit (2011): *Freiheit und Sicherheit im Spiegel der Geldwäschebekämpfung in Europa*, Karsai Krisztina – Nagy Ferenc – Szomora Zsolt (Hrsg): *Freiheit – Sicherheit – (Straf)Recht. Beiträge eines Humboldt-Kollegs V&R Unipress*, Universitätsverlag Osnabrück, 2011, 103-126.
- JACSÓ Judit (2017): Pénzmosás, szerkesztette: Farkas Ákos: *Fejezetek az európai büntetőjogból*, Bíbor Kiadó, Miskolc, 2017. 117-135. o.
- JACSÓ Judit (2017) – UDVARHELYI Bence (2017): A pénzmosás elleni fellépés aktuális tendenciái az Európai Unióban. *Ügyészségi Szemle*, 2017/1. 6-32. o.
- JÁMBOR Gellért (2016): A szervezett bűnözés és a kábítószer-kereskedelem kapcsolata, *THEMIS*, 2016., 64–70. o. http://epa.oszk.hu/02300/02363/00025/pdf/EPA02363_themis_2016_jun_063-091.pdf (2017. 02. 12.)
- JÁMBOR Gellért (2016): A szervezett bűnözés és a kábítószer-kereskedelem kapcsolata, *Jogi tanulmányok*, 2016/1. 139–152. o.
- KATONA Géza (2002): *A kriminalisztika és a bűnügyi tudományok (Gondolatok a 21. század kriminalisztikájáról)*, BM Kiadó, Budapest.
- KEGÖ, Walter – LEIJONMARCK, Erik (2012): *Countering Cross-Border Crime in the Baltic Sea Region: Research and Law Enforcement Perspectives*. Stockholm-Nacka, Sweden.
- KELEMEN Ágnes (1990): A vádalku, illetve megegyezés az Amerikai Egyesült Államok igazságszolgáltatásában. *Magyar Jog*, (37. évfolyam), 1990/10., Budapest, 856–865. o.
- KENESE Attila (2013): A titkos információgyűjtés és adatszerzés alkalmazása és eredményének felhasználása során felmerülő jogértelmezési kérdések a bírósági gyakorlat tükrében. Budapest, http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/kenese_attila__a_titkos_informaciogyujt_es_es_adatszerzes%5Bjogi_forum%5D.pdf
- KIRIPOVSZKY Csaba (2007): Az emberkereskedelem és a szervezett bűnözés kapcsolata a prostitúció tükrében, *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények VIII. Különszám, Tanulmányok „A közigazgatási szervek, önkormányzatok és a civil szervezetek együttműködésének lehetőségei az emberkereskedelem áldozatává válásának megelőzésében” című konferenciáról*, Pécs, 75–81. o.
- KLAUS von Lampe: *Organized Crime: Analyzing Illegal Activities, Criminal Structures, and Extra-legal Governance*, John Jay College of Criminal Justice, City University of New York, 2016. 1–452. o.
- KLEINER, Aaron – NICHOLAS, Paul – SULLIVAN, Kevin (2013): *Linking Cybersecurity Policy and Performance*. Microsoft Corporation. http://www.ilsole24ore.com/pdf2010/SoleOnLine5/_Oggetti_Correlati/Documenti/Tecnologie/2013/02/SIR-Special-Edition-Security-Atlas-whitepaper.pdf, (2017.08.22.)
- KLEEMANS, Edward R. *Kleemans: Organized Crime, Transit Crime, and Racketeering, Crime and Justice*, Vol. 35, No. 1., Chicago, 2007, 163–215.

- KORINEK LÁSZLÓ (2006): A terrorizmus In: Gönczöl Katalin – Kerezsi Klára – Korinek László – Lévay Miklós (Szerk.). *Kriminológia – Szakkriminológia*, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2006., 445–465. o.
- KORKISCH Friedrich W (2005): Organized crime, the enlargement of the EU, and the public, *AARMS Vol. 4. No. 2.*, 2005, 347–365.
- LA SPINA, Antonio (2014): *The Oxford Handbook of Organized Crime, The Fight against of the Italian Mafia*, Edited by Letizia Paoli, Oxford.
- LAKATOS János (2004): A kihallgatás, Az adatgyűjtés In: Lakatos János (Szerk.) *Krimináltaktika I. Rejtjel Kiadó, Budapest.*, 51-118. o., 175-240. o.
- LAMBERTO, Dini (1994): General Introductory Report. International Conference on Preventing and Controlling Money Laundering and the Use of Proceeds of Crime: a Global Approach. Courmayeur Mont Blanc, Aosta Valley (Italy) 18-20 June 1994. Official United Nations document (E/Conf.88/7), ISPAC, 2.
- LAVORGNA, Anita: SERGI, Anna (2016): Serious, therefore Organised? A Critique of the Emerging "Cyber-Organised Crime" Rhetoric in the United Kingdom. *International Journal of Cyber Criminology*, 2016, Vol. 10 Issue 2, 170-187.
- LUSCIC, Stjepan – KLEMENCIC, Goran – LJUBIN, Tajana – NOVOSEL, Dragan – TRIPALO, Drazen (2006): *Procedural Protective Measures for Witnesses: training manual for law-enforcement agencies and the judiciary*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 1–373.
- Magyar Értelmező Kéziszótár. Szerk.: Juhász József, Szőke István, O. Nagy Gábor, Kovalovszky Miklós. Budapest, Második, átdolgozott kiadás., Akadémia, 2003.
- MAJOROS Tímea (2010): Lemondás a tárgyalásról. *Jogi Tanulmányok*, 14. évf. 1. sz. 2010., 335–344. o.
- MALTZ, Michael D.: *Defining Organised Crime, Handbook of organized crime in the United States*. Szerk.: Robert J. Kelly, Ko-lin Chin és Rufus Schatzberg. Westport, Connecticut, London, 1994.
- MÁRKI Zoltán (2014): Bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés, In: Belegi József, Büntetőeljárás jog. Kommentár gyakorlat számára. Büntetőeljárás kommentár. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 941-988. o.
- MAROSVÁRI Attila (2012): A befolyásolás Elek Balázs után szabadon. *Belügyi Szemle*, 60. évfolyam, 2012/2., Budapest, 75–96. o.
- MARTON Melitta: A tanúvédelem büntető eljárásjogi eszköze rendszere Magyarországon, *Diskurzus*, 2015/2., Budapest, 11–21. o.
- MÁTYÁS Szabolcs – FRIGYER László – BEZSENYI Tamás – NYITRAI Endre (2016): A vagyon-visszaszerzési eljárás és annak szabályozása Magyarországon. *Kritische Zeiten: Zeitschrift Fur Humanwissenschaften* 3–4: 2016., 117–127. o.
- MÁTYÁS, Szabolcs – FRIGYER, László – BEZSENYI, Tamás – NYITRAI, Endre (2016): Regulations of asset recovery in the light of criminal cases in Hungary, *Kritische Zeiten: Zeitschrift Fur Humanwissenschaften* 7:(1-2) 2016., 34–47.
- MÁTYÁS, Szabolcs – FRIGYER, László – NYITRAI, Endre (2016): Asset recovery proceedings and investigation, *Law Of Ukraine: Legal Journal: Scientific-Partical Professional Journal*: (2) 2016., 1–22.
- MAYER Béla (1971): Gondolatok a kihallgatás etikájáról. *Belügyi Szemle* 1971/2, 53–57. o.
- MEIJER, Ewout H. – KOPPEN, Peter J. van: *Lie Detectors and the Law: The use of the polygraph in Europe*, (editors) David Canter- Rita Zukauskiené Burlington, USA, 2008. 31–48.
- MEZŐLAKI Erik et al. (2013): Bünszervezetben részvétel, In: Karsai Krisztina, Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez, Complex Kiadó, Budapest, 660-662. o.

- MÉSZÁR Róza (2003): A bünszövetség, a bünszervezet, valamint a csoportos elkövetés értékelése és a bírói gyakorlat, *Jura*, 2003. 9. évf. 1. sz. 169–173. o.
- MÉSZÁROS Bence (2005): A fedett nyomozó szabályozásának és alkalmazásának aktuális kérdései. *Belügyi Szemle*, 2005/2., Budapest, 74–75. o.
- MÉSZÁROS Bence (2011): Fedett nyomozás a bűnüldözésben, Doktori értekezés, Pécs, 2011.
- MILGRAM, Stanley (1967): The Small World Problem. *Psychology Today*. 2, 1, 60–67. , <http://snap.stanford.edu/class/cs224w-readings/milgram67smallworld.pdf> (2017. 03. 23.)
- MISKOLCZINÉ Juhász Boglárka (2014): A ‘vádalku’ jogintézményét érintő kérdések az Amerikai Egyesült Államok hatályos szabályainak tükrében, *Iustum aequum salutare*, 2014. (10. évf.) 3. sz. 65–94. o.
- MURRAY, Kenneth (2011): The uses of irresistible inference: Protecting the system from criminal penetration through more effective prosecution of money laundering offences, *Journal of Money Laundering Control*. 2011, 14(1), 7–15.
- Münsterberg, Hugo (1908): *On the Witness Stand*. Doubleday New York.
- NAGY Judit (2014): Az Europol, In: Hollán Miklós (Szerk.), *Az EU mint a szabadság, a biztonság és a jog térsége: Magyarország az Európai Unióban 2004–2014*, Nemzeti Köszolgálati Egyetem, Budapest, 137–159. o.
- NAGY Judit (2014): Az uniós bűnügyi együttműködés tendenciái, In: Ruzsonyi Péter (Szerk.), *Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből*. Nemzeti Köszolgálati Egyetem, Budapest, 2014., 119–167. o.
- NAGY Zoltán (2014): : Az emberi szabadság elleni bűncselekmények. In: Tóth Mihály – Nagy Zoltán (Szerk.), *Magyar Büntetőjog*, Osiris Kiadó, Budapest, 111–125. o.
- NEPARÁCZKI Anna Viktória (2013): A terrorista csoport rendszerbeli helye és fogalma a Büntető Törvénykönyvben, Budapest, Publicitas Art Média Kft., *Ügyészek Lapja*, 2013/3–4. sz., 59–69. o.
- NICASO, Antonio – LAMOTHE, Lee (1996): *A maffia*. Saxum Kiadó.
- NIȚU, Daniel: Brief Analysis of the Fine Penalty Settlement in the New Romanian Penal Code, *Journal of Eastern-European Criminal Law*, 1/2015, Timisoara, 144–162.
- NYESTE Péter: A Nemzetbiztonsági célú stratégiai felderítés/elhárítás és a bűnügyi célú stratégiai hírszerzés összehasonlítása, kiemelten a szervezett bűnözés elleni fellépés területén, *Felderítő Szemle*, 2013/1. Budapest, 100–120. o.
- NYÍRI Sándor (1999): A fedett nyomozó, *Belügyi Szemle*, Budapest, 1999/12., 180–186. o.
- NYITRAI Endre (2014): A tanúvédelem, PhD Tanulmányok 13., Pécs, 285–307. o.
- NYITRAI Endre (2014): Civilnyilvántartások a nyomozásban. In: Gaál Gyula, Hautzinger Zoltán, Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XV. kötet, Tanulmányok a „BIZTONSÁGI KOCKÁZATOK-RENDÉSZETI VÁLASZOK” című tudományos konferenciáról, Kiadja a Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja a Magyar Rendészettudományi Társaság közreműködésével, Pécs, 217–224. o.
- NYITRAI Endre (2015): A felderítés és a bizonyítás kriminalisztikai megközelítésből. *Tavaszi Szél Tudományos Konferenciakötet*, 607–625. o.
- NYITRAI Endre (2015): A titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzés alkalmazása során felmerülő kérdések. *Büntetőjogi Szemle* 3. szám, Budapest, 32–41. o.)
- NYITRAI Endre (2015): A titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzés napjainkban. *Tavaszi Szél Tudományos Konferenciakötet*, 519–528. o.
- NYITRAI Endre (2015): Bűnelemzés a nyomozásban, In.: Gaál Gyula, Hautzinger Zoltán, Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XVI. kötet, *Modernkori Veszélyek Rendészeti Aspektusai*. Pécs, 141–147. o.

- NYITRAI Endre (2015): Fight Against Organized Crime in Light of Witness Protection, *Journal of Eastern European criminal law*, 70–88.
- NYITRAI Endre (2015): Raster Investigation, *Law of Ukraine, Legal Journal: Scientific-practical profession journal*, 1–24.
- NYITRAI Endre (2015): Szervezett bűnözés elleni küzdelem című tanulmány, III. Interdiszciplináris Doktorandusz Konferenciakötet, 123–143. o.
- NYITRAI Endre (2015): The Questions of Organized Crime in Hungarian Criminal Law, *European Center for Legal Studies and Research International Biennial Conference Konferenciakötet*, 126–142.
- NYITRAI Endre (2015): Tools for coping with criminal organizations, *International Conference of PhD Students in Law Konferenciakötet*, 351–366.
- NYITRAI Endre (2016): A szervezett bűnözés története. *Rendvédelmi történeti füzetek XXV.*: 43-44-45-46. sz., 47–63. o.
- NYITRAI Endre (2016): Money laundering and organized crime, *Journal of Eastern European criminal law*, 92–100.
- NYITRAI Endre (2016): The questions of secret tools of the fight against organized, *Társadalom és Honvédelem, XIX. évfolyam 2015/4.*, 139–147.
- NYITRAI Endre (2016): The significance of profiling, *Law of Ukraine, Legal Journal: Scientific-practical profession journal*, 1–9.
- ÖZ YILDIZ Seda: Makarenko'nun "Kara Delik Sendromu" Teorisi ve Terörizmin Finansmanında Sınıraşan Organize Suçlar ("Black Hole Syndrome" Theory of Makarenko and Transnational Organized Crime in Financing Terrorism), *Security Strategies Journal*. 2017, Vol. 13 Issue 25, 27-64.
- PATRICK J. Ryan: *Organized crime, California, ABC-CLIO*, 1995, 1-298.
- PÁPAI-TARR Ágnes (2011): Vádalku – az amerikai és a magyar valóság. *Jogelméleti Szemle*, 2011. 1. sz. <http://jesz.ajk.elte.hu/papai45.html> (2017. 03. 22.)
- PILISI Fanni (2012): Bűnügyi adatgyűjtés, különös tekintettel a rászternyomozásra. *Büntetőjogi Szemle 2012/2.*, Budapest, 120. o.
- ROELOFSE Cornells (2015): Encroachment: a Theoretical Explanation of Organized Crime, *Business and Governance, Internal Security. Police Academy in Szczytno. Poland*, 2015, Vol. 7 Issue 1, 123-141.
- POLT Péter (2014): Az Eurojust működése és az Európai Ügyészség létrehozásának tervei, , In: Hollán Miklós (Szerk.), *Az EU mint a szabadság, a biztonság és a jog térsége: Magyarország az Európai Unióban 2004–2014*, Nemzeti Közszoigálati Egyetem, Budapest, 159–187. o.
- POÓR Csaba (2004): Kinek kockázat, kinek haszon. *HVG. június 11. XXVI. évfolyam*, 35–38. o.
- PRADEL, Jean (1998): *International Review of Penal Law, The Criminal Justice Systems Facing the Challenge of Organized Crime*, *R. Int Droit. Pen 69. 3:4*, Conference papers, France, 1998.
- RADOMYSKI, Mateusz (2010): What problems has money laundering posed for the law relating to jurisdiction? *Coventry Law Journal* 2010, 15(1), 4–12.
- RANKIN, Glynn and KINSELLA, Nick (2011): *Intelligence Management, Knowledge Driven Frameworks for Combating Terrorism and Organised Crime* (Editors: Babak Akhgar, Simeon Yates) Springer, London, 159–179.
- RÉVÉSZ Judit (1999): A vádalku alkalmazásának tapasztalatai az Amerikai Egyesült Államokban. *Jogtudományi Közlöny, LIV. évfolyam 1999/6.* 265–274. o.
- RICH, Joseph E.: They'll Make You an Offer You Can't Refuse: A Comparative Analysis of International Organized Crime, *Tulsa Journal of Comparative and International Law*, Vol. 9. 2. 2002. 569–606.
- RITTER Ildikó (2014): Büntető igazságszoigálatás a kábítószerpiac ellen. *Belügyi Szemle*, 2014/9. 5–31. o.

- ROGERS, Marcus K. – SEIGFRIED, Kate (2003): The future of computer forensics: a needs analysis survey. *Computers & Security* 2003/23. 12–16.
- ROIBU, Magdalena (2015): Organized Crime in the United States and its Modern Challenges, *Journal of Eastern-European Criminal Law*, 1/2015, Timisoara, 88–99.
- RYDER, Nicholas (2008): The Financial Services Authority and money laundering- A game of cat and mouse, *Cambridge Law Journal*, 2008, 67(3), 635–653.
- SALY György (2007): A bűnözés gazdasági alapjainak gyengítése, *Rendészeti Szemle*, 2007/1., Budapest, 41–57. o.
- SARI İsmail (2015): The nexus between terrorism and organized crime, growing threat?, *Journal of Judgments by the Court of Jurisdictional Disputes / Uyusmazlik Mahkemesi Dergisi*, Ankara, 2015, Issue 6, 463-503.
- SCHLOENHARDT, Andreas (2004): Transnational organised crime and the international criminal court (Conference paper) Australia, 1–12. , http://www.aic.gov.au/media_library/conferences/2004/schloenhardt.pdf
- SCHLOENHARDT Andreas: *Transnational Organized Crime and International Criminal Law*. (Editor: Bassiouni, M. Cherif), *International Criminal Law, Volume 1: Sources, subjects, and contents*. M. Nijhoff Publishers, Leiden, 2008.
- SCHNEIDER, Friedrich (2015): *Corruption, Fraud, Organized Crime and the Shadow Economy: Financial Flow of Organized Crime and Tax Fraud in Developed Countries*, Edited by Maximilian Edelbacher, Peter C. Kratcoski and Bojan Dobovsek, CRC Press, London. 19-36
- SCHNIERER Aladár (1973): *A büntető jog általános tanai*. Heckenast Gusztáv kiadása, Pest.
http://dtl1.ogyk.hu/view/action/nmets.do?DOCCHOICE=7892034.xml&dvs=1427957524322~780&locale=hu_HU&search_terms=schnierer%2520b%C3%BCntet%C5%91jog&view_profile=user&adjacency=N&VIEWER_URL=/view/action/nmets.do?&DELIVERY_RULE_ID=4&usePid1=true&usePid2=true©RIGHTS_DISPLAY_FILE=copyrights3
- SCHWARTZ, Paul M. (2011): Regulating Governmental Data Mining in the United States and Germany: Constitutional Courts, the States, and New Technology, *William & Mary Law Review* Vol. 53.2., 352–387. o.
- SHUY, Roger W. (2005): *Creating Language Crimes: how Law Enforcement Uses (and Misuses) Language*, Oxford University Press, New York.
- SIEBER Ulrich – Vogel, Benjamin (2015): *Terrorismusfinanzierung. Prävention im Spannungsfeld von internationalen Vorgaben und nationalem Tatstrafrecht*. Duncker & Humblot, Berlin,
- SIFAKIS Carl (1999): *The Mafia Encyclopedia*, Second Edition, Checkmark Books, New York, 1999. 1-415.
- SOUDIJN M (2014): Using strangers for money: a discussion on money-launderers in organized crime. *Trends in Organized Crime*, Springer US, 2014, Vol. 17 Issue 3, 199-217.
- SOÓS László: (2014): A tanúvallomás In: Belegi József (Szerk.), *Büntetőeljárás jog. Kommentár a gyakorlat számára I*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest. 526-567. o.
- STOICA Ionel (2016): Transnational organized crime. An (inter)national security perspective, *Journal of Defense Resources Management*. tRegional Department of Defense Resources Management Studies (DRESMARA) of Brasov, Romania, 2016, Vol. 7 Issue 2, 13-30. p.
- SUTHERLAND, E. H. (1940): *The White-Collar Criminality*. *American Sociological Review* 5, 1–12.
- STROMPF Christina M.: Guilty until proven innocent: A comparative analysis of organized crime laws in the United States, Italy, Japan, and Ecuador, *ILSA Journal*

- of *International & Comparative Law*, Fall 2016, Fort Lauderdale, Florida Vol. 23 Issue 1, 27-54.
- SZABÓ Géza (1999): A szervezett bűnözés elleni küzdelemről, *Ügyészek Lapja* 1999/4., 49–73. o.
- SZABÓ István (1971): A „blöffölés” mint kihallgatási taktika. *Belügyi Szemle* 1971. (IX. évfolyam) 6. szám, 57–58. o.
- SZABÓ Krisztián: *Tanúvédelem a magyar büntetőeljárásban*, PhD értekezés, 2010., Miskolc, 32. o.
- SZABÓ Krisztián (2012): *Tanúvédelem a magyar büntetőeljárásban*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest.
- SZALÁRDI Gábor: A közös nyomozó csoport alkalmazásának hazai gyakorlata, eddigi tapasztalatai, *Belügyi Szemle* 2014/10. szám, Budapest, 134–143. o.
- SZENDREI Ferenc: A pénzmosás, PhD értekezés, Pécs, 2010., 163. o.
- SZIJÁRTÓ Eszter (2013): A kriminalisztikai blöff, *Belügyi Szemle*, 2013/5. 48-64. o
- SZOLOPANOV, J. V. és OVCSINSZKIJ, Sz. Sz. (1973): A kriminalisztikai információ aktuális problémái, *Belügyi Szemle*, 1973. XI. évfolyam, 7. sz., Budapest, 34–39. o.
- SZŐCS Árpád László: Szervezett bűnözés vagy terrorizmus, *Belügyi Szemle*, 1999/12. sz., Budapest, 120-131. o
- TÓTH Dávid, GÁL István László, KÓHALMI László: *Organized Crime in Hungary*, *Journal of Eastern European Criminal Law* No. 1/2015., 22-28. o.
- TÓTH Mihály (1980): A taktikai blöff alkalmazása. *Belügyi Szemle*, Budapest, 1980/5. szám, 14–21. o.
- TÓTH Mihály (2004): Kihallgatási műfogások az igaz vallomás érdekében. A taktikai blöff. In: Bócz Endre (szerk.): *Kriminalisztika I-II. kötet*. BM Duna Palota és Kiadó, Budapest, 860–881. o.
- TÓTH Mihály (2009): *Bűnszövetség*, Bűnszervezet Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest.
- TÓTH Mihály (2015): A bűnszervezeti elkövetés szabályozásának kanyargós útja, *Magyar Jog*, 2015/1. szám, Budapest, 1–10. o.
- TREMMEL Flórián (1974): Az információ kriminalisztikai szerepéről. *Belügyi Szemle*, 1974. XII. évfolyam, 11. sz., Budapest, 60–64. o.
- TREMMEL Flórián: *Bizonyítékok a büntetőeljárásban*, Dialógus Campus Kiadó, Budapest-Pécs
- UNGER, Brigitte – RAWLINGS, Greg (2008): *Competing for Criminal Money*. *Global Business and Economics Review* 10, No.3. 3–31. o.
- URSZÁN József: A szervezett bűnözés fenyegetettség értékelésének jelentősége az Európai Unióban, In: Gaál Gyula, Hautzinger Zoltán, Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, 2013., Pécs, 431–439. o.
- VARGA Zoltán (2009): *A tanú a büntetőeljárásban*, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest.
- VERMEULEN, Gert (2005): *EU standards in witness protection and collaboration with justice*, Maklu, Antwerp. 280
- WALKER, John (1999): *How Big is Global Money laundering?* *Journal of Money Laundering Control*. Vol. 3 Iss 1, 25–37.
- WISEMAN Christine M.: *Invasion by polygraph: An Assessment of Constitutional and common Law Parameters*. *Saint Louis University Law Journal*, 27. évfolyam, 1987/1. szám. Saint Louis, Missouri, USA, 1987.27-74.
- YILMAZ, Yeşim: *Avrupa Birliği Ceza Hukukunda Organize Suçlulukla Mücadele, Fight Against Organized Crime in the European Union Criminal Law*, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Çankaya 2017, Vol. 8 Issue 31, 721-768
- ZHOU Zunyou (2014): *Balancing Security and Liberty: Counter-terrorism Legislation in Germany and China*. Duncker & Humblot Verlag, Berlin,

- ZÖLLER Mark Alexander (2009): Terrorismusstrafrecht: ein Handbuch. C.F. Müller Wissenschaft Verlag, Heidelberg
- ZÖLLER, Mark Alexander (2012): Zehn Jahre 11. September –Zehn Jahre Gesetzgebung zum materiellen Terrorismusstrafrecht in Deutschland. Versuch einer Bilanz. StV. 2012/6. 364-373.
- ZUBRZYCKI, Waldemar (2015): Similarities and Differences Between Organized Crime and Terrorism, Internal Security, 2015, Vol. 7 Issue 2, 53-70.
- ZSIGMOND Csaba (2012): Egy bűnszervezet elleni nyomozás tapasztalatai, avagy egy bűnszervezet felszámolása, Rendvédelem, 2012/1. szám, Budapest, 10–36. o.
- ZSIGMOND Csaba (2016): Előadás. Nemzetközi jellegű szervezett bűnözés nyomozásának kutatása információáramlási szempontból című konferencia. Budapest, 2016. július 26.

JOGSZABÁLYOK

- 11/2003. (ÜK. 7.) LÜ utasítás a vádelőkészítéssel, a nyomozás törvényessége feletti fe-
lügyelettel és a vádemeléssel kapcsolatos ügyészi feladatokról
- 11/2016. (IV. 29.) ORFK utasítás az arcképelemzési nyilvántartás és arcképelemző
rendszer igénybevitelével kapcsolatos feladatokról
- 13/2001. (X. 2.) ORFK utasítása A Magyar Köztársaság Rendőrsége Bűnelemzési Sza-
bályzatának kiadásáról
1878. évi V. tc. a magyar büntető törvénykönyv a büntettekről és a vétségekről.
1912. évi LXII. tc. a leánykereskedés elnyomása végett Párisban létrejött nemzetközi
egyezmény és a hozzátartozó zárjegyzőkönyv becikkelyezése tárgyában.
1933. évi XXIV. tc. a szeszcsempészetnek a tengeren való megakadályozása tárgyában
1932. évi november hó 23-án Budapesten kelt magyar- finn megállapodás becikke-
lyezéséről.
- 1950/24. tvr. a társadalmi tulajdon büntetőjogi védelméről
1961. évi V. tv. a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről
1978. évi IV. tv. a Büntető Törvénykönyvről
1994. évi XXIV. törvény a pénzmosás megelőzéséről és megakadályozásáról
1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről
1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról
1997. évi LXXIII. tv. a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosítá-
sáról.
1998. évi LXXXVII. tv. a büntető jogszabályok módosításáról.
1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról
1999. évi LXXV. tv. a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelensé-
gek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról
2001. évi CXXI. tv. a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításá-
ról
2001. évi LXXXV. törvény a büntetőeljárásban résztvevők, az igazságszolgáltatást segí-
tők Védelmi Programjáról
2003. évi C. törvény az elektronikus hírközlésről
2006. évi CI. tv. az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én
létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezmény kihirdetéséről
2006. évi CII. tv. az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én
létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskede-
lem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról
és büntetéséről szóló Jegyzőkönyve kihirdetéséről
2006. évi CIII. tv. az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én
létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek a migránsok száraz-
földön, légi úton és tengeren történő cempészete elleni fellépéséről szóló Jegyző-
könyve kihirdetéséről.
2007. évi CXXXVI. törvény a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről
és megakadályozásáról
- 2007/845/IB kerethatározat a tagállamok vagyon-visszaszerzési hivatalai közötti, a bűn-
cselekményből származó jövedelmek és a bűncselekményekhez kapcsolódó egyéb
tulajdon felkutatása és azonosítása terén való együttműködésről
2009. évi XLVII. törvény a bűnügyi nyilvántartási rendszerről, az Európai Unió tagál-
lamainak bíróságai által magyar állampolgárokkal szemben hozott ítéletek nyilván-
tartásáról, valamint a bűnügyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartásáról

2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról
2012. évi C. tv. a Büntető Törvénykönyvről
2015. évi CLXXXVIII. törvény az arcképelemzési nyilvántartásról és az arcképelemző rendszerről
2017. évi LIII. törvény a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról
- 23/2003. (VI. 24.) BM-IM együttes rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól.
- 25/2013. (VI. 24.) BM rendelet a Rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről
- 34/1999. (II. 26.) Korm. rendelet a büntetőeljárásban résztvevők, valamint az eljárást folytató hatóság tagjai személyi védelme elrendelésének feltételeiről és végrehajtásának szabályairól
- 45/2010. (OT.25.) ORFK utasítás a bűncselekményekből származó jövedelmek és a bűncselekményekhez kapcsolódó egyéb javak felkutatása, azonosítása és a kármegterülés érdekében teendő rendőri feladatokról
- A bűncselekmények elkövetési eszközeinek és az abból származó jövedelemnek az Európai Unió belüli befagyasztásáról és elkobzásáról szóló 2014/42/EU irányelv
- 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról
- 2073/2004. (IV.15.) Korm. határozat a Magyar Köztársaság Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról
- Az Európai Parlament 2013. október 23-i állásfoglalása a szervezett bűnözés, a korrupció és a pénzmosás problémájáról: megvalósítandó intézkedésekre és kezdeményezésekre vonatkozó ajánlások (végleges jelentés) (2013/2017(INI)) Szervezett bűnözés, korrupció és a pénzmosás
- A Tanács 2008/841/IB kerethatározata (2008. október 24.) a szervezett bűnözés elleni küzdelemről, Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L300/42, 57. p., 51. évfolyam, ISSN 1725-5090
- BGH, 17. 10. 1983-GSSSt 1/83: Zur gerichtlichen Vernehmung von Vertrauenspersonen der Polizei und zur Zulässigkeit verdeckter Ermittlungen
- Bundeskriminalamtgesetz vom 7. Juli 1997: § 20j (1) (2) (4) Rasterfandung
- Büntetőjogi Döntvénytár XI. kötet., Szerkesztette.: dr. Lengyel Aurél., Kiadó: Jogtudományi Közlöny, Budapest, 1918., 64—65. p.
- Büntetőjogi Döntvénytár XIX. kötet., Szerkesztette.: dr. Lengyel Aurél., Kiadó: Jogtudományi Közlöny, Budapest, 1927., 137. p.
- EURÓPA TANÁCSMINISZTERI BIZOTTSÁG R (97) 13. számú ajánlása tanúk megfélemlítése és a védelemhez való jogról
- Európai Tanács Miniszteri Bizottság R (85) 11. sz. Ajánlás az áldozatok büntetőjogi és büntetőeljárás-jogi helyzetéről
- Európai Unió Tanácsa terrorizmus elleni küzdelemről (2002/475/IB) szóló kerethatározata
- European commission, Press Release database, Digital Agenda for Europe - Digital Agenda for Europe: what would it do for me?- MEMO/10/199, Brussels, 19 May 2010, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-10-1734_en.htm
- European Commission: Communication from the commission to the European Parliament and council, Stronger and Smarter Information Systems for Borders and Security, COM(2016) 205 final, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A52016DC0205>
- Kiegészítő megközelítések és intézkedések a szervezett bűnözés megelőzése az ellene való küzdelem érdekében – Összeállítás az EU tagállamainak jó gyakorlatából,

- Brüsszel, 2011., 20–21. p. 10899/11 (JAI 380 COSI 44 CRIMORG 77 ENFOL 179)
- Az Európai Unió tagállamai közötti kölcsönös bűnügyi jogsegélyegyezménynek az Európai Unióról szóló szerződés 34. cikke szerinti létrehozásáról szóló, 2000. május 29-i tanácsi jogi aktus, HL C 197/1., 2000.7.12.
- Az Európai Unióról szóló szerződés (EUSz.) és az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSz.) (egységes szerkezetbe foglalt változat, 2010/C 83/01)
- Az Európai Unió Tanácsa, Tervezet – A Tanács következtetései a szervezett és súlyos nemzetközi bűnözés elleni küzdelemmel kapcsolatos, a 2018 és 2021 közötti időszakra szóló uniós prioritások meghatározásáról, 8654/17 JAI 377 Brüsszel, 2017. május 12.
- Az Európai parlament és Tanács (EU) 2017/541 irányelve (2017. március 15.) a terrorizmus elleni küzdelemről, a 2002/475/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról, valamint a 2005/671/IB tanácsi határozat módosításáról
- A Stockholmi Program – A polgárokat szolgáló és védő, nyitott és biztonságos Európa (2010/C 115/01) [Hivatalos Lap L 115., 2010.5.4, 1-38.], <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=LEGISSUM:jl0034> (2017. 09. 10.)
- Az Európai Tanács 2014. június 26-27-i következtetései [79/14., 2014. 06. 27.]; Kivonat a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térségről és egyes kapcsolódó horizontális kérdésekről szóló, 2014. június 26-27-i európai tanácsi következtetésekből [HL C 240., 2014. 07. 24., 13-15.]
- Az Európai Bizottság javaslata: Az Európai Parlament és a Tanács irányelve a pénzmossal szembeni büntetőjogi fellépésről (COM (2016) 826, 2016. 12.21.)

FELHASZNÁLT JOGESETEK JEGYZÉKE

BH1991.265.
 BH1999.8.
 BH 2007.3
 BH2008. 139.
 BH1996. 246
 BH2013.85.
 BH2014.131.
 BH2016.5.
 EBH1849.2008.
 EBH2005.1288.
 BH2011.299.
 EBH2013.B.10.
 BJD 2763.4912

Legfelsőbb Bíróság Bfv. I. 1. 096/2006/19. Határozat
 Legfelsőbb Bíróság Bfv. II. 844/2007/6. Határozat
 Legfelsőbb Bíróság Bfv. III. 712/2007/6. Határozat
 Legfelsőbb Bíróság Bf. V. 2.468/2000/7. Határozat
 Legfelsőbb Bíróság Bfv.II.646/2008/5. Határozat
 Legfelsőbb Bíróság Bfv. II. 603/2008/10. Határozat
 Legfelsőbb Bíróság Pfv.IV.20.496/2010/9. Határozat

Legfelsőbb Bíróság EBH 2000. 296. döntés

Pest Megyei Bíróság 8. B. 1131/1997/74. Határozat

Bács-Kiskun Megyei Bíróság a 2. B.268./2005/505. számú Határozat

Bács-Kiskun Megyei Bíróság 2.B.193/2008/538. számú Határozat

Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság 1. Bf.354/2006/21. Határozat

Kúria 1/2007. Bkv.

Győri Ítéltábla Bf. 114/2007/49. Határozat

Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság 12.B.302/2007/244. Határozat

Fővárosi Ítéltábla 3.Bf.48/2012/16. Határozat

Kúria Bfv.I.441/2015/6. Határozat

4/2005. számú BJE határozat

2/2007. (I. 24.) AB határozat

4/2007. BK vélemény

10/2013. számú büntető elvi határozat

Alkotmánybírósági Határozat 8/2013. (III. 1.)

IV. számú Büntető Elvi Döntés

ANONIM HATÁROZATOK TÁRÁBAN KÖZZÉ TETT (TANULMÁNYOZOTT) EGYEDI, ÉRDEMI DÖNTÉSEK

Kúria Bfv.III.1491/2015/7.

Kúria Bfv.I.1800/2015/8.

Kúria Bfv.I.1725/2015/7.

Kúria Bfv.III.1.500/2014/4.

Kúria Bfv.I.1325/2015/10.

Kúria Bfv.I.1469/2012/12.

Kúria Bfv.II.56/2013/8.

Kúria Bhar.III.1.219/2011/19.

Kúria Bfv.III.779/2012/9.

Kúria Bfv.I.505/2012/6.

Kúria Bfv.II.754/2011/10.

Legfelsőbb Bíróság Bfv.II.439/2011/6.

Legfelsőbb Bíróság Bfv.III.1.111/2010/7.

Legfelsőbb Bíróság Bfv.I.200/2010/9.

Legfelsőbb Bíróság Bhar.III.616/2010/24.

Legfelsőbb Bíróság Bfv.I.456/2010/7.

Legfelsőbb Bíróság Bfv.II.389/2010/7.

Legfelsőbb Bíróság Bfv.II.335/2010/5.

Legfelsőbb Bíróság Bfv.I.636/2009/6.

Legfelsőbb Bíróság Bfv.II.646/2008/5.

Fővárosi Ítéltábla 4.Bf.21/2015/146.

Fővárosi Ítéltábla 5.Bf.136/2015/35.

Fővárosi Ítéltábla 3.Bf.300/2014/6.

Fővárosi Ítéltábla 3.Bf.367/2012/28.

Fővárosi Ítéltábla 2.Bf.309/2012/21.

Fővárosi Ítéltábla 2.Bf.142/2011/58.

Fővárosi Ítéltábla 3.Bf.12/2011/29.

Fővárosi Ítéltábla 5.Bf.56/2010/133.
Fővárosi Ítéltábla 3.Bf.243/2009/24.
Fővárosi Ítéltábla 3.Bf.146/2009/45.

Debreceni Ítéltábla Bf.I.648/2015/12.
Debreceni Ítéltábla Bf.III.123/2012/53.
Debreceni Ítéltábla Bf.I.848/2011/137.
Debreceni Ítéltábla Bf.II.385/2011/45.
Debreceni Ítéltábla Bf.III.638/2009/43.
Debreceni Ítéltábla Bf.II.357/2009/28.
Győri Ítéltábla Bf.77/2013/17.
Győri Ítéltábla Bf.67/2014/12.
Győri Ítéltábla Bf.86/2011/86.
Győri Ítéltábla Bf.101/2010/167.
Győri Ítéltábla Bf.119/2010/20.
Győri Ítéltábla Bf.81/2009/69.
Pécsi Ítéltábla Bf.II.75/2015/17.
Pécsi Ítéltábla Bf.III.9/2015/41.
Szegedi Ítéltábla Bf.I.607/2015/60.
Szegedi Ítéltábla Bf.III.606/2015/150.
Szegedi Ítéltábla Bf.556/2015/24.
Szegedi Ítéltábla Bf.I.431/2015/20.
Szegedi Ítéltábla Bf.I.735/2014/7.
Szegedi Ítéltábla Bf.II.367/2012/6.
Szegedi Ítéltábla Bf.II.38/2012/16.
Szegedi Ítéltábla Bf.II.515/2011/12.
Szegedi Ítéltábla Bf.II.334/2010/31.
Fővárosi Törvényszék 14.B.604/2014/85.
Fővárosi Törvényszék 1.B.1435/2013/44.
Fővárosi Törvényszék 12.B.1509/2008/388.
Fővárosi Törvényszék 8.B.1347/2008/111.
Fővárosi Törvényszék 29.B.692/2011/72.
Fővárosi Bíróság 6.B.1031/2006/1157.
Fővárosi Bíróság 9.B.632/2011/6.
Fővárosi Bíróság 1.B.927/2007/199.
Fővárosi Bíróság 1.Bk.1287/2010/5.
Fővárosi Bíróság 7.B.7/2007/263.
Fővárosi Bíróság 8.B.1186/2008/40.
Gyulai Törvényszék 14.B.303/2011/69.
Szegedi Törvényszék 4.B.1346/2013/22.
Szegedi Törvényszék 2.B.544/2011/62.
Csongrád Megyei Bíróság 2.B.868/2009/161.
Csongrád Megyei Bíróság 1.Bf.486/2011/29.
534/E/2001. AB hat.

INTERNETES HIVATKOZÁSOK

Előterjesztés a büntetőeljárásról szóló törvényről,
<http://www.kormany.hu/hu/dok?page=3&source=5&type=302#!DocumentBrowse>
2016. 08. 16.

http://hu.wikipedia.org/wiki/B%C5%B1nszervezetben_r%C3%A9szv%C3%A9tel
(2014. 04. 08.)

<http://ibolyatibor.atw.hu/Sajat/11.doc> (2017. 01.11.)

<http://ngmszakmaiteruletek.kormany.hu/a-penzmosas-es-a-terrorizmus-finanszirozasa-elleni-fellepes-nemzetkozi-hattere>

http://old.ektf.hu/hefoppalyazat/pszielmal/a_kvetkeztets_mint_a_logikai_gondolkods_formja.html (2017. 01. 10.)

http://tek.gov.hu/ellenorzes_iranyitas.html (2017. 07. 11.)

<http://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/99800000.BE/ts/20140506/lr/75>

<http://vallalkozas.netenahivatal.gov.hu/miert-jo-az-e-kozigazgatas/az-e-kozigazgatas-elonyei>

<http://vallalkozas.netenahivatal.gov.hu/miert-jo-az-e-kozigazgatas/az-e-kozigazgatas-elonyei>

http://www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_23_10_62.pdf

http://www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_23_10_62.pdf

<http://www.hrr-strafrecht.de/hrr/egmr/06/18757-06.php>

http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/kenese_attila__a_titkos_informaciogyujtes_es_adatszerzes%5Bjogi_forum%5D.pdf

http://www.nyilvantarto.hu/hu/adatszolgaltatas_kapcsolatfelvetel

http://www.nyilvantarto.hu/hu/adatszolgaltatas_kapcsolatfelvetel

http://www.oep.hu/portal/page?_pageid=34,12980076&_dad=portal&_schema=PORTAL 2014. 06. 21.

http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412b2/2013-0002_szakmodszertan_gepeszet_mechatronika/tananyag/JEGYZET-10-2.1._Az_induktiv_es_a_dedukti.scorml (2017. 01. 10.)

http://www.ugyeszek.hu/ftp/tartalom/ugyeszek_lapja/20095555/ul2009_kulonszam_all.pdf?phpMyAdmin=5e79130c4a2a408b3f002bed9c4d2fba (2015. július 24.)

<http://www.verkehrslexikon.de/Texte/Rspr3817.php> 2016. 03. 03.

<http://www.cellebrite.com/Media/Default/Files/Forensics/Data-Sheets/UFED-Touch-DataSheet.pdf> (2016. 06. 02.)

<https://fogalomtar.aEEK.hu/index.php/Interoperabilit%C3%A1s> (2017. 01. 14.)

<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2005/HU/1-2005-184-HU-F1-1.Pdf>

<http://www.naih.hu/europol.html> (2017. 07. 11.)

<http://eurojust.europa.eu/Pages/languages/hu.aspx> (2017. 07. 11.)

<https://www.cepol.europa.eu/hu> (2017. 07. 11.)

<https://www.cepol.europa.eu/sites/default/files/2014-cepol-flyer-hu.pdf> (2017. 07. 11.)

<http://tibek.gov.hu/bemutakozasbo> (2017. 07. 11.)

file:///C:/Users/peterz/Downloads/hu_europolprofile.pdf (2017. 07. 11.)